

ПРИРОДНИ
И ДУХОВНИ
СЪЩЕСТВА
И ТЯХНОТО
ВЪЗДЕЙСТВИЕ
В НАШИЯ СЕТИВЕН
СВЯТ

Рудолф Щайнер

Поредица „Просветление“

В поредица «*Просветление*» досега:

1. Рудолф Щайнер, «Същност на музикалното»
2. Рудолф Щайнер, «Прераждане и карма»
3. Рудолф Щайнер, «За мистерийните драми»
4. Рудолф Щайнер, «За инициацията»
5. Рудолф Щайнер, «Проблеми на модерната психоанализа»
6. Рудолф Щайнер, «Стихове и медитации»
7. Рудолф Щайнер, «Смъртта като преобразуване на живота»
8. Рудолф Щайнер, «Окултна история»
9. Рудолф Щайнер, «Индивидуални духовни същества и тяхното въздействие в душата на човека»
10. Рудолф Щайнер, «Моят жизнен път»
11. Олаф Кооб, «Азът и неговият двойник»
12. Рудолф Щайнер, «История на човечеството»
13. Рудолф Щайнер, «Фридрих Ницше, борец срещу своето време»
14. Рудолф Щайнер, «Четири мистерийни драми»
15. Рудолф Щайнер, «Мистерийни центрове»
16. Рудолф Щайнер, «Първоначални импулси на духовната наука»
17. Рудолф Щайнер, «Тайните на прага»
18. Рудолф Щайнер, «Сътворението на света и човека»
19. Рудолф Щайнер, «Човекът и светът. Действието на духа в природата. За същността на пчелите»
20. Рудолф Щайнер, «Природата и човекът от гледна точка на духовната наука»
21. Рудолф Щайнер, «Природни и духовни същества и тяхното въздействие в нашия свят»

РУДОЛФ ЩАЙНЕР

ПРИРОДНИ
И ДУХОВНИ
СЪЩЕСТВА
И ТЯХНОТО
ВЪЗДЕЙСТВИЕ
В НАШИЯ СЕТИВЕН
СВЯТ

Осемнадесет лекции, изнесени в различни градове
между 5 ноември 1907 и 14 юни 1908 г.

превод от немски:

Нели Спиридонова-Хорински

Аб
Издателско
Ателие

Издадени по непроверени от лектора записки и бележки от
Rudolf Steiner-Nachlaßverwaltung

немско издание Хендрик Кнобел

1. Auflage, Gesamtausgabe Dornach 1983

2. Auflage, Gesamtausgabe Dornach 1996

Bibliographie-Nr. 98

Zeichnungen im Text nach Skizzen in den Stenogrammen,
ausgeführt von Leonore Uhlig

© 1996 by Rudolf Steiner-Nachlaß Verwaltung, Dornach/Schweiz
Printed in Germany by Konkordia Druck, Bühl/Baden

За изработката на корицата е използван
фрагмент от картина на Нинета Зомбарт.

*Всички права върху българското издание на тази книга
са запазени от Издателско ателие Аб.*

© Рудолф Щайнер, автор

© Нели Спиридонова-Хорински, преводач

© Христо Маринов, технически редактор

© Издателско ателие **Аб**

ISBN 978 - 954 - 737 - 936 - 7

Указания относно публикуваните лекции на Рудолф Щайнер

Основа на антропософски ориентираната наука за духа представляват написаните и публикувани произведения на Рудолф Щайнер (1861-1925). Освен тях той изнася многобройни лекции и семинари от 1900 г. до 1924 г. както за широката публика, така и за членовете на Теософското, по-късно Антропософското общество. Самият той първоначално е държал да не се записват свободно изнасяните лекции, понеже те са били замислени като «устни, непредназначени за печатане съобщения». След като се разпространяват непълни и неточни записки на слушателите, той възлага задачата на Мария Щайнер – фон Сиверс да се погрижи за стенографи, за съхраняването на записките и преглеждането на текстовете, предназначени за издаване.

Поради липса на време Рудолф Щайнер е можел да коригира записките само в съвсем редки случаи, затова относно всички публикации на лекциите трябва да се вземе под внимание неговото предупреждение: «Би трябвало да се допусне, че има грешки в непрегледаните от мен лекции.»

Относно отношението на лекциите за членовете, които първоначално са били достъпни само като вътрешни ръкописи, и неговите публикувани произведения Рудолф Щайнер пише в своята автобиография «Моят жизнен път» (Глава 35). Оригиналният текст е даден в края на този том. Казаното там важи по същия начин също и за семинарите и курсовете в отделните научни области, проведени за запознати с основите на науката за духа и различните теми участници.

След смъртта на Мария Щайнер (1867-1948) започва издаването на Събраните съчинения на Рудолф Щайнер съобразно нейните насоки. Настоящият том е съставна част от тези Събрани съчинения. Доколкото е необходимо, в началото на отдел «Бележки» са дадени указания за източниците на текстовете.

СЪДЪРЖАНИЕ

За така наречените опасности на окултното развитие

Виена, 5 ноември 1907 г. 13

Окултно развитие и теософска работа. Скрытата дейност на Християн Розенкройц. Посветен, ясновидец, adept. Развитието на човека до двадесет и осмата година. Омекване и втвърдяване. Рахит, туберкулоза, калциране на артериите. Същност на теософското (антропософското) движение. Методи на ясновиждането. Несетивно мислене. Имагинация. Растението, животното и човекът, изобразени в символа на кръста. Същето и ларинксът като бъдещи органи. Сексуалните органи като дегенериращи органи. Свещеното любовно копие. Свещеният Граал. Лъжата и нейното въздействие. Духовното чуване. Образът на листото, което отново ще засвети. Апокалипсисът на Йоан.

Езотерично развитие и свръхсетивно познание

Виена, 7 ноември 1907 г. 24

За сънното състояние. Лотосовите цветя (свастика). Изграждането на свръхсетивните органи. Грешки, които трябва да се избягват при изграждането. Концентрация, инициативна дейност, овладяване на радостта и болката, позитивност, непреднамереност. Животът след смъртта. Кармата. Предварителен поглед върху бъдещия живот. Пазачът на прага. Двете страни на самопознанието. Оплодяване чрез духа в любов и смирение води до божествено блаженство.

Розенкройцерството

Дюселдорф, 15 декември 1907 г. 36

Разликата в методите на посвещението. Следатлантската епоха. Същността на индийския народ. Новата епоха. Цимабуе, Джото, Рафаел. Пораждането на материалистическата нагласа чрез окултните сили. Християн Розенкройц и неговите методи. За раз-

личните животи на Християн Розенкройц. Седем степени на посвещението. Окултно обучение. Несетивно мислене. Имагинация. Свещеният Граал. Окултният шрифт. Камъкът на мъдреците. Съответствие между макрокосмос и микрокосмос. Слънце и око. Божествено блаженство. Гьотевото стихотворение «Тайните». Дъбове и посветени.

«Тайните» – коледно и великденско стихотворение от Гьоте
Кьолн, 25 декември 1907 г. 53

Легендата за светите трима царе. Мироглед на езотеричното християнство. Духовната светлина на Луната (Йехова) и Слънцето (Христос). Слънцето, виждано през Земята като звездата на царете. Изравняване на религиите. Гьоте: «Тайните». Текст и тълкуване на текста. Отдаденост на пронизания от духа външен свят.

Петдесятница – празникът на общия душевен стремеж и работата върху одухотворяването на света

Първа лекция, Кьолн, 7 юни 1908 г. 83

Изгубване на чувството за годишните празници. За елементарните същества и отношението им към хората и животните. Силфи, ундини, гноми, саламандри. Груповите души на животните. Развитие на човека от груповата душа до индивидуалната душа от Атлантида до сега. Германците при Тацит. Времето на патриарсите на еврейския народ. Същност на груповите души на животните. Откъсване от груповата душа. Новообразуване на групови души при хората чрез овътрешняване на идеалите. Празникът на Петдесятница като бъдеща задача в душевния общ стремеж.

Петдесятница – празникът на общия душевен стремеж и работата върху одухотворяването на света

Втора лекция, Кьолн, 9 юни 1908 г. 96

За елементарните същества. Въздействия на висши същества в човека по време на сън. Пораждане на елементарни същества от лошите качества на хората. Фантоми, спектри, демони. Развитие-

то на етерното тяло (етерната глава) от Атлантида до днес. Постепенното разхлабване на етерната глава в бъдеще. Необходимост от духовното учение. За Бьоклиновата «Пиета». Въздействие на духовни същества във формите на строителното изкуство. Идеята на Петдесятница.

За отношението на човека към заобикалящия го свят

Нюрнберг, 1 декември 1907 г. 105

Изживяването на природата в теософски смисъл. Самосъзнанието при човека, минерала и животното. Груповият аз на животните. Азът на растението. Удоволствие и болка при растителното царство. Миров дух (животинско царство) и мирова душа (растително царство). Топлото чувстване на природата като правдива теософия. Болка и удоволствие в света на камъните. Детска разрушителна воля. Чувственото изживяване на душевно-духовното в обкръжението, Слънцето, Луната и Земята през годишните времена. Слънчеви същества и лунна божественост. Значението на смъртта на Христос на Голгота за Земята. За същността на шесторния слънчев дух. Мистерията на Тайната вечеря. Оттеглянето на духа поради разсъдъчната култура (джуджета). Дъждовната дъга. Гьоте и Библията.

Елементарното царство, неговите видове и действия

Мюнхен, 4 декември 1907 г. 119

Четири царства на сетивния свят. Трите елементарни царства. Взаимовръзката им с по-висшите полета. Същност на минерала, растението, животното и човека. Четиричленният човек. Развитие на Стария Сатурн. Кръв, нерви, жлези и сетива. Спящият човек. Съзнателният аз в минералното царство днес и в бъдещото растително царство. Въздействия от астралното поле върху човека през нощта. Седемте елементарни царства.

Отношението на човека към природата

Щутгарт, 7 декември 1907 г. 135

Същност на антропософията и теософите. Минерал, растение, животно, човек. Груповите души на животните (миграцията на птиците). Удоволствие и болка в растителния свят. Същност на минерала. Болка и удоволствие в минералното царство. Съпреживяване на природата като плод на антропософията.

За въздействията на някои свръхсетивни същества върху човека

Мюнхен, 15 януари 1908 г. 145

Забележки към новите слушатели. Групови души на животните. Пример с пъхнатите през една стена пръсти. Двете групи същества на астралното поле. Крещящи лунни същества. Добронамерени марсови същества. Удоволствие и болка при растителния свят. Два вида венерини същества. Удоволствие и болка в минералния свят. Различни сатурнови същества. Въздействия в кръвта, лимфата и чревната лимфа (хлорозната течност). Преодоляване на въздействията на лунните и марсовите същества в лимфата, на венерените духове в хлорозната течност чрез изграждане на по-висшия човек (лимфа) и чрез правилно хранене (чревната лимфа). Въздействия на сатурновите същества върху сетивата. Въздействие на миризмите (парфюмите) в обкръжението върху хората.

За груповите азове на животните, растенията и минералите

Франкфурт на Майн, 2 февруари 1908 г., предиобед 156

Въздействие на антропософията върху човека. За груповите души на животните. Пример с промушените през стена пръсти. Миграцията на птиците. Бобрите. За пчелите. Груповият аз и растителният аз. Удоволствие и болка в растителния свят. Груповият аз на минералите във висшия девахан. Удоволствие и болка в минералното царство. Изказване на апостол Павел за въздишките на съществата. За религиозните документи и тяхното тълкуване. Положението на човека в света.

За груповите азове на животните, растенията и минералите
Хайделберг, 2 февруари 1908 г., вечерта 163

Същност на растението. За блещукащата светлина на растението. Груповите азове на животните. Болка и удоволствие в растителния и минералния свят. Образуване и разпадане на Земята. Изказване на апостол Павел за въздишащите същества. Работата на умрелите върху Земята в миналото и в бъдеще. Пораждането на планетите Меркурий и Венера. Същността на Слънцето и Луната.

Относно някои свръхсетивни факти и същества

Щутгарт, 8 февруари 1908 г. 171

Същността на растението. Разлика между астралното и етерното. Кислород и азот. За същността на планетите. Животът на Старото Слънце. Съществуването на Слънцето като постоянна звезда и развитието му до Зодиак. Предсатурновото битие. Излъчената субстанциална същност на престолите (Сатурн). Светлинната същност на съществата на Слънцето и Луната. Пораждането на планетите Юпитер, Венера, Меркурий и Марс. Формирането от планетните сили на сетивната душа, разсъдъчно-чувстващата душа, съзнателната душа и Манас. Човекът като спектър, като «призрак» от космически сили, освен аза. Същността на думата майа.

Влияния от други светове върху Земята

Щутгарт, 11 февруари 1908 г. 184

За животинските групови души. За лунните същества. Чревна лимфа (хлорозна течност), лимфа, кръв. За марсовите и венерините същества. Въздействие на обкръжението върху човека. Сатурновите същества и въздействията им чрез сетивата. Черномagicески практики в политиката чрез миризмите. Споменаване на изгаряния на неудобни личности преди и тяхното третиране днес. Употреба на захарта в Русия и Англия. Конкретно третиране на въпроси като консумацията на захарта. Познание и свобода.

Развитие на Земята и човека

Мюнхен, 17 март 1908 г. 193

Същност на излагането на окултни факти. Развитие на Земята, минаващо през Стария Сатурн, Старото Слънце и Луната. Описание на Старата Луна. Начало на земното състояние. Топлинният орган на човека горе в главата. Земята като светлинно същество. Нервната система. Сгъстяване на Земята до вода. Пораждане на органичните вещества. Външният огън и пепелта. Отделянето на Слънцето от Земята. Съществата на Сатурн, Слънцето и Луната, намиращи се на човешката степен. Пораждане на планетите Уран, Юпитер, Меркурий и Венера. Първите велики учители на мистериите. Меркуриевы същества.

Връзката между световите и съществата

Мюнхен, 29 април 1908 г. 202

Йерархиите на християнската езотерика. Отричане на йерархиите поради удобството на материализма. Ангелите, вътрешната им същност и водачеството на хората при формирането на Земята, насочването на вечния аз в човека. Ангелът като бъдещ образ на човека. Същност на архангелите. Почитанието на животните в Египет. Сетивните органи на ангелите. Прасилите като духове на епохите или на времето. Описание на следатлантските културни епохи. Джордано Бруно като израз на Духа на времето. Същност на «властите». «Сатаната» като майстор на препятствията. Христос и Сатаната. За същността и движенията на небесните тела. Коперник и неговите три небесни закона. Истинската орбита на Земята. Духовете на цикличните периоди. Разглеждане на една психологична книга.

Елементарни и други висши духовни същества. Духовната същност на природните царства

Мюнхен, 14 юни 1908 г. 215

Външни факти като физиономичен израз на духовни същества и процеси. Навлизане на висши духовни същества в спящото състояние на човека. Въздействие на душевните липси на човека и

във връзка с това пораждането на фантоми, призрци и демони. Свързването на човека с висши духовни същества чрез неговите пространствени и формообразуващи културни дейности – архитектура, скулптура, рисуване, музика. Духовните същества на природните царства – гноми, ундини, силфи и саламандри. Антропософията като създателка на нова култура. Бъдещето на антропософското движение.

ПРИЛОЖЕНИЕ

За съществата, които влияят на човека

Хановер, 24 февруари 1908 (бележки) 234

Духовни същества и групови души. Етерно и астрално тяло. Кръв, лимфа, чревна лимфа (хлорозна течност), сетивни органи. За лунните и венерините същества. Човешки типове. Сатурнови същества, които действат в миризмите. Дъждовната дъга като картинен образ на човека. Действителността като откровение на духовната дейност. Четири начина на противоположно действие срещу лошите въздействия от страна на планетите Луна, Марс, Венера, Сатурн. Звездата от Витлеем. Възможно въздействие на словото, Яхве. Преодоляване на злото.

Бележки 239

Рудолф Щайнер – живот и творчество 248

ЗА ТАКА НАРЕЧЕНИТЕ ОПАСНОСТИ НА ОКУЛТНОТО РАЗВИТИЕ

Виена, 5 ноември 1907 г.

Когато се говори за окултизма или за окултното развитие на човека, трябва преди всичко да се каже как заниманията с тях се отнасят към същинската теософска (антропософска)¹ работа в света. Откакто е започнала, тя е изпълнявала задачите си, като прави голям брой окултни истини достъпни за човечеството. Истините за свръхсетивните светове, които могат да се опознаят от антропософската литература и от лекциите, са прастари. Но до последната третина на 19-то столетие не е било обичайно и необходимо те да се разкриват на света под теософската форма, под която съществуват днес. Грижата за тези истини е била задача на така наречените тайни школи и общества.

Онзи, който е искал да узнае нещо от древните истини за вътрешния свят, е трябвало да бъде приет за ученик на великите учители на човечеството. Не е било обичайно някой да се прояви навън, за да сподели елементарни истини за света, както трябва да правим днес. Който е бил допускан в школите, е трябвало да издържи изпити и да преобразува някои страни от своя характер, да придобие интелектуални и други способности. В школите е имало много строго разделяне на степени. Не е било възможно например да се кажат тайни от висок ранг на някого, който току-що е бил приет. Всичко е било строго определено и външният свят не е знаел нищо за съществуването на такава тайна наука, която наистина е била единственият истински окултизъм.

Кои са били обучавани там? Обикновено те не са известни. Някой е бил ковач, друг – обушар, трети – дворцов съветник или дърводелец. Знаело се е само това, което даденият човек представлява в света, но не се е знаело, че тези хора са били мъдреци, способни да виждат дълбоко в духовния свръх-

сетивен свят. През последната третина на 19-то столетие става различно. Днес е необходимо да се сподели с обществеността в теософски книги, лекции или по други начини поне елементарната част на духовните науки. Веднага ще видим, че това е възможно и защо е така.

Нека най-напред да хвърлим поглед към онова древно време, което трае до 14-то столетие и отчасти до последната третина на 19-то столетие. Това, което се оповестява сега – известни елементарни учения на окултизма, – е подготвено от окултното течение, което става известно на света чрез името на Християн Розенкойц². Какво представлява Християн Розенкойц и кой се крие зад това име, знаят само посветените. Сигурно е само, че той е принадлежал към най-напредналите индивидуалности на новото време и е имал за задача да оформи по определен начин окултното знание на Средновековието, за да е подходящо за съвременния живот.

През последната третина на 19-то столетие някои личности трябва да излязат навън, за да оповестят на човечеството това, което то трябва да знае днес. Теософията (антропософията) не е нищо друго освен елементарното учение на окултизма.

Когато погледнем назад в онези далечни времена, когато окултизмът е бил практикуван тайно, виждаме три начина, по които човекът е можел да влезе в отношения със свръхсетивните светове: Първо, като посветен, второ, като ясновидец и трето, като адепт. В древните времена това са строго разграничени един от друг видове и ако изобщо искаме да разберем за какво става въпрос при окултното развитие на човека, трябва съвсем ясно да разгледаме тези три понятия.

Какво се разбира под ясновидец, всъщност е познато. Подчертавам, че важното при ясновидеца е да има по-висши сетива. Много лесно е да се обясни какво представлява един ясновидец.

Във всяка човешка душа дремят скрити способности. Те могат да бъдат развити и тогава човекът ще вижда в света,

скрит за обикновените сетива. Има такива методи на тайната наука. Когато човек ги приложи върху себе си, той не е вече в същия смисъл безсъзнателен в съня си, какъвто е обикновеният човек. Те правят възможно, когато астралното му тяло заедно с аза излезе навън, да може да възприема в неговото обкръжение. Той започва първо да възприема през нощта нещо като нахлуваща светлина, като светлина и цветни нюанси, а след това започва да чува.

Едно истинско изживяване, което човекът констатира сам, е, че в този преходен стадий той първоначално разбира, че както около себе си има физическия свят, така има и един духовен свят. Това е началото на същинското ясновидство.

Този, който наистина иска да достигне степената на ясновидеца, трябва да стане способен да пренесе в дневното си съзнание това, което първоначално вижда през нощта, защото би било само половинчатост, ако може да вижда в астралния свят само през нощта. Ако той наистина може да приеме, че в човека, животното и т.н. вижда не само това, което се възприема с физическите сетива, а може да възприеме като лъчиста аура това, което човекът и животното чувстват и усещат, тогава е достигната степената на съвременното ясновидство. Така ясновидецът наистина вижда в духовния свят и може да разкаже за това. Да приемем, че има една област, където хората още не са виждали влак и един тамошен човек отиде някъде, където има влакове. Тогава той ще ги познава от собствен опит. Вкъщи ще може от собствен опит да разкаже всичко това. Така и ясновидецът може да свидетелства за духовния свят.

Но този, който е ясновидец по този начин, още не е това, което може да се нарече адепт, не е и това, което наричаме посветен. Когато човекът от горния пример, който сам е видял влак, се завърне вкъщи, едва ли ще му бъде поверено изработването на един локомотив.

Същото е и при ясновидеца. Той още не може да изпълни това, което може този, който изучава и практикува духовната наука в свръхсетивния свят. Ясновидецът, който само е видял

какво съществува във висшите светове, се отнася към адепта подобно на примера.

Още по-различен е посветеният. Отново едно сравнение. Представете си един човек, който вижда всички цветове и светлини, и друг, който е напълно късоглед. Първият не знае нищо за законите на светлината, другият, който не вижда надалеч, като завършен физик, като учен много добре познава всички закони. Има хора, които са посветени в най-висша степен, макар да не са ясновиждащи. Това важи поне за всички древни школи, днес не е така в същата степен. По-рано е можело да се работи така, защото не бива да забравяте, че е дълъг процес да се изгради ясновидството или да се обучи посветеният. При някои хора са необходими много възплъщения за това.

Едно такова взаимодействие между ясновидците и посветените вече не е съвсем възможно. Затова розенкройцерската школа повече не разграничава така строго тези неща. Защото днешното човечество вече няма понятие за самоотвержеността, която е съществувала в тайните школи. Особено в египетските тайни школи се е работело така заедно. Но това пълно доверие днес повече не съществува, днешното човечество не може да си създаде представа за него. Затова посветените и ясновидците в розенкройцерските школи се развиват само до определена степен.

Спрямо адептството обаче трябва да бъдем много предпазливи, иначе бихме навредили на света. Защото хората не искат да вярват, че във всичко действат духовни сили. Би се разразила силна буря и последствията биха били увреждането на подготвителното разбиране. Най-напред ясновидците и посветените трябва да оповестят окултното знание, а едва постепенно ще се появят адептите.

Какво е един адепт? Има такива във всички области. Наблюдавайте самия човек. Според своята същност човекът се състои от физическо, етерно, астрално тяло и аз. Различните съставни части на човешката природа се развиват напълно различно в отделните възрасти. Това е много важно. Защото

за окултиста човекът постоянно се ражда наново, най-напред физически от физическата майка. Там физическото тяло е затворено във физическото майчино тяло. Кръвните потоци и другите течности преминават от майката в детето. Когато то се роди физически, физическото майчино тяло се отделя от детето. Това е първото раждане. В този момент етерното тяло още не е родено. Второто раждане става едва със смяната на зъбите през седмата година. Дотогава етерното тяло е обгърнато от етерната обвивка, която не принадлежи към същинското етерно тяло на детето. Около седмата година се ражда етерното тяло. Обвивката се отблъсква и външният израз на този процес е появата на постоянните зъби. Когато зъбите се покажат навън, ясновидецът вижда как етерното тяло се ражда от своята майчина етерна обвивка. До половата зрялост детето все още е обгърнато от своята астрална майчина обвивка, която е там още от началото и остава също и след седмата година. След това тази астрална майка се отблъсква и едва тогава се ражда астралното тяло, както по-рано са се родили физическото и етерното тяло. Издигането на човека до половата зрялост означава раждането на астралното тяло. Раждането на аза става в периода от двадесет и първата до двадесет и осмата година.

Когато хората някога знаят как се извършва това развитие, тогава ще се види какво голямо значение има това върху възпитанието. То е описано в моята книга «Възпитанието на детето от гледната точка на науката за духа»³. В нея са всички правила, които трябва да се имат предвид в това отношение. Учител, който владее тези методи, би бил адепт в областта на възпитанието. Адепството е практическо действие, изхождащо от духовните светове. До седмата година в човека става един вид втвърдяване на формите. Всички форми на мозъка и костната система са изградени до седмата година. След това те растат, но това, което не е налице до седмата година, е невъзвратно. Така могат да се направят големи пропуски във възпитанието. Оттам нататък етерното тяло е свободно. Сега виждате как зъбите, които човекът получава, са израз за това,

дали втвърдяването и изграждането на етерното тяло, което току-що е родено, се намират в правилното съотношение. Два-та процеса – израстването на постоянните зъби и изграждането на етерното тяло се намират във взаимна връзка. С това са свързани растежът и възпроизвеждането. Ако едното не е в ред и другото няма да бъде. Тук можем да видим как от духовната наука се обяснява връзката между зъбите и етерното тяло. Жени, които например получават родилна треска, обикновено имат лоши зъби.

Необходимо е съществуването на втвърдяващия и на омекотяващия принцип; необходимо е съответствие между двата принципа. Рахитът се появява, когато принципът на омекотяването е по-силен. Предположете, че преобладава втвърдяващият принцип, тогава се залагат предпоставките за туберкулоза и калциране на артериите. Ако, изхождайки от свръхсетивните причини, човекът е в състояние да владее етерното и физическото тяло, той е адепт в областта на възпитанието на детето, както Парацелз⁴, който днес не е повече разбран, е бил адепт, понеже във всеки момент е можел да съзира невидимите принципи. Можете да си представите каква буря ще се вдигне, ако човек се появи с такива учения в университета. Човечеството трябва да се подготви постепенно и тогава то ще стигне дотам, да изисква от духовните водачи, да подкрепят своите учения с дела, като изхождат от духовния свят. Че има посветени, е в зависимост от това, че духовният свят, с неговите закони, може да бъде намерен и изследван чрез ясновидството. Но когато той бъде намерен и описан, тогава всички неща, които ясновидецът разказва, ще са понятни за обикновеното човешко разбиране и който твърди, че не може да ги разбере, причината няма да бъде, че не е ясновидец, а че не иска достатъчно да напругне човешкия си разум.

Човек може да бъде посветен, без да е ясновидец, но тогава трябва да разчита на ясновидеца. И в определено отношение теософското движение иска да помогне да бъде видно чрез ясновидци всичко, което би трябвало да се оповести.

Какво се изисква от слушателите? В определено отношение се изисква те да бъдат посветени, да разбират нещата, без сами да са ясновидци.

Това е задачата на антропософското движение, това е и правилното съотношение между сведенията, които се оповестяват, и начина, по който се поднасят на широката публика. Истинското навлизане в свръхсетивните светове почива на точно определени методи. Веднъж беше говорено тук специално за розенкройцерските методи⁵, затова ще кажа само някои неща.

Когато искаме да издигнем някой човек до висшите светове, да го направим ясновидец, е необходимо да развием първо силите, които вече се намират в него – мислене, чувстване и воля. Вътре вече лежи много от това, което първите елементарни степени донасят като трудности, за които се говори, когато трябва да се обърне вниманието към опасностите. За много хора днес ясновидството е нещо хубаво и тези, които чуват нещо за антропософия, започват да жадуват да станат ясновидци. Те са малко разочаровани, когато им се каже, че преди да станат такива, трябва да научат нещо.

Първото, което човек трябва да има предвид, е, че следва да усъвършенства своето мислене, изцяло да го усъвършенства, и то още преди да стане ясновидец. Днес е извънредно трудно да се обясни какво се има предвид с усъвършенстването на мисленето. Когато бихте могли да погледнете във висшите светове чрез отварянето на висшите сетива, ще видите, че тези светове изглеждат съвсем различно от това, което сте си представяли. По правило този, който не може да вижда, трудно може да си създаде представа за това, което може да изживее, за впечатленията там. Още по-малко може да си създаде представи за яснослушането, за музиката на сферите. Но едно нещо остава същото във всички светове и това е логичното мислене. Научили ли сте го тук, то е сигурен водач в астралния и духовния свят. Впечатленията са съвсем различни, но логиката е същата. Тя започва да става друга едва в най-висшите светове.

Това, което се предлага в антропософските произведения и книги, е несетивно мислене. Ако то не се възприеме, човек се излага на известна опасност. На някого може да се помогне да вижда в астралния свят, но не бива да се забравя, че ако не се застане здраво на основата на здравето мислене, е извънредно трудно там да се различава истината от заблудата. А който не може да различава, не е духовно здрав, не е в ред и се подлага на опасността да изгуби равновесието си, когато астралният свят го връхлети.

Астралният свят се схваща постепенно, когато се обработва чувството, а това става чрез имагинацията. Искам да ви покажа как тя се появява пред човека, как го обучава и го извежда в астралния свят. Това става тогава, когато всички човешки представи, които иначе са дадени като абстрактни понятия и догми, се превърнат в картини, пристъпят като картинни образи. Каквото мислим, говорим и учим, са абстрактни понятия, първоначално това е спекулация. Те никого не извеждат нагоре във висшите светове. Едва когато понятията се превърнат в картинни образи, тогава човекът постепенно получава достъп до висшите светове.

Как става превръщането на мислите в картини? В розенкройцерската школа учителят казва на ученика: «Погледни растението. То протяга корените си надолу в почвата, стъблото се издига право нагоре, а горе се намират цветът и плодът. Сравни сега растението с човека. При повърхностно мислене би казал, че цветът е подобен на главата на човека, а долната част на растението е подобна на краката на човека. В действителност главата на растението е коренът, а това, което растението непорочно разтваря към светлината, са органите на оплождането. Всичко това е обратно при човека. Цветът обръща тези органи към светлината. Представи си всичко съвсем ясно. Ако растението не насочва оплождащите си органи нагоре, а към центъра на Земята, те биха се проникнали с копнежи и страсти. Така в човека имаме обърнатото растение, което същевременно е пронизано от копнежи и страсти. Чрез това чо-

вешкото тяло е плът, а растителното тяло, непорочното, е още неразвило се до плът тяло.

А сега погледни животното: То стои между растението и човека. Растението, животното и нагоре човекът образуват кръста, който преминава през цялата природа.» На ученика освен това се е казвало: «Виж при растението как то обръща цвета си нагоре и как е целувано от Слънцето, от лъча на светлината, наречен свещеното любовно копие. Човекът е трябвало да смени растителното тяло с пронизаната от страсти плът, но пред очите му стои един висш идеал.»

Тук трябва да разгледаме човешкото сърце и ларинкса. В човека се намират два вида органи – такива, които са на път да станат несъвършени и постепенно да отпаднат, и такива, които едва започват да се изграждат. Всички нисши органи, както и сексуалните органи ще отпаднат. Сърцето и ларинксът обаче са органи, които ще достигнат своето съвършенство едва в бъдеще, те ще се развият едва в бъдеще.

Когато ви говоря, моите мисли са в мен. Аз ги обличам с думи. Те идват от ларинкса, произвеждат звукови вълни и чрез това моите мисли се представят пред вашата душа. Ларинксът е апаратът, който предизвиква въздушните вълни, за да изведе навън това, което е в душата. Когато някой изнамери апарат, чрез който вълните биха могли да се втвърдяват, тогава бихте могли да съберете моите мисли, моите думи. В бъдеще ларинксът няма да произвежда само думи, а ще стане творческият репродуциращ орган, който ще създава подобни на човека същества.

В определени времена растителната природа на човека не е била проникната от страстите, характерни за плътта. Точно онези органи, които най-късно са се развили от животинската природа, ще изчезнат най-напред. Това са размножителните органи. Когато човекът е бил вече въплътен, те са останали още дълго време като растителни органи. Затова на различни картини могат да се видят хермафродити⁶ с растителни органи. Когато в Библията се разказва за смокиновите листа на Адам

и Ева, под сивмолите трябва да се разбира, че тези органи са били последните, които са се развили от плътта. Така трябва да се проникне в религиозните документи. Сексуалните органи са органи в упадък, а ларинксът се намира в пълно преобразуване и когато човекът стане отново непорочен, ларинксът ще се обърне отново към духовното Слънце. Цветната чашка на растението се е развила до изпълнената със страсти плътска форма, а ларинксът отново ще стане непорочния, пречистен съд, който ще се опложда от духа и ще трябва да се разтвори пред свещеното любовно копие. Това е и символът на Свещения Граал, неговият висш идеал.

Сравнете това, опитайте се да усетите целия трепет на тези картини. Тук имате един от картинните образи, който е бил даван на учениците на розенкройцерите. И когато сте се упражнявали така, постепенно ще забележите, че чувствата ви са станали действителност за вас. Вие ще възприемете, че тези чувства излъчват светлина. Тя се излъчва непрекъснато, но нисшият човек не я вижда. Човекът, който изживее тази тайнственост на имагинацията, се научава да вижда своите чувства. Това е началото. Не вълшебство, а един интимен процес е първоначалното издигане към ясновидството чрез имагинацията. Но тук трябва нещо да се изясни, защото от този момент нататък, когато изобщо започнете да превръщате вашия вътрешен живот в светлина, вие виждате всичко, което се излъчва от вас. Човек трябва да може да понася това, което вижда, и за това е необходима такава сила на характера, за която малко хора имат понятие. Така например, когато без да сте ясновидец, лъжете, вече е лошо, но когато лъжете като ясновидец и виждате как лъжата става видима и какво означава тя на астралния план, тогава разбирате защо се казва, че там лъжата е убийство. Наистина е така.

Предположете, че сте видели някакво събитие, създали сте си представа за него и разказвате нещо, което не е вярно, което е лъжа. Там от предмета идват правилни, а от вас неправилни излъчвания и сблъсъкът им е една ужасна експлозия.

Всеки път, когато правите това, прикачвате едно ужасно същество към вашата карма, от което не можете да се отървете, докато не сте поправили лъжата.

Всеки, който иска да стане ясновидец, трябва да изгради три качества, които непременно са му необходими. Първо – доверие в себе си, той трябва да е сигурен в себе си. Второ – самопознание, никога не трябва да избягва да види грешките си, и трето – присъствие на духа. Защото на астралното поле той ще среща някои неща, които винаги са около нас, но е нещо друго те и да се виждат. Затова преди всичко трябва да изградим тези качества и всъщност е безобразие, когато някои школи или общества правят хората ясновиждащи, без да ги подготвят по този начин.

Ако върху ученика се въздейства по друг начин, и то чрез това, което се нарича окултен шрифт, той се въвежда в деваханския свят, в чуването. Тогава човек трябва да се вдълбочи в образите, които имаме за развитието на човека. Искам с един пример да представя пред душата ви един такъв картинен образ. Помислете за прастарите времена, когато човекът постепенно стигна до своята сегашна форма. Тогава Земята е била топло, пламтящо огнено кълбо и всички метали и минерали са били стопени в нажежената Земя. Физикът ще каже: «Тогава не е било възможно да съществуват хора.» Човекът слиза по това време от божествения свят долу и се формира в пламтящите маси. Преобразуването е дълъг процес. Ако бихте могли да видите това, което може да възприеме ясновидецът, бихте видели как човекът се загръща с огненото тяло.

Но къде е отишъл огънят, горял на Земята? Къде е той? Във вашата кръв. Цялата топлина, която е била в хората и животните и която и сега е там, е огнената жар на Земята. И ако вие сте в състояние отново да преобразите кръвта си така, че да свети – това ще стане, когато човешкият ларинкс се превърне в Свещения Граал, – тогава човекът ще излъчва светещи маси. Ако човекът се вдълбочи в един такъв картинен образ, като този, би могъл да стигне до ясновиждане, до ясноване.

Аз искам да обърна вниманието ви към въведението на Апокалипсиса на Йоан: «Откровението на Исус Христос, което Бог му разкри да го оповести на своя слуга, както накратко е станало». Това са картини, които в розенкройцерските школи са били използвани за развиване на вътрешните качества. Ясно-видецът трябва да се научи да разгадава такива картини. Земното развитие ще бъде словото и словото ще бъде при човека, и човекът ще сътворява човека чрез словото.

ЕЗОТЕРИЧНО РАЗВИТИЕ И СВРЪХСЕТИВНО ПОЗНАНИЕ

Виена, 7 ноември 1907 г.

Разширявайки темата от завчера, бих искал да говоря днес пред вас за вътрешното или езотеричното развитие и свръхсезитивното познание. При това ще е необходимо изцяло да имаме предвид вчерашното разглеждане и да строим върху това, което проникна в душата ни. От обсъденото видяхте, че при развитието на човека не става въпрос за нещо, което някак си възприемаме на шега. Не се касае за нещо, което можем да приемем лекомислено. От друга страна обаче, постоянно трябва да подчертаваме, че не бива да се говори и по обикновения тривиален начин за опасностите на окултното развитие. Опасностите са големи, но както обикновено се говори за тях, не е правилно и доста неща ще трябва да ни се изяснят. Нека първоначално за самите нас да си създадем точна представа какво се случва с даден човек, който се е развил чрез упражнението, да речем, подобни на споменатите в последната лекция, и да го сравним с човек, който не се подлага на такова обучение, а живее като всеки друг в ежедневието. Ние стигаме до съзнателното разбиране, когато изходим от това, което знаем за

обикновеното сънно състояние.

От предишната лекция разбрахте какво прави астралното тяло на човека през нощта по време на обикновения сън. Когато човек спи, в леглото лежат физическото и етерното тяло, напуснати от така нареченото астрално тяло заедно с аза. То се е издигнало нагоре, напуснало ги е. И когато астралното тяло не се намира във физическото тяло, не наблюдава и не разглежда света през неговите инструменти – сетивните органи, не е ангажирано чрез движенията и работата на физическото тяло, то може да поеме съвсем друга задача. То премахва умората от останалите тела. Премахването на умората е негова задача и ясновидецът може да види как през цялата нощ астралното тяло работи върху физическото и етерното тяло отвън, за да ги възстанови, така че сутринта човекът да почувства възстановяването на силите си като освежаване. Затова сънят е така добър лекар и човекът губи много, ако няма здрав и достатъчно продължителен сън. Много неща, които се представят като болести, всъщност са пречки във физическото и етерното тяло. Тези пречки се появяват тогава, когато астралното тяло не е в състояние да ги премахне. То обаче може да премахне тези пречки, само когато не се намира в тялото, както при будното състояние, а е извън тялото.

Откъде астралното тяло си донася тези сили и способности, чрез които, така да се каже, поправя физическото тяло? Още в последните публични лекции⁷ сравних това излизане на астралното тяло извън физическото и етерното тяло с вода, намираща се в чаша. Ако в тази чаша имате хиляда водни капки и тези капки заедно образуват една маса, е нещо по-различно, отколкото ако вземете хиляда малки гъбички и изсмучете всяка отделна водна капка. Тогава сте индивидуализирали тези капки, отделили сте ги една от друга. Така е и с астралното тяло през нощта. Ако всички заспите сега, ще бъде същото, като че ли изстисквате гъбичките и получавате една водна маса. Вашето астрално тяло би излязло навън и би се свързало с другите. Но чрез това, че се свързват, хората влизат във връз-

ка с хармоничните велики процеси, протичащи във Всемира. Душите ни се завръщат през нощта обратно в хармонията на сферите и астралното тяло заедно с аза – а това е душата – си донася от нея силата, необходима за възстановяването на физическото тяло.

Какво се случва с даден човек, който има окултен учител и преминава през окултно обучение? Той получава известни задачи. За тях може да се говори само приблизително. Той получава задачи за медитиране, концентриране и така нататък. Какъв смисъл имат задачите, които учителят дава на ученика? Тяхната цел е да подготвят астралното тяло да започне да възприема обкръжението си, когато през нощта се намира извън физическото тяло. При обикновения човек астралното тяло е несъзнателно, когато се намира навън в астралния свят, както бихме били несъзнателни във физическия свят, ако нямаше сетива. Нямате ли сетива, светът не съществува за вас. В момента, когато се дадат указания на човека, които да събудят дремещите в душата му сили, астралното му тяло получава духовни или душевни сетивни органи, които се наричат лотосови цветове. Това не са цветя, както и крилата на белия дроб не са крила. Всеки знае, че соколът има крила, изглеждащи различно от крилата на белите дробове. Лотосовите цветове са органи, които се движат в един вид кръгово движение. Един такъв орган се намира в мозъка, един сантиметър под мястото на челото, където се срещат веждите. Когато интензивно се мисли за тази точка със същевременното изговаряне на определени думи, се получава един вид просветване, появява се светлина и тя става видима за ясновидеца отвън. Сетивният орган започва да се движи кръгообразно. Казва се, че колелото се върти, че оживява. При обикновените хора не съществува такъв орган на това място или най-много то се намира там в зачатък. Чрез обучението това проблясване се поражда, когато астралното тяло се намира извън физическото тяло. Получава се впечатление за въртящо се колело, което ясновидецът може да наблюдава отвън. Това колело се нарича свастика.

Този знак, както изобщо истинските символи не могат да се обясняват спекулативно. Те не са произволно измислени, а човекът действително ги вижда на духовното или астралното поле. Свастиката е образът на този сетивен орган и всички повече или по-малко остроумни обяснения в някои теософски книги са безмислици.

В антропософията не бива да се обяснява алегорично или символично. Човек първоначално трябва да отвикне от всички спекулации. Трябва да отвикне от всички предположения как биха могли да изглеждат нещата. Става въпрос да се навлезе в самия свят на фактите.

В близост до ларинкса се намира шестнадесетлистният лотосов цвят, един орган, от който до много голяма степен зависи човешкото развитие. В близост до сърцето е дванадесетлистният лотосов цвят, по-надолу десетлистният и така нататък.

Тези органи се развиват чрез упражнения, които учителят дава на ученика, както и сетивата на физическото тяло се развиват чрез упражнения, например чрез въздействията от страна на светлината и звука. Наблюдавайте едното като физически, другото като духовен процес с напълно същото време-траене. Не бива да вярвате, че някакви си безредни процеси, вълшебства или нещо подобно могат да доведат човека до развитието на тези сетивни органи. Това са изключително интимни процеси, упражняване в мисли, които имат способността да развият такива органи. При това става въпрос човекът постоянно да учи кои са тези мисли и да мисли за определен орган в тялото, например за една точка в мозъка, лежаша на един сантиметър разстояние навътре от мястото между веждите. Когато човекът мисли за тази точка, изговаряйки точно определен текст, събужда определени способности вътре в астралното си тяло. Всичко е систематически и на човек му се иска да каже, технически определено.

Някои хора намират това изключително неподходящо за себе си. Постоянно се чуват фрази, които са безсмислие за ис-

тинския окултист: «Аз нямам нужда от никакъв учител, трябва сам да намеря учителя си вътре в мен». В такива приказки първо има възможно най-голям егоизъм и освен това те са безмислие. Когато от тази гледна точка някой пристъпи към геометрията, какво ще се получи? Всеки може да открие всички определения на геометрията чрез вътрешно развитие. Той ще се нуждае от хиляди години, но може да ги открие.

Нима е необходимо отново да се открива геометрията? Не е ли по-добре да се започне оттам, където човечеството е стигнало чрез продължаваща столетия работа, и да се продължи нататък, като се извлекат ползи за човечеството, което ни е дало толкова голямо богатство от знания? Човечеството има право на това. Какво можем само да спестим на човечеството, изпитвайки благодарствена любов към учителите на предишните хора! Точно така търсим и по отношение на вътрешното развитие не за самите нас, а като работници в служба на човечеството. Винаги е имало хора, които предварително са стигнали целта. Можем да се учим от тях и когато в такъв случай се страхуваме от преклонението пред авторитета, това е безсърдечна безмислица. Да се работи в смисъла на учителите на човечеството, да се търсят тези, които биха могли да ни водят, е това, което първоначално непременно е необходимо за окултния ученик. Тези неща, които учителите ни казват и които са изпробвани и познати столетия наред, изработват сетивата в астралното тяло.

Когато някой дава окултни учения – един истински учител не би го направил, – лесно може да се получи да даде на ученика само указания как да има възприятия в астралния свят. Там може да се види, че ученикът започва да работи върху астралното си тяло за събуждането на духовните сетивни органи, но чрез това проявява много по-лоши привички и прояви на темперамента, отколкото преди да е станал окултен ученик. Хората се чудеха, че в началото на разпространяването на антропософията много личности направиха неразбираеми погрешни стъпки по отношение на своя характер. Още

при минималното развитие на астралното тяло, предизвикано от теософското учение като елементарно учение, се появиха особено забележителни явления. Например един ученик, който беше касиер, изчезна с парите, друг направи съвсем други неща. Също и хора, които преди бяха миролюбиви, станаха войнствени. Това е във връзка с факта, че и с най-малкото окултно развитие, следващо от заниманията с антропософските понятия, се проявяват най-лошите черти на характера, ако не се предприеме нищо друго. Но никой не бива да се страхува от това. Необходимо е само да се обърне вниманието към такива неща, те трябва да се приемат сериозно. Чрез силата на характера ни трябва да се стремим да не се поддаваме на такива изкушения. Друго е, когато ученикът започне едно истински систематично окултно обучение. Тогава работата върху астралното тяло е много повече и е необходимо да се даде заместител на физическото и етерното тяло.

Как се замества това, което се отнема от физическото и етерното тяло? За това е необходимо да се изградят определени качества в човека. Възможно е в човешката природа и същност да се изградят качества, чрез които няма да бъде необходимо на физическото и етерното тяло да бъдат възстановявани по толкова продължителен начин. Представете си, че през деня правите нещо за усилването на физическото и етерното тяло, за възстановяването, така че чрез тяхната собствена същност и ритъм да трептят в съзвучие с големия Космос. Тогава ще сте в състояние сами да се ползвате от силите на астралното тяло. И това трябва да се направи. Не е необходимо веднага да се прави, но идва моментът, когато трябва да стане. Когато учителят каже: «Трябва да концентрираш мисленето», тогава не се има предвид само обикновеното мислене. Когато се каже: «Трябва да вземеш една обикновена мисъл и без да допускаш друга мисъл, като отблъскваш всички други мисли, да я мислиш възможно най-интензивно» – така човекът трябва да приложи известно усилие. За такова усилие става въпрос. Не предметът трябва да интересува и да пленява вниманието.

Лесно е например да се мисли за Наполеон, но много е трудно в продължение на продължително време непрекъснато да се мисли за една кибритена клечка. Това обаче е най-същественото. Тогава ще видите как след известно време получавате известна вътрешна сила и сигурност. Тогава от едно вътрешно изживяване се чувства дали упражнението има някакво въздействие.

След това трябва да се премине към изпълняването на инициативни действия, които човекът обикновено съвсем сигурно не би правил. Би трябвало това да е съвсем незначително действие. Не става въпрос за значимостта на действието, а трябва да бъде действие, произхождащо от собствената инициатива. Един господин, на когото казах това, сподели след известно време, че в бюрото си ежедневно прави седем крачки напред и седем назад и при това си представя еволюцията и инволюцията. Наистина не е важно значението на действието, а собствената инициатива.

Разказах това и на няколко други приятели, като споменах, за да дам един пример, че могат да се поливат цветя, ако никога не са поливали цветя. И какво се получи? Когато посетих тези приятели, видях ги да поливат цветята. Това беше най-погрешното, което можеха да направят, защото не трябваше да направят препоръчаното от мен действие, а да си измислят собствено. Когато това се прави дълго време, се вижда какво вътрешно въздействие има. Тези неща хармонизират и толкова много уравновесяват всичко във физическото и етерното тяло, че и двете сами откликват и не се нуждаят повече от възстановяване, така че астралното тяло може да издърпа от тях част от силите си.

Освен това човекът трябва да се владее относно радост и болка. В обикновения живот той е подчинен на чувствата. Смее се, когато му се каже нещо много смешно, плаче при тъжни поводи. Ученикът обаче трябва да се вземе в ръцете си, той не бива да се оставя да бъде завладяван, а сам да владее радостта и болката. Много хора мислят, че ще станат безчув-

ствени по този начин, но се получава точно обратното. По този начин ние преодоляваме болката и радостта, тоест това, което е егоистична болка и егоистично удоволствие. Ние трябва да намерим пътя да се вмъкнем в други същества и да чувстваме с тях. Никой не би трябвало да се въздържа да прави това упражнение от страх да не стане безчувствен. Той само ще започне все по-фино да чувства.

Четвъртото упражнение мога най-добре да характеризирам, като разкажа една легенда.

Тази легенда е от живота на Христос Исус. Тя не се намира в Библията, не са там и много други, тя е от Персия. Когато апостолите веднъж странствали с Христос Исус из страната, видели да лежи на пътя полуразложеният труп на едно куче. «Каква отвратителна мърша», казали някои от учениците и с отвращение се обърнали. Христос Исус обаче се застоял и след като известно време наблюдавал трупа, казал: «Какви прекрасни зъби е имало животното.» Той видял все още красивите зъби на разлагачия се труп. Това ни показва, че трябва да се научим да откриваме зрънцето красота във всичко грозно, да видим доброто в злото, истината – в заблудата. Това свойство на позитивност трябва да бъде упражнявано известно време. То създава вътрешна хармония и вътрешен ритъм.

Петото е, че човекът трябва да постигне в известна степен непреднамереност по отношение на всичко ново, което среща. Би могло да се каже, никога да не се повлиява бъдещето от това, с което той е свикнал в миналото. Думите: «Това не го вярвам» трябва напълно да изчезнат от душевната нагласа и когато някой дойде и ви каже, че кулата на църквата се е изкривила през нощта, в едно ъгълче на сърцето си трябва да е възможно да предположите, че наистина всичко може да се случи. Но не бива и да бъдете безкритични, само не бива да има нищо, което да ви изглежда невъзможно. Който го може, може да въздейства и върху физическото и етерното тяло, за да достигнат чрез това до такъв ритъм, че през нощта астралното тяло да получава това, което му дава възможност за медитация

и концентрация. Защото това постепенно ще доведе хората до истинската реална антропософия, че те навсякъде да разбират, защо всичко става така, а не по друг начин.

Когато известно време човекът прави такива крачки по окултния път, като следва съответните насоки, ще може да види, да почувства и изживее много неща, които иначе би пропуснал. Не бива да вярвате, че опасностите, които пресрещат някого, не се намират и в обикновения живот.

Но човек не ги вижда в началото. Ние се научаваме да виждаме какво се намира в духовния свят около нас едва когато можем да проникнем в по-висшите сфери. Например това, което човекът трябва да срещне на една по-висша степен и винаги го среща, и което трябва да понесе, за което трябва да се подготви, е Пазачът на прага. Хората най-често си създават много особени представи за него.

Какво представлява този Пазач на прага? Нека днес, прескачайки някои други неща и изживявания, да обърнем вниманието си към това изживяване. Трябва да сте наясно какво по правило върши човекът през целия си живот. Нека да вземем живота в камалока, живота след смъртта в неговия истински смисъл, когато човекът още има известна наклонност към физическо-сетивното битие, и да сравним този живот с това, което непосредствено предхожда живота в камалока. Пред душата на този, който току-що е напуснал физическото тяло, се изправя една голяма панорама на спомените. След това започва животът в камалока.

Това е съвсем своеобразно нещо. Първоначално човекът живее отпред назад. Той действително преживява целия си изминал живот отпред назад, като започва със събитията преди смъртта си и стига до раждането си. Така се преживяват всички събития и човекът е готов тогава, когато достигне момента на раждането си. Стига се до всяко събитие, което човекът е преживял. Да речем, че сте станали на шестдесет години и през четиридесетата си година сте зашлевили плесница на някого. Когато при обратното преживяване стигнете до този

спомен, той става като един отпечатък. Вие ще бъдете привлечен към този човек и ще усетите болката, която сте причинили. По време на живота може би са ви ръководили чувства на отмъщение, сега изпитвате това, което е изпитал този, на когото сте искали да си отмъстите. В негативното изживяване изпитвате усещанията и чувствата, които сте предизвикали. Всичко, което изживявате там, възпрепятства вашето по-нататъшно развитие в историята на човечеството. Бихте напреднали по-лесно без този отпечатък на болката, защото тази пречка остава като сила. И когато в камалока се движите назад към раждането, вие приемате силите, които в идващия живот можете да употребите за изплащането на вината, за поправянето, за изравняването на кармата. Така там започва копнежът да уравни това, което сте съгрешили, и вие проявявате стремеж да поправите нещата, когато човекът отново живее с вас. Така се проявява кармата.

Друг пример: Четирима тайни⁸ съдии осъждат един човек на смърт и присъдата бива изпълнена. Защо се е случило това? Когато се проследи животът на всички тези мъже, се вижда, че в предишен живот осъденият е бил един вид вожд и е осъдил четиримата на смърт. Тогава съдбата, която отново събира петимата, наистина се е изработила в камалока. Когато се намира в камалока, човекът винаги има възможност да приеме онези сили като пречки, които отново го водят към изплащането на дълговете си в живота.

След като човекът премине през девахана и отново се приготви да слиза във физическия живот, имате противоположността на това, което се случва веднага след смъртта. Сега имате един вид поглед напред, поглед върху живота, който ви предстои. Това, което човекът възприема там, естествено го забравя, ако не е окултно обучен. Има случаи, които могат да се докажат, че чрез такова предварително виждане някои хора получават шок и не искат да навлязат в този живот. Тогава се установи, че етерното тяло действително не беше навлязло изцяло във физическото. В такива случаи етерното тяло на

главата беше останало частично извън нея и предизвикваше определен вид идиотизъм.

Но не трябва да мислите, че кармата действа така, че в следващия живот можем веднага да изплатим всичко, което сме причинили в предишния.

Не е така просто. Понякога е необходимо да се мине през повече възплъщения. Ако в даден момент можете да погледнете назад и видите всичко, което се намира във вашето астрално тяло като отпечатъци, които трябва да поправите, преди да се издигнете в определени висини на окултното, бихте видели всички ваши дългове.

Това застава и трябва да застане пред ученика в един символичен осезаем образ – нашата неуравнена карма, която ни пречи, която имаме още да изплащаме. Това е Пазачът на прага.

Той може да ни пресрещне и по абнормен начин. Познат ми е случай, когато един човек е бил възплътен в края на 18-ти век с извънредно голям устрем да извърши някои дела на физическия свят, така че след смъртта си трябва да измине една забележителна съдба. Той почива и след много дълго време от него се отделя и последната частица от астралното му тяло. Обикновено астралното тяло отпада след изтичането на една трета от изживяното земно време и остава като астрален труп, докато се разпадне. Такива астрални трупове непрекъснато заобикалят хората и упражняват лоши влияния върху тях. Този човек не може да остане дълго в духовния свят, а скоро усеща стремеж да навлезе отново във физическия свят. Само че му се случва нещо лошо, което всъщност може да се случи много рядко. Понякога е възможно човек да срещне своя астрален труп, когато се завръща във физическото битие. Това тогава е много лошо за него, защото сегашното му астрално тяло се прониква от предишното астрално тяло, което е ужасна съдба. То остава непрекъснато до него като двойник и това е аномалният вид на Пазача на прага. Това може понякога да се случи.

Но за човека, тръгнал по пътя на окултното развитие,

е необходимо да види в определен момент своето обикновено астрално тяло с всички отпечатащи на още неизплатената си карма и чрез средствата, които има на разположение, да се постарее да уравни своята неизпълнена карма. Това е истинската среща с Пазача на прага. Това не се казва, за да предизвика страхове, а да се разясни какво се нарича самопознание в истинския смисъл на думата. То е двустранно. Първо, то е познание на това, което истинското себе, истинският аз има да понесе. Второ, то е опознаването на висшия аз. Но там познанието е нещо съвсем друго. Можете да прочетете в Библията: «Адам позна своята невяста.»⁹

Това е израз за оплождането. Познай себе си означава: «Оплоди се чрез мъдростта в теб, разгледай душата като женски орган и се оплоди. Искаш ли да постигнеш самопознанието, потърси в теб, там ще познаеш всички твои грешки. Искаш ли да опознаеш твоето висше себе, търси извън теб, защото там мировото познание е самопознание. В Слънцето е всичко, понеже всичко е слънце.» Ние трябва да напуснем себе си. Веднъж ми казаха: «Ти разказваш за развитието и други подобни, ние обаче искаме издигане на душата, на чувствата.» Който говори така, сам си е враг. Не поради това, че се вираме в нас, а чрез това, че опознаваме света частица по частица, ставаме самоотвержени и можем да стигнем до самопознанието и до божественото познание.

Няма по-лоша фраза от следната: «Човек трябва само да погледне в себе си.» Там обаче се намира само нисшето себе. Трябва да търсим навън с обич и тогава ще намерим. Познавах хора, които казаха: «Какво ми е нужно? Не ми е необходимо нищо, защото аз съм Атма.» И дори непрекъснато да казват «Атма, аз съм Атма», те не довеждат нищо до съзнанието, понеже не знаят вече нищо за Атма, освен че думата има четири букви. Да гледа човек в себе си, довежда само да затваряне. Ние сме само част от този свят. Пръстът затова е пръст, защото е част от организма. Откъснете го от него и той няма повече да е пръст. Пръстът не се отделя от организма, но който е толкова

«умен» да вярва, че може да се отдели от Земята, ако се издигне само няколко километра над Земята, ще умре.

Човекът принадлежи на Слънцето, на цял слънчев свят според етерното и астралното си тяло. Най-голямата заблуда е някой да иска да намери аза, себето в себе си. Правилното е човек да се откъсне от себе си чрез задълбочаването във всичките детайли на света. Който се оплодява с обич и смирение, намира божественото блаженство, докато този, който търси Бог в себе си, се вкостенява. Така виждате, че човек има много да учи, когато наистина иска да опознае езотеричния път. И става въпрос да имаме правилната представа за тези неща. Не е нужно от сутрин до вечер да мислите за това, също както не е необходимо постоянно да повтаряте собственото си име. Достатъчно е да познавате мислите. Има мисли, без които езотерикът не може да бъде езотерик. Ако той ги съхранява в себе си така, както в обикновения живот има своите инстинкти, мотиви и пориви, тогава тези мисли са крачки, които ще го изведат до свръхсетивното поле на познанието, те ще означават за него проникване в мировата мъдрост, проникване до любовта чрез познанието.

РОЗЕНКРОЙЦЕРСТВОТО

Дюселдорф, 15 декември 1907 г.

Когато говорим за посвещението на розенкройцерите или за розенкройцерското посвещение, би трябвало накратко да разгледаме понятието за посвещението. Общо взето то представлява търсене на пътя чрез собствено изживяване, чрез собствен опит да се проникне във висшите светове, които лежат в основата на нашия сетивен свят. При това трябва да различаваме посветен, ясновидец и адепт. Това са три различни начи-

на да се влезе в отношения с висшите светове.

Днес ще говорим как човекът може да опознае свръхсетивните светове чрез собствен опит. Ще оставим настрана триразделността, но съвсем точно ще имаме предвид, когато говорим за посвещението, че разглеждаме един метод на посвещението.

Който обмисли, че хората търсят пътя към висшите светове, тръгвайки от различни изходни точки, той лесно ще приеме разликата в различните методи. Когато достигнем върха на една планина, отгоре имаме свободен изглед. За да достигнем до него, можем да тръгнем от различни точки, можем да поемем различни пътища. Безсмислено би било да не тръгнем по пътя към върха, който лежи пред нас, а първо да заобиколим планината.

Нека приложим този принцип спрямо посвещението. И тук намираме различни изходни точки, дадени чрез това, че хората имат различна природа. Природната наука не е в състояние да изследва истински тази фина разлика, за която става въпрос тук. Нашите физиолози и анатоми не са в състояние да открият с техните груби инструменти и методи тези фини разлики при хората

Но за този, който има окултни познания, има огромна разлика между един човек, роден в Ориента, и друг, роден в Европа или в Америка. Това се вижда до физическата природа. Огромна е разликата между един човек, който притежава още живото непосредствено усещане и чувство за Христос, и друг човек, който изцяло се е отчуждил от първоначалното християнско чувстване и целият му мироглед е изграден чрез придобивките на модерната наука. Не само чувствата и мислите при такъв човек са различни от на този с християнската нагласа, но разликата може да се наблюдава чак до физиката му. Това са такива фини разлики, които навлизат в най-фините структури на тялото, че физиологията и биологията не могат да кажат нищо за тях. Затова трябва да се има предвид човешката природа и не може на всички хора да се посочи същия път

за издигане до висшите светове чрез по-висшето развитие.

За да разберем това, трябва да се върнем в предишни времена в развитието на човечеството. Човечеството е преминало през дълго развитие. През времето, което наричаме атлантска епоха, нашите предци, това означава нашите собствени души, са живеели в съвсем други тела в древна Атлантида, оттатък Запад между днешна Европа и Америка. Тогава нахлуват онези водни маси, потопът, за който разказва Библията и другите легенди, онзи потоп, който предизвиква загиването на древна Атлантида. Следва следатлантското развитие, в което все още се намираме.

Ние сме преминали през четири културни периода и се намираме в петия. Първият културен период обхваща индийската култура. Там народите са обучавани от самите свещени Риши, инспирирани хора, за които днешният човек не може да си създаде никаква представа. Следва втората култура, персийската, с религията на Заратустра. Третата култура е вавилонско-асирийско-халдейско-египетската от която постепенно се развива еврейската култура.

Като четвърто следва гръцко-римското културно течение, всред което се появява християнството, взимащо своите елементи от народа, чието органическо развитие е определено от третата култура. Сега ние живеем в петата култура и се придвиждаме към шестата.

Не само мисленето се променя през дългото време от атлантската катастрофа насам, а също астралното, етерното и физическото тяло. Не бива обаче да се мисли, че всички хора стоят равностойно в нашето пето културно течение. Запазили са се много свойства от предишните културни течения. Това, което се е развило едно след друго, още живее едно до друго.

Понеже хората са преминали през съвсем различни културни течения, с произлизащите от това промени в цялата им същност, трябвало е да се промени и начинът, по който те са въвеждани във висшите светове от своите духовни водачи.

През атлантската епоха хората все още са били астрал-

но ясновиждащи. Те са живеели заедно със своите богове и духове, също както и с външните растения, минерали, животни и хора. През следатлантското време хората не могат повече да навлизат във висшите светове. Не могат да проникват във висшите светове чрез непосредствено съзercание на божествено-духовното, а само по изкуствен начин могат отново да изпадат в състоянието, чрез което стават отново другари на боговете. На това се основава индийският начин на йога-посвещението. Йога-посвещението във висшите светове се състои предимно в това, да се потисне съзнанието, до което човекът е достигнал в следатлантската епоха, тоест външното възприемане, и човекът да се постави в предишни ясновидски състояния на съзнанието, каквито е притежавал атлантецът.

Ако проследим развитието на човечеството по-нататък, през персийското и халдейското културно течение, стигаме до християнското културно течение.

То донася християнското посвещение, което може да се постигне само чрез непосредствено отношение към Христос Исус чрез евангелието на св. Йоан и Апокалипсиса. В 13-то и 14-то столетие се появява първата зора на материалистическото културно течение. Тогава просветените хора разбират, че изгрыва материалистическата епоха. Всичко, което изцяло се изпълнява през 19-то столетие и се появява като крайност, е подготвяно дълго преди това. Материализма го намираме не само в областта на външните отношения, а във всички области.

До 13-то, 14-то столетие хората са имали съвсем други усещания и чувства. Промяната настъпва във всички области, дори и в привидно най-отдалечените. Голяма промяна в чувстването на човека виждаме например в изобразителното изкуство. Днес на материалиста му се струва като своеволие, когато например Цимабуе¹⁰ рисува основата на своите картини златна. Този художник обаче съхранява още традицията за съзercанието на висшите светове. Когато проникнем в най-висшите области на астралния свят, откриваме, че тази златна основа е действителност, че е реалност. Онези, които по-късно

рисуват по подобен начин, като подражатели на старите художници, които чрез традицията още са притежавали познания за действителността на астралния свят, ни изглеждат като варвари спрямо тези, които наистина са имали още отношение към висшите светове. Така например при Джото¹¹ нямаме вече изображението на това, което той чувства като истина, а всичко е нарисувано, като се изхожда от външната традиция. По неговото време е било естествено да се премине към това, което може да се види само на физическия план, към материалистическото изкуство. Само още големите художници на тази епоха се придържат здраво към традицията. В картината «Диспут» на Рафаел¹² може да се види как в основните багри отдолу нагоре правилно е предадено изживяването, което човекът има, когато се издига във висшите светове. Това постепенно изживяване на прехода от нисшите към висшите светове до съзерцанието на онези гении, които се появяват пред златното сияние, е станало необходимост.

Който познава духовните истини, знае, че зад физическите факти е скрито нещо друго, той знае, че причината хората днес да са материалисти, е, че те се намират под външни материалистически влияния. Но при това не става въпрос само за външните възприятия. От гледната точка на окултизма учим да опознаваме другите причини. Мислите и чувствата са реалности, които се разпространяват навън в света. Ние сме заобиколени от материалистически мисли. Навсякъде около нас се носят такива мисли. Даже и в области, където при селяните не достигат никакви книги или списания, в които са изложени материалистически възгледи, въпреки това те са заобиколени от тези материалистически мисли, които ги повлияват.

Ако разпитаме как е било в епохите, когато се е знаело още нещо за окултните сили, ще узнаем, че се е полагало грижа, например в Китай, при пристъпването на човека във физическия свят той да бъде посрещнат от хора, изпълнени с духовни мисли. Това е нещо различно, отколкото ако той бъде посрещнат от материалистическия лекар в една материалистичес-

тически мислеща среда. Там към човека пристъпват съвсем други неща, отколкото е било по-рано в една среда, изпълнена с духовни мисли. Тук трябва да се потърси причината за материалистическата нагласа на хората. От 13-то, 14-то столетие насам, още при своето раждане, човекът навлиза в една материалистическа атмосфера. Това трябва да бъде така. Но поради това за тези, които са искали да се издигнат в по-висшите светове, е трябвало да бъде създаден метод, чрез който те да станат достатъчно силни и здрави, и въпреки външните материалистически условия, да им е възможно да се издигнат в духовните светове.

Този посветителски метод е розенкройцерският, който се появява в прехода от 13-то към 14-то столетие и най-напред е въведен от Християн Розенкойц¹³, един от най-великите водачи на човечеството.

От този момент този метод действа столетия наред, скрит от външния свят, познат само в тесен кръг и най-строго изолиран през материалистическото 19-то столетие. Едва през последната му третина се появява необходимостта, това, което се е обучавало в школите на розенкройцерите, да се извести на света чрез теософията, по-късно антропософията, поне в неговите елементарни части.

През 1459 г. самият основател на розенкройцерското течение достига степента, на която може вече да действа в света така, че това посвещение може чрез него да бъде дадено на света.

От това време индивидуалността на Християн Розенкойц остава като водач на това течение. През столетията тя живее «в същото тяло». Изразът «в същото тяло» трябва да се разбира така: Когато разглеждаме физическото тяло, откриваме, че това, което го е съставлявало преди десет години, сега не се намира в него. Но съзнанието е останало същото. Всеки седем-осем години човекът заменя всички частици от физическото си тяло, но съзнанието надживява това непрекъснато обменяне на физическите субстанции и остава през целия жи-

вот. Каквото преживяваме по този начин между раждането и смъртта, посветеният го прави така, че скоро след като умре, се ражда като дете в ново тяло. Но този път той го изминава напълно съзнателно. Съзнанието се пренася от едно въплътяване в друго. При посветения е налице дори физическата прилика, понеже душата съзнателно изгражда новото тяло, изхождайки от опитностите през предишното въплъщение. По този начин водачът на розенкройцерското обучение живее столетия наред.

Едва сега има възможност да се оповестят някои от принципите на розенкройцерите. Допреди нищо не е разкрито; само веднъж нещо е било споделено. Това, което според розенкройцерските методи извежда човека във висшите светове, са следните седем степени: Първо – ученето, второ – постигането на имагинативното познание; трето – изучаването на окултния шрифт; четвърто – приготвянето на камъка на мъдреците; пето – съответствието на микрокосмоса и макрокосмоса; шесто – сливането с макрокосмоса; седмо – божественото блаженство.

Това не означава, че тези седем степени трябва да се изминат една след друга. Ученикът, който застава пред един розенкройцерски учител, получава своите указания за висшето развитие така, че те отговарят на неговата индивидуалност. От седемте степени на висшето развитие се избира най-подходящото за него. Някой започва с първата и втората степен и тогава за него следва може би четвъртата и петата. Само това, което се нарича учене, трябва да се премине в началото от всеки.

Ученето обаче представлява тук нещо различно от това, което се разбира под това понятие в обикновения живот. Тук то означава определено усвояване на представи и понятия, което се нарича несетивно мислене. Цялото мислене на обикновения човек е свързано с външната сетивност. Разгледайте всичко, което изживявате от сутрин до вечер и премахнете мислено всичко, което сте видели или чули външно. За повечето хора тогава остава или много малко, или съвсем нищо. Но ко-

гато човек иска да тръгне по пътя към висшите светове, трябва да свикне да може да мисли също и тогава, когато изворът на неговото мислене лежи само в неговата собствена душевност, без връзка с външния свят.

Единственият начин да се мисли несетивно в европейските страни, е математиката. Детето учи, че две по две е четири, най-напред опирайки се на външното наблюдение, с пръстите или с други предмети и на ужасните сметачни машини. Но човекът не стига в тази област до удовлетворителен резултат, докато не може да си създаде тези представи без патериците на външното наблюдение. Един кръг никога не може да се види във външната действителност, кръгове, които се начертават на дъската, са наредени една до друга купчинки тебешир. Едва мисловният кръг е точен. Кръгът трябва да се конструира в духа, човек трябва да може да мисли за кръга.

Несетивно мислене при хората днес може да се срещне само в областта на математиката и геометрията. Но за повечето хора това не е достъпно и затова се споменава само за сравнение. Най-доброто средство да си усвоим несетивно мислене е самата антропософия, понеже човекът чува за неща, които не е виждал. Това, което хората изучават тук, че човекът се състои от физическо, етерно и астрално тяло, или че самата Земя е преминала през различни състояния, не можете да го видите. Само когато напрегнем мисленето и съзрем вътрешната логика на нещата, можем да разберем тези неща с обикновената логика, ако искаме да се поставим в тази всеобхватна област на логиката. Казат ли хората днес, че не могат да разберат това, причината не е, че те не са ясновиждащи, а че не искат да приложат логиката на разбирането.

Резултатите от ясновиждането могат да бъдат разбрани с обикновената логика и само за изследването на тези неща е необходимо ясновидството. Това, което се намира в антропософията, е единствено логичното за теоретическия и практическия живот. Това, което хората обясняват по материалистически начин за свръхсетивните неща, е нелогично. Каквото

духовната наука представя, е истински конкретно плодоносното в живота.

Когато разглеждаме принципа за възпитанието от гледната точка на антропософския мироглед и от гледната точка на материалистическата нагласа, можем да направим едно сравнение. В първия случай се казват неща за развиващия се човек, които външно не могат да се видят. Но е така, че именно вътре в тях е дадено действителното, реалното, конкретното. Днешният мироглед не разбира развиващото се дете. Едва когато се вземе под внимание цялото същество на човека, не само да се наблюдава външно, се научаваме да поставяме в света пълнотата на човешкото същество.

Човекът, който се вживее в ученията на антропософския мироглед, има едно средство да се научи да мисли несетивно. Истинската антропософия винаги ще се стреми да развива колкото се може повече несетивното мислене. Разглеждайки антропософските учения, срещаме описания на състояния, които не можем да видим. Когато разглеждаме развитието на нашата Земя и от какво е произлязла тя, описваме онези планетни състояния, когато всичко е било различно от стадия, в който се намира нашата сегашна Земя. Описваме Старата Луна – не сегашната, – когато няма още твърда минерална земна почва, върху която човекът да върви, а планетата е от един вид растителна природа. В тази маса, която можем да сравним със сготвена салата или спаначено пюре, е имало твърди частици само от такъв вид, какъвто днес е кората на дърветата. Тогава е нямало нищо минерално.

Когато това е оспорвано от материалистическите възгледи, понеже хората могат да си представят растенията само вкоренени в минерална почва, може да се признае, че при днешните условия наистина не е възможно другояче. Но тогава господстват съвсем други условия. Материалистът не може да си го представи, понеже винаги се опира на днешните условия.

Но в такива образи човек може да се освободи от това,

което вижда наоколо. Безсмислието става смисъл, когато разглеждаме лежащи далеч назад или напред условия. Ние се учим да поставяме пред душата си образи за нещата, които днес не познаваме. Така нашето мислене се отделя от възможното днес. Онези, които правят усилия да свързват с мисленето си само това, което е възможно днес, са залепени за днешните условия и не могат да се освободят от тях. За ученето в розенкройцерски смисъл става въпрос да се упражнява мисленето с тези образи за условия, които не съществуват днес. Да се изведе понятие от понятие в напълно несетивно мислене, е средство да се стигне до това, което наричаме учене.

До него можем да стигнем също и с изучаването на една книга, каквато е «Философия на свободата». Авторът дава с нея само възможността мислите сами да се развиват. Там отделните мисли произлизат от самите себе си в изцяло несетивно мислене, от само себе си се подреждат така, че не би могла да се премахне нито една мисъл оттам, където тя стои и да се премести на друго място, също както не може да се отреже ръката от тялото и да се постави на друго място. Това е пътят на свободното от сетивност мислене.

Да се издигнат във висшите светове, е нещо, което много хора горещо го желаят, но точно това е нездравословното. Здравословен стремеж е само когато се развива солидна логика в свободно от всяка сетивност мислене.

Който познава висшите светове, знае, че възприятията в тях са съвсем различни от тези във физическия свят. Има обаче едно нещо, което остава като един и същ елемент и в трите свята – логичното мислене. Този сигурен водач ни предпазва от всички заблуждения. Без него никога не можем да се научим да различаваме илюзия от действителност и затова взимаме всяка илюзия за астрална действителност. Тук, във физическия свят, е лесно да се отличават заблуди от действителности. Защото външните неща ни коригират. Когато например сте тръгнали по една погрешна улица, не стигате до правилното място. Във висшите светове ние трябва сами да намерим пра-

вилния път чрез духовна сила, иначе там навлизаме във все по-заплетени лабиринти, ако не сме се научили да отличаваме илюзия от действителност. Чрез обучението в розенкройцерски смисъл можем да се научим.

Второто при розенкройцерското обучение е имагинативното познание, познанието в картинни образи. Това е първата степен на изживяването при преминаване от физическия в духовния свят. В последните думи на втората част от «Фауст» Гьоте дава лайтмотива, като казва: «Всичко преходно е само сравнение».¹⁴ Когато започнем да виждаме заобикалящото ни като духовни образи, тогава навлизаме в света на имагинациите.

В школите на розенкройцерите, но също и още в по-ранни школи, е правен опит да се обясни принципът на развитието в различните царства. Днес се говори за развитие и при материалистическото мислене; също и антропософията говори за това, но е нещо друго понятието за развитието да се превърне в картинен образ, да се издигне до имагинация. Обикновено само разсъдъкът е зает с принципа на развитието. Към имагинацията стигаме, като в продължение на много седмици или месеци душата се преобразува чрез указанията на учителя по следния начин: Най-добре можем да покажем това под формата на диалог, което обаче никога не е ставало по този начин. Учителят би казал следното: «Погледни как растението се стреми към Слънцето със своите листа и цветове, а с корените се вращава в почвата, насочвайки се към центъра на Земята. Сравниш ли го с човека, той е обърнат, трябва да се сравни цветът с неговата глава, а корените с неговите полови органи.» Дарвин¹⁵ правилно прави това сравнение. Той посочва, че корените на растението съответстват на главата на човека. Човекът е обърнато растение. Коренът, който растението влива в почвата, съответства на главата на човека. Това, което растението невинно разтваря към Слънцето – цветът и оплождащите органи, човекът го обръща към Земята. Преобърне ли се растението изцяло, имаме човека, обърне ли се наполовина,

имаме животното, което има хоризонтален гръбнак.

Ако си представим тези неща имагинативно, не само нашите мисли, но и нашите чувства ще бъдат насочени навътре в заобикалящия ни свят. Ние се научаваме да познаваме вътрешното съотношение между растение и човек. Опознаваме чистата невинна растителна природа, която не е проникнатата още от страсти и копнежи, и природата на човека, при когото невинната растителна субстанция се е преобразувала в проникнатата от страсти, желаня и копнежи плът. Но към това в неговото същество същевременно навлиза нещо висше и той постига своето ясно дневно съзнание. Растението спи, а човекът е постигнал своето ясно дневно съзнание чрез това, че е роден в плът, проникната от силни пориви, страсти и инстинкти. Заради това той е трябвало да направи пълното завъртане. Животното стои по средата. То също има страсти и пориви, но не е достигнало до ясното дневно съзнание.

Учителят казва на ученика: «Когато почувстваш това, разбираш изказването на Платон,¹⁶ че мировата душа е разпъната на мировото тяло. Растение, животно и човек, това е истинското дълбокомислено значение на кръста. Каквото като всеобща душевност, като мирова душа преминава през природните царства, се представя чрез символа на кръста. Това се учи в тайните школи като най-дълбокото значение на кръста.»

След това учителят казва на ученика: «Погледни как ръстението невинно разтваря цветната си чашка към слънчевия лъч – свещеното любовно копие. В невинната целувка на слънчевия лъч, свещеното любовно копие, към което се разтваря цветната чашка на растението, се посочва идеалът на бъдещето, когато човекът отново ще преобрази своите органи до невинността на растението. Сега човекът се е развил нагоре до степената, където е проникнат от страсти. По-нататък човекът ще се развие до онази степен, когато той ще преобрази своите страсти, когато отново ще бъде целунат от духовния слънчев лъч, когато отново ще създава себеподобни на по-висша степен и репродукционната сила бъде одухотворена. В тайните

школи това се нарича Свещеният Граал. То е реалният идеал на Свещения Граал – един орган, който човекът ще има, когато се одухотвори неговата репродукционна сила.»

В миналото ние виждаме невинната растителна природа, в настоящето виждаме пронизания от страсти човек, а в бъдеще ще виждаме как човекът с пречистеното тяло приема духовния слънчев лъч в Свещения съд на Граала, като по-висша степен на развитието на растителния съд. Това не е абстрактно мислене, а състояние, в което чувстваме всяка степен от развитието, а не само я мислим. Когато по този начин чувстваме какво се развива, постепенно се издигаме така, че чрез картинните образи стигаме до имагинативното познание. Образът на Свещения Граал застава пред нас, когато освободим тези картини от сетивността и приемем образа от онзи висш свят.

Когато оставяме да ни въздействат такива картини, които изобразяват определени процеси в духовния свят и са били давани в тайните школи, казваме, че оставяме да ни въздейства окултният шрифт. Това е третата степен в розенкройцерското обучение.

Такива картини имаме в печатите и колоните,¹⁷ както бяха представени в Мюнхен при конгреса за началото и края на човешкото развитие и Апокалипсиса. По-рано човекът е съществувал на една Земя, която е била огнено-течна. Той постепенно достига до своето сегашно тяло чрез много въплъщения и ще се развива още през много въплъщения. Преди всичко ще стане преобразуване на ларинкса и сърцето. В бъдеще те ще са възпроизводителните органи. Днес мислите, чувствата и усещанията се въплътяват само в думи, които като изблик на душата ми достигат в тази зала чрез трептения до вашите уши и събуждат в тях подобни мисли и чувства. По-късно човекът ще създава топлина и накрая светлина, както днес споделя своите мисли в думите и трептенията на въздуха. Както в миналото човекът е слязъл от една светлинна и топлинна сфера, така в бъдеще той сам ще създава топлина и светлина.

Това е показано на първия апокалиптичен печат. Начал-

ното състояние на човечеството, когато Земята се е намирала още в състояние на огненена течност, е представено чрез това, че краката на човека стоят върху изображението на един огнен метален поток, бъдещото състояние е изобразено чрез огнения меч, който излиза от устата на човека. Когато разглеждаме по такъв начин великите сили на природата, една такава картина не въздейства само върху имагинацията, а също и върху волята на човека. Защото същата първична сила, която живее в човека, живее и в целия външен свят. Научим ли се да контролираме нашата воля, в нас заживява мировата воля, тогава нашата воля става едно с волята, която пронизва природата. Това човекът го учи чрез безкористната отдаденост на окултните писмени знаци.

Четвъртата степен на розенкройцерското обучение е приготвянето на камъка на мъдреците. Това е една висша тайнствена мистерия. В края на 18-то столетие нещо от нея е било предадено. В един вестник от Средна Германия се появява забележка от някакъв човек, който подочул нещо от това. Там било написано: «Камъкът на мъдреците наистина съществува и има само малко хора, които не го познават. Много вече са го държали в ръка, само че не знаят, че това е камъкът на мъдреците.»¹⁸ Дефиницията е била правилна, само че е трябвало да бъде разбрана. Тук не става въпрос за някаква алегория. Розенкройцерът работи с действителността, така че прониква чак до физиологията. Той работи върху действителното преобразуване на Земята и човека дълбоко вътре във физическото тяло, а не само на това, което в обикновен смисъл е познато като морално издигане, облагородяване на порядките и така нататък.

Нека тръгнем от човешкото дишане. Регулирането на дишателния процес съставлява важна част от окултното развитие. Хората вдишват, нуждаят се от кислород, който се смесва с въглерод в човека и тогава се издишва въглероден двуокис, въглена киселина. Ако това постоянно продължава, атмосферата на Земята постепенно ще се изпълни с въглена киселина и ще се стигне до загиването на човечеството. Човешкото съ-

ществуване предполага съществуването на растенията.

Растението приема въглеродния двуокис, задържа въглерода и освобождава отново кислорода. Така между хората и растенията протича обмен. Хора, животни и растения принадлежат едни към други и едните не могат да съществуват без другите.

В човешкото тяло развитието протича по следния начин: Това, което растението трябва да прави днес за човека, именно да произвежда въглена – в каменните въглища още могат да се познаят трупове на растенията, – по-късно, както може да ни покаже окултизмът, чрез по-нататъшното развитие на човека, чрез неговото по-късно преобразено сърце и дихателни органи, ще се прави от човека. Пътят, по който човекът ще изгражда този растителен процес и сам съзнателно ще го извършва, е ритмизирането на дихателния процес, така че да не се отдава въглената киселина на растението, а човекът сам да гради с въглерода в своето тяло. Човекът ще се научи сам да изгражда своето тяло.

Когато сравним това с казаната за Свещения Граал, го имаме сега конкретно пред нас. Чрез ритмизирането на дихателния процес човекът се учи да произвежда в себе си въглерода, който се среща в природата като графит и диамант, когато създава чистата невинна растителна природа в самия себе си. Да изгражда човек в самия себе си въглерода, чистата, невинна субстанция, това се нарича приготвянето на камъка на мъдреците. Можем да си го представим подобен на прозрачен диамант, но от мека субстанция. Човекът е огромен вътрешен апарат. Чрез окултното обучение той изучава, че сам работи върху развитието на своя собствен род в една висша форма. Материалистически настроеният човек много характерно забелязва, че това би било хубава работа, от това сигурно би могъл да се създаде доходен индустриален клон. В никакъв случай! Точно това изказване показва колко е необходимо да се държат в тайна подобни сведения, защото едва когато хората достигнат до такава морална и интелектуална степен, че да

не могат повече да мислят егоистично, тогава могат да бъдат споделяни с тях подобни тайни.

Петата степен е съответствието на микрокосмоса и макрокосмоса. За всичко, което се случва навън в света, има един процес в човека, който повтаря случващото се в малкото. Той трябва само да осъзнае това, което протича в него и тогава интуитивно може да стигне до процесите във външния Космос. Така например чрез определена медитация и концентрация върху вътрешността на окото, човекът изучава Слънцето в неговата вътрешна същност, понеже окото е екстракт от същността на Слънцето. Веднъж Гюте казва: «Окото е създадено от светлината за светлината. Светлината е създала окото. Без Слънцето няма око.»¹⁹ Всичко, което е на Слънцето като същност, в известна степен се намира в окото. Да се опознае светлината на Слънцето чрез концентрация върху същността на окото принадлежи към розенкройцерското обучение. Така от вътрешността на човека може да се опознае целият свят. Чрез концентрация върху черния дроб например изучаваме съвсем определени творчески природни сили, чак до създаването на човека. Така човекът изучава целия свят чрез самия себе си, понеже той е един малък свят. Така той изучава как реално си съответстват микрокосмосът и макрокосмосът.

Определено концентриране върху човешкото сърце му дава знания за лъвската природа навън. Това не е само фраза. Човекът трябва да се учи в детайли да открива пътя, водещ в огромния Универсум, тогава от само себе си се появява усещането и чувстването на единството с целия Космос. Когато човекът изцяло учи от всеки отделен член на своето тяло – също и на етерното и астралното тяло, – тогава той разширява своя организъм до един организъм, който обхваща цялото пространство. Тогава той се намира вътре във всички същества. Той може да изживее усещането, което се нарича божествено блаженство.

Става въпрос човекът да се освободи от самия себе си, за да намери пътя към творещите власти. Колкото повече той

излиза извън себе си, толкова повече навлиза във висшите светове. В стихотворението «Тайните»²⁰ Гьоте описва как един човек странства към тайнствен храм, за да срещне различни хора, чрез които различни мисловни посоки се събират в едно. Гьоте поставя обвития с рози кръст на външната порта на храма. «Кой прибави рози към кръста?» се пита в стихотворението. Това го казва само този, който знае, че с обвития с рози кръст се показва развитието към по-висше човешко състояние. Той изговаря това също и с думи:

И докато не постигнеш
това: «Умри и бъди!»,
си само мрачен гост
на тъмната Земя.²¹

Човекът трябва все повече да се доближава до състоянието, когато вътрешно ще възкръсне от умиращата част. Като при дървото външно умира кората, а вътрешно то развива нови издънки, така също и човекът, чрез това че външно е заобиколен от смъртта, трябва вътрешно да възкръсне. Затова в предишните времена посветените са били сравнявани с дъба и са били наричани друиди.²² Това «Умри и бъди!» означава, че човекът винаги започва да създава нов живот в душевността си. Умиращото му става почва за нов живот. Затова се казва:

От тази мощ, която всички същества обвързва,
освобождава се човекът, който се преодолява.²³

Това означава да се преодолее обикновения живот, да се направи като една обвивка, за да може вътре в душата да се развият зародишите на един по-висш живот.

«ТАЙНИТЕ» –
КОЛЕДНО И ВЕЛИКДЕНСКО СТИХОТВОРЕНИЕ
ОТ ГЪОТЕ

Кьолн, 25 декември 1907 г.

Който тази нощ беше в Кьолнската катедрала, можеше да види светещите три букви КМБ. Както знаете, те означават имената на така наречените трима свещени царе, според традицията на християнската църква наречени Каспар, Мелхиор и Балтазар. За Кьолн тези имена събуждат особени спомени. Съществува една древна легенда, която гласи, че костите на тези трима свещени царе, след като станали кардинали и починали, били донесени за известно време тук, в Кьолн. Във връзка с това има друга легенда, която разказва, че един датски цар дошъл веднъж тук, в Кьолн, и донесъл три корони за светите трима царе. Когато той отново тръгнал към къщи, сънувал един сън. В съня му се появили тримата царе и му поднесли три съда. Първият съдържал злато, вторият – тамян, а третият – миро. Когато датският цар се събудил, тримата царе били изчезнали, но съдовете останали, те стояли пред него – трите дара, които задържал от този сън.

Тази легенда съдържа нещо извънредно дълбоко. Загатва се, че в съня си царят има видение от духовния свят, като при това му се известява какво е символичното значение на тримата царе, тримата влхви от Ориента, които при рождението на Христос Исус принасят в жертва злато, тамян и миро, и от това откровение му остават три дара, онези три човешки качества, които символично са показани чрез златото, тамяна и мирото – самопознание със златото, смирена набожност и жертвоготовност с тамяна и самоусвършенстване и саморазвитие или опазване на вечното в човешкия аз с мирото.

Чрез какво е станало възможно царят да получи тези три способности като дарове от един друг свят? Станало е възможно чрез това, че той се е опитал да проникне с цялата си душа в

един така дълбок символ, даден с тримата царе, които жертват своите дарове пред Христос Исус.

Много, много аспекти има в Христовата легенда, които дълбоко ни въвеждат в различното значение на това, което се има предвид с Христовия принцип, и това, което трябва да действа в света. Към тези най-дълбоки аспекти на Христовата легенда е и поклонението и жертвата на тримата маги, тримата царе от Ориента и не бива да пристъпваме към тази основна символика на християнската традиция без дълбоко разбиране. По-късно се оформя възгледът, че първият цар е представител на азиатските народи, вторият цар е представител на европейските народи и третият цар е представител на африканските народи. Там, където хората разбират християнството като религия на земната хармония, в лицето на тримата царе и тяхното преклонение все повече се вижда вливането на различните течения и религиозни насоки в света в един принцип – християнския принцип.

Онези, които по това време, когато легендата получава такъв наклон, са навлезли в мистериите на езотеричното християнство, виждат в Христовия принцип не само една сила, която навлиза в човешкото развитие, а в съществуването, въплътило се в Исус от Назарет, те виждат една световна сила, която далеч надхвърля обичайната в нашето време човешка същност. В Христовия принцип те виждат една сила, която за човека представлява лежащ далеч в бъдещето човешки идеал, до който човекът може да се приближи, когато в духа си все повече разбира целия свят. Първоначално те виждат в човека едно малко същество, малък свят, микрокосмос, който за тях е отражение на макрокосмоса, на великия всеобхватен свят, съдържащ всичко, което човекът първоначално възприема с външните сетива, вижда с очите, чува с ушите, но който съдържа и всичко, което духът може да възприеме, което може да възприеме нисшият и най-ясновиждащият дух. Защото в началото така е изглеждал светът за езотеричния християнин. Всичко, което той вижда като процеси в небесния свод и вър-

ху нашата Земя, което вижда като гръмотевици и светкавици, буря, дъжд и слънчеви лъчи, като ход на звездите, изгрев и залез на Слънцето, изгрев и залез на Луната, за него е мимика, жест, външен израз на вътрешни духовни процеси.

Езотеричният християнин вижда мирозданието като човешкото тяло. Той вижда човешкото тяло, разчленено в различни части – глава, ръце, длани и така нататък. Виждайки човешкото тяло, той вижда движенията на ръцете, очите, лицевите мускули, но членовете и движенията на отделните части за него означават израз на вътрешни духовни и душевни изживявания. Както в членовете на човека и техните движения той вижда вечното, душевното на човека, така в движенията на звездите, в светлината, която струи към човека от звездите, в изгрева и залеза на Слънцето и Луната, във всичко това езотеричният християнин вижда външния израз на божествено-духовни същества, които изпълват пространството. Всички тези природни процеси са за него делата на боговете, жестовете на боговете, мимиката на божествено-духовните същества. Но и всичко, което се случва в човешкия род, когато хората основават социални общности, когато се подчиняват на морални правила, регулират своите действия чрез закони, когато от силите на природата си създават работни инструменти, но не непосредствено дадени им от природата, всичко това, което човекът върши повече или по-малко несъзнателно, за езотеричния християнин е външен израз на вътрешно божествено-духовно действие.

Но езотеричният християнин не остава при такива общи форми, а посочва съвсем определени отделни жестове, единични части от мировата физиономия, от световната мимика, за да види в тези отделни части съвсем определени изрази на духовното. Той посочва към Слънцето и казва. Слънцето не е само външно физическо тяло. Това външно физическо слънчево тяло е тялото на една душевно-духовна същност, която прониква душевно-духовните същества, които са управителите, водачите на всички земни съдби; които са водачите на всички

външни, природни процеси на Земята, но също и водачите на всичко, което се случва в човешкия социален живот, в закономерните порядки между всички хора. Когато езотеричният християнин поглежда нагоре към Слънцето, той обожава в Слънцето външното проявление на Христос. За него Христос е най-напред душата на Слънцето и езотеричният християнин казва следното: «Още от началото Слънцето е тялото на Христос, но хората на Земята и самата Земя не са били достатъчно узрели, за да приемат духовната светлина, Христовата светлина, която се излъчва от Слънцето. Затова е трябвало те да бъдат подготвени за Христовата светлина.»

Езотеричният християнин поглежда и към Луната, вижда как Луната отразява светлината на Слънцето, но тя е по-слаба от самата светлина на Слънцето и си казва: «Гледам ли с моите физически очи към Слънцето, съм заслепяван от неговата блестяща светлина; поглеждам ли Луната, не съм заслепяван, тя ми отразява блестящата слънчева светлина». В тази отслабена слънчева светлина, в тази лунна светлина, която осветява Земята, езотеричният християнин вижда физиономичния израз на древния Йехова принцип, израза за религията на Стария закон. Той си казва: «Докато Христовият принцип, Слънцето на справедливостта се появи на Земята, е трябвало принципът Яхве, подготвително отслабен в Закона, да изпрати тази справедливост на Земята.»

Така това, което лежи в древния Йехова-принцип, в Стария закон – духовната светлина на Луната, – за езотеричния християнин представлява отразената светлина на по-висшия Христов импулс. И с последователите на най-древните мистерии дори и по време на Средновековието езотеричният християнин вижда в Слънцето израза на управляващата Земята духовна светлина – Христовата светлина, а в Луната – израза на отразената Христова светлина, която в своето непосредствено лъчение би заслепявала хората. А в самата Земя езотеричният християнин, заедно с последователите на най-древните мистерии вижда това, което понякога му скрива, загръща осле-

пяващата слънчева светлина на духа. В Земята, както и във всички останали тела той вижда физическия израз на нещо духовно. Когато Слънцето видимо огрява Земята, когато през пролетта и по време на лятото изпраща лъчите си надолу и изтиква от Земята поклъващия и избуяващ живот, когато през дългите летни дни достига своята кулминация, езотеричният християнин си представя как то подхранва външния избуяващ физически живот. В израстващите от почвата растения, в лицето на животните, които по това време разгръщат своята плодовитост, езотеричният християнин вижда по един външен физически начин същия принцип, който е същността, на която Слънцето е външният израз.

Но когато дните стават по-къси, когато настъпват есента и зимата, тогава езотеричният християнин си казва: «Слънцето все повече и повече оттегля своята физическа сила от Земята. В същата степен обаче, в каквата физическата сила на Слънцето бива оттеглена от Земята, расте духовната сила и тя най-силно се влива в Земята, когато през времето, което по-късно е било фиксирано от Коледните празници, настъпят най-късите дни и най-дългите нощи. Човекът не може да вижда тази духовна сила на Слънцето. Той би могъл да я види – казва езотеричният християнин, – ако в него съществува вътрешната сила на духовното съзерцание. Езотеричният християнин е имал още съзнание за това, което е основно убеждение и основно познание при мистерийните ученици от най-древни времена до сегашното време.

В нощите, които днес са фиксирани чрез Коледните празници, мистерийните ученици са били подготвяни за възприемането на вътрешното духовно съзерцание, така че са могли да виждат вътрешно духовно това, което според своята физическа сила в тези времена се оттегля от Земята с най-голяма интензивност. През дългите Коледни зимни нощи мистерийният ученик е могъл да стига до съзерцанието през среднощията. Тогава Земята не закрива повече Слънцето, което стои зад нея. Тя става прозрачна за него. През прозрачната Земя той

вижда духовната светлина на Слънцето, Христовата светлина. Този факт, който е дълбоко изживяване за мистерийния ученик, се съдържа в израза: «Да се види Слънцето в средата на нощта.»

Има области, в които църквите, които обикновено са отворени през целия ден, се затварят в полунощ. Това е един факт, който свързва християнството с традицията на прадревни религиозни изповедания. Сред прадревните религиозни изповедания, изхождайки от своя опит, мистерийните ученици казват: «По обяд, когато Слънцето се намира в зенита си, когато то разгръща най-силната физическа сила, боговете спят, а най-дълбоко те спят през лятото, когато Слънцето разгръща своята най-силна физическа мощ. Те се събуждат през Коледната нощ, когато външната физическа сила на Слънцето е най-слаба.»

Виждаме, че всички същества, които искат да разгърнат своята външна физическа сила, се обръщат към Слънцето, когато Слънцето изгрива през пролетта. Те се стремят да получат външната физическа слънчева сила. Но когато в средата на лятото физическата сила на Слънцето протича с най-голяма сила надолу към Земята, тогава неговата духовна сила е най-слаба. През зимното полунощие обаче, когато Слънцето излъчва най-слабата си физическа сила към Земята, тогава човекът вижда духа на Слънцето през станалата прозрачна за него Земя. Езотеричният християнин чувства, че чрез задълбочаването в християнската езотерика все повече и повече се приближава до онази сила на вътрешното съзерцание, с която при съзирането на това духовно Слънце той може изцяло да изпълни своите чувства, мислене и волеви импулси. И тогава мистерийният ученик достига до една визия, която има най-висше реално значение: Докато Земята е непрозрачна, отделните ѝ части се виждат обитавани от хора, които имат отделни вероизповедания, но свързващата връзка я няма там. Човешките раси са разпръснати като климата, разпръснати са мненията на хората по Земята и там не съществува свързваща нишка. В

същата степен обаче, в която хората започват да виждат Слънцето през Земята чрез вътрешната сила на съзерцанието, в същата степен, в каквато им се появява звездата, виждана през Земята, вероизповеданията на хората се обединяват в огромно, единно човешко братство. И онези, които ръководят отделните големи човешки маси, опирайки се на истината за висшите сфери, водят ги към посвещението във висшите светове, са представяни като маги. Трима са те, които на различни места на Земята довеждат най-различните сили до проявление. Човечеството трябва да бъде ръководено по различен начин. Но звездата, която изгрява зад Земята, се появява като обединяваща сила. Тя събира разпръснатите хора и те принасят жертви пред физическото въплъщение на слънчевата звезда, която се появява като Звезда на мира. Така религията на мира, на хармонията, на световния мир, на човешкото братство космическо-човешки се свързва с древните маги, които полагат в люлката на въплътения човешки син най-добрите дарове, които те са имали за човечеството.

Легендата е съхранила това, като казва, че онзи датски цар се е издигнал до познанието на магите, на тримата царе, и понеже се е издигнал дотам, те са му оставили своите дарове – дара на мъдростта в самопознанието, дара на всеотдайната набожност в саможертвата и дара на победата на живота над смъртта в силата и съхраняването на вечната същност в човешкото същество.

Всички, които разбират християнството така, виждат в него дълбоката духовно-научна идея за обединението на религиите. Защото те са на мнение, да, те притежават твърдото убеждение, че този, който схваща християнството, може да се издигне до най-висшата степен в развитието на човечеството.

Един от последните германци, които по този начин езотерично схващат християнството, е Гьоте и той влага този вид християнство, този вид изравняване на религиите, този вид теософия в дълбокомисленото стихотворение «Тайните», от което е останало само фрагмент,²⁴ но по задълбочен начин ни

показва вътрешното душевно развитие на един човек, проникнат и убеден в току-що описаните чувства и идеи.

Ние първо чуваме как Гьоте иска да ни насочи към странстванията на един такъв човек и как ни загатва, че това странстване може да доведе до някои заблуждения, че не е лесно за човека да открие пътя и че той трябва да притежава търпение и самоотдайност, за да постигне целта. Когато човекът ги притежава, той ще намери светлината, която търси. Чуйте началото на стихотворението:

Чудесна песен аз ще ви изпея.
Вий чуйте я и всеки призовете!
Провира пътят се през долини и
възвишения; тук изгледът е скрит,
там погледът прониква във простора,
а пътят щом през храсталака кривне,
не си мислете, че е заблуждение.
Усилия положили, желаем
в момента правилен целта да стигнем.

Но нека никой да не си представя,
че с много размисъл таз песен цяла
да разгадае някога ще може.
Спечелили тук биха много хора,
че майката Земя цветя различни
дарява ни, но някой с мрачен поглед
оттука заминава, а друг някой
със радостни импулси е изпълнен.
И нека всеки според своята нужда
да черпи и се наслаждава тука,
а изворът за всеки странник да протича.

Пренесени сме в тази ситуация. Показва ни се един поклонник, който, ако го запитаме, не би могъл да ни каже според разума си това, което току-що изложихме като езотерична християнска идея, но това би могъл да го направи един по-

клонник, в чието сърце и душа живеят тези идеи, превърнати в чувства. Не е лесно да открием всичко скрито в това стихотворение, наречено «Тайните». Гьоте пояснява един процес, протичащ в онзи човек, в когото най-висшите идеи, мисли и представи се превръщат в чувства и усещания. Чрез какво се извършва това преобразуване?

Ние преминаваме през много възплъщения, от една инкарнация в друга. Във всяка научаваме по нещо. Всяка една ни дава много възможности да събираме нови опитности. Не е възможно да пренесем всичко с всички подробности от една инкарнация в друга. Когато човекът се ражда, не е необходимо да оживи всичко, което е научил по-рано с всички подробности. Но след като човекът е научил много в една инкарнация, умре и отново се роди, не е необходимо отново да се съживят всички негови идеи, а той живее с плодовете от своя предишен живот, с плодовете от своето учене. Неговата нагласа, неговото чувстване съответстват на познанията от предишните му възплъщения.

Тук, в Гьотевото стихотворение, това чудесно е изразено, като пред нас пристъпва един човек, който с най-прости думи – като от детска уста, не изговорено в разумна и идейна форма – изразява най-висшата мъдрост като плод от предишни познания.

Той е преобразил тези познания в чувство и усещане и чрез това е призван да води другите, които може би са имали повече представи. Един такъв поклонник със зряла душа, който е преобразувал в непосредствено чувство и усещане много от събраното като познания през предишни инкарнации, един такъв поклонник имаме в лицето на брат Марко. Като принадлежащ към едно тайно братство, той е изпратен с важна мисия до другото тайно братство.

Той странства през някои области и уморен стига до една планина. Там поема пътя към върха. Всяка строфа от това стихотворение има дълбоко значение. Когато се изкачва към върха, в една близка долина той вижда сгушен в полите на пла-

нината манастир. Този манастир е обиталище на едно друго братство, при което е бил изпратен. Над портата на манастира той вижда нещо особено. Там вижда кръст, но от особен вид, кръст обвит с рози! И там той произнася дълбокозначителни думи, които може да разбере само този, който знае колко често тези думи са били изговаряни сред тайните братства: «Кой прибави розите към кръста?» От средата на кръста той вижда да се излъчват три лъча както от Слънцето. Няма нужда да извиква пред душата си в понятия значението на този дълбок символ. В душата му, в неговата зряла душа живеят чувства и усещания за това. Неговата зряла душа познава всичко, което се съдържа вътре.

Какво означава кръстът? Той знае, че кръстът изразява някои неща. Между многото други неща също и тристранната нисша природа на човека – физическото, етерното и астралното тяло. В него се ражда азът. В кръста с розите имаме четиричленния човек, в кръста – физическия, етерния и астралния човек, а в розите – аза. Защо розите представят аза? Езотеричното християнство прибавя розите към кръста, защото в Христовия принцип съзира изискването, доколкото азът е роден в трите тела, да бъде издиган до все по-висш и по-висш аз. В Христовия принцип той вижда силата, издигаща този аз все по-високо и по-високо.

Кръстът е знакът на смъртта в един особен смисъл. И Гьоте чудесно изразява това на едно друго място, като казва:

И докато не постигнеш
това «Умри и бъди!»,
си само мрачен гост
на тъмната Земя.

Умри и бъди, преодолей това, което първоначално ти е дадено в трите нисши тела. Умъртви го, но не го умъртвявай, желяейки смъртта, а просветли това, което се намира в тези три тела, за да постигнеш силата в аза все повече да се усъвър-

шенстваш. Чрез това, че умъртвяваш това, което ти е дадено в трите нисши тела, в аза се влива силата на съвършенството. В аза християнинът трябва да възприеме чак до кръвта си силата на усъвършенстването, съдържаща се в Христовия принцип.

Кръвта е израз на аза. Езотеричният християнин вижда в червените рози това, което в пречистената и просветлена от Христовия принцип кръв и чрез това в пречистения аз извежда човека нагоре до неговата по-висша същност; той вижда това, което преобразува астралното тяло в Духа-себе, етерното тяло – в Живота-дух и физическото тяло – в Човека-дух. Така в свързания с трите лъча кръст с розите насреща ни застава Христовият принцип, изразен чрез дълбокия символ. Поклонникът, брат Марко, който пристига тук, знае, че се намира на едно място, където се разбира дълбокият смисъл на християнството.

От странстването дълго уморен,
от порив висш което бе поел,
на прът подпиращ се по обичая,
пребродил криволичещи пътеки,
жадуващ късче хляб и глътка пиво,
брат Марко стигна в долината свежа
в прекрасна вечер, пълнен със надежда,
за тази нощ подслон гостоприемен
в зелената дъбрава да намери.

На хълма стръмен, извисен пред него,
открива в мрака тесничка пътека.
Поема той по нейните завой,
изкачва се по канари скалисти
и скоро вижда се издигнат
високо над долини и дъбрави,
а Слънцето приятелски го стопля.
Изпълнен със наслада, той съглежда
върха величествено горд насреща.

Над него Слънцето клони към залез,
господстващо то още по-могъщо,
като на трон от облаците тъмни.
Събира сили той върха да стигне
с надеждата усилието да си струва.

Дали наблизко хора тук живеят?
Изкачва се нагоре и се вслушва,
и чувства се като роден отново.
Камбанен звън се чува отдалеко.

Върха достигнал вече, той съзира
наблизко зеленееща поляна.
Очите му от радост засияват,
съглеждайки в зеленината свежа
красиво построена светла сграда.
Последен лъч на Слънцето просветва.
Забързва той през росната ливада,
насреща му белее манастирът.

Достигнал го, изпълва се духът му
с надежда и спокойствие блажено;
на арката красива на вратата
съзира скоро тайнствена картина.
Разглежда я в смирение дълбоко,
молитва се изтръгва от сърцето.
Какво ли означава този образ?
Залязва Слънцето, звънът замира.

Той вижда знака мощно там изправен,
за цял свят символ на надежда светла,
на който хиляди души се посвещават,
към който хиляди сърца молби отправят,
унищожаваш силата на смърт горчива,
понесен и развят на флагове победни.

Мощ нова бликва в немощното тяло,
той вижда кръста и очите свежда.

Доброто как оттам извира чувства
и вярата на хилядите хора.
Проблясва смисъл нов и го пронизва,
щом знака тук очите му съзират.
Той вижда кръста с розите обгърнат.
Кой ли към кръста розите прибави?
Обвива кръста свеж венец от рози,
със мекота дървото да проникне.

Небесни облаци сребристо трепват,
нагоре кръст и рози да издигнат.
Свещен живот от центъра извира,
излъчващ се трикратно там в три лъча.
Написани слова не се откриват,
които тайната да му разкрият.
Той в мрака нощен още потъмняващ
стои вгълбен и чувства се укрепнал.

Това, което като дух на най-дълбокото християнство се намира вътре в тази сграда, се показва чрез този обвит с рози кръст и там, където поклонникът пристъпва, наистина е посрещнат от този дух.

Той влиза там, усеща, че в този дом витае не обичайната за света религия, а висшето единство на религиите на света. В този дом той съобщава на един стар член на братството, което се намира тук, по чия поръка и защо е дошъл. Приет е и узнава, че в този дом съвсем самотно живее едно братство от дванадесет братя. Тези дванадесет братя са представителите на различни човешки групи на Земята. Всеки отделен брат е представител на едно религиозно вероизповедание.

Тук не се приема някой, който е още млад и незрял, а се приема човек, сблъскал се вече с живота, преминал през миро-

вата радост и мировото страдание, работил и действал в света и от своя ограничен свят издигнал се до по-широк хоризонт. Едва тогава се присъединява и бива приет в кръга на дванадесетте. А тези дванадесет, от които всеки представя по едно религиозно изповедание от света, живеят тук заедно в мир и хармония. Защото те са предвождани от един тринадесети, който надвишава всичките в съвършенството на човешката същество, който превъзхожда всички по широкото схващане на човешките отношения.

Как Гьоте показва, че този тринадесети е представителят на истинската езотерика, носителят на вероизповеданието за кръста с розите? Това е показано, когато Гьоте казва: «Той беше сред нас. Сега сме много тъжни, понеже иска да ни напусне, той иска да се отдели от нас. Решава, че е правилно да се раздели сега с нас. Исква да се издигне във висшите светове, защото не е нужно повече да се проявява в земно тяло.»

Той може да се издигне нагоре. Защото се е издигнал нагоре до една точка, обрисувана от Гьоте, който казва: «За всяко вероизповедание съществува възможността да се доближи до висшето единство.» Когато всяка от дванадесетте религии е узряла да се включи в хармонията, тогава тринадесетият, който преди това външно е изградил хармонията, може да се оттегли.

Красиво ни се казва чрез какво може да се извоюва това самоусъвършенстване. Най-напред ни се разказва животът на тринадесетия. Но братът, който приема поклонника Марко, знае още нещо, което великият предводител на дванадесетте не е могъл да каже. Някои неща от дълбоко езотерично значение се разказват от този брат на поклонника Марко. Той му разказва как, когато тринадесетият е бил роден, една звезда е оповестила неговото земно битие. Това е непосредствена връзка със значението на звездата, която е водила тримата свещени царе. Тази звезда има едно продължаващо да съществува значение, тя показва пътя към самопознанието, самоотдадеността и самоусъвършенстването. Това е звездата, разкриваща

разбирането за даровете, които датският цар получава чрез видението в съня си, и която се появява при раждането на всеки, узряващ да приеме Христовия принцип в себе си.

Още нещо се узнава. Узнава се, че той се е развил до онези висини на религиозната хармония, които донасят на душата мира и хармонията. Дълбоко значимо е символизирано това с картината, че когато тринадесетият се появява в света, един лешояд се спуска надолу, но вместо да действа опустошително, внася мир между гълъбите. Казва ни се още нещо. Змия се промъква в люлката и се увива около малката му сестричка. Тринадесетият, сам още дете, убива змията. В това чудесно е показано как една зряла душа – защото само една зряла душа може да постигне нещо такова след много инкарнации – още в младенческа възраст убива змията, това означава, че тя преодолява нисшата астрална същност. Змията е символ за нисшата астрална същност. Сестрата е собственото етерно тяло, около което се увива астралното тяло. Той убива змията, увиваща се около сестрата.

След това ни се разказва как той послушно се съобразява с това, което първоначално се изисква от него в родителския дом. Той слуша суровия си баща. Душата преобразува своите изживявания, идеи и мисли. Тогава в нея се развиват лечебни сили, чрез които може лечебно да действа в света. Развиват се сили, предизвикващи чудеса.

Те се виждат в това, че със своя меч той удря скалите и се появява извор. Тук нарочно е показано как душата му следва следите на шрифта.

Така постепенно узрява главният, представителят на човечеството, избраният, който тук, в общността на дванадесетте – великия таен орден, под символа на кръста с розите, е приел мисията за човечеството да хармонизира разпространените по света вероизповедания, – действа като тринадесети. Така по дълбокомислен начин се запознаваме първоначално с душевната нагласа на този, който досега е предвождал братството на дванадесетте братя.

Почуква той, когато на небето
звезди към него светъл поглед свеждат.
И портата отваря се; сърдечно
посрещат го с разтворени обятия.
Разказва им той, откъде пристига,
на висши същества зова последвал.
Изслушват го. Почитайки те госта,
почитат пратеника отдалече.

Тук всеки се опитва да го чуе,
разтърсен сам от тайнствената сила.
Дъхът не смее госта да прекъсне,
а думите потъват във душите.
Каквото казва, действа като мъдрост
свята, отронена от детски устни.
Невинни жестове и откровенност
го правят да изглежда другоzemец.

Добре дошъл, извиква старец мъдър,
щом мисията ти надежда носи!
Сам виждаш ти, посърнали сме всички,
макар че твоят лик душите ни вълнува:
Най-висше щастие, ах, беше ни отнето,
обзети сме от грижа и уплаха.
В миг важен те приема нашата обител
теб, страннико, със нас ти да си тъжен.

Понеже, ах, мъжът, тук всички свързващ,
като водач, приятел и бащица,
възпламенил живот и смелост светла,
след кратко време нас ще ни напусне.
Съвсем наскоро сам оповести ни,
но нито час, нито пък как ний знаем.
Така раздялата неотменима
потайна е и мъка ни изпълва.

Ти виждаш тука всички посивели,
природата нас към покой насочва.
Не каним никой тук във младостта му
света да изостави твърде рано.
Щом мъка и наслада сме узнали,
и буря във сърцата не вилнее,
ний можехме с чест тука да попаднем,
с утехата за сигурния пристан.

Мъжът достоен, който ни поведе,
в сърцето си мир Божи съхранява;
по жизнения път го съпровождах
и времето изминало съзнавам.
Часът самотен, в който се подготвя,
вести горчиво близката раздяла.
Какво човекът е, защо не може
живота си за другия да жертва?

Това желая само аз горещо,
защо не мога днес да го изпълня?
А колко много вече са далеч от мене!
Но него най-горчиво ще оплаквам.
Как радостно прием ти би оказал!
Сега домът си ни оставя само.
Приемник няма още огласен, но
в духа е веч от всички отделен.

Той всеки ден за малко тука идва,
Разказва, повече от друг път трогнат.
Разбираме от неговите думи,
как предпазливо своя път е следвал.
Стремим се мъдрите слова с детайли
да съхраним за поколенията късни;
един от нас прилежно ги записва,
загрижен да останат чисти в паметта ни.

Бих искал много сам аз да разкажа,
отколкото сега да слушам тихо.
Не ще да липсва ни детайл от всичко,
което живо пазя в паметта си.
Аз слушам и не мога да прикрия,
че недоволен със това оставам.
Ако за тези неща бих заговорил,
величествено биха прозвучали.

Кат' трети бих разказал по-свободно,
на майка му как дух го предвещава
и на кръщението му звезда отгоре
на нощното небе блестящо светва,
и как крила разперил лешоядът мощен
при гълъбите в двора тежко кацал,
не както винаги да им наврежда,
а нежно с тях едно да стане.

Пред нас той скромно премълчавал беше,
как кат' дете змията победил бе,
която във леглото пропълзляла
и около сестра му се увила.
Бавачката детето изоставя,
гадината той удушава смело.
И майка му, изпълнена със радост,
видяла храбростта, но и детето живо.

Мълчал бе той за извора, избликнал
пред меча негов от скалата суха,
обилен кат' поток, потекъл долу,
достигнал низината чист и бурен.
Извира той до днес сребрист и бързотечен,
какъвто бил е още отначало,
другарите му чудото видели,
горещата си жажда утолили.

Възвишен ли е нравът на човека
не чудеса извършва, щом успява.
Мощта на Бог-Творец във него действа,
издига слабото до висша слава.
Но щом човекът в изпитите тежки
най-трудния издържа себепобеждаващ,
за пример той се сочи и се казва:
Това е той, това той притежава!

Прониква всяка сила нашироко,
живее, тук и там се ангажира,
потокът миров бурно ни повлича,
отвсякъде препятствия поставя.
В душевни бури и в кавгите външни
слова духът дочува неразбрани:
От тази мощ, която всички същества обвързва
освобождава се човекът, който се преодолява.

Когато този човек, този аз, който първоначално е даден на човека, бъде преодолян, той става водач на току-що характеризираното избрано братство.

Той ръководи дванадесетте. Придружава ги до момента, когато те стават толкова зрели, че той може да ги напусне.

Нашият брат Марко бива въведен в пространството, където действат дванадесетте. Как действат те? Това действие е от особен вид и на нас ни се обръща вниманието към факта, че това е действие в духовния свят. Човекът, чиито очи гледат само към физическия свят, не може лесно да си представи, че има и друга работа, която при известни обстоятелства е много по-съществена и по-важна от външната дейност на физическия план. Работа от по-висшите планове е много по-важна за човечеството. Но трябва да бъдат изпълнени условията, че който иска да работи от висшите полета, най-напред трябва да привърши работата си във физическия свят. Тези дванадесет са го направили. Затова тяхното общо действие означава нещо

висше в служба на човечеството.

Нашият брат Марко се въвежда в пространството, където дванадесетте са събрани в своите общи събрания и там, в една дълбока символика, го пресреща начинът на тяхната обща дейност. Каквото, изхождайки от своята особена самобитност, всеки от братята има да допринесе за тази обща дейност, се изразява в особения символ, отнасящ се до столовете на всеки един от дванадесетте. Там се виждат някои символи, които по сетивен вид, по най-различен начин изразяват какво всеки един трябва да допринесе за общата работа, състояща се в духовна дейност, така че тези потоци се вливат тук в един поток духовен живот, който протича в света и внася сила в останалото човечество. Има братства, центрове, от които произлизат такива течения и въздействат на останалото човечество.

Над стола на тринадесетия брат Марко отново вижда знака на кръста, обвит с рози, този знак, който същевременно е символ за четиричленната човешка природа, а в символа на розите е изразена пречистената кръв или азовият принцип, принципът на по-висшия човек. И освен това ние виждаме как това, което трябва да бъде преодоляно чрез този знак, като особен символ е поставено вляво и вдясно на стола на тринадесетия. Вдясно той вижда огненочервения дракон, който представлява астралната същност на човека.

В християнската езотерика много добре се знае, че човешката душа може да бъде отдадена на трите нисши тела. Отдадена ли е на тях, тогава в нея царува нисшият живот на тристранното тяло. Това се изразява в астралното възприятие чрез дракона. Това не е само символ, а много реален знак. В дракона се изразява какво първоначално трябва да бъде преодоляно. В страстите, в тези сили на астралния огън, които принадлежат на физическия човек, в този дракон християнската езотерика, от чийто дух е написано това стихотворение и която се е разпространила в Европа, вижда това, което човечеството е получило от горещата зона, от Юг. От Юг произлиза онази част на човека, която човечеството си е донесло като гореща

страстност, повече насочена към долната сетивност. Като първи порив да се води борба с нея и тя да се преодолее, се предчувства това, което протича във въздействията на по-студения Север. Въздействията на по-студения Север, слизането на аза в тричленното тяло, според един древен символ, взет от съзвездието на мечката, е изразено с вкарването на ръката в устата на мечката. Преодолява се нисшата човешка природа, това, което се изразява в огнения дракон. И което така се е запазило в по-висшата животинска същност, се представя в мечката, а азът, развил се над драконовата природа, се представя в протегнатата ръка, пхнатата в гърлото на мечката. От двете страни на кръста с розите се вижда това, което трябва да бъде преодоляно от самия кръст с розите, а кръстът с розите приканва човека да се пречиства и издига все по-нависоко.

Така стихотворението наистина ни представя по най-дълбок начин принципа на езотеричното християнство и ни довежда до разбирането, какво трябва съвсем особено да застане пред душата ни при един такъв празник като този, който днес празнуваме.

От най-стария от присъстващите членове на братството бива обяснено на поклонника Марко, че това, което те вършат тук заедно, се прави в духа, че това е духовен живот. Тази работа за човечеството на духовния план означава нещо особено. Братята са изживели радостите и страданията на живота. Те са преминали през борби, вършили са работа във в света. Ето че са тук, но и тук продължават да работят върху развитието на човечеството. На брат Марко му се обяснява: «Ти видя сега толкова много тук, колкото може да се покаже на ученика, пред когото се отваря първата порта. В изпълнени със значение символи ти беше показано как трябва да изглежда човешкият възход. Но втората порта скрива по-висши тайни – как да се работи за човечеството от по-висши светове. Но тези по-висши тайни можеш да узнаеш едва след дълга подготовка, тогава можеш да пристъпиш през другата порта.»

Дълбоки тайни се проявяват в това стихотворение.

Преди го учеше сърцето му,
не бих го аз нарекъл добродетел;
когато бащиният зов важеше,
дори младежкото свободно време
суров и строг със работа изпълващ.
Синът се доброволно подчиняваше,
подобно на сирачето в принуда,
за да получи малко подаяние.

Той бранниците придружаваше,
пеша при буря и при жарко слънце
обяд приготвяше, конете хранеше,
на всеки стар боец той да послужи.
Послушен тичаше по всяко време
денем и нощем сам като посланик.
Привикнал бе за други да живее,
изглеждаше, че тежък труд го радва.

Как в битката със бодър нрав четеше
по черната земя оставените знаци,
избираше сам билките, с които
превързваше ранените в борбата.
Докосвайки, лекуваше веднага
ръката топла болните тешеше.
Очите го поглеждаха със радост,
баща му само него не ценеше.

Лек като плуващ кораб, тежкия товар
на строгите родители не чувстващ,
послушно думите им следващ. И както
радостта момчето, а честта младежа,
напред подтикваше го чужда воля.
Измисляше бащата пак напразно
нови проби, изпълвани достойно.

Накрая се предаде и доволен
цената на сина си той признава.
Суровостта на стария изчезна,
дори прекрасен кон дари му с радост.
Младежът бе от службата свободен
и вместо ножа къс, получи меча остър.
Така изпитан той пристъпи в орден,
за който от рождение бе имал право.

Така могъл бих дълго да разказвам,
и да учудвам всеки нов слушател.
Животът му ще бъде приравняван
за в бъдеще с най-чудните легенди.
Що на душата в басни и поеми
невероятно ѝ изглежда, но пак
наслада ѝ доставя висша, вий тук
го чуйте и за истина го приемете.

Попиташ ли избраният как се нарича,
когото провидението ни изпрати,
когото винаги ще възхвалявам,
извършил толкоз чудеса прекрасни?
Хуманус мъдрият светец се казва,
човекът най-чудесен, що видял съм.
Би трябвало рода му със предците
да опознаеш, както го зоват царете.

И старецът разказваше и още
разказвал би, защото с чудесата
изпълнен беше целият, а ние
с наслада слушахме две-три недели.
Но изведнъж прекъснаха словата,
докато гостът беше се заслушал,
останалите братя тръгнаха и пак
се върнаха, но думите замряха.

Когато след приетата вечеря
пред Бог и домакина поклонил се
брат Марко за вода помоли,
получи я в кристална чиста чаша.
Заведоха го във голяма зала,
където се разкри прекрасна гледка.
Що той видя, не ще остане скрито,
защото съвестно на вас ще го разкажа.

Украсата не заслепяваше окото,
издигаше се дръзко кръстовиден свод,
тринайсет стола бяха до стените
грижливо подредени, като в хор;
издялани изящно от ръце изкусни,
стояха пултове пред всеки стол.
Тук всеки бе отдаден на молитва,
спокойствие и дружелюбен общ живот.

Висяха над главите гербове тринайсет,
един за всеки стол тук беше отреден.
Изглеждаха не горди със предците,
стоеше всеки важен и избран.
Брат Марко от вълнение изгарящ,
желаещ всеки образ да прозре,
във центъра видя повторно знака –
обгърнатия кръст със свежи рози.

Душата може много тука да узнае,
очите скачат бързо от предмет на друг.
И шлемове висят над щитовете,
тук-там се вижда меч и остра пика,
оръжия от бойните поля далечни
донесени, стените бели тук красят,
и знамена и пушки, чуждестранни,
дори въжета и вериги странни.

Коленичи пред стола свой тук всеки,
молитвено наведен и замислен,
от устните отронват се напеви,
изпълват със смирение душата;
с благословия всички верни братя
сбогуват се, за кратко се разделят.
И само Марко в залата остава,
дорде останалите я напускат.

Умората го мъчи, но е буден,
привличат го там образи потайни:
Пред него дракон пурпурнопламтящи
горещи пламъци изригва диво;
протегнатата ръка там в мечо гърло,
което кръв излива на талази.
И двата герба вдясно и във ляво
стоят до кръста, обкръжен със рози.

Където и той поглед да насочи,²⁵
плениява го прекрасното изкуство.
Разкошът тук изглежда преднамерен,
изглежда, че само се сътворява всичко.
Да се учудва ли на съвършеното?
Да се учудва ли на сътвореното?
Изглежда му, че със възторг небесен
едва в този миг започва да живее.

Ти идваш тук по пътища незначайни,
промълвя старецът слова любезни.
Тук да останеш, канят образите странни,
дорде узнаеш що герои правят.
Прикритото не се отгатва лесно,
ще го покажат, че за теб е близко.
Предчувстваш ти какво изстрадано е,
изгубено и пак спечелено отново.

Не вярвай, че за древно време само
разказва старецът, и друго има
значимо повече от тук видяното,
покрива го понякога завеса.
Ако желаяш, продължи нататък:
Пристъпил си едва през прага първи;
в предверието ти приятелски приет си.
Изглеждаш ми достоен там да влезеш.

След кратка почивка брат Марко започва да предусеща нещо. Той оставя върху душата му да въздейства издигането на човешкия аз чрез изпълнени със значение символи и когато след кратка почивка бива събуден от някакъв знак, идва до една заключена порта. Там чува особени звуци – три удара като че ли пронизани от музиката на флейта. Той не може да погледне вътре, не може да види какво става там.

Не е нужно да ни се каже нещо повече от тези няколко думи, за да се загатне по най-дълбокомислен начин за това, което очаква човека, когато се приближи към духовните светове, когато толкова се е пречистил и усъвършенствал чрез работата върху своята същност, че е преминал през астралния свят и се приближава до по-висшите светове – онези светове, в които се намират духовните праобрази на нещата тук, на Земята, – когато се доближи до това, което в езотеричното християнство се нарича небесният свят. Той преминава най-напред през един свят от нахлуващи цветове и след това пристъпва в един свят на звуци, в мировата хармония, в музиката на сферите. Духовният свят е свят на тоновете. Който е развил своя по-висш аз така, че да стигне до висшите светове, трябва да се вживее в този духовен свят. Гьоте ясно изразява висшето изживяване на света на духовното звучене в своя «Фауст», когато го оставя да се издигне в небето и небесният свят му се разкрива чрез звуците:

В надпяване със братски сфери
изконно Слънцето ехти.²⁶ /превод Кръстьо Станишев/

Физическото Слънце не звучи, звучи духовното Слънце. Гьоте обрисова картината, когато Фауст след дълги лутания се издига в духовните светове:

Звучно за уши духовни,
веч е новий ден роден...
свирят тромби и фанфари...
чудното се недочува.²⁷

Когато човекът се развива нагоре чрез символичния пъстър свят на астралното, той се доближава до света на хармонията на сферите, до девахана, това, което е духовната музика. Когато брат Марко прекрачва първата порта, портата на астралния свят, дочува само тихото звучение на вътрешния свят, който се намира зад нашия външен свят, онзи свят, който преобразува нисшия свят на астралността в по-висшия свят, проникнат от тризвучието. И когато достигнем до по-висшия свят, в него човешката нисша природа се преобразува в по-висшата триединност, нашето астрално тяло се преобразува в Духа-себе, етерното тяло – в Живота-дух и физическото тяло – в Човека-дух.

В музиката на сферите брат Марко предчувства тризвучието на по-висшата природа и когато става едно с музиката на сферите, усеща първото предчувствие за подмладяването на човека, който влиза във връзка с духовните светове. Като в сън вижда в градината подмладеното човечество в облика на трима младенци, носещи три факли. Това е моментът, когато душата на Марко се е събудила от мрака, а където мракът е все още там, светлината още не е проникнала. В това време обаче душата може да погледне в духовния свят. Тя може да погледне в духовните светове, както може да погледне, когато средата на лятото е изминала, когато Слънцето все повече отслабва, зимата настъпва и в среднощият на Свещената нощ Христовият принцип прозира през Земята.

Чрез Христовия принцип човекът се въздига до висшата

Троичност, което се представя на брат Марко в образа на тримата младенци, които представляват подмладеното човечество. Това е, което Гьоте изразява в стиха:

И докато не постигнеш
това «Умри и бъди!»,
си само мрачен гост
на тъмната Земя.

На този, който разбира езотеричното християнство, Свещената нощ трябва да му покаже всяка година, че това, което се случва във външния свят, е само мимика, жест за вътрешен духовен процес. Външната сила на Слънцето се изживява в пролетното и лятното Слънце. Тази външна слънчева сила, която е само оповестяване на вътрешната духовна сила на Слънцето, е изразена в евангелието в образа на Йоан, а на среща ѝ застава вътрешната духовна сила, изразена в Христос. И когато физическата сила на Слънцето все повече намалява, духовната сила се покачва и става все по-мощна и по-мощна, като през Свещената нощ тя е най-силна. Това лежи в думите на Евангелието на Йоан: «Аз трябва да се смая, а Той да се усили.»²⁸ И Той се засилва и засилва и се появява там, където слънчевата сила отново достига външната физическа сила.

За да може човекът в тази външна физическа сила все повече да обожават и се моли на духовната слънчева сила, трябва да се научи да познава значението на Коледния празник. За човека, който не познава това значение, новата сила на Слънцето не е нещо различно от старата физическа сила. Този обаче, който се е запознал с импулсите, които му дава езотеричното християнство, а именно Коледният празник, в уголемяващата се сила на слънчевото тяло ще види външното тяло на вътрешния Христос, който се излъчва през Земята, който я оживява и оплодява, така че самата Земя става носител на Христовата сила, на Земния дух. Това, което се ражда всяка Коледа, всеки път се ражда отново. Христос ни оставя да възприемем в ду-

шата си микрокосмоса в макрокосмоса и това възприятие ще ни издига все по-нависоко и по-нависоко.

Това, което отдавна вече е станало нещо външно за човека – празниците, отново ще се появи за него в неговото дълбоко значение, когато чрез дълбоката езотеричност той бъде доведен до знанието, че проявяващото се във в природата като гръм, светкавица, изгрев и залез на Слънцето, изгрев и залез на Луната, е проявление на духовно битие.

И в най-важните моменти в нашите празници човекът трябва да разбере, че тогава и в духовния свят се случва нещо значително. Тогава той ще бъде насочван към подмладяващата духовна сила, показана ни в образа на тримата младенци, която азът може да спечели само в отдадеността си на външния свят, а не като се изключи егоистично от него. Няма обаче отдаденост на външния свят, ако външният свят не е проникнат от духа. Това, че този дух трябва отново да се появява като светлина в мрака всяка година за всички хора, дори за най-слабите, всяка година трябва наново да бъде записвано в сърцето и душата на човека.

Това иска да изрази Гьоте и в стихотворението «Тайните». То е коледно и същевременно великденско стихотворение. То иска да покаже дълбоките тайни на езотеричното християнство. Ако оставим да ни подейства това, което Гьоте е искал да загатне от дълбоките тайни на розенкройцерското християнство, ако приемем в нас неговата сила дори и само частично, тогава ще можем да станем мисионери поне за някои хора в нашето обкръжение, ще постигнем тези празници отново да могат да се превърнат в нещо духовно и изпълнено с живот.

След кратък сън в една спокойна стая,
камбанен смътен звън събужда Марко.
Той незабавно скача от леглото,
молитвения призив да последва.
Припряно се облича и прескача прага,
сърцето му пред него църквата достига,

послушен, тих и от молитвата окрилен
звъни, но бравата залостена намира.

И както се ослушва, в мига същ дочува
трикратен удар върху метална руда.
Не удар на часовник или звън камбанен,
от флейта звуци се преливат странно,
нечувани и за тълкуване неясни.
Разливат се те и сърцето радват,
като че с песни сериозно канят
доволни двойки там да затанцуват.

Поглежда през стъклото, за да види,
какво обърква го и го затрогва.
Деня съглежда да светлей на Изток,
разпръскващ нежен аромат нагоре.
Дали да вярва на очите свои?
Загадъчно сияние просветва
и трима младенци с горящи факли
прибързват в лабиринта от алеи.

Той вижда ясно белите одежди,
блестящи меко тялото обвиват,
къдриците красят венците цветни,
от рози плетен пояс ги обвива.
Изглеждат идващи от нощни танци,
прекрасни, жизнени и освежени.
Като звезди небесни факлите угасват,
изчезват бързо младенците в мрака.

ПЕТДЕСЯТНИЦА – ПРАЗНИКЪТ НА ОБЩИЯ ДУШЕВЕН СТРЕМЕЖ И РАБОТАТА ЗА ОДУХОТВОРЯВАНЕТО НА СВЕТА

Първа лекция, Кьолн, 7 юни 1908 г.

При различни поводи беше казано, че духовното развитие, към което се стреми духовнонаучното движение, трябва да доведе човека до жива взаимовръзка с цялото му обкръжение. Много неща в света, заобикалящ човека, които са изпълвали нашите предци с почитание, са станали мъртви и трезви. Много хора са станали отчуждени и безразлични например към нашите годишни празници. Именно градското население има само оскъдни спомени за това какво са означавали Коледните празници, Великден и Петдесятница.

На днешното човечество вече му липсва онова мощно чувствено съдържание, което нашите предци са изживявали в празниците, понеже са знаели взаимната им връзка с големите факти на духовния свят. Хората днес очакват студено и трезво Коледа, Великден и особено Петдесятница. Но ще дойде друго време, изпълнено с живот и реалност, когато хората ще стигнат до истинското духовно познание за целия свят.

Днес се говори много за природни сили, но почти не се говори за същества, които стоят зад тези природни сили. Когато се говори за природните същества, днешният човек смята това за връщане към едно древно суеверие. Че думите, които са употребявали нашите предци – когато са твърдели, че гномите, ундините, силфите и саламандрите са реални, – се основават върху реалности, се счита за суеверие. Това, което хората имат като теории и представи, в известен смисъл е безразлично, но ако чрез тези теории те се изкушават да не виждат някои неща и да прилагат своите теории в практическия живот, тогава нещата започват да показват своето пълно значение.

Нека да вземем един гротескен пример: Кой вярва в същества, които съществуват във въздуха или във водата? Когато

например някой каже: «Нашите предци вярваха, че има гноми, ундини, силфи и саламандри, но всичко това са фантазии!», ни се иска да отговорим: «Запитайте веднъж пчелите». И ако пчелите биха могли да говорят, биха отговорили: «За нас силфите не са суеверие, защото ние много добре знаем какво получавате от тях!» А този, чиито духовни очи са отворени, може да проследи коя сила привлича пчелите към цветето. «Инстинктът, природната сила», както отговаря човекът, са празни думи. Същества са тези, които насочват пчелите към цветето, за да търсят там храна и сред целия пчелен рояк, който хвърчи да търси храна, работят същества, които нашите предци наричат силфи.

Навсякъде, където се докосват различните природни царства, съществува възможността да се проявят определени същества. Например в Земята, където се докосват скалите с металните жили, се намират особени същества. При изворите, където мъхът покрива камъните и с това растителното царство докосва минералното царство, също се намират такива същества. Определени същества се възплъщават в цветчето, където животно и растение се докосват при контакта на пчелата с цветовете и там, където човекът влиза във връзка с животинското царство. Не става въпрос за обикновеното докосване. Не когато например каспинът заколва телето, или човекът се храни с месото на животните, не в нормалното протичане на живота, там това не става. Съществата се възплъщават там, където в извъннормалното протичане, както при пчелите и цветето, природните царства се докосват като чрез излишък на живот. Такива същества се възплъщават особено там, където човешката душевност и човешкият интелект са свързани с чувствата на човека към животните, както например при овчаря и овцете.

Такива по-интимни отношения на човека с животните намираме, когато погледнем назад към древните времена. В епохите на по-малко развитите култури хората имат такива отношения с животните, както например арабинът към своя кон, а не както един собственик на ездитни коне има към тях. Там

виждаме онези душевни сили, които прескачат от царство на царство, както при овчаря и овцете. Или, където има миризми или вкусови сили, които се излъчват навън, както между пчелата и цветето, там се създава възможност да могат да се въплътят определени същества. Когато пчелата смуче от цветето, ясновидецът може да наблюдава как на ръба на цвета се образува малка аура. Това е действието на вкуса. Жилото на пчелата, забодено в цветето, е предизвикало известен вкус, пчелата усеща вкуса и излъчва една цвятяща аура, която става храна за силфите. По същия начин и чувството, което се проявява между овчаря и овцете, е храна за саламандрите.

За този, който разбира духовния свят, не важи въпросът: «Защо съществата се намират там, а другаде ги няма.» Не бива да питаме за произхода им; той лежи във Всемира. Даде ли им се повод за хранене, съществата прииждат. Например лоши мисли, които хората излъчват, привличат лоши същества в аурата на човека, защото там те намират храна. Тогава в неговата аура се въплъщават определени същества.

Навсякъде, където се докосват различните природни царства, се появява възможност да се въплътят определени духовни същества. Където металът се промъква между скалите дълбоко в Земята, там ясновидецът вижда, когато миньорът копае, как на различни места особени същества са се преплели едно в друго в съвсем малко пространство. Те се разпиляват, разпръскват се, когато се отстрани пръстта.

Това са особени същества, които в известно отношение съвсем не приличат на човека. Те нямат физическо тяло, но имат разум. Разликата между тях и човека е, че те имат разум без отговорност. Затова нямат и чувството за несправедливост при някои лоши шегги, които изиграват на човека. Тези същества се наричат гноми и многобройни видове от тях се намират в почвата. Те живеят на местата, където скалите се намират в допир с металите. По-рано много от тях са служили на човека при древното миньорство – не при добиването на въглища, а при добиването на метални руди. Начинът, по който в

древни времена се построяват мините, познанията за това как протичат пластове, е възприет чрез тези същества. Те познават най-богатите рудни пластове и знаят как те се разполагат в Земята и са можели да дават най-добрите насоки за обработването им. Но когато човекът не желае да работи с духовните същества и се уповава само на сетивното, стига до задънена улица. От тези духовни същества трябва да се научат известни способности и методи за изследването на Земята.

Въплъщаване на същества става също и при изворите. Където камъни и извори се докосват, там се въплъщават същества, които са свързани с елемента на водата – ундините. Там, където животно и растение се докосват, действат силфите. Силфите са свързани с въздуха, те водят пчелите до цветята. Почти всички практически познания за отглеждането на пчелите ги дължим на древните традиции и специално при отглеждането на пчелите²⁹ ние можем много да учим от тях. Това, което днес съществува като наука за пчелите, е изцяло проникнато от заблуждения, и древната мъдрост, която се е предавала чрез традиции, е засегната от тях. Науката там се оказва нещо ненужно. От полза са само древните похвати, чийто произход вече не се познава, понеже човекът е бил ръководен някога от духовния свят.

Хората познават и саламандрите, защото ако някой каже: «Нещо ми хрумва, но не знам откъде», това най-често е въздействие от саламандрите.

Когато човек влезе в тесни връзки с животните, както овчарят с овцете, той получава познания, прошепнати от същества, които живеят в неговото обкръжение. Овчарят получава познания за стадото овце, прошепнати му от саламандрите в неговата околност. Тези древни познания днес са изчезнали и трябва отново да бъдат спечелени чрез добре изпитано окултно познание.

Продължим ли тези мисли, ще трябва да си кажем: Ние сме изцяло обкръжени от духовни същества! Движим се във въздуха и той не се състои само от химични субстанции, а все-

ки полъх на вятъра, всяко въздушно течение е откровение на духовни същества. Ние сме обкръжени и изцяло проникнати от тези духовни същества и ако човекът не иска да има съвсем тъжна, изсушаваща живота му съдба, трябва в бъдеще да има познания за това, което живее около него. Без такива познания той няма да може да напредва. Човекът трябва да се запита: «Откъде произлизат тези същества? Откъде идват тези същества?»

Този въпрос ни довежда до важно познание, за да си изградим възгледи, да си изясним как някои факти се разиграват във висшите светове, където чрез определени събития това, което е вредно и зло, се преобразява чрез мъдрото ръководство в добро. Нека вземем например отпадъците, торът. Той е отхвърленото и чрез мъдрата му употреба в стопанството служи за основа на по-късния растеж. Неща, които привидно са отпаднали от по-висшето развитие, се приемат и преобразуват от по-висшите сили. Това се вижда особено ясно при съществата, за които говорихме и ние го опознаваме много ясно, когато проследим пораждането на тези същества.

Как се пораждат саламандърските същества. Нека да разгледаме това. Саламандрите са същества, които се нуждаят от ваимотношенията между човека и животното. Животните нямат такъв аз, какъвто има човекът. Такъв аз има само днешният човек на Земята. Тези човешки азове са такива, че всеки човек има един затворен в себе си аз. Друго е при животните. Животните имат групов аз, групова душа. Какво означава това? Група подобно устроени животни имат общ аз, например всички отделни лъвове имат общ аз, всички тигри също, всички шуки също.

Азът на животните се намира в астралния свят. Така е, като че ли човекът се намира зад стена с десет дупки и в тях пъхва десетте си пръста. Той не се вижда тогава, но всеки разумен човек ще заключи, че отзад има централна сила, на която принадлежат десетте пръста. Така е с груповия аз. Отделните животни са само членовете. Това, на което те принадлежат, е в

астралния свят. Тези животински азове не са човекоподобни, макар, духовно взето, да могат да се сравняват, защото един животински групов аз е много мъдро същество. Човекът като индивидуална душа не е още толкова мъдър. Нека помислим например за някои видове птици, чиято мъдрост се състои в това, че те отлитат в определени висини и в точно определени посоки, за да избегнат зимата и през пролетта се завръщат по други пътища. В тази миграция на птиците виждаме мъдрите действия на груповите азове. Можем да ги видим навсякъде в животинското царство.

Хората са много тесногръди, когато описват човешкия напредък. Нека си припомним училищното време, когато сме изучавали как в Средновековието постепенно настъпва по-новото време. Средновековието наистина има значителни постижения като откриването на Америка, барута, печатното изкуство и хартията. Наистина е значителен напредък да се употреби този продукт на мястото на пергамента, но груповата душа на осите още преди хиляди години прави същото, понеже изгражда гнездото на осите от същия материал, като произведената от хората хартия. То е направено от хартия.

Човекът само постепенно ще открие как известни комбинации на духа му са свързани с това, което груповите души внасят в света. Груповите души са в непрекъснато движение. Ясновидецът вижда по протежение на гръбначния стълб на животните постоянно трептене. Гръбначният стълб е обграден с трептяща светлина. Животните са пронизани от течения, които в безкрайно количество текат във всички посоки по цялата Земя като пасатните ветрове и действат върху животните, като протичат по продължение на гръбначния им стълб. Тези животински групови души постоянно се намират в кръгообразно движение около Земята във всяка височина и посока. Те са много мъдри, но им липсва нещо, което още не могат да имат – те не познават любовта, това, което така се нарича на Земята. Само в индивидуалността на човека любовта е свързана с мъдростта.

Груповата душа е мъдра, но любовта се проявява при отделното животно само като полова и родителска любов. Любовта в животното е индивидуална, но мъдрото устройство, мъдростта на груповия аз е още без любов. Човекът е свързал любовта и мъдростта; животното има любовта във физическия живот, а на астралния план има мъдростта. При такива познания за хората ще се изяснят невероятно много неща.

Човекът е стигнал до своя днешен аз постепенно. По-рано той също е имал групова душа и едва постепенно се е развила индивидуалната душа. Нека да проследим развитието на човечеството назад до древна Атлантида. По-рано човекът е живял на древния континент Атлантида, който сега е на дъното на Атлантическия океан. Някога сибирските полета са били големи морета. Средиземно море е било съвсем различно. И в нашите европейски области е имало обширни езера. Колкото отиваме по-назад в древното атлантско време, толкова жизнените условия са по-различни, толкова повече будното съзнание на човека се различава от сънното съзнание.

Когато днес човекът спи, в леглото остават физическото и етерното тяло; астралното тяло и азът излизат навън. Съзнанието се помрачава, всичко става тъмно, мрачно и смътно. В атлантското време разликата между сън и будност още не е била голяма. В будно състояние човекът не е виждал още ясни граници, твърди контури, така силни цветове по повърхността на предметите. Когато се е събуждал сутрин, той е изплювал като от мъгла. Нямало е по-голяма яснота от например, когато през мъгла виждаме светлини, заобиколени от аура. Затова пък съзнанието му не е било прекъсвано по време на сън и той е виждал духовни неща.

С напредването на човека физическият свят получава все по-ясни контури, но затова човекът изгубва своето ясно-видство. Разликата става все по-голяма: Духовният свят става все по-тъмен, а физическият свят все по-светъл. Всички митове и легенди произлизат от времето, когато човекът още е възприемал в астралния свят. Когато той се е издигал в духовния

свят, се е запознавал с Вотан, Балдур, Тор и Локи, и същества, които още никога не са слизали на физическия план. Това се е изживявало преди и всички митове са спомени от живата действителност.

Всички митологии са такива спомени. Тези духовни реалности са напълно изгубени за хората. Защото някога човекът е навлизал сутрин във физическото тяло и е чувствал: «Ти си единствен, един-единствен.» Но когато вечерта е потъвал в духовния свят, го е обхващало чувството: «Ти съвсем не си отделен, а си само част от по-голяма цялост, ти принадлежиш към по-голяма общност.»

Още Тацит³⁰ разказва, че древните народи – херули, херуски, са се чувствали повече като племе, отколкото като отделен човек. От това чувство, че отделният човек принадлежи към племенната група, към племенната общност, произлизат още някои обичаи като кръвното отмъщение.

Всичко, принадлежащо към племенната групова душа е едно тяло. Всичко в развитието протича праволинейно. От това абсолютно племенно групово съзнание постепенно се развива индивидуалното съзнание.

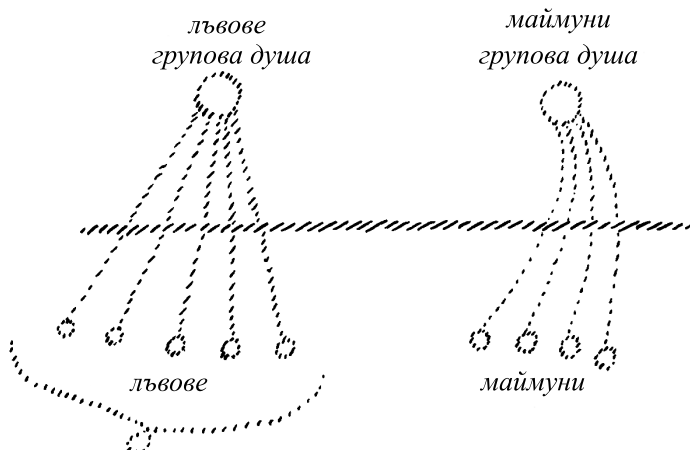
Следи на прехода от груповата душа към индивидуалната душа имаме и в описанията на времето на патриарсите. По времето на Ной паметта е била съвсем различна. Тя е стигала назад до изживяванията на бащата, дядото, прадядото. Границата на раждането не е била истинска граница. В същата кръв протичат същите спомени назад до предхождащите поколения. Днес чиновниците се интересуват от името на отделния човек. Във времето, когато човекът си е спомнял какво са направили баща му и дядо му, това се е означавало с едно име. Казвало се е «Адам» или «Ной». Имена като Адам и Ной са означавали не живота на отделния човек между раждането и смъртта, а потокът спомени, който стига до въпросното име. Древните времена са обхващали човешки общности, изживяващи се във времето.

Какво би било, ако сравним някои същества, например

човекоподобните маймуни с човека? Огромната разлика е, че маймуните имат групова душа, а човекът има индивидуална душа, поне устройството за развиването на такава. Маймунската групова душа се намира в особено положение (виж рис.). Нека да си представим Земята (виж рис., хоризонталната линия). Отгоре в астралния свят се носят като облак груповите души на животните, които се разпростират над нашия физически свят. Нека да вземем лъвския групов аз и маймунския групов аз. Всеки лъв е отделен член, в който груповата душа излива част от своята субстанция. Когато отделният лъв умре, от груповата душа отпада външната физическа обвивка, както при човека отпада нокътът на пръста. Груповата душа приема обратно това, което е отделила преди и го дава на друг новороден лъв.

Груповата душа остава горе. Тя протяга пипала, които се втвърдяват във физическото и после отпадат, като отново бъдат заменени.

Оттам груповата душа не познава раждане и смърт. Отделното животно отпада и израства ново; груповата душа остава недокосната от живота и смъртта. Всеки път, когато умира един лъв, всичко изпратено от груповата душа отново се връща в нея.

Не е така при маймуните. Отделните животни, откъсват

нещо от груповата душа, което не се завръща обратно. Когато маймуната умре, по-голямата част се поема обратно, но една част се откъсва от груповата душа. Маймуната втвърдява протегнатото, изпратеното от груповата душа и когато умре, една отломка от нея в известна степен се отделя и не се връща обратно. Така се поражда отломки, отрязъци от груповата душа. При всички видове маймуни се поражда отломки от груповата душа.

Подобно е при някои амфибии, при някои видове птици и особено при кенгуруто.

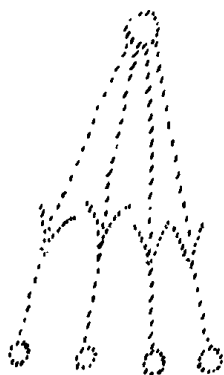
Чрез такива отрязъци остава нещо от груповата душа и останалото по такъв начин от топлокръвните животни става елементарно същество, природен дух – саламандър. Тези елементарни същества, тези природни духове са отпадъци от по-висши светове, които служат на по-висшите същества. Ако те бъдат оставени на себе си, ще пречат на Космоса. Така висшата мъдрост се ползва например от силфите, за да води пчелите към цветята. Голяма армия елементарни същества се поставя под висшето мъдро водачество и с това вредното, което те биха направили, се обръща в нещо ползотворно.

Така става в царствата, лежащи под човека. Но може да се случи, самият човек да се отдели от своята груповата душа и като индивидуална душа да не намери възможност да се развива по-нататък. Защото, докато като член на своята груповата душа той се насочва и води от по-висши същества, тогава е оставен на самия себе си. Ако човекът не поеме съответните духовни познания, изпада в опасност да се откъсне. Това е, което се поставя като въпрос.

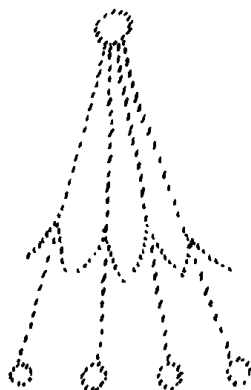
Какво опазва хората от откъсване, от блуждаене без насока и цел, докато преди насоката му е давала духовната груповата душа? Трябва да сме наясно, че човекът все повече се индивидуализира и че в бъдеще той трябва все повече да се свързва доброволно с други хора. По-рано свързването е съществувало в кръвното родство, при племената и расите. Но тази взаимна свързаност все повече се разпада. Всичко в чове-

ка постоянно се насочва към това, той да стане индивидуален човек. Само че е възможно и обратното. Представете си група хора на Земята, които си казват: «Ние поемаме нашия собствен път, искаме да си дадем сами посоката и целта на пътя в нашата собствена душа, всички ние сме на пътя да ставаме все по-индивидуализирани хора.» Тук лежи опасността от разединението.

Сега хората нямат повече и духовни връзки. Днес стигаме така далеч, че всеки има своята собствена религия и поставя своето собствено мнение като най-висш идеал. Но ако хората приемат вътрешно (истинските) идеали, това води до обединение, до общо мнение. Ние вътрешно признаваме например, че три по три е равно на девет, или че трите ъгъла в един триъгълник са равни на 180 градуса. Това е вътрешно познание. Относно вътрешните познания няма нужда да се гласува, там няма разлика в мненията, те водят до единство. Всички духовни истини са от такъв характер. Те водят до абсолютно съгласие, мир и хармония. Няма две мнения относно една истина, без едното от тях да е погрешно. Идеалът е възможно най-голямото задълбочаване и то води до съгласие, до мир.

*групова душа
на човека*

*по-висша групова душа
на човека*

Първо съществува една човешка групова душа. След

това човечеството е било освободено в миналото от груповата душа. Но в бъдещото развитие хората трябва да си поставят сигурна цел, към която да се стремят. Ако хората се обединят в името на една по-висша мъдрост, когато от естествените общности се породят свободни общности, тогава от висшите светове отново ще слезе една групова душа. Каквото се иска от водачите на духовнонаучното движение, е да открием в него една общност, в която да протече същността на мъдростта, както към растенията протича слънчевата светлина. Където общата истина свързва различните азове, там даваме възможност да слязат по-висшите групови души. Когато заедно насочваме сърцата си към по-висшата мъдрост, поемаме груповата душа. Ние създаваме в известна степен ложето, околността, в която груповата душа може да се възплъти. Хората ще обогатят земния живот, като развият нещо, което ще привлече духовни същества от висшите светове. Това е целта на духовнонаучното движение.

Това е било представено пред човечеството веднъж във величествена, мощна форма, за да се покаже, че без този жив духовен идеал човекът ще премине в други отношения, той е емблемата, която с непреодолима сила може да покаже на хората как човечеството да намери пътя, предлагайки чрез душевното си обединяване възможност за възплъщаването на всеобщия дух. Тази емблема ни е дадена в общността на Петдесятница като общо усещане, пламенна любов и отдаденост на група хора, събрани за общо дело. Там е група хора, чиито души още трептят от разтърсващото събитие така, че във всички живее един и същ идеал. В изливането на това единно чувство те предоставят това, което дава възможност да се възплъти нещо висше, една обща душа. Това се изразява с думите, които известяват, че Светият дух, груповата душа слиза и се разпределя като огнени езици. Това е великият символ за човечеството на бъдещето.

Ако човекът не осъществи връзката, ще се превърне в елементарно същество. Човечеството трябва да даде възмож-

ност за въплъщаване на слизащата същност от висшите светове. Във Великденското събитие на човека му е дадена силата да възприеме такива мощни представи и да се стреми към единият Дух. Петдесятница е плодът от разгръщането на тази сила.

Чрез свързването на душите и стремежът им към общата мъдрост винаги трябва да се извършва това, което създава жива връзка със силите и съществата на висшите светове и с нещо, което сега има още толкова малко значение за човечеството като празника Петдесятница. Той отново ще стане важен за човека чрез науката за духа. Когато хората знаят какво ще означава за човечеството в бъдеще слизането на Светия дух, тогава празникът Петдесятница отново ще оживее. Тогава той няма да е само спомен за Събитието в Йерусалим, а за хората ще настъпи вечно траещият празник на душевния общ стремеж – Петдесятница. Той ще е символът за бъдещата голяма общност, когато хората ще се обединяват в името на общата истина, за да дадат на висшите същества възможност да се въплъщават. От самите хора зависи колко ценна ще е Земята в бъдеще и колко резултатни ще могат да бъдат такива идеали за човечеството. Когато човечеството се стреми към мъдростта по този правилен начин, тогава висшите духове ще се обединят с хората.

ПЕТДЕСЯТНИЦА –
ПРАЗНИКЪТ НА ОБЩИЯ ДУШЕВЕН СТРЕМЕЖ
И РАБОТАТА ЗА ОДУХОТВОРЯВАНЕТО НА СВЕТА

Втора лекция, 9 юни 1908 г.

В предишната лекция разгледахме стоящите под човека духовни същества. Някои от тях имат способности, които могат да се сравнят със способностите на човека, но им липсва чувството за отговорност. Видяхме как те могат да се разглеждат като отпаднали от еволюцията същества, които биха станали пречки, ако се оставят сами на себе си, но и как те могат да бъдат използвани от по-висши същества и от вредни да бъдат преобразени в полезни.

Нека днес да разгледаме и други подобни същества, за да покажем как те взаимодействат с човека. Най-напред ще започнем с факта, че всяка нощ човекът преминава от будно в спящо състояние. Знаем, че когато човекът е буден през деня, неговите четири съставни части са свързани и се проникват една в друга. Освен това всяка нощ астралното тяло и азът напускат физическото и етерното тяло. От тази четворна връзка виждаме през нощта две различни същности. В леглото остават физическото и етерното тяло, навън са астралното тяло и азът.

За днешния човек през нощта настъпва съвсем различно състояние от това през деня. Можем да сравним съзнанието на днешния човек през нощта със съзнанието на растенията. Растението има съзнание на сън без сънища. По време на сън човекът се намира в духовния свят също в съзнание на сън без сънища.

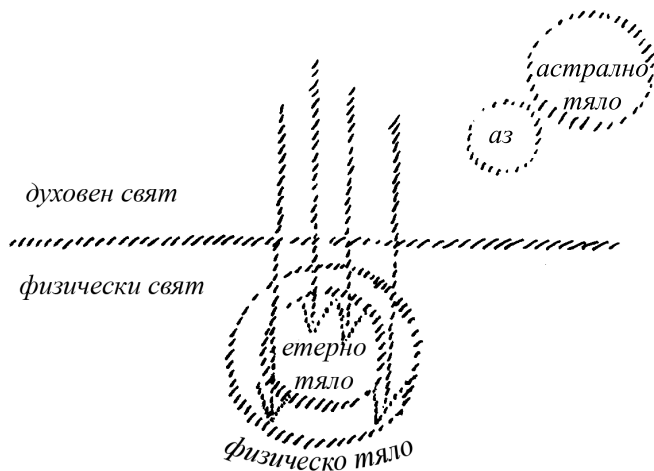
Към тези представи нека да прибавим, че всеки член на човешкото същество има своя израз във физическото тяло. Физическото тяло е, така да се каже, израз на основните човешки същности. Кръвта е израз на аза, нервната система – на астралното тяло, жлезите – на етерното тяло и сетивата – на

физическото тяло. Ако във физическото тяло на човека виждаме израз на отделните същности, трябва да си кажем, че кръвообращението се дължи на аза. Няма да има нервна система, ако астралното тяло не я създава и диференцира. През нощта изтегляме астралното тяло и аза от физическото тяло, но не нервната система и кръвта. Кръвта и азът си принадлежат, както си принадлежат астралното тяло и нервната система.

Човекът се държи извънредно пренебрежително към своето тяло. За да има инструменти за аза и астралното тяло, е било необходимо да бъдат създадени кръвта и нервната система. Сега през нощта той напуска кръвта и нервната система. Не е възможно едно физическо тяло с кръв и нервна система да съществува дори и секунда без астрално тяло и аз. Растението може да съществува без тях, понеже няма нервна система и кръв. Сутрин бихме намирали физическото тяло мъртво, ако през нощта се осланяме само на самите нас. Ние му отнемаме висшите сили – астралното тяло и аза, които трябва да обслужват физическото тяло. Това, което не правим, през нощта трябва да го правят други същества. Те навлизат нощем във физическото и етерното тяло, потъват в тях. Всяка нощ в човешкото физическо и етерно тяло навлизат висши духовни същества и извършват работата, която се върши през деня от собствения аз и астралното тяло. Те са висши, високо издигнати същества, които някога са създали физическото и етерното тяло на човека, а сега, през нощта, отново се занимават с него. През нощта астралното тяло и азът са горе, във висшия свят, а долу остават физическото и етерното тяло. Те са напуснати през нощта от астралното тяло и аза. В каквато степен са напуснати от астралното тяло и аза, в същата степен в тях навлизат силите на висшите същества.

Етерното тяло на човека не е същото като етерното тяло на растенията. Във физическото и етерното тяло на човека се втичат през нощта сили от по-висш свят. Може да се случи следното: С будното си съзнание човекът непрекъснато действа върху физическото и етерното тяло. Когато той мисли и чув-

ства, това се отразява в астралното тяло, но преминава също в етерното и физическото тяло. Там се отпечатва. По-рано физическото и етерното тяло са се проявявали изцяло по волята на висшите същества. Но когато човекът става самосъзнателен, тези висши същества постепенно престават да действат върху физическото и етерното тяло. Върху физическото и етерното тяло въздейства това, което живее в душата. Анатомът естествено не може да констатира какви промени се извършват във физическото и етерното тяло, но те се извършват.

Когато човекът лъже, това има силно въздействие върху физическото и етерното тяло. Лъжата и лицемерието са процеси в душата и аза. От материалистическа гледна точка може да се вярва, че лъжите остават само в душата. Но окултният наблюдател знае, че чрез тях стават промени в структурата на физическото тяло. Такива промени стават и чрез обичайните в света конвенционални лъжи.

Нека хвърлим поглед върху материалната действителност. Знаем, че животът ни е изпълнен с всякакви неистини. Когато хората си казват нещо, което не го мислят така, както го казват, е същото като печата в червения восък. Този печат остава. Всяко лицемерие, неистина, клевета остават като отпечатък във физическото тяло. Такива отпечатъци могат да се видят,

когато през нощта човекът напуска физическото и етерното си тяло. Тогава идват съществата от висшите светове и ги виждат. Това не е подходящо за висшите светове. Чрез него става нещо ново, създава се нещо съвсем ново. Чрез физическото тяло биват изолирани части от висшите същества, изолирани същности, които водят самостоятелно съществуване между световите. В науката за духа те се наричат фантоми. Наречени са фантоми затова, защото стоят най-близо до физическото възприемане и подлежат на физическата закономерност. Те профучават в нашето пространство и задържат човешкото развитие. Правят всичко съществуващо в света по-лошо, отколкото би станало без тях. Тези фантоми са същества, създадени от хората чрез лъжата, лицемерието и т.н., които задържат развитието.

Чрез това, че опознаваме действията на духовните същества, помагаме на другите много повече, отколкото чрез четенето на морал. Бъдещото човечество ще знае какво създава чрез лъжите, лицемерието и клеветите. Моралът се създава, като се опознават фактите, а не с проповядането на морални принципи. Чрез духовнонаучното обосноваване на битието се създават най-мощните морални стимули и импулси.

Фантомите са вид природни същества, създадени чрез дейността на човека. Вечер човекът напуска физическото си тяло и оставя отпечатъците от лъжите, лицемерието и др. Когато на сутринта отново навлезе в тях, фантомите напускат физическото тяло.

И етерното тяло може да бъде повлияно така, че да се създадат изолирани отломки, отделени същества. И тук протичат определени процеси в човешкия свят, на които се дължи такова откъсване и обособяване чрез етерното тяло. Всичките несправедливи, наказващи неправилно закони, както и лошите организации в социалните общности въздействат върху етерното тяло, като в него се обособяват такива същества, които в днешното суеверно време само се осмиват. Тези същества са спектри и призраци. Истински призраци са тези, които принадлежат към вида на такива същества. Хората трябва да се

постараят да устройват своите институции толкова добре, колкото е възможно, за да не бъдат създавани такива същества.

Нека да обърнем поглед към аза и астралното тяло през нощта. Да си припомним, че астралното тяло и азът на човека са в особено положение. Те са се нагодили към живота на кръвта и нервите и през нощта надолу към астралното тяло и аза протичат сили от един по-висш свят. Чрез някои неща, изолирани от дневния живот на човека, отново се извършва отделяне. Някои неща от душевния живот отново предизвикват процеса на изолирането. Да си представим, че двама души имат две различни мнения. Единият се опитва да придума другия и желае да го убеди. Такова желание е доста разпространено между хората днес. Би трябвало хората да излагат своето мнение пред другия и да изчакат, дали в другия ще се появи реакция да приеме мнението. Има толкова много фанатици, които не остават доволни, докато не принудят другия да се съгласи с тяхното мнение. Случи ли се подобно нещо, това вреди и на двете астрални тела. Те приемат увещанията и погрешните съвети. Потъналото в астралните тела става причина от астралното тяло да се изолират същества, които се наричат *демони*.

Тези демонични същества оказват особено неблагоприятно влияние върху нашето човешко развитие. Те се носят в духовното пространство и пречат на хората да си изградят свои лични възгледи. Можем да си представим колко се съгрешава в тази насока в някои кафенета и бирарии! Там постоянно се черпят сили за образуването на демони. Те се промъкват в човешката душа. Човек се пита какво ли се случва при различните съдебни процеси, когато хората свидетелстват. Те са убедени и всъщност не произнасят фалшива клетва, понеже са убедени. Веднъж било уговорено едно събитие, което протекло по план. Тридесет човека е трябвало да го опишат. Двама описали събитието правилно, а всички други двадесет и осем човека прибавили неща, които не са се случили. Всякакви влияния идват от демоничните същества, които се създават

по този начин. За човека няма никакво друго средство, освен да опознание тези факти, да знае какво прави, за да се освободи от влиянията на вредните духовни същества. Навсякъде, където за тези същества има възможност да упражняват своите унищожителни влияния, те са там. Окултният наблюдател може да види това в съдебната зала. Съществата действат винаги по начина, по който са били породени. Съществата, породени във връзка с несправедливите закони, увличат хората отново да създават несправедливи закони.

Човекът трябва да поглежда в духовния свят, за да стане практичен и да не създава непрекъснато пречки. Ако хвърлим поглед върху това, с което се занимахме, трябва да си кажем, че по време на будния си дневен живот човекът дава повод да се породят всякакви духовни същества, елементарни същества. Добре е да се запитаме какво значение ще имат тези същества в бъдещото развитие на човечеството.

Нека да погледнем назад в предишните времена, когато нашите предци са живели в атлантското време. Ако се върнем достатъчно назад в древното атлантско развитие, ще видим, че постепенно откриваме хора със съвсем друг облик. Нека мисловно да се върнем приблизително в средата на атлантското време. Там би трябвало да си представим, че частта от астралното тяло на тогавашните хора, която днес се намира в главата ни, по онова време е стърчала далеч извън физическата глава, както ясновидецът и сега я възприема при коня. Особено ясно се вижда това и при слона. Той има голямо образувание пред сегашната си физическа глава и над нея. Така е било при човека в древна Атлантида. Напредването в развитието се състои в това, че тези части се дръпват назад, така че етерната и физическата глава на човека днес почти се покриват.

Някога човекът е имал смътно ясновидство. Когато през деня е потъвал във физическото тяло, той не е виждал ясни граници, а предмети, оградени с аура. През нощта изобщо не е виждал тези граници, а само духовността на нещата. От следатлантската епоха досега различаваме пет културни периода.

През първия следатлантски период хората в древна Индия са били такива, че връзката на етерната с физическата глава е била съвсем хлабава. Срастването на етерната с физическата глава все повече се е засилвало. Най-здрavo е то в нашето време, петата следатлантска култура, през която хората са слезли във физическия, материалния свят, където са навлезли най-дълбоко в материята. В многото инкарнации по време на различните епохи, до сегашната инкарнация, човекът е научил много неща. Всичко, което се случва в света, се случва в низходяща и във възходяща посока. Както етерната глава все повече се е свързвала с физическата глава, така постепенно ще настъпи и разхлабване.

Ние сме достигнали до момента, когато връзката на етерната със физическата глава започва отново да се разхлабва. Тук трябва да правим разлика между расово и душевно развитие. В бъдеще ще има души, които няма да са направили достатъчно, докато етерната и физическата глава са били свързани. Днес, като следствие от срастването на етерната глава с физическата, много хора настръхват срещу приемането на духовните истини. Хората, които възприемат духовните истини сега, ще са приели в тази инкарнация достатъчно, за да могат да намерят връзката, когато отново дойдат. Тези обаче, които сега пропуснат това, което трябва да научат, в бъдеще няма да намерят подходящи за тях тела. Защото расовото развитие ще създава нормални тела, които ще съответстват на душите, които нищо не са пропуснали. Разхлабеното етерно тяло при другите няма да може да възприема нищо. Те ще бъдат особен вид хора, които ще отпаднат от прогресивното развитие на човечеството.

Необходимо е нещо, за да се вместим в едно бъдещо тяло. Нека да си представим една душа, която живее в тяло с разхлабена връзка между етерното и физическото тяло. Душата няма повече да разбира, когато ѝ се говори за демони и т.н. Днес е моментът, когато може да се говори за тези неща. Когато етерното тяло отново се разхлаби, това няма да е възможно.

Сега етерното тяло е подходящо за съвсем други възприятия. По-късно то ще живее в духовния свят. Той е населен с демони и др. под. Тогава светът от духовни същества ще бъде около човека и ако човекът не е подготвен за него чрез ученията за това, няма да знае какво да прави с тези същества. Хората обаче, които поемат знанието за подобни същества в тази инкарнация, ще знаят как да се държат с тези същества. Знаещите хора са призвани да преобразят в бъдеще тези същества в слуги на прогресивното развитие. Така виждаме как хората могат да пренебрегнат своята задача в прогресивното развитие на човечеството и другите същества.

Всички демони, призраци и фантоми днес са вредни. Но в бъдеще ние ще ги преобразим в слуги на напредъка на човечеството. Човекът обаче трябва да се подготви за това. Душевното и расовото развитие не протичат паралелно.

В бъдеще хората ще се разделят на добри и зли. Докато едната част се развива прогресивно по правилния начин, за да преобразува в бъдеще демоните, призраците и фантомите, те ще изблъскаат другата част надолу. Това ще са злите хора. Това, което човешкият дух създаде, ще има реално значение. Винаги е било така в човешкото развитие.

Ще дадем друг пример как човекът работи в света днес. Да обърнем поглед към четвъртия културен период, към гръцкия храм. Идеята на храма първоначално е произлязла от човешката душа. Идеята на храма почива върху това, което наричаме колона и върху това, което колоната носи. Никога повече не е постигнато сред човечеството, както по онова време, човек да се пренесе в носеното пространство. Да сравним един гръцки храм с модерна сграда. Когато колоната става декоративна, тя вече не е истинската колона, която стои сама и наистина носи. Човекът трябва да чувства, че е необходимо колоната да е изградена от правилния материал. Ако боядисаме една колона от желязо, която е тънка и носи същата тежест, както една по-дебела каменна колона, тя ни заблуждава.

Един гръцки храм е гръцка пространствена мисъл. Хора-

та ще го разберат, ако биха могли да си представят, че протичат сили отгоре надолу и отдясно наляво. Можем да си представим три нарисувани ангела, носещи се във въздуха, така че знаем, че те се опират един на друг. При древните художници откриваме това чувство за пространството. Днес вече не го откриваме, дори не и при Бьоклин.³¹ На неговата Пиета има един ангел, при когото имаме чувството, че всеки момент ще падне.

Чувството за пространството може да липсва дори на най-големия гений, ако му липсва духовна култура. Всеки път, когато човекът създаде истинска мисъл за пространството, дава възможност на съществата да изпълнят това пространство. Тогава ние заточваме висши същества долу в пространството. Съвсем други същества повикваме долу с гръцката колона и с хоризонтално поставената отгоре дървена конструкция, съвсем други с готическия дом и неговите остри дъги. Готическият дом се различава в духовно отношение от гръцкия храм по следния начин. При гръцкия храм човекът е внесъл идеята за пространството така тайнствено, че храмът е кристализирала пространствена мисъл. Поради това, че храмът е това, което е, той е жилище на една висша същност, на един бог дори когато в него няма хора. Но към готическата катедрала принадлежат хората. Тя трябва да се допълни с благоговението на хората и с издигнатите, сключени за молитва ръце. Гръцкият храм е обиталище на бога. Готическата катедрала е култово място и обиталище на бога само когато хората са там. Гръцкият храм е обиталище на едно духовно същество и когато е празен. Виждаме, че когато хората действат в съзвучие с духовния свят, те действат заедно с него. Така виждаме в духа как чрез делата на хората все повече може да се работи за довеждането надолу на висши същества.

Пред душата ни отново се изправя мисълта за Петдесетница. Тя се изразява в един символ, който можем да опознаем чрез такива разглеждания, а именно, че хората създават чрез своята работа места за слизането на духовни същества, че те работят за одухотворяването на света.

Трябва да разбираме духовнонаучните идеи така, че те да навлязат във всички отделни области на живота. В нашето материалистическо време външният живот е само слаб израз на вътрешния. По-рано всяка дръжка на вратата, всеки ключ е бил израз на нещо духовно. Противно на това, сега всичко е безсъдържателно. Човекът отново ще се научи да създава така, че външното да стане отражение на вътрешното.

Тогава дори една гара ще се изгражда по примера на гръцкия храм и готическата катедрала. Нашето време също има определен строителен стил, който му съответства. Това е универсалният магазин. Той е израз на мисълта на ползата, на човешкия егоизъм. Времето на ползата създава универсалния магазин като единствения оригинален стил.

По-рано хората са влагали душевните си вълнения във строителния стил. Универсалният магазин е израз на чувствата на 19-то столетие. Но сега съществува вече едно духовно движение, което работи за по-късното одухотворяване. Хората, които разбират антропософското движение така, осъществяват идеята на Петдесятница. В бъдеще ние ще видим кристализираните антропософски мисли в това, което покрива Земята.

ЗА ОТНОШЕНИЕТО НА ЧОВЕКА КЪМ ЗАОБИКАЛЯЩИЯ ГО СВЯТ

Нюрнберг, 1 декември 1907 г.

Днес ще говоря пред вас за най-разнообразни неща, между които лесно ще се изгради връзка и открие известна съпринадлежност.

Преди всичко останало искам да кажа няколко думи за отношението на човека към обкръжаващия го свят, за усещанията и чувствата му към света и как те могат да се задълбочат

чрез антропософския мироглед. Чрез това искам да предизвикам разбирането, че не е едно и също нещо да се разглежда света от гледната точка на човека с днешното обикновено образование и мироглед и от тази на антропософа.

Ако искаме да издигнем антропософията над това, което много хора познават като теория, като сбор от учения, до нещо, което има душа, което изпълва душата и просветлява всички наши чувства и вълнения и ги облагородява, ако искаме да я издигнем до съдържание на живота си, трябва наистина да изживеем това, което можем да узнаем чрез нея и да го приложим в ежедневието си живот. Едва тогава сме приели антропософията правилно, когато сме се научили по друг начин да поглеждаме например някое растение, поле, планина или животно; когато ги погледнем, да чувстваме различно от преди да сме станали теософи. И ние ще можем да се задълбочим в казаното, ако някога се задълбочим в същността на това, което наричаме самосъзнание.

Всички познавате самосъзнанието на човека и знаете, че в човека различаваме четири съставни части: физическо, етерно, астрално тяло и аз, и че от факта, че човекът осъзнава този аз, се поражда това, което наричаме самосъзнание.

Този аз няма само възможността да знае нещо за околния свят, а да познава и себе си, да знае, че е самостоятелно същество. Продължете ли тази мисъл докрай, можете да разберете как да схващате самосъзнанието при човека. Появява се въпросът: Как стоят нещата с животното, растението, минерала? Можем ли да говорим в определен смисъл за самосъзнание при животното, растението и минерала? Някои хора просто казват: «Защо пък да не може и камъкът да има един аз, както човекът, само че човекът да не го възприема?» Те говорят без да познават нещата. Защото на това, което наричаме физически план, самосъзнание, един аз има само човекът, но не и животното, растението и минералът. Човекът се различава от животното, растението и минерала по това, че той има своя аз тук, в обикновения свят на физическия план.

Не бива да приемате думите ми така, че веднага да започнете да мислите или-или. Трябва ясно да осъзнаете, че някои висши животни, именно тези, които живеят повече с човека като домашни животни, имат един вид самосъзнание, което днес се равнява донякъде на самосъзнанието на нисшия дивак. Навсякъде има различни степени. Не говорим за преходни състояния, а за главните неща в средното положение. При тях самосъзнанието на животното общо взето не е тук, на физическия план. Какво представлява това самосъзнание на животното? Лесно ще разберете, ако се запитате: «Къде е самосъзнанието на всеки от моите пръсти?» Тогава трябва да си отговорите, че вашето собствено съзнание е самосъзнанието на пръстите ви. Не е възможно то да съществува без вашето общо съзнание. Вашите десет пръста и останалите ви органи имат общото си съзнание, общия си аз във вашия аз. Това е тяхното самосъзнание.

Пренесете донякъде това разбиране върху разбирането ви на някой животински вид. Там трябва да си кажете, че всичко, което в животинското царство е подобно, всички лъвове, мечки, жаби, риби, които са от един вид, всички лъвове и другите животни, общо взето са подобни на вашите десет пръста. Растоянието не играе значение. Ако запитаме отделните пръсти за техния аз, те би трябвало да кажат: «Това е азът на човека, към който ние принадлежим.» Запитате ли един лъв в менажерията и друг в Африка и т.н., всички трябва да ви посочат общия аз на вида, груповия аз. Всички подобни едно на друго животни имат общ аз. Човекът се отличава от животното по това, че всеки човек има своя аз, а животното има един общ аз, груповия аз на неговия вид. Не можете да видите азовете на животните в нашия физически свят, а там, където говорим за астрален план. Там ще откриете едно единствено същество за всички лъвове. Също както тук, на физическия план, можете да срещнете един човек, който представлява затворено в кожата си същество, така, ако сте ясновидец, можете да срещнете на астралния план отделни същества, подобни на чове-

ка – лъвския аз, мечешкия аз. Това са напълно интелигентни същества, които не стоят по-долу от човека. Отделният лъв стои под човека, неговият аз обаче е много висше същество с проникателна мъдрост, което прониква и изпълнява всички задачи на лъвовете тук, на Земята. Така че животинските азове са много интелигентни същества.

Ако бихте могли да проследите като ясновидец съществата, които представляват всички азове на животните, ще видите, че те извършват забележителна дейност. Задачите, които имат да изпълняват животните, се управляват и насочват от съществата, които наричаме животински азове. Тези животински азове непрекъснато обкръжават Земята. Между всичките неща искам да ви спомена една задача на животинските азове. Ако проследите едно много добре познато явление, за което хората много разсъждават – миграцията на птиците, ще видите, че живеещите в северните области птици се събират през есента. Те летят от североизточните области към югозападните и след това на Юг. През пролетта отново се събират и политат в обратна посока, на Север. Причината за тези полети е всъщност мътенето, раждането на птиченцата. Пролетното прелитане е един вид сватбен полет. Периодичността му се управлява от груповите души. Те постановяват всичко това. В миграцията на прелетните птици можете да проследите пътищата им; един птичи вид лети така, друг другояче, едни птички летят ниско над Земята, други високо в небето. Навсякъде ще откриете дълбока мъдрост. Казва се, че животинските души обкръжават нашата планета, нашата Земя. Това е един пример как в полета на птиците действа мъдростта на груповата душа.

Как стоят нещата при растенията? Те имат само физическо и етерно тяло. Тук, на физическото поле, те нямат самостоятелно астрално тяло и самостоятелен аз. Ако можехте да се наблюдавате по време на сън, щяхте да видите как в леглото лежат физическото и етерното тяло. Това, което лежи в леглото, е равностойно на растението, растението изглежда непрекъснато така. Това, което се намира във вас, във физи-

ческото и етерното ви тяло през деня, по време на будното ви състояние е същото, което през нощта винаги изтегляте навън. С това излизане навън е свързано още нещо. Да допуснем, че ако всички вие заспите – което не е непременно желателно, – всички ваши азове и астрални тела ще се намират извън вас. Вие няма да сте така отделени, както сте отделени сега, намирайки се във физическото тяло. Повече ще се смесите, ще образувате обща маса, като че ли се реете едни в други. Ще се разтворите по някакъв начин в общото астрално тяло на Земята и от това общо астрално тяло на Земята, което е смесено със Слънцето, ще си донесете сила, за да отстраните умората. Така става непрекъснато при растението.

Каквото виждате като растение пред вас, е физическо и етерно тяло. Астралното тяло на растението е извън него. Цялата Земя има общо астрално тяло и то е астралното тяло на растенията. Земята има и общ аз и той е азът на растенията, така че азът на растенията трябва да го търсите в общия аз на цялата Земя. И сега всички растения на Земята ще ви изглеждат като вашите пръсти. Вие сте един организъм и пръстите ви израстват от него. Цялата Земя е един организъм и растенията са членове на Земята в буквален смисъл и заедно с нея имат общо съзнание.

Следващото от това е буквално вярно: Ако някой ви рани, пореже плътта ви, чувствате болка. По подобен начин цялата Земя може да чувства болка при известни обстоятелства. Но Земята не изпитва болка, ако например откъснете някое растение или цвете. Това няма да ѝ причини болка. Това, което причинява болка на Земята, можете да го разберете, ако знаете, че трябва да си представите Земята като общ организъм и всички растения като членове на този общ организъм.

Растенията се отнасят към Земята приблизително така, както млякото към човека и животното. Когато животното, например телето бозае от кравата, това е приятно усещане за кравата. Същото усещане изпитва цялата Земя, когато откъснете едно растение или цвете. Защото това, което Земята изпраща

към Слънцето, което тя извежда навън, е под друга форма същото, което се съдържа в млякото. Изскубнете ли обаче едно растение с корените, това е точно същото, като ако изтръгнете някой орган от човека или порежете плътта му. Земята чувства по различен начин, когато се откъсне едно растение без корените – тогава тя изпитва приятно усещане – и когато растението се изтръгне заедно с корените. Не трябва да се преценява това морално, а по същество.

Сега се опитайте не само да мислите такава истина, а да я почувствате! Вижте, човекът чувства по следния начин: Излезем ли навън през есента и видим косачът да коси житата, знаем ли за какво става въпрос в астралното тяло на Земята при косенето на житата, ще почувстваме нещо като носещо се над Земята усещане за наслада, радост и удоволствие. Действително за цялата Земя е удоволствие, когато косачът коси житата при прибирането на реколтата. Така усещаме, когато знаем за какво става въпрос в животинската душа, в растителната земна душа, в груповия аз и земния аз. Така в прелитането на птичите ята чувстваме мъдростта, мъдрата организация на астралните същества, които предприемат тези действия. Чувстваме да се носи във въздуха полъхът на мъдростта. И когато знаем, че при растението става въпрос за земната душа, във всичко, което се случва с растението, възприемаме усещане и чувство. Казва се, че, когато тачим животинския аз, в обкръжението на Земята се усеща мировия дух, а когато взимаме под внимание растителния аз – чувстваме на природата. И действително е така. Ако не приемаме ученията на антропософията само теоретично, а те изпълват цялата ни душа, тогава чувстваме Бога, който винаги витае в природата. И ако се случи човек да застане пред човека и да знае, че в гърдите му бие чувствително сърце, че подобни на неговите чувства се вълнуват под кожата на другия, че той не само премисля, а чувства с него, тогава постепенно се научаваме да възприемаме като сърдечен пулс топлото усещане на природата. Природата става за нас живо същество с дух и душа! Представим ли си

какво означава, изхождайки от учението, така да одухотворим природата, тогава ще изживеем как чрез антропософията започваме да се държим към всичко по друг начин и как нашите усещания се просветляват и облагородяват. Колко безразлично е за обикновения човек дали се косят житата! И колко е различно за антропософа, който проследява косенето със сърцето си и знае, че там, където се коси, се намира живо същество, че астралното тяло на Земята изпитва удоволствие! Така природата постепенно ще стане жива за нас. Това означава привидно абстрактните учения да преминат в живо чувстване и усещане. В ежедневиия живот се променя всяка крачка, ако така превърнем учението в чувство.

А сега, след като сме разбрали всичко това, нека да преминем към нещо, което може би вече докоснахме от друга страна, но сега то ще ни се представи в друга светлина.

Вие отправяте очи нагоре към Луната и Слънцето. Сега видяхте как, изхождайки от антропософската мъдрост, можем да възпламеним чувството, да научим как да усещаме обкръжението. Това се отнася и за мъртвите предмети чак до камъните. Много е странно как се учим по друг начин да преценяваме някои неща в нашето обкръжение. Човекът често си представя нещата обратно. Представяме си, че излизаме навън като знаещи, искаме да видим какво се случва, когато навън става нещо. Приближаваме се до каменоломната. Работниците чукат и откъртват камъните. Тук стигаме до аза на камъните. Той не само е свързан с нашата земна планета, а с цялата планетна система. Центърът на камъните, на скалите е там, където е този на планетната система. И камъните имат чувства. Но не бива да вярвате, че когато разбием някой камък, ще го заболи. Не! Когато разбием, раздробите камъка, това означава наслада за него. Безкрайно удоволствие виждате да се издига от каменоломната при работата на мъжете. Консолидирането на камъните причинява болка. Интересно е да се знае това.

Земята е била течено огнено тяло. Не бихте могли да живеете в нея, тя е трябвало да се охлади. Всичко е било разтво-

рено в огнената лава. То е трябвало да се консолидира. Това причинява болка, разделянето доставя радост, наслада. Цялата нежива природа изпитва страдание, когато строите жилища. За този, който може да я прозре, тя въздиша! Някога тя отново ще бъде разтворена в своите елементи. За да може човекът да премине през своето развитие, е трябвало тази нежива природа в болки да бъде консолидирана. Когато човекът се одухотвори така, че да не се нуждае повече от Земята като своя основа, Земята ще бъде спасена заедно с него. Неживата природа копнее за това. Истина е казаното от апостол Павел: «Всяко същество въздиша и страда от болки.»³² Тя ще бъде спасена чрез прибижаването към одухотвореното състояние на човека.

Можем дори да забележим, че децата, поради това, че са устроени още различно от възрастните, имат известно чувство за астралното, още чувстват какво изпитва някой неодушевен предмет, когато се разрушава. Не винаги – често става от непослушание, – но често причината при децата е, че изпитват съчувствие и затова разрушават нещата. Не винаги го правят от непослушание. Можем дори да го видим. От духовна гледна точка нещата имат понякога съвсем друг образ.

Така виждате, че цялата Земя се одушевява, одухотворява, прониква се с чувства. Чудесно е, че антропософията ни въвежда в живата природа. Сега лесно ще разберете, че този, който вижда като окултист нещата, трябва да приема, че Луната и Слънцето са също така одушевени и одухотворени, както природните царства. Наистина е така. Това, което виждаме от Слънцето, когато го гледаме с физическите си очи, се отнася към целостта на Слънцето също така, както това, което виждаме с физическите си очи от човека, се отнася към целостта на човека. Слънчевото тяло е тялото на Слънчевия дух, а лунното тяло е тялото на Лунния дух. А Слънцето, Луната и Земята принадлежат в духовно отношение заедно, но нещата са доста сложни.

Със Слънцето са свързани редица духовни същества, които на Слънцето имат своето тяло, а не само духовната си

същност. Когато окултистът гледа Слънцето и слънчевите лъчи, това не е само физическо явление за него, а нещо друго. Можете да си създадете представа за това, което той вижда, когато видите една жена на улицата да вдига ръка, за да даде нещо на едно дете. Там виждате движението на ръката и може би монетата в ръката на детето. Това обаче е физическото. Ако можехте да видите това, което тук е само един израз, бихте видели съчувствието и как то е причината за движението на ръката. Също и при детето. Вие щяхте да видите външното явление и да го проследите като израз на духовен процес, може би като израз на благодарност. Възприемащият слънчевите лъчи само с физическите очи се отнася към духовно виждащия по същия начин, както някой виждащ само физическото движение на жената и детето, се отнася към човека, възприемащ и вътрешните процеси. Който вижда с окултно обучени очи процесите в идващите към нас слънчеви лъчи, той вижда как духовни същества от Слънцето преливат в чувства и как тези чувства се превръщат в дела. Делата им са това, което те изпращат със слънчевите лъчи. И ако наблюдавате астралното тяло на Земята, ще видите нещо като благодарност на цялата растителна душа, която приема слънчевите лъчи. А протичането на цялата година? Когато цветята се разтварят, това е душевен сърдечен израз за вътрешни душевни процеси на Земята, както и за това, което изпитват даряващите творящи духове на Слънцето.

Съществува обаче известна противоположност между духовните същества на Слънцето и тези на Луната, която не бива да се схваща като опозиция. Земята, Слънцето и Луната си съпринадлежат. В прадалечното минало те са били едно тяло. Тогава Слънцето се е отделило от Земята, това означава от общото тяло на днешната Земя и днешната Луна.

Защо се е случило така? Можем да приведем най-различни основания. Но от всички тях днес ще разгледаме само едно. Някога, когато Слънцето се е отделило от Земята, заедно с него са се отделили всички същества с по-висша природа.

Защото Слънцето може да бъде сцената на много по-висши от човека духовни същества. Същества, които стоят далеч, далеч над човека, са се оттеглили като слънчеви духове и Слънцето става тяхно обиталище, така че, ако виждаме Слънцето с окултно обучени очи, виждаме физическото Слънце като тяло, като сцена и обиталище на издигнати духове, на слънчевите духове, които известно време са могли да продължат развитието си на същото тяло, на което ние живеем днес, което обаче е трябвало да напуснат, за да продължат развитието си по съответния начин, като са взели със себе си най-фините вещества. Един от тези слънчеви духове, който получава особена задача, се отделя от другите. Той остава още свързан със Земята. По-късно се отделя и Луната и Земята остава самостоятелна. А този един, който е, така да се каже, слънчев дух, но първо е поел друга задача, не от Слънцето, този дух е Яхве или Йехова като космическа интелигентност. Тази индивидуалност се отделя заедно с Луната, така че, когато Земята става самостоятелна, на Слънцето имаме един вид висши слънчеви духове, а на Луната – Йехова. Със светлината, идваща към Земята от Слънцето и Луната, същевременно се излъчват душевните и духовните сили на тези същества. Под влиянието само на едните от тези същества човекът нямаше да може да се развие така, както се е развил. Трябвало е да стане така, както е станало.

Ако Земята нямаше Луната, а само Слънцето, човекът щеше да се развива и преобразува с невероятна бързина. Той не би понесъл това, щеше да му е прекалено бързо и да пропусне необходими неща. В Слънцето са обединени най-добрите сили, необходими за развитието на човека, но бързото темпо не е бивало да се приеме.

Йехова е бил отделен, за да се забави целият ход на човешкото развитие. Така слънчевите и лунните сили действат заедно и създават равновесието в развитието на човека. Ако бяха въздействали само лунните сили, човекът щеше да изсъхне. Вместо живи хора, щяха да съществуват само сухи, без-

жизнени същества, празни форми. Когато се намирате между статуи в някой музей, имате картината за това, което Луната щеше да направи от вас – бездушно оформени същества, много красиви, но бездушни. Слънчевите сили внасят живот и движение в тези статуи, в това застиване, но само със слънчевите сили човекът щеше твърде бързо да се одухотвори. Така мъдро е устроен ходът на нашето земно развитие. Затова Слънцето и Луната заедно със своите същества е трябвало да се отделят от Земята.

Ако някой ясновидец проследи земното развитие от друга планета, ако би могъл да види как Земята се развива, щеше да види странна драма. Да допуснем, че някой може да проследи нашето земно развитие от далечна звезда. Той нямаше да види само физическото земно тяло, но и астралното тяло на Земята. Ако можеше да наблюдава това астрално тяло, той щеше да види всевъзможни светлини. Това щеше да го вижда в продължение на хилядолетия. Но настъпва определен момент, когато това астрално тяло напълно се променя, виждат се нови цветове и съвсем нови процеси. Има такъв момент в земното развитие, ако Земята се разглежда като организъм. Преди този момент нейното астрално тяло е излъчвало определени цветове, а след това излъчва други. Тези два периода на астралното тяло на Земята са съвсем различни. И ако въпросният човек би изследвал какъв е този момент, когато астралното тяло на Земята така радикално се променя, ще открие, че това се случва, когато Христос умира на Голгота. Когато кръвта от раните на Христос Исус протича, се променя цялото астрално тяло на Земята. Това е космическата мистерия за значението на Христовата смърт.

Не бива да го схващаме само с разума. Никое окултно обучение не би било достатъчно, за да доведе до усещането и разбирането на пълното значение на това събитие. Какво се е случило в нашата мирова система в този момент? Поради какво се е променило астралното тяло на Земята? Поради това, че от този момент един от слънчевите духове е съединил своето

астрално тяло с това на Земята. Казахме, че имаме шест слънчеви духове. Единият, който означихме като Христос, съединява астралното си тяло с това на Земята в момента, в който кръвта протича от раните на физическото тяло. От този момент става съществена промяна със Земята, понеже оттогава тя е станала едно с тялото на Христос. От небесните висини слиза Христовият принцип. До Христовата смърт на кръста той е живял в слънчевото тяло. В смъртта той се съединява със земното тяло. От това време насам Земята като планетно тяло става тяло на Христос. Той е съединен със Земята от този момент. Сега разбираме какво означава в по-дълбок смисъл: «Който яде хляба ми, тъпче тялото ми с краката си.»³³ Нека си представим, че Земята е тялото на Христос и да вземем този израз буквално. Хората вървят по земното тяло и ядат хляба на Земята. И когато Духът на Земята говори, не може да изрази този процес другояче, освен с думите: «Който яде хляба ми, тъпче тялото ми с краката си», и то без гняв.

А самата вечеря! Какво безкрайно задълбочаване става, когато разберем, че земното тяло е тялото на Христос! Какво е изпечението от житните зърна хляб? Как Духът на Земята трябва да говори за този хляб? «Това е моето тяло!» Трябва да го приемем буквално. Как трябва Духът на Земята да говори за силите на растенията? Как, след като се е съединил със земния аз, той трябва да говори за соковете, течаци в растенията? «Това е моята кръв!»³⁴

Както кръвта тече в артериите на тялото ви, така Христовата кръв тече, буквално взето, в земното тяло, в соковете на растенията. И кой не би казал, че Тайната вечеря не получава безкрайно задълбочаване? Какво се изпитва, когато узнаваме как астралното тяло на Христос се е съединило със Земята и в този момент осъзнаваме смисъла на казаните от Христос думи? Какво изпитва човекът, когато се вживее напълно в това? Колко дълбока става за него Мистерията на Тайната вечеря!

Така учим, особено чрез окултното наблюдение на тези

процеси, да схващаме всичко живо по друг начин. Ние учим буквално да разбираме религиозните документи. И ни става ясно, че ако изучаваме това, всички външни тълкувания на религиозните документи трябва да изчезнат. Защото тези документи са написани, като се е изхождало от най-дълбоките факти и те отново предават тези факти. Няма да намерите нищо в автентичните документи, което да не е в съгласие с големите истини, като съединяването на Христовия дух със Земята, когато протича кръвта на Голгота. И как безкрайно се задълбочава чувственият живот, когато се погледне в тази тайна!

Това е призванието на антропософията, да действа така, че човекът отново да се научи да оживява онези дълбоки усещания и чувства в душата, които наистина са живели в предците. Защото така, както ние се опитваме сега чрез антропософските учения да извълшебстваме пред душата това, което душата може да почувства чрез тях, така е било в старите времена, когато първите християни са чувствали по този начин. Те са чувствали дълбоко! Дълго време са чувствали така дълбоко, докато идва материализмът с неговите разсъдъчни преценки. Тогава духовете, така да се каже, се оттеглят, защото нищо не действа така отчуждаващо върху духовните същества, както разумът. Когато разумът разбърква нещата, обхваща ги в своята каустична критика, той изгонва духовните същества в човешката душа. Митът за джуджетата-домашни помощници има своето дълбоко значение. Те са били тук, докато в човека не е светела светлината на разума.

Светлината на разума пропъжда джуджетата. Онези чувства са съществували, докато критичният разум още не е проникнал човешката душа. Антропософията е тук, въпреки разума на хората, за да съедини отново топлото живо съчувствие с цялата природа. Не е за пренебрегване, че разумът става самостоятелен. За известно време духовните същества е трябвало да се отдръпнат. Духът отново ще дойде. Ние ще запазим нашия разум и към него ще прибавим топлината, огъня на чувствата, ентузиазма, съчувствието. Знание и чувстване ще се

обединят, когато ние проникнем до изворите на живота.

И от религиозните документи ще избликне нов живот, когато настъпи това, което е жадувал Гьоте. Преди дълги, дълги столетия по-голямата част от човечеството не е можела да чете Библията; хората обаче са чували по нещо от това, което има в нея. Те са започнали да четат Библията едва когато се е появило печатарството. Днес обаче те не четат повече самите дълбоки тайнствени документи, а каквото критичните духове казват за Библията. Гьоте е копнеел за такава епоха, в която хората отново да могат да четат Библията, а не за Библията. Днес четат за Библията. За няколко пфенига си купуват книжки, които казват как Библията би трябвало да е съставена от отделни откъси, как Старият Завет е създаден част по част. Дори има една книга, където са събрали изречение по изречение с различно оцветени букви, които да покажат какво се е появило по-рано и какво по-късно, какво е прибавка и т.н., така наречената Библия-небесна дъга. Тези неща произлизат от критичния разум, който може да разбере само как тези неща са написани от един или друг на материалното поле, но не може да разбере, че всички автори на библейските послания са били ученици на великите посветени, които непосредствено са съзрявали духовните светове. Необходимо е обаче в думите да познаем реалния дух, да проникнем в това, което стои вътре, да разберем как религиозните документи са били написани, като се е изхождало от дълбините на истинското духовно познание.

Видяхме по какъв начин да разбираме нещата. Така човекът научава най-важното. След това се издига до правилното чувстване, което означава до правилния живот.

ЕЛЕМЕНТАРНОТО ЦАРСТВО, НЕГОВИТЕ ВИДОВЕ И ДЕЙСТВИЯ

Мюнхен, 4 декември 1907 г.

Това, което хората са свикнали да наричат от древни времена елементарни царства, не е така разбираемо, както сме свикнали да мислим според едно повърхностно наблюдение. Защото тези елементарни царства принадлежат към лежащото зад света на възприятията, зад това, което се представя непосредствено пред сетивата.

Най-добре ще започнем разглеждането, ако тръгнем от това, което е сетивно видимо, от тези царства, които се изправят пред човешкото наблюдение в сетивния свят. Тук, пред сетивата, имаме четирите царства, простиращи се на физическото поле – минералното, растителното, животинското и човешкото царство. Всеки знае, че е така.

Нека да си изясним какво точно се означава като четирите царства, защото точният смисъл на понятията едва ли е ясен за всеки. Затова и не е така лесно да се стигне до разбирането на първото, второто и третото елементарно царство. Точно когато говорим за такива трудни неща, трябва още отначалото да знаем, че няма да стигнем до истинската цел, ако вярваме, че едно понятие, което веднъж е установено и ограничено, може да си остане в това ограничение. Това още е възможно във физическо-сетивния свят, тук нещата стоят едно до друго и са хубавичко разграничени едно от друго – книга, тебешир, роза, – тук можем да останем при това да означим отделния предмет с понятие. Когато вече сме дали име на някой предмет, можем да считаме, че имаме нещо определено, обградено с определени граници. Отидем ли обаче на астралния план, който директно граничи с нашия свят, прониква го като най-близкия свят, не е повече така. Там е светът на вечното движение. Разгледате ли астралното тяло на човека, това, което облъхва човека като аура и е израз на пориви, страсти и т.н., ще видите,

че в това астрално човешко тяло непрекъснато нахлуват и се оттеглят багри и форми, които се променят във всеки миг – проблясват нови багри, други изчезват. При човека е така. Но има същества, които се носят, профучават из астралното поле. Астралните им тела не принадлежат към някое физическо тяло, но въпреки това те не са по-малко променливи, а всяка секунда променят формата, цветовете и светлината си. Всичко на астралното поле е непрекъснат израз на същността на тези същества. Там бихме се доста затруднили, ако искаме да оставим нашите понятия така замръзнали и непроменливи, както са тук, на физическото поле. Там трябва да се съобразим с подвижността на формите, да си изработим подвижни понятия, да употребяваме едно понятие ту по един, ту по друг начин.

Това важи в още по-висока степен в още по-висшите светове. За висшето разглеждане на света всичко, намиращо се във физическия свят, е израз на силите и съществата от висшите светове. Във всичко, което виждаме наоколо, са скрити такива сили и същества. В това се състои разликата при съществата на физическия свят. Около себе си виждате например минералното царство, всички привидно неживи същества на нашата Земя, всички минерали. Първоначално ви се казва, че минералите на Земята нямат етерно, астрално тяло и аз. Това обаче важи за физическия свят. Трябва да го знаем, за да сме наясно какво се намира на физическото поле. Но ако някой каже, че минералът е нещо, което има само физическо тяло, това е толкова погрешно, колкото е правилно, ако каже, че минералното царство е нещо, което на физическия план има само физическо тяло. Защото за действителното духовно наблюдение минералът има тук, на физическия план, своето физическо тяло и нищо друго. Потърсим ли етерното му тяло, трябва да се издигнем до астралното поле, там ще го намерим. В момента, когато човекът стане астрален ясновидец, той вижда етерното тяло на минерала на астралния план, а тук, на физическото поле – само неговото физическо тяло.

Разглеждаме ли по-нататък, виждаме, че минералът има

и астрално тяло, но то не се намира на астралното поле, а трябва да го потърсим в ниските области на девахана. На висшия ментален план, на арупа-ментален план се намира азът на минерала; оттам минералът се дирижира от своя аз. Ако си представите това общо взето, трябва да си кажете: «Аз си представям един човек, който е ясновидец и вижда до девахана. За този ясновидец, който вижда арупа полето, минералите изглеждат подобно на ноктите на хората, защото минералите същевременно са ноктите на същества, които имат своя аз в горния девахан.» Не можете да си представите ноктите без човека; така е също при минерала и неговия аз.

Разглеждаме ли един планински кристал тук, на Земята, и отклоним ли вниманието си от него, виждаме там, в астралния свят, етерното тяло, което оживява физическото тяло. Но вие не можете да възприемете, че минералът изпитва някаква болка, ако му я причините. Едва в девахана откривате удоволствието, радостта, страданието и болката на минерала, но съвсем различни от това, което обикновено си представяме. Усещането на болката от минерала не е както при животните; не бива да си представяме, че минералът чувства болка, ако го ударим и разтрошим. Когато работниците разтрошават минералите в каменоломната, те привидно ги увреждат, но в девахана това е чувство на наслада за минералите. При тях е точно обратното в сравнение с животинското и човешкото царство. Ако се намирате в девахана, можете да срещнете духовете на минералите. Там обаче към една минерална личност не принадлежи само един минерал, а цяла система, както и вие нямате отделни души на ноктите си. Ако някой си представя, че всичко астрално трябва да бъде на астралното поле, това е заблуждение. Изглежда близко до ума, че астралното трябва да се търси винаги на астралното поле; но е необходимо да се прави разлика между вътрешната природа на едно същество и околната среда, в която то живее.

Точно както вашият аз няма физическа природа и въпреки това се намира на физическото поле, така и астралното тяло

на минерала не живее на астралното поле, а в нисшия девахан. Не бива да приемаме понятията схематично, а трябва да проникнем до по-точното определение на нещата.

Ако вземем сега растението, както се представя пред нас, на физическото поле, то има физическото и етерното си тяло. И двете тела са тук, но къде да търсим астралното тяло на растението? В астралния свят, а аза – в долните области на девахана. Да продължим към животното. Във физическо-сетивния свят животното има физическо, етерно и астрално тяло, но азът му е на астралното поле. Това означава, че както срещате тук човека като личност, като отделна, единична личност, така срещате и животинските азове на астралното поле като отделни личности. Така трябва да ги разглеждаме: Всички групи, в които са обединени едни и същи форми и образи, имат един общ аз. Хората се отличават от тях по това, че всеки отделен човек има индивидуален аз. На астралното поле се намират лъвският аз, тигърският аз и т.н., там те са отделни същества. Отделните групови азове населяват астралния свят точно така, както хората – физическо-сетивния свят. За хората обаче важи, че физическото, етерното, астралното тяло и азът са слезли във физическия свят, но само в будно състояние; при спящия човек е различно. Тогава във физическия свят е физическото и етерното тяло, а на астралното поле е астралното тяло и азът. Така четиричленната човешка същност се разделя в спящо състояние на физическото поле и на съседното астрално поле. Човекът на физическото поле е равностоен на растението.

минерал	растение	животно	човек		
			буден	спящ	
аз					горен девахан
астр. тяло	аз				долен девахан
ет. тяло	астр. тяло	аз		аз астр. тяло	астрално поле
физ. тяло	ет. тяло физ.тяло	астр. тяло ет. тяло физ.тяло	аз астр. тяло ет. тяло физ. тяло	ет. тяло физ. тяло	физ. поле

Така вече се запознахме с различния начин, по който трябва да употребяваме израза «астрално». До едно радикално разбиране стигаме, ако сме наясно, че нещата не се оставят да се разместват като фигурите на шахматното поле.

Разгледаме ли самия човек, трябва да го разберем по следния начин. Имаме физическото, етерното, астралното тяло и аза. Тук често е посочвано, че е важно да сме наясно за съотношенията между четирите същности. Лесно се предполага, че физическото тяло е най-несъвършеното и най-нисшето. В известно отношение обаче то е най-съвършеното, защото е преминало през четири последователни степени на развитието – Стария Сатурн, Старото Слънце, Старата Луна и Земята. Етерното тяло е преминало само през три степени на съвършенството – на Старото Слънце то се прибавя към физическото тяло. Някога то ще се издигне още по-високо, макар днес да не е така съвършено като физическото тяло. Астралното тяло се прибавя едва на Старата Луна, то е преминало само през две степени на съвършенството. Азът е «бебето» сред четирите същности на човека, той е прибавен едва на Земята, стои едва в началото на своето развитие и непрекъснато корумпира останалите тела. Който като анатом разглежда чудесно организираното физическо тяло, се учудва на съвършенството на сърцето и мозъка. Колко несъвършени са, сравнени с него, страстите и поривите на аза! Азът жадува вино, бира и др., които действат разрушително през целия живот и въпреки това физическото тяло издържа атаките в продължение на десетилетия. Трябва да сме наясно как азът е внесен във физическото тяло и как то първо се е породило.

Това става най-напред по време на сатурновото развитие. Тогава е първата фаза на развитието за предшественика на нашето физическо тяло. По това време физическото тяло на човека е имало космическата стойност на минерал. Днешният минерал е застинала степен на битието, той е съхранил тази степен, на която е било физическото тяло по времето на Стария Сатурн. При това не бива да си представяте, че физическо-

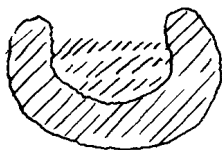
то тяло е изглеждало като днешните минерали, това е напълно погрешно. Днешните минерали са най-младото образувание на развитието. По онова време човешкото тяло не е било толкова сгъстено, твърдо, гъстотата му е била минимална.

Нека да си представим отношенията на материалните степени. Първата е тази, която наричаме земя, това означава всичко, което днес се нарича твърдо тяло – желязо, мед, цинк и т.н., всичко, което е твърдо, е земя. Второ – всичко течено е вода, например живак; също и ако втечните желязото, то е вода. Всеки течен метал е вода в смисъла на науката за духа. Трето – загреете ли водата до пара или нещо друго до паробразна форма, също и металната пара, то е въздух. Духовната наука продължава още по-нататък. Тя показва, че въздухът като такъв може още повече да се разреди, да стане по-разреден. Тогава се минават границите на физическото. Там духовният изследовател предполага топлинния етер или огъня. Огън за духовния изследовател е нещо, което принадлежи към поредицата земя, вода, въздух, докато днешната наука вижда в него само състояние на телата.

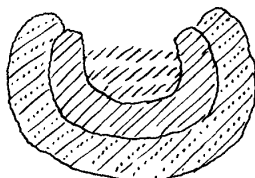
На Стария Сатурн топлината е била субстанцията на физическото тяло на човека. На Старото Слънце физическото човешко тяло се сгъстява до гъстотата на въздуха, към него се прибавя етерното или жизненото тяло и то преобразява физическото тяло. Тогава имаме физическо човешко тяло и в него вработено етерно тяло.

Това етерно тяло по време на Старото Слънце е еднотелно, а физическото тяло е двучленно. Във физическото тяло на Старото Слънце трябва да отличаваме една по-съвършена и една несъвършена част, такава, която още не е проникната от етерното тяло. При тази картина на физическото тяло на Старото Слънце трябва да си представим, че вътрешността не е получила нищо от етерното тяло. Тя е останала на същата степен, на която физическото тяло е било на Стария Сатурн. Така имаме една част, стояща вече на степента на растението, която е проникната от друга част, стояща още на степента на

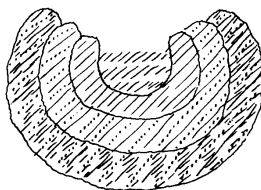
минерала, но и двете напълно се проникват (виж рис. 1).

Да разгледаме физическото тяло по времето на Старата Луна. Тук то е сгъстено до степента вода. Вчленени са етерното и астралното тяло. Сега различаваме три различни части. Едната е проникната от етерното и астралното тяло, втората – само от етерното тяло и третата е останала на степента на минерала (виж рис.2).

Сега да разгледаме и човешкото физическо тяло тук, на Земята. Тук се прибавя азът. На Земята имаме четири вплетени една в друга части. Първата част е проникната от етерното, астралното тяло и аза, втората част – от етерното и астралното тяло, третата част – само от етерното тяло и четвъртата част е останала още на степента на минерала. Тя е равностойна на минерала и днес стои още на сатурновата степен. Тези четири съставни части на човешката същност ясно се различават при физическото тяло. Първата част, в която са вградени всичките четири части са червените кръвни телца. Навсякъде, където имаме червена кръв, имаме включени четирите части (виж рис. 3).

Нервите са втората част. Навсякъде, където са нервите, са включени физическото, етерното и астралното тяло. Навсякъде където има жлези, са включени етерното и физическото тяло. Всички сетивни инструменти, всички физически апарати у човека са достигнали степенята на минерала. Те изцяло следват закономерностите като минералите. Очите и ушите принадлежат към минералните образувания, също и в мозъка има такива части. Виждате колко понякога е изкушаващо човек да стане материалист, защото нещо, което е минерално, пронизва цялото тяло. Когато материалистът каже, че мозъкът е минерален, отчасти има право, ако разглежда само едната част. Такива са собено определени части на предния мозък, макар проникнати и от други лъчения, но в тях действат само минерални сили. Разгледаме ли костите и мускулите, става още по-сложно.

Когато азът навлиза в човека, той започва да изработва сетивната, разсъдъчно-чувстващата и съзнателната душа, а също костите и мускулите.

Ако искаме да разгледаме точно тези неща, ни са необходими години, за да можем правилно да ги разграничаваме. Необходимо е да изследваме част по част с голямо търпение.

Ако имаме един спящ човек пред нас, в леглото са физическото и етерното тяло. Но това физическо тяло е много сложно. В будно състояние върху него работят астралното тяло и азът в кръвта. Ако в леглото е само физическото (и етерното) тяло и човекът спи, какво е станало тогава?

То ще бъде още снабдявано с това, което етерното тяло може да му доставя, за поддържането на кръвта трябва да участват астралното тяло и азът, така че всяка нощ би настъпвала смъртта за кръвта, понеже тя е зависима от аза и астралното тяло, а те невярно напускат тялото. Също и нервната система, за която трябва да се грижи астралното тяло, е пренебрежително напускана. Тук имаме стръния факт, че всяка нощ кръвта и нервната система всъщност би трябвало да умрат, те са предоставени на смъртта, ако нещата опираха само до чо-

века. Тук трябва да се включат други същества и да поемат работата на хората. Други същества трябва да въздействат от други светове, за да съхранят както трябва това, което човекът пренебрежително напуска. Нека да се опитаме да си обясним какви са тези същества, които действат там и дават възможност на човека да запази кръвта си.

Можем да си създадем представа за тези същества по следния начин. Първо се запитваме: Къде живее човешкият аз, когато се намира тук, на физическото поле? В кое от трите царства? Трябва да запитате: Какво можем да узнаем, без да възприемаме ясновидски? Ние можем да опознаем само минералния свят. Това е своеобразното за човека, че той не разбира дори растението, докато не вижда на астралното поле. Поради това, че човекът опознава сега само минералното естество на растението, материалистите твърдят, че растението е само конгломерат от минерални процеси. Ако човекът е работил върху себе си толкова дълго, че да постигне първата степен на ясновидството, тогава животът на растенията, законите на живота ще му станат така ясни, както сега са ни ясни законите на минералния свят.

Конструирате ли машина, строите ли сграда, правите това според законите на минералния свят. Машината е конструирана според законите на минералния свят, но ние не можем да създадем едно растение по същия начин. Искате ли да имате някакво растение, трябва да предоставите работата на природните същества. По-късно растенията ще могат да се създават в лабораторията, но едва тогава, когато това стане тайнство, свещенодействие. Всяко създаване на живо същество ще бъде позволено на човека, когато той стане така сериозен и просветлен, че лабораторната маса да му служи като олтар. Преди това няма да бъде предадено и най-минималното за това, как се създават живите същества. С други думи: Азът като познаваща същност живее в минералното царство и ще се издигне до растителното царство и ще се учи също така да го разбира, както днес разбира минералното царство. По-късно ще се на-

учи да разбира закономерностите на животинското царство и след това на човешкото царство. Всички хора ще се учат да разбират същността на растението, животното и човека, това са бъдещи перспективи. Каквото наистина ще разбираме, можем да го представим с примера за часовника. Днешният човек няма да може никога да създаде нещо от живата природа без помощта на съществата, стоящи зад нея, докато това не стане тайнство за него. Едва тогава той ще се издигне от минералното до растителното царство. Човекът днес е човек, но той разбира само минералното царство. Човешкият аз живее в човешки образ, но когато разглежда обкръжението, познава само минералното царство. Този аз първоначално има способността да проникне само минералните субстанции на кръвта, повече не може да направи. Когато през деня азът се намира в кръвта, прониква я и оживява, той го прави само минерално.

Как го прави? Погледнете ли навън в света, опознавате законите на минералното царство. Разгледайте тази своеобразна човешка дейност. Вие гледате навън със своите сетива, възприемате законите на минералния свят и отпечатвате тези закони в кръвта, когато сте будни, внасяте ги в кръвта и я насищате с минералните закономерности. Това е своеобразният процес, който става при опознаването. Представете си човека схематично (виж рис.). От всички страни към него прииждат закономерностите на минералния свят. Те не остават обаче при сетивните органи, а в будно състояние протичат с кръвта в цялото тяло на човека.

Какво прави растителният свят? Какво става с растението ще разберете, когато съвсем точно премислите следното. Винаги ви е казвано, че азът работи върху другите тела и преобразува астралното тяло в Дух-себе. В същата степен, в която това става, в нервната система на човека протичат законите на растителното царство. Достигне ли човекът следващата степен на ясновидството, законите на животинското царство се вливат в системата на жлезите му и когато човекът преобразува физическото тяло, тогава законите на човешкото царство се внасят в самото човешко тяло. Всичко това се отнася за будното състояние и за състоянията на висшето ясновидско съзнание. Човекът сега е достигнал до степенята, когато азът внася законите на минералното царство в кръвта. Азът може да го прави само в будното състояние, само тогава минералните закони навлизат в кръвта. Когато човекът спи, кръвта пак трябва да се обслужва. И понеже над тази кръв е било работено в продължение на четири етапа, трябва да пристъпят три други сили. Най-напред една сила, най-близка до начина, по който азът работи в кръвта; тя не е слязла до физическото поле. Кръвта ще залинее, ако в нея не работи друг аз, докато човекът спи. Един друг аз, който е останал горе на астралния план, се намесва и поема за известно време работата в кръвта. Когато разглеждаме човешката кръв, този особен сок,³⁵ в будно състояние в нея действа азът на човека на физическото поле, през нощта в кръвта действа един аз, който се намира на астралното поле. Има такива азове. Вече ви посочих азове на астралния план, груповите азове на животните; сега имаме един друг вид азове, които живеят на астралното поле, въздействат върху хората и оживяват кръвта, докато човешките азове я напускат. С какво? Какво внасят те в кръвта? Това, което трябва да бъде в човешкото тяло още от сатурновото време – огъня, топлината. Това са духовете, които никога не слизат до физическото поле – духовни същности, които живеят на астралното поле и имат тяло от огън. В минералното царство всяко нещо има определен градус топлина. Срещате топлината в околността си като

свойство на твърдите, течните и въздухообразните тела. Представете си веднъж топлината отделена – това не съществува на физическото поле. Но на астралното поле ще намерите такава прииждаща и оттегляща се топлина, такъв огън, който се носи като самостоятелна същност и в него са въплътени същества, каквито самите ние сме били на Стария Сатурн. Те навлизат през нощта в кръвта и я оживяват със своята топлина. Трябва обаче да стане още нещо, защото кръвта е напусната и от астралното тяло, но и то е необходимо за нейното образуване. Не е достатъчно само тези азиви същества да се намесят през нощта и да работят с топлинното си тяло в човека, а трябва да дойдат и същества, които могат да обработват кръвта така, както го прави астралното тяло. Тези същества имат своя аз в девахана; техният аз има много по-висше тяло, което не се е сгъстило дори до топлината. Азът, който първо описах, никога не е слизал до физическия свят, той е останал на астралния план. Вторият аз никога не е слизал до астралния план, а е останал още по-нависоко – в девахана. Той прониква кръвта и предизвиква в нея същото, което през деня върши човешкото астрално тяло. Така виждате как през нощта ние действително сме предпазвани и закриляни от висшите същества, които не живеят в минералното царство. Азът на човека е слязъл до минералното царство и ще се изкачи по-късно до растителното царство и нагоре. Тези други азове постепенно са останали на различни степени зад човешкото царство, те образуват скритите царства, елементарните царства, лежащи зад нашия физически свят и намесващи се в него.

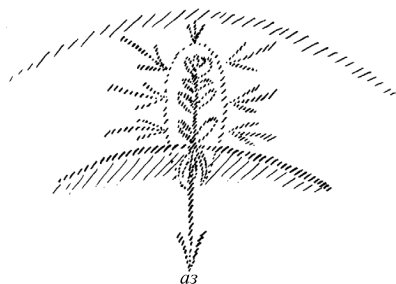
Първото същество, което действа през нощта в кръвта, има топлинно тяло, както вие имате физическо тяло; то пронизва кръвта с топлина и живее в това време на астралното поле в топлинно тяло и чрез това топлинно тяло принадлежи към третото елементарно царство. Тези същества от третото елементарно царство са другарите на груповите души на животните, принадлежат към същата област. А какво могат всъщност да правят тези азове? Не е необходимо те да могат да

правят това, което може човешкият аз, който е слязъл до физическо-сетивния свят; те обаче могат да заместят човешкия аз, действайки от астралния план. Тези същества действат от астралното поле, както животинските групови души – върху животните, оттам ги приемаме като подобни на животинските групове азове същества, това означава, че те оживяват астралното тяло на човека с пориви, желаниа и страсти. Имаме ли едно астрално тяло пред нас, какво живее в това астрално тяло?

В него, освен азът, живеят още същества, чийто аз е на астралното поле. Те проникват астралното тяло, както червеи проникват сиренето. Това е третото елементарно царство; това царство формира животинските нагони и страсти.

Зад тях е едно друго царство – второто елементарно царство. То действа и формира в един по-чист елемент, формира и разчленява формите на растенията; то действа и върху човека, върху неговите четири растителни елемента – нокти, коси и др. Те не са проникнати от астралното тяло, а само от етерното, затова не усещат така болката. Косите и ноктите са продукти, от които астралното тяло отново се е отдръпнало, можем да ги режем, без да причиняваме болка, преди астралното тяло също ги е прониквало. Много неща в човека са с растителна природа и в тази растителна природа действат съществата от второто елементарно царство. Силите на второто елементарно царство изграждат тялото на растението. В растенията действат заедно азът на растенията, който пронизва етерното и астралното тяло и тези същества на второто елементарно царство. Растителният аз в девахана е другар на съществата от второто елементарно царство. И докато растителният аз въздейства върху растението отвътре, тези същества му въздействат отвън, оформят го, довеждат го дотам да се разтвори и разцъфне. Цялото растение е проникнато от астралното тяло. То няма свое собствено астрално тяло, а астралното тяло на земната планета е общото астрално тяло на растенията. Азът на растенията е в центъра на Земята за всич-

ки растения. Всички групови азове на растенията са централизирани в центъра на Земята. Поради това е така, че когато изтръгнете растението, причинявате болка на Земята, но ако откъснете едно цвете, причинявате наслада на Земята, както е за кравата, когато телето бозае. Чудесно впечатление се получава от коситбата на ливадите и житата през есента, когато големи потоци на приятни усещания се носят над Земята! Съществата от второто елементарно царство, които действат и карат растенията да избуяват, се носят към растението от всички страни като пеперуди. Те работят за израстването на листата, цветовете и др. Това е, което действа от страна на второто елементарно царство.

Има също и първо елементарно царство и то придава формата на минералите. Животните получават своята поривиста натура от съществата на третото елементарно царство. Листата, цветовете и др. под. при растенията се формират от второто елементарно царство, то работи предимно в повторенията. Изграждащите сили на минералите, които действат от безформеното, се намират в горния девахан. Тези три елементарни царства се проникват и преливат едно в друго. Който си представя всичко разделено, не може да стигне до реални представи. В растителното царство също имате растително и минерално царство, в животинското царство имате животинско, растително и минерално царство, вплетени едно в друго. При хората се прибавя и азът. С включването на аза чак на Земята се е създадо човешкото царство. Азът прави хората хора, той получава своя израз в кръвта.

Азът обаче може първо да проникне с познание минералния свят, останалите царства трябва да ги остави на съществува на елементарните царства. В минералното царство освен самото то, се намира и първото елементарно царство, поради това имаме едно оформено минерално царство. Растението е организирано чрез второто елементарно царство, иначе щеше да бъде кълбовидно. Животното е снабдено с инстинкти и в него работи третото елементарно царство. Нашият свят е нещо, вплетено едно в друго и само ако разчупим понятията си, постепенно ще можем да разбирате нещата.

Ако искаме да си представим как стоят нещата с третото елементарно царство в животинското царство, можем да го направим с един пример: Всички вие познавате миграцията на птиците. Птиците имат съвсем определени миграционни маршрути – от североизток към югозапад и от югозапад към североизток. От кого са насочвани тези прелети? От груповите души на птиците. В тази миграция се проявява инстинктът за редовни прелети над Земята; те са дирижирани от груповата или родовата душа на животните. А за да могат да имат този инстинкт, да имат носител на този инстинкт, образът, формата на животните им се дава от съществата на третото елементарно царство, другарите на груповите души. Тривиално казано, азовете, които са груповите души на животните, са едно общество на астралното поле, друго общество са съществата на третото елементарно царство. Необходимо е те да действат заедно в хармонично единство, едните дават инстинктите, другите – формират и изграждат телата, за да може инстинктът да се прояви. Физическият образ на растенията произлиза от съществата на второто елементарно царство. Всичките форми на минералите се изграждат от съществата на първото елементарно царство. Силите на минералите, действащи като отблъскване и привличане, атомните сили, произхождат от груповите азове на минералите. Съществата на първото елементарно царство изграждат минералите.

Тук се отваря една перспектива, където трябва да се по-

търсят действията на царствата в нашия свят. Но трябва съвсем точно да се занимаем с тези неща. Така можем да кажем на растението: «Ти си едно живо същество и дължиш това на растителния аз. Твоят облик обаче ти дават съществата на второто елементарно царство.» С това се обединяват всички различни царства. Те са седем. Първото елементарно царство е това, което дава форма на минералите, например на кристалите. Второто елементарно царство действа върху изграждането на растителните форми. Третото елементарно царство оживява кръвта по време на сън и същевременно формира инстинктивния живот на животните. Минералното царство е това, където един аз може да работи в минералното царство, растителното царство е такова, където един аз оформя растителния свят, животинското царство е това, където един аз може да формира един животински свят, минералното царство е това, където един аз може да работи в един човешки свят. Оттук виждаме, че е необходимо търпение за проникването в науката за духа. Светът е сложно устроен, най-висшите истини не са най-простите. Едно безмерно глупаво изказване е да се твърди, че най-висшите неща могат да бъдат схванати с най-простите понятия. Това идва само от ленивостта. Човек разбира, че не може веднага да разбере какво представлява един часовник, но иска веднага да разбере света. Искане ли да опознаем божественото, трябва да имаме безкрайно търпение, защото божественото съдържа всичко. За да разберем света, искаме да приложим най-простите понятия. Това е ленивост, колкото и благочестиво да го казва душата. Божественото е дълбоко и ни трябва вечност, за да го опознаем. Човекът наистина носи искрата на божественото в себе си, но същността на божественото може да се опознае само чрез опознаването на световните факти.

Първо трябва да се упражнява голямо търпение и смиренно да се очаква познанието само да се разкрие. Човекът трябва да узрее за определена преценка. Светът е безкраен във всяко отношение. Трябва да имаме скромността да кажем, че всичко

е в известна степен полуистина. Трябва да превърнем всичко в морални импулси, също разделянето на човека на дванадесет части.³⁶

Науката за духа дава образи, към които трябва да се присъединят и чувствата. Науката за духа е ценна само тогава, когато не само черпим познание от нея, а се изпълним с най-дълбоките чувства към обкръжението. Тогава и копнежът към божественото ще става по-силен. Колкото божественото изглежда далеч от човека, толкова повече той трябва да работи, за да го достигне.

ОТНОШЕНИЕТО НА ЧОВЕКА КЪМ ПРИРОДАТА

Щутгарт, 7 декември 1907 г.

Днес ще говорим по въпроса, доколко чрез приемането на антропософския мироглед човекът не само научава нещо, не само е в състояние да опознае нещо за света и неговите същества, но и доколко антропософските познания, възгледи, мисли и идеи могат да въздействат на човешките усещания и чувства. Често с право се подчертава, че антропософията не бива да е нещо, което ни запознава само теоретично с висшите светове, а че тя трябва да е нещо, което навлиза в живота, дълбоко навлиза в нашия живот. Само че мнението, което обикновено се свързва с това твърдение, е малко тривиално, малоценно и днес трябва да си изградим становище именно за значението на едно таква мнение. Мислите и идеите, които възприемаме чрез антропософията навлизат дълбоко в цялото ни усещане и чувстване, така че чрез антропософията можем да станем други хора в истинския смисъл на думата. Онова тривиално мнение често се дължи на определена представа какъв трябва да бъде един

антропософ и ако той не е такъв, се казва: «Аз разбирам нещо съвсем друго под един антропософ.» Какво трябва да представлява един антропософ, може да прецени само антропософът и когато другите, които още не са антропософи винаги казват, че си представят нещо друго, това мнение най-често не може да бъде достатъчно антропософско, понеже не е компетентно.

Днес няма да говорим за такова тривиално мнение, а за вътрешното преобразуване на нашето усещане и чувстване, когато действително приемем антропософията. Ще се занимаем с въпроса: «Могат ли мислите, които се споделят тук с нас, да се вляят във всички сили на душата ни и да ни направят нов човек по отношение на всичко, което изживяваме вътрешно?»

Обикновеният свят около нас може на всяка крачка да получи друг образ, когато разбираме антропософията. Естествено днес трябва да се опитаме да навлезем по-дълбоко в антропософското разбиране на света.

Около нас има безжизнени същества, които наричаме минерали, растения, животни и други хора. Знаем, че зад тези същества стоят духовни същности, изобщо че зад нашия физически свят се намира един духовен свят. Знаем, че дори от човека, който стои пред нас, можем да възприемем с нашите сетива само малка част – физическото тяло; че този човек, освен това физическо тяло, има своето етерно и астрално тяло и своя аз. Последните три съставни части на човека не можем да ги възприемем с обикновените сетива. Когато наблюдаваме един камък си казваме, че той се отличава от човека поради това, че като минерал, като камък няма етерно, астрално тяло и аз във физическия свят, а само физическо тяло. За растението знаем, че има физическо и етерно тяло, за животното, че има и астрално тяло. И едва човекът има четвъртата съставна част – аза. С това, че човекът има аз, той надвишава всички други същества, той е короната на нашия физически свят. Нещата са правилни, ако ги изговорим само по този начин. Изговорим ли ги малко по-различно, те стават погрешни. Когато някой каже: «Тук, във физическия свят, камъкът или минералът има *само*

физическо тяло», е правилно. Но ако изпусне тези няколко думички «тук, във физическия свят», тогава то е вече погрешно, съвсем погрешно. Ако някой каже: «Камъкът има само физическо тяло», това изцяло е погрешно.

Това, което изглежда така педантично, трябва веднъж да се спомене, за да се почувства как съвсем точно трябва да се говори за тези фини разлики. И камъкът има своето етерно, астрално тяло и аз, но те не са във физическия свят. Същото се отнася до растението и животното. Добре е веднъж да разберем, че трябва да разглеждаме камъка от една по-висша гледна точка като същество, принадлежащо и към нещо друго, освен към това, което се изправя пред очите ни. Погледнете си веднъж ноктите. Представете си, че някакво съвсем малко същество наблюдава тези нокти и, понеже няма сетивни органи, не може да види пръстите ви. То би повярвало, че ноктите съществуват сами за себе си, а това съвсем не е истина. Тези нокти имат смисъл, когато са на пръстите. Така е и с всичките наши минерали. Хората гледат минералите и виждат от тях само физическото тяло. Но както ноктите принадлежат към пръстите, така и физическото тяло на минерала принадлежи към едно етерно тяло, само че това етерно тяло не се намира във физическия свят. Физическото тяло на минерала е във физическия свят, етерното му тяло се намира в астралния свят и за едно същество, което вижда в астралния свят, е същото, както вие виждате ноктите и пръстите. Защото това етерно тяло в астралния свят принадлежи към минерала. Минералът има и астрално тяло, но това астрално тяло е в девахана. И освен това минералът има и аз, и този аз се намира във висшия девахан, в света арупа.

Погледнем ли минералите около нас, виждаме изतिकани напред същества, които стърчат, както ноктите стърчат пред нашия организъм, стърчат пред съществата, към които принадлежат и които по отношение на своя аз се намират във висшите светове. Както тук имате своите нокти, така тези същества имат своите членове, които протягат първо в долния

девахан, след това в астралния свят и долу им израстват нокти, тоест минералите на Земята. Видите ли един минерал, не бива да вярвате, че този минерал има аз, а че много сродни минерали заедно принадлежат към един общ аз. Горе в девахана има малко такива минерални личности (азове).

Растението се различава от минерала с това, че на физическото поле има своите физическо и етерно тяло. В астралния свят се намира астралното му тяло, а в девахана – неговият аз. Азът на растението се намира една степен по-долу от този на минерала, така че в долния девахан срещаме същества, чийто най-нисш член е растението. Животното има своите физическо, етерно и астрално тяло тук, във физическия свят, а неговият аз е в астралния свят. Всички животни, които принадлежат към един род, например всички лъвове нямат всеки за себе си отделен аз, а имат един общ аз. Този аз се нарича групов аз на животните. Човекът се отличава от животните по това, че неговият аз се намира на физическото поле.

Видим ли едно животно, ако го разглеждаме с погледа на антропософа, в нас трябва да се надигне чувството: «Ти намираш един аз във всеки човек, във всеки отделен човек; при животното не можеш да намериш един аз на физическото поле, трябва да се издигнеш до астралното поле, което е населено с животинските групови азове.» Лъвският аз на астралното поле е съвсем различно същество от отделния лъв, както пръстите са различни същества от самите вас. Има групови азове на животните, които са много по-умни от най-умните хора на физическото поле. Тези групови азове са водачите, покровителите и формират това, което животното изживява тук, на физическото поле, и никой не може да стигне до правилно разбиране на животинския живот, ако не знае, че това, което правят животните тук, е само израз на мерките, които горе се предприемат от животинските групови азове.

Разгледайте забележителното явление, че в определено време птиците от север политат в редици към югозапад и през пролетта се завръщат обратно. Всеки вид птици лети на опре-

делена височина и можете да си представите, че миграцията на птиците е свързана с важни инстинкти в животинския свят.

Пролетната миграция е сватбен полет. Запитате ли за мъдрите закони, по които птиците се водят, не можете да ги разберете, ако не си изясните, че в основата са груповите азове, които всичко управляват и насочват. Всичко, ставащо в животинския свят, получава за нас друг образ, когато знаем за съществуването на груповите души. Представете си, че имате една стена с различни дупки. Там един човек пъхва ръцете си. Как бихме се заблудили, ако повярваме, че тези ръце са същества сами за себе си. На такова заблуждение се излага всеки, който разглежда животното като същество само за себе си. Мъдри същества управляват прелетните птици. Така животинският свят става за нас израз на един стоящ зад него свят с мъдри същества. Ние опознаваме един чудесен свят от същества и повече не вървим, без да мислим, покрай събитията, които непосредствено се изправят пред нас. Тези животински групови души са винаги в обкръжението на нашата Земя. Те обкръжават непрекъснато Земята подобно на пасатните ветрове или на прелетните птици, или течащите около Земята електрически и магнитни токове. Така има и духовни токове и движения, които не представляват нищо друго освен делата на животинските групови азове.

Когато разгледаме растителния свят, виждаме нещо подобно. Това, което виждаме като външно растение, е физическо и етерно тяло. Издигнем ли се обаче до астралното поле, там имаме астралните тела на растенията, а в девахана имаме азовете на растенията. За нашия земен растителен свят има много такива азове на растенията. Но всички тези растителни азове се намират заедно на едно общо място; това е центърът на Земята. Всички растения се стремят със своята същност към центъра на Земята.

Вижте какво става от самата Земя, когато я разглеждаме от тази гледна точка. Тя не е повече тялото, за което геологията представя Земята, а чрез това самата Земя става едно живо

същество със собствен аз. Отделното растение няма астрално тяло, всички растения обаче са потопени и обгърнати в едно астрално тяло, така че целият растителен свят на Земята можем да си го представим по следния начин: Към астралното тяло на Земята принадлежат всички растения и в центъра на Земята е азът на растенията. Затова Земята е съзнателно същество за нас. Както вашият аз е във вашето тяло и излъчва лъчите си към пръстите ви, така Земята има своя аз в своя център и изпраща лъчите си към отделните растения. Растенията са органи на земния организъм, подобно на нашите коси. Всяко растение се стреми към центъра на Земята като към своя аз. В духовния свят безброй същества могат да са вплетени едно в друго на същото място. Там пространствените отношения се различават от тези на физическия свят. Всичките растителни азове могат да се срещнат в центъра на Земята. Плевелите имат различен аз от житата. Двата аза не се понасят, но и двата имат своя аз в центъра на Земята. Такава истина не бива да се схваща само с разума, тя трябва да се чувства на всяка крачка в живота. Нещо друго става за нас растителната покривка на Земята, когато крачим по нея с чувството, че тези растения са външният физически израз на духовно съдържание, което стои във връзка със Земята. Земята има своя аз, но той се изживява чрез растенията.

Ако сега разглеждаме нещата така, а не оставаме само при голото понятие, те получават живот, едва тогава ги схващаме по правилния начин, защото знаем, че каквото извършваме с растението, правим нещо подобно на това, което правим на хората. Ако ударим един човек, него го боли, понеже има астрално тяло. Етерното тяло не може да изпитва радост и болка. Единичното растение не го боли, когато го смачкаме, защото отделните растения нямат астрално тяло. Земята обаче има общото астрално тяло на растенията, което усеща болката, която се причинява на растението.

А в центъра на Земята са азове на растенията. Там се осъзнава какво е причинено на растението. Схванем ли това

учение като нещо, което възприемаме в душата си с всичките си сили, ние вървим по друг начин по повърхността на Земята. Чрез това всяка отделна крачка в нашия живот става общуване със Земята като с едно съзнателно същество и ние знаем, че тази Земя като цяло чувства удоволствие и страдание, радост и болка. Трябва само да чувстваме това по правилния начин. Човек може да вярва, че като откъсне едно растение, причинява болка на Земята. Не е така. За детайлите може да даде сведения само този, който може да вижда начина, по който действа астралното тяло на Земята. Когато откъснете едно цвете, това е чувство, подобно на чувството, изпитвано от кравата, когато телето бозае, това причинява един вид удоволствие на кравата. Каквото Земята оставя да израсне като растения, може да се сравни със млякото на животното, така че можете да късате цветята и това причинява приятно чувство на Земята. Отскубнете ли обаче цветето с корените, причинявате болка на Земята, както ако вие се порежете. Почувствате ли това реално, ще забележите какво душевно отношение ще си изградите към Земята. Когато косачът коси тревите, тогава ясновидецът вижда над нивите, над полята да се носят приятни чувства. Когато нивата се коси, потоци приятни чувства се носят над Земята. Нашето отношение към света се задълбочава по чудесен начин, ако се живеем в тези истини. А когато изскубваме растенията от Земята, ние чувстваме как я боли, все едно че на нас ни отскубват косите.

Може да се каже: «Да, но понякога е нещо добро да не се откъсват всички цветя, а да се оставят в природата, и понякога е добре растенията да се преместят и да се изкубнат с корените.» Това не променя факта, че изкубването причинява болка, а откъсването – приятно чувство. Моралната страна е различна от факта сам по себе си. Някои морални възгледи, които имат своето оправдание в човешкия живот, не бива да се прилагат към Космоса.

Помислете, че когато косите на някого започнат да побеляват, от естетическа гледна точка може да е желателно те да

се отскубнат. Възможно е да е по-хубаво, но въпреки това ще го боли. Може да е желателно да се преместват растенията, Земята обаче чувства болка. Изниква въпросът дали не е необходимо да се причинява такава болка? Или бива ли, трябва ли да се причинява такава болка? В много отношения болката е неразделна от съществуването. Човекът пристъпва в света, придружен от болките на майката. Каквото се ражда, се ражда с болки. Макар и да се налага да се изкубват растенията, винаги се причинява болка на Земята. Така нашите понятия и идеи преминават в дълбоко чувстване и преживяване. Ние постепенно забелязваме колко малко възприемаме от нашето обкръжение, когато не знаем нищо за тези неща. В нашето обкръжение постоянно има чувства и изживявания. Когато косачът коси тревите, не е никакъв механичен процес, а потоци усещания се носят над нивите през есента. Така се учим да се вживяваме в съществата около нас.

А камъните? Казахме за камъка, че има свой аз като човека, само че в един много по-висш свят. Азът и астралното тяло на камъка чувстват и усещат също както Земята, когато растенията се откъснат или изскубнат. Не е никакъв механичен процес, когато каменоделецът отломва камък по камък. Каквото там се отломва като камъни, човекът го вижда със своите сетива като процес на външния свят. Че там нещо подобно протича в една душа, опознаваме, когато се задълбочим в антропософията. Тук също не бива да преценявате аналогично, а да се запознаете с конкретното. Може да се помисли, че разбиването на камъните в каменоломната причинява болки. Не е така. Не можете да причините на минералното царство по-голямо удоволствие от това, да разбиеете някой камък, това е истинска наслада. И изливане на удоволствие е, когато в каменната кариера взривявате скалите и те се разпръсват на всички страни.

Камъните страстно копнеят да бъдат разбити, разрушени, разпръснати наоколо. Противно на това, нещо друго причинява болка и страдание на същността, намираща се в основата

на минералния свят. Ако в една чаша имате разтворена сол и тази сол започне да кристализира, така че се утаи втвърдена сол, когато разтвореното кристализира до твърдо тяло, тогава въпросното същество изпитва болка. Разтворите ли отново кристалите, то чувства наслада. Ако отново съберете разпръснатите взривени части от скалите и ги споите до предишното им състояние, душата на камъните ще изпита огромна болка. Помислете, че в края на краищата нашата Земя е изградена по следния начин: Тя е била огнено течено тяло. И за да получите здрава основа под краката си, от различните разтвори и водни форми е трябвало да се групират твърди тела.

Някога всички метали в нашата Земя са били течна лава. После се появяват първите островни образувания. Това е свързано с огромни болки. За да стане Земята наше обиталище, тя е изпитала силни болки и това, което е описано в естествената наука – постепенното втвърдяване на Земята, – означава същевременно душевни процеси. Ако някой, който прозира нещата, види например при изригването на вулкан как лавата се изхвърля и се втвърдява, той вижда потоци болки и страдания на душата на лавата да се носят надолу към равнината. Така цялата природа се одушевява за нас, когато узнаем тези неща. Това обаче е същото, което посветените винаги са напомняли на човечеството. Обясненията на посветените по правило имат дълбоко значение и дълбока стойност и понякога не само едно значение. Раберете, че Земята някога е била огнено-течно тяло, че минералното царство се е втвърдило и консолидирило. С болки се е формирала Земята като наше обиталище. Само чрез болките на минералното царство сме могли да достигнем до определено състояние на развитието. Тези страдания на камъните ще престанат едва когато се достигне крайното състояние на Земята, когато Земята отново стане мека, отново стане духовна. Преместете се в това развитие на Земята: огнено-течна Земя, хората са вътре в нея още в духовно състояние. Лавата се втвърдява. Непрекъснати болки и страдания в безжизненото минерално царство заради напредъка на човешкия

род. Как може да се каже по-добре от: «Защото всяко същество стене от болка в очакване на осиновяването». ³⁷ Не може да се отиде достатъчно дълбоко, ако искаме да разберем мислите на посветените.

Всичко това показва, че разбирането на света е нещо съвсем различно от абстракцията. Когато се задълбочат понятията, тогава идваме до равнището на чувствата, чрез които вникваме в протичащите през света душевни процеси. За нас всичко става израз на душата под някаква форма. Тогава всяка крачка в нашия живот става нещо друго, понеже влизаме в отношения не само със съществата, възприемани с нашите сетива, но и с непознатите същества на все по-висшите полета на света. Само трябва да се ориентираме в различните начини, по които то се изживява. Така се учим да откриваме душата в растението, животното и минерала. Така се учим да опознаваме душата на цял народ. Също и един цял народ има обща душа. Това, което се нарича народна душа, не е мъртво понятие, а нещо реално. Възникне ли един народ, да речем, готите, и разпадне ли се, това е раждане и умиране като при отделния човек. Но в целия народ живее нещо душевно и отделните хора са членовете на тази народна душа, намиращи се в субстанцията на народната душа, която, от своя страна, има своята съдба, страдания и радости. Първо ние стигаме до едно предчувствие, а след това все повече научаваме, че светът около нас е проникнат от радост и скръб, че навсякъде в природата има старост и младост, както в самите нас. Това е, което чрез антропософското учение ни прави други хора. Това означава да се постигне антропософско разбиране, антропософията да се приложи по вътрешен начин в живота. То е, като че ли антропософското понятие е зърно, което полагаме в подходящата почва, което – ако стане чувство и усещане и ние дълбоко се вживяваме в нашето обкръжение чрез чувствата и усещанията – покълва, израства и получава цвят и плод. Когато растенията и минералите станат чрез антропософията не само обекти на нашето наблюдение, а наши приятели и близки, и чрез антро-

пософското наблюдение ние изпитаме топлина към тях, научаваме се да ги обичаме, както се учим да обичаме хората, тогава постепенно ще получим разбиране, ще се открие перспектива пред нас и ще узнаем каква огромна възпитателна ценност може да има антропософията за цялото бъдеще. Представете си хората след две, три, четири, пет столетия, които не само мислят понятията за кармата и прераждането, а се движат из света с такива чувства, каквито посочихме. И как целият човешки живот, всяка връзка става различна, ако човекът навсякъде може да долавя пулса на същества. Когато той положи ръката си върху едно дърво и почувства пулса на Земята, когато разбие камъка и усети приятното чувство, което преминава през душата на камъка и осъзнае, че Земята е трябвало да изтърпи болки, тогава човекът ще върви по друг начин по тази Земя, животът ще бъде различен и истинско живо съчувствие ще изпълва целия човек.

ЗА ВЪЗДЕЙСТВИЯТА НА НЯКОИ СВРЪХСЕТИВНИ СЪЩЕСТВА ВЪРХУ ЧОВЕКА

Мюнхен, 15 януари 1908 г.

Последния път³⁸ разгледахме една тема, която от нашия физически свят ни изведе нагоре във висшите светове. Тръгнахме от така наречените елементарни царства и имахме възможност да надзърнем в сложната природа на човешката същност, да разберем с какво е свързана тя, какви най-разнообразни нишки водят от човека към висшите светове. Добре е да доизясним тази тема. При това ще е необходимо да направя кратка забележка.

Не можем да напреднем в антропософските разглежда-

ния, ако излагаме само елементарните факти. При това много от членовете ще трябва винаги да се връщат към същите неща. Под елементарни факти не е нужно да се разбира само това, което е чуто в началото на изграждането на антропософските възгледи, а също и това, което много малко се отклонява от разбирането на един средно интелигентен човек днес. Това означава, че един разумен човек от сегашната епоха във всеки случай би допуснал нещо, надхвърлящо физическия свят. Възможно е да има хора, които да приемат такива неща. Те обаче казват, че човек не може да бъде сигурен в тях, освен ако не е напълно побъркан. Последното се отнася за съответстващото на по-висшите области на антропософското обяснение. При това за тези по-висши области не се има предвид, като че е необходима само по-висока степен на разбиране, за да се изслуша и разбере казаното, а към това принадлежат всички чувства, които човек може да има, ако е търсил дълго познанието в антропософския живот. В известно отношение може да се очаква повече от някого, който дълго време е съпреживявал този живот. Нека тези, които са отскоро тук, да знаят, че днешната тема ще е малко далеч от всичко, което обикновено говорим. Сигурно не е така тежко човек да си каже: «Възможно е някои неща да ми изглеждат отначалото като фантазии и мечти, но ако мисля по-дълго време в тази насока, няма да ми изглеждат повече така особени. Наистина е възможно някои неща да ми изглеждат побъркани само сега, но усвоя ли си съответните чувства, те няма да ми изглеждат повече в тази светлина.»

Нека сега да пристъпим без предубеждения към темата, която за напредналите вече в своите чувства представлява по-висша глава в антропософския мироглед.

Проникваме ли с отворените очи на ясновидеца все повече във висшите светове, за които често съм говорил – в астралния свят, нисшия и висшия девахан, – виждаме, че там има същества, които не се въплътяват в нашия физически свят, не приемат физически тела, но въпреки това са отделни съще-

ства като хората тук, в нашия свят. Ако човекът се издигне от твърдата опора на физическия свят нагоре във висшите светове, той трябва да различава два вида същества. Единият вид изпраща своите откровения до физическото поле. Другият вид или изобщо не се проявява, или изпраща откровенията си към физическия свят така, че те едва могат да се схванат с обикновените възгледи.

Нека да помислим за принадлежащите си взаимно животни, които са оформени подобно и са сродни едно с друго. Те имат групова душа, един групов аз в астралния свят. Наблюдаваме ли такъв групов аз на астралния план, виждаме едно същество, което там е също така отделна същност, една личност, както човекът е отделна личност на физическото поле. Ясновидецът среща там груповите души на животните, също както тук среща хората. Те са единични, отделни личности на астралното поле и само откровенията им стигат до физическия свят.

Подобно е, ако стоя пред вас зад една стена, която има дупки, в които мога да пъхна пръстите си. Бихте могли тогава да кажете: «Виждам нещо, което принадлежи на някакво друго същество.» Приблизително е същото, когато разглеждате един лъв. Душата, към която той принадлежи, също все едно стои зад една стена и всички лъвове са като протегнати напред пръсти. И тъй, ние срещаме тези групови азове на астралното поле като отделни същества. Техните откровения лесно се откриват във физическия свят, където се виждат протегнатите в него органи.

Не при всички астрални същества е така, че техните откровения могат добре да се наблюдават. В ежедневието човекът изобщо и не подозира за съществуването на тези астрални същества, ако сетивата му не са изострени. И така, човекът среща на астралното поле личности, които отчасти са му познати, и също други същества, които му изглеждат непознати, които не познава така добре от физическия свят, в известно отношение те са нови за него. Астралният свят е много населен

и там живеят много същества, за които човекът не може и да сънува. Не бива да се твърди, че тези същества нямат никакво въздействие върху физическото поле, дори напротив, те имат огромно въздействие върху хората. Колко сложни са взаимовръзките, разбираме едва тогава, когато видим всичко, което действа оттам. Тези същества ни срещат и отчасти изглеждат извънредно нежни и благи същества, които също и между тях живеят в мир. Срещаме обаче и други, които не могат да се опишат по този начин, които имат всякакви зли качества и преди всичко, когато се окажат в близост до човека, представляват опасност за него.

Особеното при тези същества е, че те засрамват всички наши представи за пространствените отношения, които имаме от физическия свят. Ако не искаме да сме фантазори, трябва постепенно да се вживеем в съвсем различни представи от тези, с които обикновено сме свикнали. При тези по-малко симпатични същества виждаме, че всъщност те не са там, където ги възприемаме, а съвсем другаде. Въздействията им са в астралния свят, домът им обаче не е там.

Грубо сравнение би било следното: Представете си един работник, който живее в предградията и всяка сутрин отива на работа в града. Там е работното му място, но той живее извън града. Това е грубо сравнение. Малко по-добро би изглеждало едно друго сравнение, но то пък е много фантастично. Представете си, че работникът живее далеч от Мюнхен, но има еластични ръце, така че може да свърши своята работа, макар тя да е много отдалечена. Трябва да си изграждате представи за съвсем други пространствени отношения от тези, които са обичайни във физическия свят. Някое същество с астрална природа може да живее на друга планета и въпреки това да действа тук, на астралното поле, защото няма вече разлика в пространствените отношения. Тези въздействия, които например са причинени от други космически тела, се предават по-нататък и се появяват на Земята. Не бива да искаме да изследваме духовния свят само със създадени във физическия

свят представи, а трябва да благоволим да си изградим нови представи.

Съществата, за които ви говорих, че принадлежат към несимпатичните такива, са лунни същества. Там е тяхната родина. С ясновидството можете да разглеждате така, като че ли виждате протегнатите пръсти тук, в Мюнхен, и трябва да пътувате с часове навън, за да видите съществото. Разбирате, че такива същества имат участие тук, на Земята. Проследете ли обаче силовите линии, стигате до Луната. Там е тяхната родина. Луната действително е населена по този начин. Тези същества нямат плътната телесност като нашата земна същност, макар че също имат тяло. Но то е толкова разрежено, че на Земята се проявява астрално. Бихме могли да ги сравним с джуджета, не по-големи от шест-седемгодишно дете. Тези същества имат една своеобразност, която се дължи на условията на Луната и ще ви се стори съвсем особена. Но ако всички светове бяха еднакви, нямаше да е необходимо да са толкова много. Тази своеобразност се състои в това, че те могат извънредно силно да крещат. Гласните им инструменти са извънредно развити. Те се проявяват първо на земното астрално поле, не са винаги и навсякъде там, а са привлечени от определени отношения в нашия живот. Делата на такива същества са на определени места, особено там, където има медиуми и сомнамбули, където има точно определени неща. Там те проникват със своите влияния и дела и се проявяват спрямо човека по много несимпатичен начин. Те се срещат и където се разгръщат нисши страсти.

Противно на тях, добрите същества на астралното поле се срещат там, където се изживяват извънредно човеколюбиви чувства. В някое благотворително общество, където в душите живее истинска благотворителност, се проявява това, което привлича такива същества в обкръжението на хората. Така че човекът действително привлича определени същества с това, което прави, което се излъчва от неговите качества и така създава връзка с намиращи се далеч космически тела, предизви-

кана, индуцирана от проявата на делата на мировите същества и човешките души.

Родината на съществата, за които ви говорих напоследък, които са нежни и благи, е на друга планета, на Марс. Оттам те изпращат своите въздействия на Земята. Тези същества действат, на човек му се иска да каже, като със своите действия прекосяват, измерват далечините на пространството. В основата на всичко, което наистина са въздействия, влияния от една планета към друга, освен физическите, има и такива отношения между обитателите на космическите тела. Виждате, че когато се издигнем във висшите светове, срещаме съвсем особени другари. Няма полза, ако казваме: «Има духовни светове и т.н.», а човекът трябва да опознае тези същества.

Когато с ясновидските си способности се издигнем в още по-висши светове, стигаме до долния девахан, нисшия духовен свят. Също и той прониква нашия физически и астрален свят. Там намираме груповите азове на растенията. Знаете, че растенията, които покриват Земята, са обединени в големи групи, на които съответства един групов аз. Тези групови азове са в девахана, но първоначално са локализиращи в центъра на Земята. Там всички групови азове на растенията имат своя център. И ако си представите така цялата Земя, ще я видите като един голям организъм, в който различните групови азове на растенията се проникват. Тази сума от групови азове на растенията усеща също така страдание и радост, удоволствие и болка, както човешкият организъм. Можем съвсем точно да посочим как удоволствието и страданието съществуват в този земен организъм. Знаем, че откъсването на растенията причинява удоволствие, да, наслада, приятно чувство, подобно на приятното чувство, което изпитва кравата, когато телето бозае. Изскубването на корените обаче причинява болка на земния организъм. Така конкретно може да се посочи как чувстват съществата на деваханичния свят. Каквото и да правим на Земята, това не са трезви факти, а ако предприемем това или онова, причиняваме удоволствие и болка, радост или

страдание на някое същество. Коси ли косачът житата, полъх от приятни чувства, които изпитва растителната душа, преминава над нивите. Така този, който чувства тези неща, върви по Земята, като се учи да съчувства на духовните същества, които живеят във висшите светове и изпращат само своите органи във физическия свят. Но когато веднъж се навлезе в девахана, там отново се срещат други същества, които не изпращат своите влияния така открито във физическия свят, а се проявяват много по-скрито.

Тук отново различаваме два вида същества; от една страна, излъчващи хармония нежни и благи същества, а от друга – същества, подобни на хищници, които непрекъснато се намират в борба едно срещу друго. Тяхната родина също е на друга планета и те проявяват своите влияния в девахана. Корените им са на Венера. Потърсим ли ги с духовните си ясновидски способности, намираме ги като обитатели на планетата. Така за всеки свят има нови познанства, когато човек тръгне от физическото поле, от това, което се вижда като груба материя, и се издигне до произхода на съществата. Тръгнете ли от групите на растенията, от групите на животните, стигате до душата на растенията и до животинската душа, но след това ще можете да откриете и други същества, които не се проявяват по груб сетивен начин, както на физическия план.

Вместо от растения или животни, може да се тръгне от минерали или камъни и там съществата се намират във висшия девахан. И те изпитват удоволствие и страдание, радост и болка. Когато ясновидецът погледне една каменна кариера, където работниците откъртват и разтрошават камъните, той вижда как там душата на минералите изживява нещо. Тук не бива да правим заключения според аналогии и сравнения. Разтрошаването с чука не боли. Полъх от приятни чувства се излъчва при разтрошаването на камъните. Чувство на болка има, когато отделните камъни отново се съединят, когато от разпръснатата маса отново искате да изкристализира едно цяло, тогава се причинява болка. Така можем да изпитаме съчувств-

вие и да се научим да съизживяваме с минералния свят, с аза на минералите.

Но и тук отново се учим да опознаваме същества, които не се проявяват по груб начин във физическия свят. И тук можем да разгледаме два вида като най-впечатлителните. Те имат забележителна духовна конституция. Трудно е да се опишат, но можете да имате понятие за тях, ако си представите едно извънредно надарено същество, което обаче, за да прави открития, изобщо не е необходимо да премисля, а още чрез възприятията е подтиквано да преобрази предмета по някакъв гениален начин. Те са същества, които живеят по определен начин във възприятието, без при тях мисленето, като такова, да играе особено голяма роля. Те са много интересни същества с извънреден откривателски талант, който обаче се дължи само на възприятието, а не на мисленето. Освен тях има и други същества, които са толкова несимпатични, колкото тези са симпатични. Тези други същества също живеят в света на възприятията, също не мислят особено много, а търсят особено възприятията, които за нас хората са отвратителни, чудовищни възприятия. За тях те са наслада, те се въргалат в тях. Родината на тези същества е Сатурн, както за другите, които описах, са Луната, Марс и Венера. Тук имаме една перспектива към висшите същества. Можем да запитаме: «Какво ни засягат всички тези същества?» Би могло да изглежда като излишно любопитство да се занимаваме с тях. Те обаче ни засягат доста много. Защото, макар и да не се изявяват така открито във физическия свят, те се проявяват чрез своите влияния по извънредно важен за хората начин. И тук като от само себе си сме насочвани от съществата към едно нормално за нас, хората, влияние на тези същества. Каквото се казва за сомнамбулите и др. под., представлява в известна степен изключение. Има обаче и съвсем нормални въздействия върху хората, за някои повече, за други по-малко. Кой са въздействията върху нас, се изяснява пред душата ни, когато разглеждаме човека в определено отношение спрямо неговата конституция, спрямо

протичащите в него сокове. Различни по вид сокове протичат в човека. Да разгледаме първо чревната лимфа (хлорозната течност). Храната има най-различни съставки, тя се приема, преработва, преминава през червата и чрез съответните органи се пропива през стените на червата, за да бъде използвана за новоизграждането на тялото.

Това е един поток, който преминава през човека. Той има своя източник в приетата храна. Друг вид сок е лимфата, протичащата в лимфните съдове течност, която отчасти тече паралелно с кръвноносните съдове, събира се в коремната кухина, но и по определен начин тече в целия организъм. Има една особеност, която ще разгледаме друг път, а именно, че всички лимфни съдове, които идват от лявата страна на туловището и главата, се събират и изливат в лявата вдлъбнатина на ключицата. Само идващите от дясната страна на тялото потоци са отделени от тях. В основата на това лежи един окултен факт.

Трети сок е кръвта, която протича по най-различен начин в човешкия организъм. Който разглежда човека само с материалните сетива, той вижда в тези вещества – кръв и други подобни – телца, които могат да се анализират химически, които се състоят от тези или онези химически частици. Който обаче разглежда нещата с ясновидски способности, знае, че навсякъде съществува дух, че духът се намира в основата на всяка материя. Каквото и да погледнете – златото, което е разположено като артерии в Земята, живака, който се утаява на капки, – всичко е израз на нещо душевно. Този, който разглежда трите вида сокове с духовните си очи, знае че малко е казано с това, когато те се изследват химически и т.н. Заедно със соковете в организма преминават духовни същества. С кръвта, с лимфата и с чревната лимфа (хлорозната течност) проникват духовни същества в човешкото тяло. Само този опознава тези сокове, който ги приема като израз на духовни същества. Само този може правилно да постави човека в земния организъм, на земната сцена, който знае, че от всички страни – отгоре надолу и т.н. – ни проникват духове, които се намират в света и в

нашето обкръжение.

Само един от трите споменати сока е повече или по-малко самостоятелен израз на човешкия аз. Това е кръвта. Кръвта е физическият израз на аза, така че може да се каже, че докато кръвта пулсира в тялото, в него протича човешкият аз. Но също само в определена степен, която при един човек е по-висока, при друг по-ниска, човекът е господар в своя организъм на кръвта си.

Не е така при лимфата. В нея не живее нашият аз, а други същества, астрални същества, чиято родина са Луната и Марс. Докато се образува и разгражда лимфата, тези същества навлизат в човека и също както лимфата протича в него, така преминават и силовите линии, делата на тези същества. Помислете, че азът въздейства облагородяващо върху астралното тяло. В същата степен, в която човекът става господар на астралното си тяло, той става господар и на духовете или на техните въздействия, които протичат в тялото чрез лимфата, така че чрез пречистване и облагородяване на астралното си тяло човекът все повече ограничава своеволието на тези същества. Виждате какво правите духовно, когато се грижите да се изгради интелектуалността, етичността да стане по-чиста и благородна и естетическото чувство да се пречисти. С това промените въздействията, които произлизат от споменатите същества на астралния план. Тези същества изгубват терена си във вас. В това се състои по-висшето развитие – човекът все повече и повече да става израз на своята собствена същност.

Също както в лимфата ни проникват и протичат в нас астралните същества, така в хранителното съдържание на храносмилателните органи преминават съществата на Венера. То не се владее от нисши, а от висши същества. Една по-висша сила е необходима, за да се направи чревната лимфа (хлорозната течност) израз на собствената личност. Ако си спомните, че тези същества са другарите на растителните души, растителните азове, ще видите, че те се намесват главно във вида храна, която човекът употребява. Затова в различните об-

ласти на нашето земно кълбо хората са различни по раса и националност, понеже приемат различна храна.

И ако човекът постепенно се научи да се еманципира от случайностите на храната, ако избира храната си според принципите на духовното познание, той постепенно ще овладее хранителния поток, ще се еманципира от съществата, които действат отвън. Поради това се обръща толкова голямо внимание на действащата по един или друг начин храна. В храната се намира силата на определени същества и доколкото човек получи влияние върху тях, дотолкова става господар на своя организъм. Действително изгонваме духове, от които преди сме били обсебени, когато съзнателно избираме храната си. В действителност човекът е господар в известна степен само на кръвта си. Той може обаче да получи власт и над другите сокове. Узнаете ли как човекът привлича тези същества, лоши същества, чрез една или друга храна, ще разберете какво значение има това за възпитанието, медицината и другите науки. Не е достатъчно за напредъка, ако само се каже: «Човекът трябва да се усъвършенства.» Трябва детайлно да се обясни как той може да се усъвършенства.

Върху една друга област от нашето битие имат влияние сатурновите същества. Понеже живеят изцяло във външните възприятия, те имат влияние върху тях. Не е безразлично дали човекът със страст насочва очите и другите си сетива към нещо отвратително, нисше, или го привлича красивото и благородното в света. Според това върху него оказват влияние добри или зли сатурнови същества. Със страстта, с която човекът поема някакво сетивно впечатление, в него се промъкват същества с хранителния поток и с лимфата. Никога не е без странично въздействие, когато насочвате погледа си към сетивните възприятия. С всеки поглед вие възприемате действията на духовни същества. Видите ли една красива, изобразяваща нещо благородно картина, към вас потича не само това, което виждате, но с това, което виждате, във вас нахлува някаква духовна същност.

Слушате ли сладострастна, похотлива музика, във вас също нахлува духовната сила на сатурновите същества. По това можете да прецените колко е сложен животът, когато човек проникне в духовните основи.

Особено силно е влиянието на сетивните впечатления, които определяме като миризми. С миризмите човекът всмуква невероятно много влияния на духовни същества. Можете съзнателно да въздействате на някой човек, като го обградите с миризми, които са посредници на отвратителни същества. Някои парфюми не биха били употребявани, ако хората знаеха какви въздействия се упражняват върху околните. В интригите на някои княжески дворове³⁹ са играли роля не само думите, а е имало времена, където отделни личности много добре са знаели как да омайват ближните си с парфюми и аромати.

Най-важното от живота се изплъзва от сетивата и човекът живее несъзнателно, без да подозира, че е постоянно изложен на влиянията на духовни същества.

ЗА ГРУПОВИТЕ АЗОВЕ НА ЖИВОТНИТЕ, РАСТЕНИЯТА И МИНЕРАЛИТЕ

Франкфурт на Майн, 2 февруари 1908 г., предиобед

Постоянно трябва да се подчертава, че антропософията трябва да стане живот в смисъла, че чрез нея човекът не само учи това-онова, а учи да мисли, чувства и усеща по друг начин спрямо цялото си обкръжение. Това настъпва при човека, когато той поеме антропософските импулси по правилен начин. Той трябва да се научи да съчувства и съизживява с всички същества. Това се отнася най-вече за другите хора. Но ние учим да чувстваме заедно с другите хора, като първо обхванем цялия останал свят.

Човекът се научава постепенно да познава целия обкръжаващ го свят. Той научава постепенно, че е обкръжен навсякъде с духовни същества, че навсякъде преминава през духовни същества. Той се учи да го разбира по отношение на чувствата и усещанията. Учи се да познава какво се намира около нас в трите царства на природата. Учи се да познава съществата в минералното, растителното и животинското царство. Той върви през поля и гори, ниви и ливади по различен начин от човека, който не е преминал антропософското обучение.

Разгледаме ли другите същества, бихме могли първо да помислим, че животните нямат душа като човека. Естествено азът на човека, човешката душа се отличава от животинския аз. Човешкият аз живее на физическото поле. Отделното животно има физическо, етерно и астрално тяло. При хората освен трите части има и аз. В будно състояние в човека се намира и неговият аз. Животното обаче няма аз на физическото поле. Трябва да проникнем по-дълбоко в така наречения астрален свят. Както тук, на физическото поле, имаме население от хора, така на астралния план има население от животински азове. Както тук човекът среща хора, така ясновидецът среща на астралния план също отделни личности, които са животинските азове.

Можем да си го представим по следния начин: Представяме си пръстите на някой човек, пъхнати през дупките на една стена. Те се движат. Виждаме десет пръста да се движат, но не виждаме самия човек. Той е скрит зад стената. Ние не можем да си обясним как десетте пръста се промъкват през стената и се движат. Би трябвало да приемем, че някакво същество принадлежи към тях. Така е и с животните във физическия свят. Всички подобно оформени животни имат групов аз. Тук, във физическия свят, виждаме животните да се движат навсякъде. Каквото виждаме тук, има физическо, етерно и астрално тяло. Ако видим тук, във физическия свят, например лъвове, тези лъвове са органи на живеещия в астралния свят лъвски аз. Лъвският аз, груповият аз на физическите лъвове е също отделно

същество на астралното поле, както ние сме отделни същества тук. Всяка група еднородни животни има един аз на астралното поле, лъвският аз, тигърският аз, лешоядският аз са в астралния свят. Отделните животни са тук, във физическия свят, както пръстите са промушени през една стена.

Разглеждаме ли отделните животни тук, много от тях ни изглеждат извънредно умни. Тези животни се ръководят от астралния план. Там са животинските азове, груповите азове. Това население на астралния план е много по-умно от хората. Животинските групови азове на астралния план са много, много мъдри същества. Нека разгледаме миграцията на птиците, как птиците преминават през различни области, как е аранжиран полетът им, как потеглят през есента към топлите страни и през пролетта отново се завръщат. Когато проникнем дълбоко в мъдрите закономерности, трябва да запитаем: Кой е скрит зад стената, кой подрежда всичко това? Там са груповите азове. Ако видим как бобърът си строи обиталището, ще разберем, че той строи по-мъдро от най-голямото инженерно умение.

Наблюдавано е как действа интелигентността на пчелите, ако им се даде захар вместо мед. Те не могат да вземат захарта, а довеждат други пчели и първо отлитат до някой извор и всяка пчелица донася по една водна капка и намокря захарта, като я превръща в сироп, който внасят тогава в кошера.

Духът на пчелното семейство стои зад тази работа на пчелите. Отделните пчели принадлежат към една-единствена пчелна личност, както нашите членове принадлежат към нас. Само че отделните пчели са повече отделени една от друга, а нашите единични членове са компактни. Ние минаваме невидимо за нас навсякъде сред същества, сред животинските групови азове, които не могат да се наблюдават физически. Както започваме да чувстваме тези същества, за които човекът нищо не подозира, така можем да почувстваме и растителните души. Растителните азове живеят в още по-висш свят от този на животинските азове. Растителните азове, онези отделни групови

ви азове, към които отново принадлежат редица растения, се намират на така наречения девахан-план. Можем да посочим мястото, където тези растителни азове всъщност се намират. Всички азове на растенията са в центъра на Земята. Груповите азове на животните кръжат около Земята като пасатните ветрове. А азове на растенията са в центъра на Земята. Те са същества, които се проникват едно в друго. В духовния свят цари законът на проникването едно в друго. Едно същество преминава през друго. Виждаме груповите азове на животните да се носят над Земята като пасатните ветрове и с мъдростта си да уреждат това, което ние възприемаме в действията на животните. Когато разглеждаме растенията, виждаме главата на растението, тоест корена, насочен към центъра на Земята, понеже там е неговият групов аз. Самата Земя е израз на душевно-духовни същества. Растението ни изглежда от духовна гледна точка така, както са ноктите на пръстите ни. Растенията принадлежат към Земята. Който наблюдава отделните растения, никога не ги вижда изцяло. Всяко растение принадлежи към сбор от същества, които образуват азове на растенията.

Ние можем да се вживеем в усещанията и чувствата на растението. Тази част от растението, която израства от Земята, което се стреми от вътрешността на Земята към повърхността, има по-друга същност от частта, която расте под почвата. Ако отрежем цветовете, стъблата и листата на растението, е съвсем различно от това да изскубнем корените. Ако го отрежем, причиняваме един вид приятно чувство, наслада на растителната душа. Насладата е подобна например на тази, която изпитва кравата, когато телето бозае. Частта от растението, която израства от почвата, наистина е нещо подобно на млякото на животните. Вървим ли през есента през полята и виждаме стъблата на растенията да полягат, отрязани от сърпа на косача, когато косата коси снопите, над полята се носят, полъхват приятни чувства, чувства на удоволствие.

Неимоверно важно е да виждаме падащите снопи не само с физическите очи, а да възприемаме как тези приятни чувства

се носят над почвата, когато косачът коси житата. Но изтръгването на растенията с корените е болезнено за растителната душа. Във висшите светове няма същата закономерност, както във физическия свят. Проникнем ли в духовните светове, ние стигаме до други представи. И тук, във физическия свят, принципът на красотата е понякога противоположен на принципа на болката или удоволствието. Ако някой, желаещ да е красив, си изкубне белите косми, ще изпита болка. Така е и при растенията. Ако ги изкубнем с корените, може да изглежда подредено и по-хубаво, но въпреки това растението изпитва болка.

И камъните са безжизнени само във физическия свят. В по-висшите светове те също имат своите групови азове. Във висшите области на девахана са груповите азове на минералите. И те изпитват радост или болка. Можем да научим нещо за това не чрез спекулации, а само чрез науката за духа.

Когато видим как работниците разбиват скалите в една каменоломна, можем да помислим, че това причинява болка на камъните. Не е така. Точно когато къмъкът се разбива, на всички страни се разпръсват приятни чувства от него. От каменоломната, където скалите се взривяват, избликуват силни приятни чувства. Ако сипем сол в чаша с вода и солта се разтвори, водата се изпълва с наслада, с удоволствие. Радост прониква водата, когато разтварянето на солта се наблюдава от духовна гледна точка. Оставим ли обаче разтворената сол отново да кристализира, да се втвърди, това е придружено с болка. Така ще се изпълни с болка също и душата на камъните, ако можехме да споим отново взривените скали.

Ясновидците винаги са давали сведения за тези тайни в своите религиозни документи. Хората обаче са престанали да разбират тези тайни документи. Нека да помислим за древните времена в нашето земно развитие. Ние виждаме скалите на планините, съставени от наредени различни слоеве, от глинени маси, базалт и др. Още по-назад в миналото виждаме, че нещата по Земята са все по-меки. След това стигаме назад до едно време, когато Земята е изпълнена от могъщи огнени

маси, където желязото, всички метали и минерали са били стопени в духовността. И човекът по онова време е бил духовно същество. За да се развива и да получи той сегашния си облик, трябвало е онези маси да се втвърдят. Пораждат се планините, минералните маси се отделят от меката субстанция и Земята става обиталище на сегашния човек. Безжизнената скална маса кристализира от огнено-течната Земя така, както солта от соления разтвор. Всичко това се изгражда така, че твърдите маси се образуват от течното състояние. Това не става без болки. Целият процес на втвърдяването на земното кълбо е бил свързан с болките на минералната душа.

В бъдеще Земята отново ще се одухотвори. Цялата Земя отново ще се разпръсне, както днес се разпръсва радиат. Разтварянето на Земята ще настъпи, тя ще започне да се одухотворява, да се обожествява и ще приеме детската си степен на развитие. Нека чуем какво казва апостол Павел: «Цялата Земя, всички същества стенат от болка, очаквайки да бъдат осиновени.»⁴⁰ Тук имаме една представа какво се случва на Земята, където душата на камъните, на минералите страда от болка, докато настъпи състоянието на Земята, когато стане осиновяването. Човек го боли душата, когато види как тези, които провъзгласяват религиозните документи пред хората, внасят всевъзможни фантазии, понеже не полагат усилия да проникнат в дълбочините на тези религиозни документи. За тези, които ръководят хората, е дори нарушаване на задължението им, когато не искат да проникнат в техните религиозни документи.

Апостол Павел е знаел какво означават събитията на Земята. Антропософията трябва да въведе хората на нашето съвремие в дълбочината на религиозните документи. Тъжно е, когато призваните представители на същите изобщо не се стараят да проникнат в тях, изобщо нямат волята да ги разберат. Цялото високомерие на настоящето, което гласи: «Колко прекрасно далеч стигнахме», трябва да изчезне. Колко много хора вярват, че нашите предци не са знаели нищо! Хората идват, интерпретират както си искат писанията на апостол Павел,

религиозните документи, но изпълнени с високомерие, с чувството, че знаят повече от своите предци. Как обаче действат върху нас думите: «всички твари стенат от болки, очаквайки осиновяване» тогава, когато оставим да ни въздейства познанието за чувстващата душа на камъните, как тя търпи в болки и очаква осиновяването? Хората с материалистическа нагласа вярват, че вървят вън само през въздух, вятър и мъгла, кислород и азот. Но човекът, който е постигнал духовното познание, знае, че навсякъде преминава през духовни същества, че с всяко вдишване поема в себе си духовни същества.

Така видяхме как животинските азове обкръжават Земята като пасатните ветрове, как растителните азове са събрани в центъра на Земята, как самата Земя изпитва нещо, когато изскубваме растенията, и как тя живее, одушевена е и чувства нещата. Всичко вън е одушевено и оживено.

Както физическото тяло е родено от физическите вещества и сили, така нашите духовни съставни части са родени от големия Всемир. Така започваме да се приемаме като малък свят, почиващ в големия свят. Това предизвиква ощастливяващо чувство в нас. Само когато се научим да чувстваме заедно с минералите, растенията и животните, тогава ще се научим да чувстваме как нашият аз почива в целия Всемир.

Виждаме как антропософията води до духовните основи на битието. Тя е нещо, което преобразува нашето отношение към живота и нашите импулси, така че чрез това да станем други хора. Теософските представи са зародиши, волеви импулси за реалното изживяване.

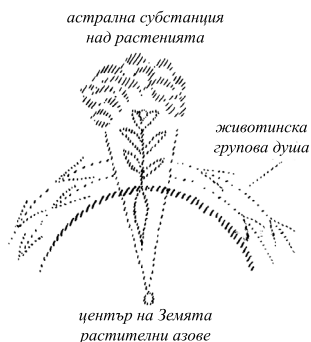
ЗА ГРУПОВИТЕ АЗОВЕ НА ЖИВОТНИТЕ, РАСТЕНИЯТА И МИНЕРАЛИТЕ

Хайделберг, 2 февруари 1908 г., вечерта

Определени факти, които опознаваме чрез науката за духа, ни показват как светът става съвсем друг чрез антропософията или духовната наука. Нека първо да говорим за одушевяването на различните природни царства, на заобикалящия ни свят. В антропософията първоначално ни се казва, че човекът се състои от четири съставни части – физическо, етерно, астрално тяло и аз. Останалите три висши съставни части са развитието на тези четири.

Когато казваме, че минералът има физическо тяло заедно с цялата нежива природа, растенията имат още и етерно тяло, а животното и астрално тяло, а човекът притежава това «аз съм», такова обяснение се отнася до физическия свят. На физическия свят можем да видим при минерала, дори с развитите очи на ясновидеца, само физическо тяло, при растението, освен него, и етерно тяло, при животното се прибавя и астралното тяло, а при човека – «аз съм». Разгледаме ли тези същества във висшите светове, не е така, че растението има само физическо и етерно тяло, а то се представя като много сложно същество. Когато първоначално разглеждаме растението, го виждаме първо вкоренено в Земята, протягащо стъбло нагоре, от което израстват листо след листо. Ако с очите на ясновидеца разгледаме астралния свят, свързан с растението, виждаме над него трептяща астрална светлина, обвиваща цвета на растението. Ако можем да проверим и в света на девахана, виждаме нещо особено. Там растението е обвито като в ножница, тя се простира до центъра на Земята и там има своя връх. Едва това е реалното растение.

Ако разгледаме цялата растителна покривка на Земята, виждаме трептящите светлини в астралния свят.

Етерното тяло на растението е силово тяло. То има съвсем определена задача в растителния живот. Задачата му е да предизвика израстването на листо след листо като един вид повторение. Ако съществуваше само етерното тяло в растението, то никога нямаше да развие цвят, а само листа. Етерното тяло е принципът на повторението. Можем да наблюдаваме това и при човека. Човекът се състои от физическо, етерно, астрално тяло и аз. Не всички части на човека участват равностойно в тези четири члена. Има части, от които астралното тяло отново се е оттеглило. При някои от тези органи то не действа повече, няма достатъчно сила. То се е оттеглило от главата. Там действа само етерното тяло с повторението и създава постоянно израстващите в същата форма коси.

На друго място можем да видим как принципът на етерното тяло преминава в принципа на астралното тяло. В прешлените на гръбначния стълб действа принципът на етерното тяло. Астралното тяло се намесва накрая и изтиква прешлените нагоре до образуването на празното пространство в главата.

Трептящата светлина над растението също е астрална субстанция, която обаче тук трябва да е проникната от духовната сила на слънчевите лъчи. Силата, която тук обгръща и обгражда растението, се импулсира от духовните сили на слънчевата светлина и превръща принципа на повторението на етерното тяло – листата – в листата на цвета чрез принципа на астралността. Такова намесване на астралното е преч-

ка, задръжка, спънка. Ако след това проследим ножницата на растението до вътрешността на Земята, там имаме аза на растението. Не бива никой да възразява, че там, в центъра на Земята, нямат място всички растителни азове. В духовността важи принципът на проникването. Всички растителни азове са заедно в центъра на Земята. Разглеждаме ли Земята от тази гледна точка, тя ни изглежда не като едно кълбо във Всемира, а одушевена. Отделните растения израстват от Земята така, както ноктите от нашия организъм. Само че в Земята са заедно много растителни азове. Не всяко растение обаче има един аз, а цели групи растения имат общ аз.

Същото е при животните. И там цели групи имат общ аз. Дали един лъв е в Африка, а друг в някоя менажерия, няма значение, те са членове на един лъвски аз. Нека си представим ръката си, протегната през една завеса. Би трябвало да си кажем, че към пръстите също принадлежи един аз. Така всички лъвове на Земята принадлежат към един единствен аз, всички тигри на Земята – към един тигров аз. Всички лъвове, всички тигри са членове на общи групови азове.

Интересно е първо да се запознаем малко с тези животински азове. Ако някой човек наблюдава света, като изхожда от материалистическа гледна точка, той вярва, че върви през материални субстанции. Но не е така. Животинските групови души се движат по най-разнообразни линии около Земята като пасатните ветрове. Те обкръжават Земята и преминават през гръбначния стълб на животното. Главната отличителна черта на тези групови азове е следната: Астралният свят е населен с отделни същества, но те нямат изолирано тяло. Например към всички лъвове принадлежи отделна астрална същност. Тези същности са там като население. Животинските групови азове са много по-умни от човешките азове, те са по-мъдри. Всичко, което съществува като мъдри организации в животинското царство, произхожда от животинските групови азове.

В миграцията на птиците през есента в посока на юг, в работата на бобъра върху гнездото му виждаме влиянията

на животинските групови азове. Отделният бобър не е умен, но груповият аз на бобъра е мъдър. Навлезем ли в астралния свят между тези отделни същества, ние пристъпваме в един свят на мъдрост и интелигентност. Всъщност е много хубаво да се разговаря с тези същества. Те владеят много повече от нас мъдростта на света. Растителните азове са локализирани в центъра на Земята. Ако ги потърсим, научаваме за радостта и болката на реастението. Това, което растението изпраща над повърхността на Земята, макар да е зелено и твърдо, може да се сравни с млякото на животните. Действително е така, като че ли целият земен организъм изпраща от недрата на Земята нещо подобно на млякото, идващо от животните. Когато откъснем растението, причиняваме един вид удоволствие на растителната душа, каквото изпитва и кравата, когато телето бо-зае. Ако човекът се постави на мястото на растителната душа, се научава да знае и чувства заедно с цялата природа. А станем ли съучастници в знанието на цялата природа, душата ни ще се настрои така, че да чувства заедно и с другите хора.

Когато през есента косачът коси в нивята стъбло по стъбло, сноп след сноп, ние възприемаме полъх от приятни чувства да се носи над тях. Чудесно е да се знае, че когато земеделецът коси, полъх от чувства на удоволствие се носи над Земята. Ако растенията се изскубнат с корените, се причинява болка на растителната душа. Каквото важи за нашия физически план, не важи и за другите светове. Ако някой си изкубне белите косми, макар да е породено от чувството му за красота, той изпитва болка. Така и растителната душа изпитва болка, ако растението се изкубне с корените, дори от страна на физическия свят да се смята за правилно. Не бива да вярваме, че ако някъде в природата се причинява болка, можем да я избегнем.

Така видяхме как чрез вникването в природата човекът се вживява в съществата, които го заобикалят. Също и душите на камъните изпитват радост и страдание. Ако разглеждаме една каменоломна и видим как работниците отломват камък по камък, можем да помислим, че когато камъните се търкалят

надолу, това причинява болка на скалите. Не е така. Потоци от чувства на удоволствие се отделят с камъните и се изливат в каменоломната. Ако вземем чаша с вода и разтворим вътре сол, ясноvideцът вижда, че в солния разтвор се разливат потоци от приятни чувства. Ако изстудим водата и солта отново кристализира, това причинява болка.

Запалим ли кибрит, нещо изгаря и в някое душевно същество, действащо в този процес на изгарянето, се разливат вътрешни потоци на наслада. Светлината, която се разпространява във Всемира, не се разпространява само като физическа субстанциалност, а с нея се разпространяват потоци от блаженство. Духовните същества, които живеят в светлината, отдават светлината с радост, това е блаженство. Те се чувстват блажени в протичането на живота в светлината.

Така се учим да познаваме вътрешно целия свят. Ако все повече се научим душевно да познаваме живота около нас, чрез това се научаваме действително да познаваме чудните тайни на човешкото развитие

Да се върнем назад в предишни времена. Тогава Земята е имала толкова висока температура, че всички метали и минерали са били разтопени. Можем да погледнем назад към едно състояние, когато всичко е било разтворено в топлината. Човекът тогава е бил свързан със Земята като духовно същество. Поради каква причина Земята е станала сцена на сегашните хора, в сегашен облик? Субстанциите на Земята е трябвало да се втвърдят, да кристализират. Този процес се е състоял на нашата Земя. В бъдеще Земята ще премине през обратния процес. Земята и всички хора ще се одухотворят. Одухотворението означава за физическия живот «разпръсване в най-малките частици». Когато след дълги времена едно мирово тяло е свършило задачата си, частици от това тяло постепенно се разтварят. Постоянно се сменя концентрирането на материята с разтварянето ѝ. Можем да видим още при радия, че Земята започва да се разпръсва, да се одухотворява. Започвайки земното развитие, Земята е в огнено състояние, след това се съгъства

до скалните маси, концентрира се. Душите на скалите трябва да изтърпят болки. Едва когато мировите тела започнат да се одухотворяват, чрез разпръсването се поражда приятното чувство, насладата.

Посветеният казва това с дълбокомислените думи: «Всяка твар стене в болки, очаквайки осиновяването»⁴¹ – апостол Павел. Това означава, че чака онзи момент, когато всичко отново ще премине в духовното състояние. Така науката за духа най-добре ни учи да разбираме религиозните документи. Тогава изпитваме правилни чувства спрямо тези документи. Днешният материалистически настроен човек, който казва: «Колко много сме постигнали», не знае нищо за онова развитие. Безкрайно тривиално се тълкуват днес тези Павелови думи.

Но хората отново ще потръпват от страхопочитание, когато разглеждат Земята по този начин. Не само нашата Земя, а всички отделни части от Космоса са не само физически, но и одушевени и духовни светове. Когато човекът мине през портата на смъртта, има известно време да прекара в чисто духовния свят и след това отново да се завърне в ново въплъщение. Тук, на физическата Земя, човекът си прави своите инструменти и т.н. Дали душевната същност на човека се занимава само със себе си между смъртта и новото раждане? Душата изобщо не е бездейна там и тя не се намира в един свят, различен от нашия собствен свят. Съществата, които преминават през това състояние, действително се намират наоколо и всички работят. Щом човекът почине и отново се появи на нашата Земя в ново превъплъщение, по правило това става така, че той намира Земята с нов облик. Трябва само да сме наясно как Земята променя своя облик. Да помислим, че климатичните условия, растенията, животните и културите са съвсем различни сега от тези по времето на Христос Исус. Който действително познава историята, знае как всичко на Земята се променя. Кой променя облика на Земята външно физически? Това, което преобразява Земята, го правим самите ние между смъртта и новото раждане, но под водачеството на висши същества.

Така ясновидецът вижда растенията непрекъснато обкръжени от душите на хората, които си подготвят леглото за новата инкарнация. Висшите същества управляват целия този процес. Но ние самите работим с тях върху това преобразуване на Земята. Човекът е работникът, реорганизаторът на строежа на нашата Земя. Така за нас се подрежда един чудесен живот на нашата Земя, когато го разглеждаме с неговите взаимовръзки като цялост. Така опознаваме и как живеем между висши същества, свързани с нашата Земя, които не слизат до физическо въплъщение.

Нашата Земя минава през въплъщения подобно на отделния човек. Земята е преминала през предишни въплъщения и в бъдеще ще преминава през нови въплъщения. Ако смесим нашата сегашна Земя със сегашната Луна, бихме получили Старата Луна. В по-ранно въплъщение Земята е била слънчева планета. Ако днес смесим заедно Земята, Луната и Слънцето, ще получим Старото Слънце. В по-късни времена Земята ще се въплъти като Юпитер, Венера и Вулкан. С всяко такова съществуване са свързани духовни същества. Земята минава от въплъщение към въплъщение. Винаги, когато една такава планета преминава към друго въплъщение, с нея се развиват към по-висши степени и духовни същества.

Когато се развива Старата Луна, първо се появява едно тяло. След това се пораждат две тела. Когато нашата Земя се развива, от тъмнината на Космоса изплува едно мирово тяло. То се разделя по-късно на две. След това и Луната се отделя от Земята, така че вече имаме три мирови тела: Слънце, Луна и Земя. С всички тези въплъщения е свързано и човечеството. На Стария Сатурн се поставя зародишът на физическото тяло, на Старото Слънце – зародишът на етерното тяло, на Старата Луна – на астралното тяло. Над хората стоят по-висши същества. Когато Земята е била свързана със Слънцето и Луната, те не са могли да продължат по-бързото си развитие. Затова е трябвало да се отделят и вземат със себе си най-добрите субстанции, така че Слънцето се обитава сега от издигнати съще-

ства, които наричаме божествените творци на хората. Те обитават Слънцето. Това, което протича със светлината, обитават Слънцето. То се изживява в блаженството, което се изпитва при излъчването на светлината.

На Луната обаче първоначално са по-нисшите същества. В предишното развитие има същества, които, така да се каже, не са имали възможност да се издигнат нагоре до слънчевото битие. Те не са могли да се присъединят към Слънцето, понеже то е било подходящо за по-висшите същества.

На Земята също не са могли да останат, тя е била много малко напреднала за тях. На двете мирови тела те не са могли да живеят. Затова от Слънцето е трябвало да се отделят две други планети, на които да живеят тези същества. Това са Меркурий и Венера. На Меркурий живеят същества, подобни на човешките същества, но те не познават смъртта. Животът на меркуриевите същества протича така, че един такъв преход е само като преобразуване, както ние променяме тялото си между раждането и смъртта. Така живеят душите на меркуриевите същества, когато се пораждат и отпадат техните духовни тела; те обаче не познават смъртта. На Венера живеят също същества, които стоят между хората и слънчевите същества. Те обитават Венера, но могат да действат и на Земята, като работят в човешкото тяло. Тези същества ги наричаме луциферични същества. В известен смисъл тяхната родина е Венера. Оттам Венера се нарича също «Луцифер».

Насочим ли поглед към звездите, те ни се разкриват така, че в тях опознаваме духовни същества. Ние познаваме света едва когато навсякъде проникнем от физическото към духовното. Като хора ще живеем по съвсем друг, съзнателен начин в света, когато се научим да чувстваме заедно с всичко, което ни заобикаля. Чрез това животът ни безкрайно ще се обогати. Самите ние ще станем чрез това съработници в духовното. Познанието получава своята ценност само тогава, когато се превърне в живот, когато се научим да живеем другояче, а не само да знаем нещо.

ОТНОСНО НЯКОИ СВРЪХСЕТИВНИ ФАКТИ И СЪЩЕСТВА

Щутгарт, 8 февруари 1908 г.

Днес ще разгледаме някои детайли от окултния свят. Някои неща, които ще кажем, ще се свържат с разглеждането, което направихме последния път,⁴² а други ще насочат погледа в посоката, в която последния път споменахме, че все повече и повече виждаме как пространството около нас е оживено и одухотворено от надсетивни събития и духовни същества. Последния път при нашето разглеждане видяхме как различните царства около нас – минералното, растителното и животинското царство – имат и същества, които можем да наречем групови азове. Казахме, че в животинския свят има групови души като отделни индивидуалности, може да се каже, личности, които се намират на астралния план и обкръжават Земята. Видяхме, че растителните азове са в центъра на Земята, а за груповите азове на минералите не посочихме определено място, защото те се намират във висшите области на девахана. От това видяхте, че около нас непрекъснато се намират същества, през които, така да се каже, преминаваме, които проникват в нас и живеят в същото пространство, където сме и ние. Например това, което е животинска групово душа, принадлежаща към цяла група оформени еднакво животни, може да преминава през нас. Защото в астралността царува законът на проникването, проходимостта, противно на нашия физически свят, където царува непроходимостта.

За разширяване на казаното бих искал да направя една забележка. Видяхте, че трябва да приемаме корените на растението за тяхната глава, която е в Земята; израства стъблото, развива се лист по лист и т.н.

В центъра на Земята, представено схематично, бихме търсили груповите азове на растенията. Това от растението,

което виждаме с очите си, е физическото тяло на растението. То е положено в етерното тяло на растението. Какво свойство има това етерно тяло на растението? Всичко, което познаваме като етерно тяло, се проявява като повторение. Където етерното тяло действа, цари принципът на повторението. При растението виждаме как се повтаря лист след лист. Защо? Защото това повторение лежи в основата на етерното тяло. Също и в човека цари този принцип на етерното тяло. Ние го срещаме например в гръбначния стълб, където се нареждат прешлен върху прешлен. Наблюдава ли ясновидецът растението в неговата общност, той вижда при растението и етерното тяло, но горе то е загърнато като с обвивка от астрални облаци, така че физическото тяло на растението, състоящо се от корени, листа и т.н., го виждаме проникнато с етерното тяло и горе обвито от един вид трептяща светлина, астрална светлина. Тази астралност, въздействаща на растението, предизвиква неговия завършек в цвета и плода. Ако действа само етерното тяло, растението безкрайно ще развива листо след листо, докато чрез астралното тяло то стига до завършек. Може да се каже, че етерното тяло се потиска от астралността. Аза на растението можем да го видим като ножница,⁴³ насочена към центъра на Земята.

Разгледате ли растението отвън, първо имате физическото и етерното тяло. Това, което обгръща растението, принадлежи към астралната атмосфера на цялата Земя. Следователно виждате как духовността обвива нашето земно кълбо. Това, което сами притежавате като действие на принципа на етерното тяло, е последователното изграждане на прешлените на гръбначния стълб. То стига до завършек чрез това, че гръбначният стълб мощно се обхваща от астралността. С разгръщането на астралното тяло изграждането на прешлените на гръбначния стълб стига до черепа.

Навсякъде по света можете така да проследите взаимодействието между етерното и астралното. В основата на една мистерия лежи тайната, че всичко живо трябва да се потиска

и същевременно умъртвява от астралността. Това умъртвяване от астралността довежда етерното до завършек. Ако си го представим като силово действие, ще го означим като азот.⁴⁴ Духовно азотът означава онази сила в Космоса, която възпрепятства етерното да се разгръща с буйна мощ, без някога да стигне до завършек. Да стигне живото до съзнание, се дължи на азота, защото без астралността не би имало съзнание.

Всичко духовно има своето проявление във физическото, както и всяко физическо вещество за духовния наблюдател не е нищо друго освен същевременно възплъщението на духовното. Сега, духовно казано, видяхме взаимодействието на непрекъснатата развиващата се етерна същност и астралността, която ограничава етерното, като при задържането се поражда съзнанието. Физическото проявление при хората и животните го откривате, когато наблюдавате взаимодействието на две съдържащи се във въздуха субстанции – кислород и азот. Кислородът в нашия въздух е възплъщението на етерното, на голямото жизнено тяло на Земята. Ако дишате само кислород, ще се изчерпате в буен, невъздържан живот, така да се каже, ще остареете веднага след раждането си. Съзнанието не би се развило така, както сега е при човека и животното. Затова избуяващият живот, принципът на кислорода трябва да се потисне. Той се потиска чрез намесата на азота, който регулира и ограничава въздействието на кислорода. Ако вдишвате само азот, веднага ще умрете. Взаимодействието на двата елемента създава баланса, който потиска живота, за да може да се появи съзнанието. Физическото възплъщението на азота е силата, която се проявява във физическото вещество азот. Така се научавате да опознавате духовните причини на това, което непрекъснато приемате в себе си и го изхвърляте.

Сега имате пример, че всяко съществуване се поражда чрез това, че се създава баланс между две противоположни сили. Това равновесие между две сили го виждаме и в големия Всемир, например в нашата слънчева планетна система. И тук стигаме до един момент, когато можем да посочим, че наша-

та слънчева система не представлява редица тела с физическа субстанция, а че всички тези тела, принадлежащи към нашата планетна система, са само физически израз на нещо духовно. Както вие имате физическо тяло, което принадлежи към една душа, така всяко планетно тяло принадлежи към нещо душевно и духовно и духовните членове на отделните мирови тела са много различни. Ако можехме да разгледаме нашата Земя ясновидски отвън, щяхме да видим не само скали и други материални вещества и между тях да се движат животински и човешки образи, а преди всичко щяхме да видим груповите души на растенията, животните и т.н. Това е духовното население на нашата Земя. Ясновидецът може да види отделните индивидуални души на хората, душите на народите и т.н. Изобщо трябва да си представите духа на едно небесно тяло не само като едно кълбо в пространството, което има дух и душа, а че това небесно тяло има духовно население, което образува една цялост. И отделните членове – груповите души и др., са подчинени на един водач, както можем да го наречем, и всичко това заедно отговаря на общия дух на нашата Земя, на това, което наричаме Земен дух.

Нашият стремеж е все повече и повече да проникваме в детайлите на духовния живот на дадена планета. Още от това скициране виждате, че духовният живот на дадена планета е сложен. Трябва да имате търпение, ние ще стигнем и по-нататък.

Днес ще можем да разгледаме по-нататък нашата планетна система, като си спомним, че нашата Земя не е била такава, каквата е сега.

Тя е станала такава едва след дълго развитие. Знаете, че Земята, преди да е станала Земя, е била друга планета. Предишното въплъщение на нашата Земя го наричаме Старата Луна. Тя не е нашата сегашна Луна, която е само отделена част от нея. Още по-рано Земята е била това, което наричаме Старото Слънце. С това също нямаме предвид днешното Слънце. А още по-рано нашата Земя е била Старият Сатурн. Как се

отнася нашето днешно Слънце към Старото Слънце, когато Земята е била още слънце?

Положението на Слънцето в мировото пространство още не е било днешното, защото по онова време е нямало още отделено от Земята слънце. Това, което тогава сте били всички, което е било подготовката за днешното физическо, етерно и астрално тяло, е живяло в самото Старо Слънце. На Стария Сатурн е била породена първата заложба на физическото тяло, на Старото Слънце – етерното тяло, на Старата Луна – астралното тяло и на Земята се прибавя азът. Сравнете това със сегашното състояние и ще разберете как сте живели на Старото Слънце. Животът ви е бил само живот на физическото и етерното тяло, азът и астралното ви тяло още не са били в тялото. Ако искате да си представите живота на Старото Слънце, представете си, че всички вие изведнъж заспивате. Тогава на стола ще останат физическото и етерното тяло, а над вас ще се носят астралното тяло и вашият аз. Това е било трайното състояние на Старото Слънце. Вие, вашият аз и астралното ви тяло са се носили наоколо на Старото Слънце и са насочвали и управлявали отгоре останалото долу. Естествено вашето физическо тяло не е било като днешното. Една представа как е изглеждало физическото ви тяло ще получите, ако си го представите подобно на днешното растение; тогава не е имало плът в днешния смисъл на думата. Там сте имали един вид растителен живот. Не е било възможно това Старо Слънце да задържи този си образ, тогава е нямало да възникне такава Земя с хора, каквито са днес.

При прехода към Старата Луна е трябвало съществата, които са могли да понесат слънчевото съществуване, да се отцепят от Земята, понеже това слънчево съществуване е било бързо и краткотрайно. Стига се дотам Слънцето с онези субстанции, които довеждат до извънредно бърз, припрян живот, да се отделят от Земята. Слънцето взима със себе си тези бързоразвиващи се субстанции и същества и Земята остава със съществата, които не могат да издържат на това бързо темпо. Между тези същества се намира и човекът. Това, което

на Старото Слънце е било най-доброто от съществата и субстанциите, е било отделено и става самостоятелно. В днешното Слънце, в огнено-газообразните маси виждаме телата на високо издигнати същества, които са се издигнали далеч над хората. Понеже отдавна са стигнали толкова далеко, че да не им е необходимо да живеят в тела, те могат днес да издържат слънчевото битие. Така животът на Слънцето се е породил от планетно съществуване и там имате това, което в окултизма се нарича неподвижна звезда.

Една неподвижна звезда е напреднала планета, отблъснала нещата, които не са ѝ съответствали. По-висшите същества са основали своето съществуване на неподвижната звезда. Всяка неподвижна звезда се е породила от една планета. Също и в Космоса има авансиране, избързване напред. Нашата Земя ще премине през следните превъплъщения: Юпитер, Венера, Вулкан. Още на Венера тя ще достигне до един вид постоянна звезда. Ние се преобразяваме заедно със Земята в по-висши същества, които ще могат някога да понесат съществуването като неподвижна звезда.

Сега видяхме как една постоянна звезда се поражда чрез това, че дадена планета отхвърля лошите вещества и същества и заедно с по-добрите субстанции и същества стига до извисено съществуване. Може би ще запитате: Когато една такава постоянна звезда напредне, какво ще стане от нея? Какво ще стане от Слънцето с всички възвишени същества? Има още известно време, защото това, което следва, е, че нашата Земя ще се съедини още веднъж със сегашното Слънце. След това обаче тя отново ще се раздели, защото нашата Земя постепенно ще се превърне в постоянна звезда. Стигне ли тя веднъж до съществуването като Венера или Вулкан, тогава днешното Слънце постепенно ще се превърне в нещо друго. Какво става от едно слънце? От едно слънце става това, което днес виждаме да блести на небето като зодиак. По-висшата степен в развитието на едно слънце е то да се превърне в зодиак. Зодиакът се състои от 12 съзвездия: Овен, Телец, Близнаци, Рак, Лъв, Дева,

Везни, Скорпион, Стрелец, Козирог, Водолей, Риби. За материалистите астрономи това са просто съзвездия. Ясновидецът обаче знае, че те не са просто поставени в пространството, а че в своята констелация съответстват на духовни същества, които са групирани в тази окръжност на небето. Когато съществата завършат слънчевото си съществуване, тогава се превръщат в такъв зодиак. И той има един вид развитие.

Познават днешния зодиак, който стои подреден в съзвездия, намиращи се в определени отношения с нашия живот и съществуване. Това не винаги е било така. То се развива от един вид мъглявина. Представете си Стария Сатурн, който е представлявал някога Земята, след това е преминал през Старото Слънце, Старата Луна и е стигнал до днешната Земя. И той е бил вече обкръжен от нашия зодиак, но тогава нашият зодиак не е бил диференциран в съзвездия, а е бил като мъглявина. С напредването на Стария Сатурн до Старото Слънце и Старата Луна, мъглявината се сгъстява и диференцира, като заблестяват днешните съзвездия.

Откъде се е появил този зодиак, който обкръжава Стария Сатурн и който ще изчезне, понеже е свършил службата си, когато нашето Слънце някога се превърне в зодиак? Можете да си представите, че Старият Сатурн е бил предхождан от други степени на развитието. Едно по-раншно слънце, светило над по-раншните въплъщения на нашата Земя, когато тя е била Сатурн, се е пожертвало и превърнало в този зодиак. Ако окултно разгледаме този зодиак, виждаме, че се е породил чрез голяма жертва.

Субстанции и същества, предхождали нашето съществуване, са се пожертвали и образували този зодиак, първоначално като мъглявина, а след това като съзвездия. Това, което беше описано като творческите същности за нашите същества, когато Земята е била още Старият Сатурн, по това време е било съединено със стария зодиак. Всички възвишени същества, които по-рано вече са преминали през една висша степен, е трябвало да действат долу. Те изливат заложбата за физическо-

то тяло. Това е, което е налице като тайна на битието на света – че всички същества се издигат от същества, които получават, в същества, които произвеждат и творят. Целта на съществата е да станат творци.

Съществата се събират в зодиака, когато се издигнат от получаване към даване. От зодиака се събира и излива материята, образуваща залождата за физическото тяло на човека. Така се научаваме все повече и повече да прозираме в мировото пространство и в това, което се носи в него. А физическите тела ни изглеждат само като физическо проявление на възвишени духовни същества. Онези висши духовни същества изливат своята волева субстанция. Това е мощното магическо действие. Волята става толкова силна, че може да излъчи субстанция. Тя пада долу като субстанция от онези същества, които са били призвани да образуват субстанцията на Стария Сатурн, която в течение на времето се преобразува в днешното физическо тяло. Престоли, или духове на волята наричаме тези възвишени същества, които са се развили до такава висша степен, че са могли да излеят онзи космически дъжд, който е първата заложба на физическото човешко тяло.

Това отново е прозрение, което искаме да постигнем. Ще дойде време, когато ще достигнем до обобщение на всички тези прозрения, само че трябва да имате търпение да опознаете всички детайли, за да се разкрие постепенно величието на Космоса.

Сега да преминем от тези мирови далечини до друг момент. Да се върнем до онзи момент на нашето земно развитие, когато Слънцето се е отделило от нашата Земя, когато някога, в прадалечното минало Слънцето и Земята заедно са образували едно тяло. Слънцето се отделя с високо развитите същества и оставя нашата Земя на мястото, подходящо за нашето по-бавно развитие. То започва да огрява Земята отвън. Съществата на Слънцето са възвишени и мощни същества, но творят по различен начин от престолите, онези духове от зодиака. Това, което протича от Слънцето към Земята, е светлината. То

е мощно дело, но космически по-малоценно от потичането надолу на самата субстанция.

Първоначално със Земята е била свързана днешната Луна. Нашата Луна се е породила поради това, че по-лошите субстанции и съществата, свързани тогава още със Земята, са били отхвърлени. Ако Земята беше останала свързана с Луната, нашето развитие нямаше да протече правилно, то би станало много бавно. Земята щеше да се мумифицира като статуя. Животът щеше да замре. Много щеше да бъде умъртвено и накрая Земята би станала гробница. Затова е трябвало Луната да се отстрани и Земята да остане сама и да създаде баланса. Така обаче Слънцето и Луната сега действат отвън върху Земята. Те създават равновесието на Земята, за да може да продължи човешкото развитие. Всичко се държи в равновесие от противоположни сили. Само затова, че противоположните сили Слънце и Луна са въздействали върху Земята, азът е могъл да навлезе в човечеството.

Припомнете си нашето първо елементарно представяне на човека. Човекът се състои от физическо, етерно, астрално тяло и аз. Азът работи в астралното тяло и го преобразува в Манас, етерното тяло – в Будхи, физическото – в Атма или Човека-дух. Не би било възможно обаче това развитие да протече така още отначалото. Трябвало е да се включат сетивната душа, разбиращата душа и съзнателната душа.

Тези членове, които лежат между тялото – физическото, етерно и астралното тяло и духа, – Манас Будхи, Атма, са междинни предварителни преобразувания. Сега на своята степен на духовно развитие азът изработва в астралното тяло Манас, Дух-себе. Всичко, което става сега, е чиста работа за Манас или Духа-себе. Това обаче не е от дълго, започнали сме го едва през атлантската епоха. Било е подготвено още по-рано, но несъзнателно, и то чрез трите члена на душата – сетивна душа, разбираща душа и съзнателна душа.

Когато човекът преминава от Старата Луна на Земята, той се състои от три тела – физическо, етерно и астрално тяло

– и е било необходимо да се изгради мост. Човекът не е можел да изгради този мост, трябвало е да му се помогне. В лемурийската и атлантската епоха той е работил несъзнателно, както сега работи съзнателно. Най-напред е било работено върху астралното тяло и се обособява сетивната душа, след това върху етерното тяло, от което произлиза разсъдъчно-чувстващата душа и накрая дори върху физическото тяло, от което се разгръща съзнателната душа, която се поражда от това, че физическото тяло достига състоянието да прояви физическите си органи навън. С това развитие древното ясновидско състояние на атлантското съзнание преминава в днешното съзнание. Така накрая се заражда съзнателната душа.

Едва през древната атлантска епоха обаче човекът узрява да работи върху самия себе си. Кой му помага в онова време, когато той е пожелал да се развие от едно същество, което има физическо, етерно и астрално тяло, до притежател на сетивна, разбираща и съзнателна душа? Ще разберем кой му помага, когато разгледаме как земното развитие протича през Старото Слънце, Старата Луна и т.н. Знаете, че Земята се отделя от Слънцето и Луната. Слънцето е имало високо издигнати същества, които са стигнали творчески толкова далеч, че са можели да изпращат светлина в световното пространство.

Често съм споменавал, че може да се изостане не само в училище, а също и в космическото развитие. Човекът е стигнал толкова далеч, че е можел да понесе условията на Земята, висшите същества – на Слънцето. Тези същества, които днес обитават Слънцето, също са преминали през човешко развитие, но в това развитие има изостанали същества, за които е било невъзможно да го завършат. Те не са могли просто така да обитават Слънцето. Ако биха отишли там, е щяло да им бъде зле, също и човекът не би могъл да го понесе. Тези същества обаче са стояли между слънчевите богове и хората. Затова е трябвало да имат друго космическо тяло, което да съответства на тяхното развитие. В космическото развитие действително са се погрижили и за тези същества. Още преди нашето Слън-

це да отдели от себе си Земята, почти по едно и също време от Слънцето се отделя Юпитер. По-късно, след като Слънцето е напуснало вече Земята, от него се отделя нашата днешна Венера и още по-късно пак от Слънцето се отделя днешният Меркурий.

Така за тези изостанали същества са били създадени планетни степени на съществуването и сега те живеят на тези планети. По времето, когато се отделя и Луната от Земята, се извършва много тайнствено събитие в нашето космическо развитие, което е трудно да се обясни и което се означава като «преминаване на Марс през нашата Земя». Както казах, извънредно трудно е да се обясни, понеже когато Земята е била още свързана със Слънцето, марсовата субстанция е била още вътре, след това Слънцето се отделя от Земята и после Марс излиза навън, като оставя на Земята субстанцията, която се означава като желязо. Също и Марс става арена за изостаналите същества. Тези марсови същества са подбудителите за развитието на сетивната душа. Ако не биха упражнили влияние върху нашата планета, сетивната душа нямаше да се оформи.

От това виждате какво значение имат онези същества, от които сме зависили в началото, които духовно принадлежат към физическите субстанции на слънчевата система и стоят в отношения с това, което имаме в самите нас.

Също както сетивната душа е била предизвикана чрез марсовите същества, така разбиращата душа – чрез меркуриевите същества, а съзнателната душа – чрез юпитеровите същества. И тогава, когато вече са били породени сетивната, разбиращата и съзнателната душа, е бил даден подтик да се приведе в действие Манас. Защото за това е трябвало да има още един подтик. Ако веднъж се задвижи, тогава човекът е можел, така да се каже, сам да вземе в ръце своето развитие. Това става през последната третина на атлантската епоха. Подбудителите са били съществата от Венера. Така можете да си създадете представа за взаимните отношения между различните членове на нашата планетна система. Трябва да помислим, че човекът

донася със себе си своето физическо, етерно и астрално тяло. Тогава се развиват трите члена на душата: сетивно-чувстващата душа, разбиращата душа и съзнателната душа и накрая Манас или Духът-себе. Съзнателната душа има силата си от Юпитер, разбиращата душа от Меркурий, сетивно-чувстващата душа от Марс и Духът-себе получава своя подтик от Венера. Ако искате да изпитате върху себе си силите, които са във вас, трябва да погледнете към съответните звезди. Човекът е сложно същество, той се е породил, защото силите на Космоса заедно са се втели в него.

Накрая ще представим цялото с една картина. Представете си, че някой вижда тук, на стената, малък слънчев спектър, цветна дъга, цветовете червено, оранжево, жълто, зелено, синьо, индиго, виолетово. Представете си сега, че тя не се вижда на стената, а е само в слънчевия прах. Това ще видите първоначално. Ако изследвате как е станало, ще видите как слънчевата светлина се е процедила през една пролука и е влязла в стаята и чрез различните предмети, например през една призма или някоя пречупваща светлината субстанция, се е породил този спектър, този «призрак».

Него не можете да го премахнете, но ако премахнете отделните неща, които са извън спектъра, той ще изчезне. Премахнете външната светлина, ще изчезне и призракът, махнете призмата или осветената стена, и призракът ще изчезне. Той е бил образуван само от външни влияния.

Когато ясновидецът погледне човека, е същото, което става тук със спектъра. Този човек всъщност не е нищо сам по себе си, понеже там, където той стои, ясновидецът вижда сили от Венера, Меркурий, Марс. Премахнете действията на Венера, и човекът няма да го има. Премахнете действията на Меркурий, на Марс – човекът го няма. Човекът изглежда за ясновидеца като сбор от мирови въздействия. Единствено реално нещо в този призрак остава за ясновидеца «азът». Това е истинската реалност, този работещ аз, който е причината всичко да бъде събрано, който работи, за да бъдат възприети

всички такива влияния. Пред погледа на ясновидеца изчезват всички сборове, само азът е това, което остава като единствената истина. Азът, който толкова малко хора днес го приемат за действителност, е единственото, което остава. Това, което физическите сетива приемат за човек, в действителност е призрак, чиито отделни части се държат заедно чрез същевременно магнетичната сила на аза. Оптическа измама е всичко в човека, освен работещият аз.

Сега извършихме заедно един мисловен процес. Моля да го превърнете в чувство и едва тогава той ще получи вътрешна стойност. Вървете с това чувство през света. Представете си нашата земна същност, стопена като призрак и само работещите вътре азове. Ако го почувствате, ще почувствате как това, което материалистическата наука нарича битие, реалност, се разпръсва като пара, и вие виждате истинската реалност в духовния аз. Едва тогава изпитвате нещо от това, което се има предвид в източния мироглед, когато се казва, че външната действителност е майа. Всяко друго изказване е фраза.

Ако се започне веднага с изречението: Светът е майа – това е безсмислие. Не бива изобщо да произнасяме думата майа, без преди това да сме си усвоили такова усещане чрез подобно разглеждане.

Сега ще имате известна представа за това, което иска истинското тайно обучение с неговата дълга подготовка. Виждате, че всъщност е очебийна фраза, когато човекът казва, че битието е чиста илюзия. Такива разглеждания трябва предварително да се правят търпеливо и спокойно, за да се възпламенят душевните усещания. Всички ние искаме първо да се научим да изговаряме по правилен начин думите, които употребяваме. Нашите думи, изговорени от хората, стават до голяма степен само празен звук, докато изговорени в онези култури, в които са се породили, те са били свързани с дълбоки значителни усещания.

Едва разглеждане, което ни сочи какво е майа, което ни показва истинската реалност сред илюзията, излива в душа-

та ни това, което следва да почерпим от антропософията като усещане. Поради това е необходимо да не си тръгнете само със знанието, а и с този нюанс усещане, с този вид усещане, което се поражда от такава дума. Така мисловните разглеждания се свързват с това, което взимаме в живота, което заживява в нашата душа като чувство, като усещане.

ВЛИЯНИЯ ОТ ДРУГИ СВЕТОВЕ ВЪРХУ ЗЕМЯТА

Щутгарт, 11 февруари 1908 г.

През последната събота хвърлихме поглед в далечните светове. И днес ще ни предстои да направим нещо подобно по малко по-друг начин, и днес ще се задълбочим малко повече в духовните светове. Когато за такива лекции като днешната и тази от събота казвам «за напреднали», имам предвид не това, което сега се нарича интелектуално разбиране, а едно друго разбиране, което постигаме, ако си изградим усещания и чувства, правещи възможно да вярваме, че в света, намиращ се непосредствено около нас, има нещо като това, което ще разгледаме днес.

Заниманията с антропософията довеждат човека дотам да получи усещане за духовните светове. Често сме споменавали, че около нас има духовни светове, духовни факти. Извървявайки пътя си в света, преминаваме не само през материалния въздух, а непрекъснато вървим през духовни същества и събития. До първото, до което човекът се издига, когато се появи в него ясновидската дарба, са духовните светове, които по някакъв начин са свързани с възприемането тук с обикновените физически сетива, свързва се с нещо, което може да се докосне. Всичко, което възприемат сетивата, е свързано с

духовните светове. Знаем, че в основата на целия животински свят, както се представя външно, се намира сбор от животински групови души. Те живеят на астралния план и този, който постигне ясновидски способности за астралния план, ги среща като отделни личности, също както човекът тук, на физическия план, среща физически личности. Те са наистина отделни личности. И ако трябва да се изразим тривиално, можем да кажем, че имаме познанства на астралния план, както тук, при хората. Само че в известно отношение тези групови души се отличават от хората тук. Те са, колкото и чудно да звучи, по-мъдри от хората. Действията им създават мъдрите устройства в животинския строеж, но и във всичко, което лежи в целесъобразността на животинския начин на живот.

В девахана ясновидецът среща втори вид същества, които са свързани с растенията. Азовете на растенията са в девахана. А във висшите области на девахана, арупа-девахан, са груповите азове на минералите. Всички тези същества имат връзка с физическия план. Около нас са астралният и деваханичният свят и всички групови азове. Може да се каже, че те имат реални откровения, формирания във физическия свят.

Който обаче опознае като ясновидец всички тези светове – нисш и висш девахан, съответно рупа и арупа план, той не само се запознава с тези същества, но също и с други, които не се проявяват по този начин във физическия свят, но които също се намесват по определен начин в съдбата, но не така директно, както другите. Такива същества от съвсем особен вид намираме на астралния план. Тези същества се проявяват първо чрез своите въздействия, чрез това, че ние изживяваме техните въздействия. Например там, където някои медиални личности са сомнамбули, във всички състояния на понижено съзнание и в светлите нощи при пълнолуние, гъмжи от такива същества. Ние обаче възприемаме само техните влияния. Чувстваме се особено, когато разглеждаме ясновидски тези същества. Изглежда, като че ли те протягат ръце отдалече – да вземем едно грубо сравнение, – като че ли са в Канщат⁴⁵ и имат

толкова дълги ръце, че могат да работят с тях в Щутгарт.

Тогава ще видите ръцете им и въздействията от работата им в Щутгарт, но самите същества няма да ги видите, ако не отидете в Кан. Физически същества от такъв вид естествено няма, нито има астрални. Техните въздействия ги откриваме на Земята. Ако искаме да ги опознаем като отделни личности, ще трябва да ги потърсим в същинската им родина и това е Луната. Там тези същества имат дори тяло, но съвсем фино тяло. С микроскоп няма да го видим. Те не стават много големи, но са добре познати на ясновидеца. Не стават по-големи от седемгодишно дете и своеобразното на тези същества е, че имат ужасно крещящ глас, и крясъците им не са индивидуални, а са израз на климатичните условия на Луната. Дали е пълнолуние или новолуние, те крещат или мълчат, и техните въздействия достигат до Земята. Точно човекът е зависим от тези същества, точно за човешкия живот те имат голямо значение. Научаваме се да познаваме тези въздействия, когато практикуваме това, което се нарича окултна анатомия.⁴⁶ Често сме разглеждали човека, но днес ще го разгледаме по отношение на неговите течности.

Има три вида течности, които днес ще обхванем с поглед. Най-напред тази, която наричаме чревна лимфа (хлорозна течност). Храната отива от стомаха в червата и през стените на червата се възприема от човешкия организъм. Втората течност тече в лимфните съдове, които се простират в цялото тяло. Тази течност прилича на белите кръвни телца. Лимфните съдове са в известен смисъл паралелни на кръвоносните съдове. Отчасти те са определени да приемат именно чревната лимфа (хлорозната течност) и да я разнасят така, че да се влее в кръвта. Именно белтъчините и мазнините се подготвят в лимфните съдове и се провеждат в кръвта. Директно в кръвта се приемат само захарта и образуващите захар субстанции. Те не преминават първо през лимфните съдове. Така че в тялото ни тече една течност, която е един вид междинна течност между чревната лимфа (хлорозната течност) и кръвта. Третата течност е

самата кръв, която тече в кръвоносните съдове и постоянно бива обновявана чрез дихателния процес, чрез притока на кислород и т.н. Така в трите течности в човека имаме три степени – чревната лимфа е, така да се каже, най-суровата, по-фина е лимфата и най-фина от човешките течности е кръвта.

Знаете, че кръвта е външният материален израз на аза, че азът живее и пулсира в кръвта. Когато кръвта тече в тялото, не тече само материята, а и азът, който преминава през всички части на тялото.

Но кръвта е единствената от трите течности, която така тясно е свързана със своята духовна същност. Човекът ще стане скоро господар над кръвта си. Днес малко хора са стигнали толкова далеч, че да са господари над кръвта си, но човекът все повече ще печели влияние над нея.

По-малко влияние азът има над лимфата. И през лимфата пулсира духовност. Именно в лимфата имате една течност, в която упражняват своето влияние съществата, които бяха описани като лунни същества. Тази лимфа се изкачва и слиза във вас и в нея пулсира въздействието на лунните същества във вашето тяло. Тук можете да видите какво имате включено в своето тяло! Друг вид същества, които също имат влияние върху лимфата, имат своята същинска родина на Марс. Тези марсови същества, които са достъпни за ясновидското наблюдение, също са съвсем странни създания. Те имат един вид говор, нежен говор, който изразява меко и гъвкаво това, което тези същества искат да изкажат. Когато срещнете такива марсови същества, ще видите в облика им израза на вътрешната същност на душата им. Едно зло същество има зъл израз на лицето, а ако марсовото същество е добро, то носи добротата като красота на лицето; душевната им същност се намира на повърхността на тялото им.

Това са съществата, които ясновидецът среща, когато проникне до Луната и Марс. Той опознава техните действия от състава на лимфата и от това дали тя тече по-бързо или по-бавно. Защото при всяко душевно изживяване тази лимфа

изразява друг вид от своята същност. Темпераментът, характерът е зависим от състава на тази лимфа. И само този може да познае какво наистина става в духовната същност на лимфата в човека, който се запознае с тези същества на Марс и Луната.

Ясновидецът открива и други същества в същата област, в която се намират групите души на растенията – в девахана, – те са същества, които проявяват своите въздействия също на Земята и от тях зависи съдбата на хората. Тяхната същинска родина е Венера, там те се намират в областта на девахана. Техните въздействия и постъпки се изразяват в по-дълбоко влияние върху чревната лимфа (хлорозната течност). Дали ядете едно или друго, от това зависи дали добри или лоши същества от Венера оказват влияние върху вас. Има добри, нежни, меки същества, които в голяма степен са изградили в себе си известна религиозност, както тя се проявява в християнството тук, на Земята. Има обаче и същества с лош характер – хищни същества, – които разрушават всичко, а между тези две крайности има всякакви степени на Венера; те проявяват своята дейност в чревната лимфа (хлорозната течност).

Сега можете да си създадете представа как едно друго небесно тяло се намесва със своите същества в човешкото тяло, в цялото човешко битие. Представете си как човешкият род е разпределен по Земята. В една земна област живеят хора, които се хранят с определен вид храна, в друга растат съвсем други растения. Според това каква храна приема човекът, в него се проявяват съвсем определени същества. Това прави различията в човешкия характер.

В човека, който се храни различно от друг човек, ясновидецът вижда съвсем други влияния от онези същества и сега разбирате защо навсякъде, където се описва същността на човека от духовна гледна точка, се отдава значение на това, с което човекът се храни. Това, което окултизмът обяснява по отношение на хранителните средства, е изследвано, като се имат предвид тези същества. Това, което окултизмът може да предложи относно практическия живот, е зависимо от толкова

сложни неща.

Има и други същества, които имат особени въздействия върху нашата Земя – отново не така директно както груповите души, – същества, които ясновидецът възприема, когато се издигне до сатурновото битие. Те се намират във висшия деваханически свят и въздействат дълбоко в човека. Тук нямаме повече работа с течностите, а с много по-фини неща. Когато ясновидецът разглежда тези същества, те му изглеждат много особени. Те са надарени с грандиозен талант на откриватели, те са откриватели във всеки момент от живота си. Но не се нуждаят да обмислят своите открития. Те виждат нещата и им изплува мисълта, че могат да бъдат други и веднага ги преобразуват. Така тези същества непрекъснато променят нещата. Всичко, което виждат, го променят веднага по най-остроумен начин. Сетивното възприятие и умното изобретяване са непосредствени. С премисляне, с логика и подобни неща те не искат да имат работа, но преобразуват всичко непосредствено със сетивното впечатление, оттам те са реформатори, революционери.

Тези същества също имат влияние върху Земята. Те се промъкват в нашата душа заедно със сетивните възприятия. С цветове, звуци, миризми, вкус, топлинни усещания, с всичко, което човекът възприема чрез сетивата си, в него се промъкват духовните влияния на тези сатурнови същества.

Вървите в света и върху това, което изживявате в своите сетивни възприятия и усещания, тези същества изсипват в изобилие своите влияния. Колко сухо и трезво, дори смешно изглежда това, което обикновеният анатом изследва материалистически! Защото със светкавицата, която навлиза в очите, проникват влиянията на такива същества. Не е маловажно за практическия живот да се знае нещо. Човекът, който не познава това, не познава най-важното в живота. Най-лоши, или при определени обстоятелства най-добри, понеже са най-силни, са въздействията на сатурновите същества, доколкото се проявяват в обонянието. С миризмите, с ароматите непрекъснато по-

емаме техните влияния. Има миризми, чрез които в нас навлизат направо адски влияния от тези същества. Когато човекът знае нещата, си изгражда представа какво прави на ближния си, когато го принуждава да вдишва всевъзможни отвратителни парфюми. Например чрез пачули той дава възможност да навлязат в него сатурнови духове от най-лош вид. Да се въздейства на ближните чрез миризми, принадлежи към най-лошия вид черна магия.

Мога да ви посоча продължителни епохи от историята, когато интригите в определени дворцови кръгове са се опирали на познанията за тези въздействия на миризмите и те са се използвали, за да се спечели влияние и власт. Дълго време е имало интриганти, които повече или по-малко съзнателно са господствали по този начин. Такива магични средства често са играли важна роля в историята. Интересен е един случай от най-новата история: Един министър в малък европейски двор⁴⁷ написва книга със спомените си за своето министерско време. Той не е знаел нищо за тези неща, но по наивен начин много хубаво разказва как са се разигравали те във въпросния малък двор, където става сензационна катастрофа. Там имало една жена, която разбирала как да въздейства чрез аромати върху хората. И когато министърът отивал при въпросната царица, насреща му се носили всевъзможни парфюми и той знаел, че трябва да се махне, понеже разбирал нещо относно миризмите. Чрез тези изживявания му ставало ясно, че там нещо се разиграва. За окултизъм не знаел нищо. Който като окултист чете такива глави, ясно разбира какви влияния са упражнявани върху хората.

От тези случаи можете да разберете как окултизмът е свързан с истинското познание за истината. Хората все повече ще трябва да разглеждат непосредствения човешки живот от окултна гледна точка. Ще е лошо за човечеството, ако още дълго време вярва на такава псевдонаука, в която се изопачава истината. Фалшифицирана истина е това, което може да се намери чрез анатомията. Точно тези познания няма никога

да могат да се използват практически и ще донесат злини на човечеството, ако не се парализират чрез духовни познания. Ние се намираме в кулминацията на материализма. Той се промъква навсякъде в законодателството и действа по ужасен начин. Църквата и религията са станали по определен начин така нетолерантни, както никога не са били преди. Колко нетърпимост проявява днешната медицина! Противниците не са повече изгаряни, но се върши нещо друго. Те искат да си спестят лошата репутация, която е свързана с изгарянето. Затова се грижат човекът изобщо да не може да прави това, за което преди е бил изгарян. Днес противниците съвсем не стигат дотам да съгрешават. Изгарянето е било наистина нещо лошо, но преди него хората са можели да правят това, за което по-късно са били изгаряни!

Човекът не го разбира, понеже няма толкова протегливи мисли, че да проточи мисловни нишки от едното към другото. Важно е обаче, че чрез духовното познание човекът отново ще си изработи здравословно мислене. Да вземем още един пример: Казах ви, че мазнините и белтъчините преминават през лимфните съдове, а захарта отива направо в кръвта. Азът, както се изживява в нашето време, е носител на чистата комбинативна сила, на егоизма, който в нашата европейска култура първоначално е ориентиран само към ползата. Който може да наблюдава живота, ще разбере голямата роля, която захарта играе в живота на човека. Точно където егоизмът царува най-много, именно в неговите рафинирани прояви, там, където той се проявява като научна критика, където тя се представя чисто разсъдъчно, там навсякъде виждате захарната болест също и в тайнствените взаимовръзки! При това обаче не бива да мислите, че отделният болен човек трябва да се разглежда от тази гледна точка. Отделният човек не живее отделно. И вие трябва да знаете, че на отделния човек не може така просто да се помогне. Представете си един човек, който живее в блатиста местност. Той може да оздравее, ако напусне тази местност. Трябва да се съобразим с факта, че човекът живее в своето

обкръжение.

И затова преди всичко се касае да разберем, че трябва да станем самоотвержени, безкористни, защото антропософията е за цялата общност. Много е важно да се прозре това. Едва когато хората се решат все повече и повече да посветят стремежите си на цялото човечество, едва тогава ще има една атмосфера, в която отделният човек ще оздравее. Ако той се разболява от тази захарна болест без вина, това не е валидно за всеобщото познание, което е правилно дадено в антропософията. Захарната болест е във връзка с придобитото надмощие от страна на егоизма.

Така можете да хвърлите поглед над две много различни географски области в Европа. Погледнете руските селяни, където азовото чувство е още в зародиш, и Англия, където царува силното азово чувство. Не се прави критика, а само се констатира. Вижте и консумацията на захарта – как захарта в Англия се консумира много повече, отколкото в Русия. Някой може да каже: «Какво да направим? Трябва ли, понеже е правилно, да препоръчаме на човека да яде по-малко захар, за да стане самоотвержен?» Истината не е така удобна. Хората биха искали твърди правила, които да пасват за всички обстоятелства – един вид определен маршрут. Има хора, които имат склонност чрез душевната и духовната си конституция лесно да се изгубват в определена благочестива форма на самоотрицание. Това е нещо добро, то им помага да достигнат до най-висшите блаженства на познанието. Но то трябва да има насрещен полюс, такива хора трябва да ядат повече захар. За да могат да стоят твърдо на Земята, трябва да им се дава захар. Други винаги изтъкват себе си, те са противоположното на смирената природа. На тях може да се препоръча въздържане от захарта. Така виждате, че, изхождайки от антропософията, трябва да придобием способността да станем всестранны, а не по абстрактен начин бързо да стигаме до преценки.

От днешното изложение отново се запознахме с други видове същества, които тясно са свързани с нашия живот. Ако

донякъде получите страх от всички светове, за които слушахте тук, ако може би си мислите, че е по-добре да не знаете нищо за тях, имайте предвид, че това би било същото, както когато птицата Щраус заравя главата си в пясъка. Защото нещата са въпреки това тук! Никога не бихте могли да се освободите, като си затваряте очите, а само чрез това, че опознавате нещата. Подредите ли живота си така, че чрез своя аз да ставате все повече господар на телата си, тогава ще изгоните всички тези същества от живота си. Познанието и истината са средствата човекът да стане свободен. «Вие ще познаете истината и истината ще ви направи свободни.»⁴⁸

РАЗВИТИЕ НА ЗЕМЯТА И ЧОВЕКА

Мюнхен, 17 март 1908 г.

Когато последния път можах да говоря пред вас,⁴⁹ насочихме поглед към небето, към планетите, които имат определено отношение към нашата човешка организация и нашия непосредствен живот. Днес ще разгледаме по-отблизо развитието на нашата планетна система, доколкото тя е свързана с човека. Знаете, че винаги разглеждаме цялото развитие на Космоса от гледната точка на развитието на човечеството. Колкото и далеч назад да хвърлим поглед, ние винаги го правим с намерението да разберем по-точно същността на човека. При това сме принудени да разглеждаме от различни страни историята на развитието на нашата собствена същност. Защото бихте могли да си представите, че предишните състояния на нашата Земя и другите небесни тела не са били по-малко сложни от нашите днешни условия. Не можем да разберем само с няколко представи развитието на нашата планетна система, а само можем

от различни изходни точки да се доближим до разбирането на това развитие. Възможно е на някого да му се струва, че между отделните картини, които нахвърляме, съществуват противоречия. Окултните факти обаче се обрисуват само от различни гледни точки, както ако бихме нарисували едно дърво от различни страни. Можем да нарисуваме сто картини от едно и също дърво и винаги ще сме нарисували същото дърво, но картините ще са различни. Така, ако искаме да си изработим едно широко понятие, ще трябва да описваме от различни изходни точки. И след като сме спечелили много характеристики, те ще се обединят, както различните снимки от различни пространствени точки на наблюдението.

Днес ще опишем земното развитие, както то се представя пред духовните очи.

Знаем, че сегашното въплъщение на Земята се предхожда от три други – Старият Сатурн, Старото Слънце и Старата Луна. Знаем също как да си представим сатурновото състояние. Не можем да си представяме, че той е бил изграден от материя, подобна на нашата днешна материя. Ние различаваме като твърда материя нашата материална Земя, течната материя – нашата вода, газообразната – въздуха, и първото фино състояние – топлината. Ако бихме се доближили до Стария Сатурн, щяхме да го забележим само поради това, че се намираме в по-топло пространство, като в една печка. В тази огнена материя се поражда първата заложба на физическото тяло. Това обаче е било само огледално отражение, което се отпечатва в космическото пространство.

След една пралая Старият Сатурн преминава в Старото Слънце. Материята се сгъстява и става газообразна. Човешкото тяло се прониква с етерно тяло, но всичко е още много рядка газообразна материя. Това, което представляват физическото и етерното тяло, се вижда като фата моргана, като въздушно отражение в това Старо Слънце.

След една нова пралая Старото Слънце преминава в Старата Луна. Материята става течна. Човекът се прониква с ас-

тралното тяло. По време на лунното развитие става важно събитие. Съдържащото се в тази водна материя е било смесица от днешното Слънце, Луната и Земята. Идва обаче време, когато се отделя един вид слънце заедно с най-фините и най-живите субстанции и висши същества. Това, което са днес Луната и Земята, остава като едно тяло – Старата Луна. В момента на отделянето останалите на нея същества се втвърдяват.

Цялото лунно кълбо е било полуживо мирово тяло. Най-нисшето царство е стояло между днешния минерал и растителното царство, второто – между растителното и животинското царство, третото – между животинското и човешкото царство. Това, което днес са скали, е било като дървесината на дърветата. Цялата земна маса е била като торф, или спаначено пюре. Планините са били като дървесина. В тази основна субстанция се поражда същества, които представляват нещо средно между днешното растително и животинско царство.

Белият имел днес израства от живото дърво. По онова време обаче той е притежавал смътно усещане, което вече го няма, понеже е закърнял. Третата степен, човекоподобните животни, са били предците на хората. Този образ на Старата Луна се оформя едва след отделянето на Слънцето, тя започва да го обкръжава.

След това отново се извършва съединяване и след една пралая изплува нашата Земя. Тя повтаря предишните състояния – сатурновото, слънчевото и лунното. Едва тогава достига до своята собствена земна форма. Че тя е имала огнено естество, е нещо, което се е запазило като полуспомен. Физиците казват, че Земята се е развила от едно огнено състояние. Но огненото състояние не е било газообразно, както си представяте, а съвсем различно от газ. Там вътре отново се формира първата заложба на физическото тяло. Това, което се поражда там, е различно от Стария Сатурн. Защото то вече е узрявало в предишните състояния – сатурновото, слънчевото и лунното. Сега то е резултат от предишните състояния – сложна човешка заложба от фина етерна субстанция. Земята е представлявала

конгломерат от такива човешки заложи. Тя е изглеждала като къпина във фината топлинна материя. Не е била нищо друго освен съвкупност от човешки заложи в топлинната материя.

Трябва да си създадем една представа за тази първа заложиба. Нека да вземем на помощ това, което в по-късните времена е останало от тази първа човешка заложиба. Тя е обхваната от другите членове на човешката природа. Днес пулсира в нас като топлината на кръвта ни. Това е остатък от първата човешка заложиба. Това, което се представя като потоци топлина, в течение на времето отново се преобразува. Горе, в главата, детето има едно меко място. Това е отворът, който човекът е имал там в древните времена. Около средата от развитието на човечеството там се е протягал навън един вид топлинен орган, пламъци като пипала, като една етерна латерна – циклопското око.

Не е било обаче око, а топлинен орган. Човекът е употребявал този орган, за да се ориентира. По това време той живее в по-топли и по-студени течни елементи. Този орган му е казвал коя околност е полезна или вредна за него. Този орган е преобразуване на един орган от огненото състояние на Земята. От него трябва да си представим излизачи силови линии към сърцето, едно обособяване, без да са съществували още другите органи, така че то е изглеждало като един вид латерна, от която излизат пипала като лъчи надолу, превърнали се по-късно в кръвоносните съдове. Това е човекът от топлина.

В това първо време на земната топлина Земята е още съединена със Слънцето, Луната и другите планети. По-късно става втвърдяване. Топлинното материално състояние преминава в газообразно състояние. Тази степен на земното развитие има голямо значение за хората. Защото при преминаването от топлина към въздух въздушните потоци се присъединяват към силовите линии от топлина и в земното развитие се появява дихателният процес. Появява се и много важен факт. Винаги, когато от една страна топлинна материя се съгъстява до въздушна материя, от друга страна тя се разрежда до още

по-fino състояние, до светлина. Така е било още когато Стариият Сатурн се преобразува в Старото Слънце. Газообразното състояние е било проникнато от светлина, излъчваща се в космическото пространство. Така е и сега, когато Земята се сгъстява до въздушното състояние. Тя се прониква от светлина и я излъчва в космическото пространство. Земята става, така да се каже, слънце. Светлината е причина за нещо друго, то прониква в тъмната топлинна материя. Първите човешки заложби не са светели, можело е най-много да се почувстват чрез топлинните разлики. Сега светлината облъчва и обгръща цялата система – топлия кръвен поток. Тази светлина се включва в човешкото тяло, това е нервната система. Силовите линии, структурните линии на нервната система стигат до светлинна форма. Мозъкът е бил положен като светлинна сила около огнената материя, около латерната. Невната система, възприемаща светлината, сама е била светлина. И цялата Земя е светела навън в космическото пространство.

Настъпва времето, когато Слънцето отново се отделя от Земята. Най-фините субстанции и същества образуват самостоятелно мирово тяло, така че нашата Земя обкръжава Слънцето. С излизането на най-фините субстанции е свързано сгъстяването на останалата материя. От една страна, навън излиза финото светещо слънчево тяло, от друга страна, материята на Земята става много по-гъста. Тя стига до воднисто състояние, но е по-гъста от нашата морска вода, защото в нея се е съдържало всичко, което днес е в твърдо състояние. С втечняването се появява един нов елемент. Когато се поражда водата, навън от Космоса и от Земята прозвучава музиката на сферите, мировите тонове. Тя не е като днешната музика, която се разпространява чрез въздуха. Развитие на Земята стои под влиянието на мировата музика. Субстанциите се обособяват като отделни вещества от недиференцираната обща материя. Земните вещества започват да танцуват под влиянието на мировата музика. Това е диференцирането на веществата в органични вещества, например белтъчини. Така под влиянието

на мировата музика, подобно на днешните хладниеви фигури, се поражда органичната материя, протоплазмата. Белтъчноподобни, лепкави субстанции се вмъкват в предишните силови линии на човешката заложба. Клетките, които днес се приемат като първи в историята на развитието на организмите, се пораждат много по-късно. Те се пораждат от дейността на различни същества. Също и атомът не е първоначалното, а това, което изпада от общото. Цялото изобщо не се поражда от обединяването на клетките. Целият процес се подтиква чрез това, че Луната се намира още в земното тяло. Трите човешки раси (епохи), които се развиват през тези времена, са полярната, хипербореиската и лемурийската раса (епоха). Тогава Луната се отделя от Земята.

Докато Луната още е свързана със Земята, се поражда още нещо. Това е времето на непрекъснато сгъстяване. В последното време от връзката на Земята с Луната се случва нещо особено. Първоначалният огън е бил като топлината на кръвта, жив огън.

Външният огън се появява в края на лунното време. За това, което се поражда там под влиянието на физическото изгаряне, получаваме най-добра представа, когато видим изгарящ физически труп. Каквото там остава като пепел, може да се сравни с остатъка при земното изгаряне. Това е нов елемент в нашето земно развитие. Така се появява всичко минерално. От органичните субстанции минералното, пепелоподобното, изпада като потъмняване, помрачаване. Преди е имало само белтъчни субстанции. Сега в белтъка се утаяват облаци от пепел. Тези пепелни облаци се включват в органичните субстанции на всички природни царства – растителното, животинското, човешкото.

Ако земното развитие би напредвало така, всичко е щяло да се мумифицира, да се вкамени. Вече споменахме какъв е смисълът да се разделят Слънцето и Луната. Смисълът на това разделяне е бил, че ако всички сили и същества бяха останали свързани, човекът нямаше да има днешните жизнени условия.

Ако Слънцето беше останало свързано със Земята, човекът щеше да се развива много бързо. Още с раждането си той би остарявал. Само високо развитите същества са можели да издържат това бурно развитие. Те отиват със Слънцето. Другите същества е трябвало да се втвърдят. Но втвърдяването е щяло да продължи, затова е трябвало Луната да се отдели от Земята. Така човекът е бил задържан в средата. Слънцето дава силата за напредващия жив растеж. Луната задържа това развитие на степеня, подходяща за хората. Човекът стои по средата между същества, които се развиват много по-бързо от него, и други, които се развиват много по-бавно. Слънцето поема развитието на живота, Луната – на формата. За човека остава възможността да преобразува образа, до който е стигнал. Той бива подготвян така, че зародишът на аза е могъл да се потопи в него. Чрез това развитието на човека се разпалва в душевно-духовна посока.

Това става в края на лемурийската епоха. Сега човекът трябва да развие на Земята този свой аз с помощта на останалите членове. Това развитие става в края на лемурийската епоха, в атлантската и в наше време.

Човешкият аз обаче може да започне да се самоуправлява само бавно и постепенно. В началото, когато тялото се опложда с аза, азът не е можел да вземе развитието в ръцете си. Проследим ли цялото развитие на Земята, виждаме Земята първо в топлинно състояние. Тогава тя още не е била отделена от другите планети, които са принадлежали към нейната система. Физиката също познава този изходен момент, но само по физически начин. Тя говори за едно мъртво газово кълбо. Откъде е дошъл животът, тя не отговаря. Представя се пораждането на една планетна система като капка олио във вода. В капката се пхва една карта, която се върти с игла. Тогава се отделят и малки капки. Тези, които правят експеримента, забравят обаче, че те стоят там и въртят. Как би изглеждал експериментът без тях, не казват. Духовни същества са били свързани с това газообразно тяло, с топлинната материя. При-

чината защо планетите са се отделили, са, че на нашата Земя са се развивали не само хора, но и същества, стоящи по-високо или по-ниско от хората. На Стария Сатурн е имало вече същества, които са прекарвали там своята човешка степен. Днес те са надминали човешката степен. Огнените духове на Старото Слънце се намират днес две степени по-високо, а лунните хора са една степен по-високо от хората. Хората на Сатурн са били духовете на личността, но тогава там са живели и още по-висши същества, които по-преди са били хора. Всички тези същества остават свързани с планетната система.

Слънцето се отделя от Земята, понеже с него са били свързани висши същества, нуждаещи се от друго обиталище. Ако бяха останали на Земята, те щяха да бъдат задържани в своето развитие. Те се нуждаят от бързото темпо.

Не е имало само такива същества, които са се нуждаели от Слънцето, а най-различни същества на най-различните степени на развитието. Някои са се отделили с Уран, за други се оформя Сатурн. Друга планета се е формирала като Юпитер. Той се поражда, когато Земята вече е светела. Така според необходимостта на духовните същества се формират планета след планета. Когато се отцепва Слънцето, то взима със себе си определени същества, които не са могли да останат свързани със Земята, но са могли да следват много бързото темпо на Слънцето.

Тези същества са били по-възвишени от хората, но още не толкова зрели като останалите същества на Слънцето. Тогава от Слънцето се отцепват планети за тези същества – Меркурий и Венера, чиито същества стоят между земните и слънчевите същества. Тези са съществата, които насочват и управляват развитието на аза, когато азът още не може да го прави сам. Да се развие азът е мисията на земното развитие. Едва когато християнството постигне своите най-зрели плодове, хората ще достигат своята степен. Венерините същества действат в астралния и деваханичния свят, или са се въплътявали в хора и са ставали техни водачи. По несъзнателен за хората начин те

полагат в тях зародиша за по-нататъшното развитие. От друга гледна точка, те се казват луциферични същества. Меркуриевите същества също стоят във връзка със земното развитие. Те са били първите велики учители в мистериите. Тайно са насочвали заниманията на най-древните посветени. Докато венерините същества живеят много дълго, меркуриевите същества изобщо не познават раждане и смърт, понеже са развили Будхи. Тяхното съзнание продължава без прекъсване през раждане и смърт.

Така обсъдихме някои неща относно протичането на земното развитие, смисъла на пораждането на мировите тела и човека. Това е нова картина на еволюцията. Чрез описанието от различни гледни точки се получава правилна представа за реалността. В момента, когато се догматизира, не може да се проникне в истинския окултизъм.

Духовният живот може да се види постепенно в неговата реалност, когато се търси да се спечели общ поглед, както беше казано в началото.

Преглед:

По време на повторението на сатурновото състояние от Земята се отделят Уран и Сатурн. По време на повторението на слънчевото състояние от Земята се отделя Юпитер. След отделянето от Земята, Слънцето отцепва Меркурий и Венера. След отделянето от Слъцето, Земята отцепва Луната. Нептун не принадлежи към нашата слънчева система.

ВРЪЗКАТА МЕЖДУ СВЕТОВЕТЕ И СЪЩЕСТВАТА

Мюнхен, 29 април 1908 г.

Днес ще говорим за някои неща, които може би се отличават от обикновения вид разглеждания, но, от друга страна, ще се изяснят неща от предишните лекции. Днешните съобщения могат да послужат, за да стане още по-разбираемо вече чутото и това, което още ще се каже. Ще говорим за поредицата същества, които съществуват в света от човека нагоре. Вече сме говорили за такива същества във връзка с развитието на Земята. Днес ще ги разгледаме в друга връзка, а именно от страна на свойствата, задачите и дейностите на тези същества.

В мирогледите днес има известно удобство, състоящо се в това, да не се допускат други същества между човека и Бога. Безкрайно удобно е човек да си представя минералното, растителното, животинското и човешкото царство и без нищо друго по-нататък да стигне горе до проникващия всичко Бог, за когото той вярва, че може да има някакво разбиране или чувство. Не е така удобно за истинската наука за духа. Между човека и това, което можем да приемем като божествеността на света, тя трябва да допусне същества от най-различна степен на съвършенство. Тази редица от различни степени вече многократно е споменавана. В християнската езотерика⁵⁰ те носят имената: ангели, архангели, прасили (архаи), ексусиаи (власти), динамис (сили), кириотетес (господства), престоли, херувими, серафими. Те са девет различни видове същества, към които най-долу се присъединява човекът. Едва когато погледнем, така да се каже, отвъд царството на серафимите, предусещаме това, което посочваме като Бог.

Не вярвайте, че е безсмислено и без значение изказването, че е удобство на мирогледа да се изкачваме от човека направо до Бога и да не включваме тези същества. Ако хората не бяха забравили да ги изучават и признават, нямаше да настъпи заблуждението на материализма. Защото е възможно

по определен начин да се изпитват религиозни чувства, един вид смътно религиозно усещане, когато човек се изкачва непосредствено до Бога, но така никога не е възможно истинското разбиране на света, никога не може да се създаде реална представа за развитието на света. Човечеството е изгубило разбирането, а това в религията, което се опира само на чувства, на смътни усещания, все повече ще отстъпва пред материалистическите представи. Чрез антропософския миросглед отново ще се постигне разбиране за света, хората отново ще узнаят нещо за тези същества. И така ще се създаде опорна точка, за да се противостои на отричането на висшия свят. Хората, които днес не искат да признаят този свят, все повече подготвят почвата за най-тривиалния опустошителен материализъм. Самите материалисти са жертва при това, а истинските причинители са тези, които от удобство не искат да знаят за намиращото се между човека и Бога.

След като посочихме основанието да говорим днес за тях, ще преминем към свободно афористично описание на свойствата на тези висши същества. Първо ще разгледаме най-близкостоящите до човека ангели, пратениците на Бога. Те се отличават от човека преди всичко по начина на способността им за възприемане и познание. Човекът възприема и извършва действията си сред един свят, състоящ се от четири природни царства. Действията му засягат минерали, растения, животни и хора. Това е начинът му на възприятие и волеви дела.

Ангелите, които стоят една степен над хората, се отличават от тях чрез това, че минералното царство не съществува за тяхното възприятие. Способността им да възприемат започва при растителното царство и продължава през животинското и човешкото до ангелското царство, собственото им царство. Животът на ангелите протича в областта на тези четири царства. Това, което човекът възприема като минерал, като изпълване на пространството, за тези същества е празно пространство, спестено пространство. Ако си спомните какво е представе-

но в моята «Теософия», как човекът възприема минералния свят в девахана, именно като спестено пространство, тогава приблизително имате и начина на схващане на тези същества, които непрекъснато живеят в един такъв свят. Минералното не представлява пречка за тях, те преминават през него, то не ги интересува, за тях е прекалено нисше царство. Възприятието им започва с растителния свят и се простира до собствения им свят. Като ангелски същества те казват за себе си «аз». Чрез това, че тези същества са така устроени, в своята дейност те правят разбираемо нещо, което вече познаваме. Когато човекът прекрачи портата на смъртта, първо има своеобразното ретроспективно изживяване на панорамата на спомените си.

Тя се представя така: Умре ли човекът, първо има чувството, че все повече и повече расте и това уголемяване е придружено с изплуването на тази панорама на спомените. Когато панорамата изчезне, остава един вид екстракт, като плод от последния живот. Той образува един вид зародишна сила за изграждането на човека в неговата следваща инкарнация. Той е един вид етерна, диференцирана в себе си есенция, която му остава като най-същественото от изживяванията в етерното тяло и с нея преминава във вечността. Спомним ли си, че след преминаването през камалока човекът взима този екстракт със себе си в девахана и че там не бездейства, а има важни задачи, ще ни стане разбираема дейността на тези същества, които стоят една степен по-високо от човека.

Човекът се възплъщава отново, когато може да изживее нещо ново, когато може да приеме нов плод в себе си. Земята преминава през много преобразувания. Затова е неправилно, когато някои хора вярват, че не е необходимо постоянно да се прераждаме. Човекът може винаги да изживее нещо ново, което отново взима във вечността.

Какво причинява промяната на земната повърхност? Кой работи върху преобразуването на Земята? Как става, че в определена област се поражда напълно различен растителен свят при съвсем други жизнени условия? Точно както човекът

непрекъснато променя облика на Земята във физическия свят с физически сили – опитайте се да си представите как преди три хиляди години е изглеждало мястото, където сега е Мюнхен, – така можете да си представите, че от девахана трябва да произлизат други промени, защото хората тук, на Земята, променят само минералното царство. И там са отново самите хора, които непрекъснато преобразуват Земята. Но не могат да го правят сами. Те не биха знаели как трябва да изглежда Земята, какво състояние да последва. Могат да го направят само под ръководството на висшите същества. Тези висши същества, които водят и насочват, са съществата, които означихме като ангели. Те имат работа с това в човека, което се намира под друг образ по време на неговото пребиваване в девахана. Те водят и насочват вечния аз на човека. И понеже по своя начин стигат до растителния свят, те могат да предизвикат това преобразуване на Земята.

Сега ще ни е лесно да разберем, че тези същества са винаги водачи на човешкия аз. Те не прекъсват своето ръководство и когато азът се инкарнира отново. Азът се регулира и насочва от такива същества. Оттам не е без основание наивната вяра, че има едно охраняващо висшия аз същество. Знаем обаче, че тези същества, които назоваваме ангели, са били хората на Старата Луна. Те са се развили по-нагоре от човека. От това можете да разберете, че човекът е на път сам да стане подобно същество и на бъдещото прераждане на Земята – Юпитер той ще стане. Това в човека, което днес работи, за да се издигне нагоре до по-висше съществуване, е на път да стане подобно същество. Тогава ще бъде от същата природа като тези ангелски същества. Тук прозираме дълбоко в духовното развитие на света. Каквото обаче имаме като имена, не бива да го приемаме като нещо постоянно, а това са само рангове.

Продължим ли в разглеждането нагоре до архангелите, стигаме до същества, които имат още по-различна способност за възприемане и друг вид на действие. За тях не е интересен и растителният свят, те не го възприемат. Техните възприятия

започват едва с животните. Те са тяхното най-нисше царство, следват хората, ангелите и архангелите. Това са четирите царства за тези същества. Можем да кажем, че поглеждаме към толкова възвишени същества, които стигат със своите дейности само до животинското царство. Те живеят в животинското, човешкото царство и т.н. Дейността им не стига до растителния свят. Тези неща са се знаели от хората със старото съзнание. Тук можем да се задълбочим в душевния живот на предишни народи и времена. Също както нашите предци са усещали делата на ангелите в растенията, така са усещали и делата на архангелите в животните. Затова древните народи, например египтяните, са обожествявали някои животни. Тук се отразява знанието на хората. Който разглежда забележителните образи на египетското обожествяване на животните така, той ще изпита страхопочитание пред дълбоката мъдрост на тези хора. Не напразно те са свързвали животните с висшите същества и с човека. Нека да си припомним как животът на хората винаги е бил свързан с живота на животните, как напредъкът на Земята и сега е свързан с животните – някои промишлени отрасли са зависими от животните, – тогава ще разберете какви дълбоки основания е имало това обожествяване на животните.

Каква е задачата на архангелите? Някои хора и днес още говорят, че има народен дух, но това най-често е само гола дума за тях, нещо абстрактно. Че народът действително се ръководи от реален народен дух, за това хората днес малко знаят. Този народен дух, за когото целият народ е това, което за човешкия дух е човешкото тяло, е един архангел. Архангелите са племенни духове. Докато ангелите управляват и насочват отделните човеци през различните инкарнации, архангелите насочват живота на цели групи, цели народи. Сега разбираме, че понеже животът на цели народностни групи е дълбоко свързан с живота на определени животински групи, египтяните са чувствали, че Бог им е предопределил определени животни. Там с право са виждали действията на народностния

дух. Те са обожавали силата на народностния дух, който им е предопределил животното.

Бихте могли да разберете, че е възможно да си представим едно същество, което възприема отделните органи на човека, а не може да го схване като цялост, не може да си представи, че тези органи образуват едно цяло. Можете да кажете, че е възможно човекът също да не може да види ангелите и архангелите непосредствено, но да възприема само техните органи, техните очи и уши. Или, след като ангелите възприемат растенията, животните, хората и ангелите, можем да запитаме кои са техните сетивни органи? Може би човекът възприема сетивните органи на ангелите? Къде са те? Те са тук и са възприемаеми за хората. Хората само не го знаят. Сетивните органи на ангелските същества ще ви станат понятни, след като ви кажа, че човекът има две очи за възпримане на минералния свят, но сам не ги вижда непосредствено. Сетивните органи са дадени за възприемане, но самите те не се възприемат. Така е при ангелите с минералния свят. Техните сетивни органи се намират в минералния, във физическия свят, но те самите не възприемат този свят. Сетивните органи на ангелите са нашите скъпоценни камъни.

Те са тайнствен инструмент за възприятията на ангелските същества. Органите им се намират сред минералния свят. Както човекът има своето осезание така и тези същества имат своето осезание и то се проявява чрез карнеола, а сетивното за виждане – в хризолита. Те не възприемат минералния свят, понеже техните сетивни органи са в него. И за това срещаме едно смъртно познание при древните народи, те приписват определено въздействие на скъпоценните камъни. Това въздействие идва оттам, че ангелите присъстват в тях.

Това, което наричаме народностен дух, е реалността на това, което означаваме като архангел.

Да продължим към прасилите, архаите, които стоят една степен по-високо от архангелите. Какво правят те в развитието на човечеството? Ако разгледаме способността им за възпри-

емане, трябва да кажем, че минералното, растителното и животинското царство не съществуват за тях. Човешкото царство е това, което те възприемат като най-долно царство. Възприятията им се простират също над четири царства – човешкото, ангелското, архангелското и тяхното собствено царство. Надолу те стигат само до човека.

Да потърсим делата им. Отново имаме една дума, с която човекът не свързва нищо реално – духът на епохата, на времето. Всяка епоха има определена характеристика. Нека помислим например за нашата следатлантска епоха. В продължение на пет периода духът на времето се е променял. При индийците той се е проявявал – непосредствено след като е изчезнало смътното ясновидство и човекът е стъпил във физическия свят – в това, че духът на епохата не признава физическия свят, а го приема за майа. Оттогава виждаме светът да се завладява част по част от хората.

При персийците, във втория период, човекът констатира, че Земята е поле за неговата работа. Той вижда, че трябва да отпечата своя дух в света на материята. Поставя се като слуга на добрия бог Ормузд и се стреми да победи във времето злия Ариман.

Следва третият период, египетско-халдейско-вавилонската културна епоха. Там духът продължава да работи. Появяват се науките. Човекът не схваща повече света само като работно поле, а търси неговите закони. Египтянинът открива геометрията. Халдеецът търси закономерност във външното космическо пространство, в движенията на звездите. Светът се мисли като проникнат в неговата материална субстанциалност от закони, това означава от дух.

В четвъртия културен период – гръцкото време, човекът завоюва още една част от този свят чрез изкуството. Гръцкото изкуство е така значително, защото тук човекът отпечата в материята своята собствена «азова форма». Следва нова епоха. И така, стъпка по стъпка продължава нататък. Ние ще видим как духът на времето се променя. Точно както обликът

на Земята се променя чрез ангелите и човешкият аз се ръководи отвътре, как народите се ръководят от архангелите, така следващите една след друга епохи се определят от прасилите – архаите. Извънредно важно е да се разглеждат съществата, стоящи зад процесите.

Едно е отделната човешка индивидуалност, друго са действията ѝ под влиянието на духовете на епохата. Да помислим за Джордано Бруно.⁵¹ Не той самият е направил това, което се е случило чрез него. Ако беше се инкарнирал три столетия по-рано или по-късно, щеше да бъде също така надарена индивидуалност, но, ръководен от духа на своето време, щеше да извърши съвсем друго нещо. Духовете на епохата, които са израз на тези прасили, които стигат до човека, поставят хората на местата, където те принадлежат. Ще разберете тяхната дейност, ако разглеждате отделния човек като инструмент на тези прасили, като материал на тези духове. Където на важно или по-маловажно място се появяват хора, те трябва да бъдат преценявани, понеже за прасилите хората са това, което са за нас минералите. За всеки, който се занимава с науката за духа, се появява въпросът, доколко една или друга личност е инструмент на духа на своята епоха? Когато се разглежда как хората са поставени на съответните места в света, се прониква дълбоко в дейността и творчеството на еволюцията.

Нека да се издигнем до властите, ексусиаи, за които човекът като такъв изобщо не съществува. После ще можем по друг начин да си съставим представа какво участва в развитието на природните сили. За техните възприятия най-долното царство е това на ангелите. За тези високо издигнати същества ангелите са същото, което е за нас минералният свят. И при друг повод сме посочвали дейността на тези власти – всичко, което надхвърля отделните хора, което има общо с работите на цялата планета, е дейност на тези същества. Проследим ли нашата Земя назад до времето, когато се е породила, а и човека като постепенно изграждащо се същество, стигаме до прасилите, архаите.

Искаме ли обаче да разгледаме живота и развитието на самата Земя, трябва да се обърнем към властите, елохимите. Те нямат нищо общо с отделните хора, а с развитието на планетата. Такива власти имаме в слънчевите и лунните сили в нас. Знаем, че човечеството като такова стои под влиянието на слънчевите и лунните сили. Ако действаха само слънчевите сили, топлите, огнените, даряващите светлина слънчеви сили, човекът щеше да се развива много бързо, щеше прекалено много да прибързва в един живот. Задържащата сила лежи в лунните сили, те ни принуждават да останем във формата. Ако те действаха сами, човекът щеше да живее само веднъж, да има само едно въплъщение и щеше да умре, да бъде мумифициран във формата. Земята щеше да е покрита със статуи. Ако биха действали само слънчевите сили, човекът също щеше да премине само през едно въплъщение, но в това едно въплъщение щеше да изживее всичко, което иначе изживява в безброй прераждания.

Взаимодействието на двете сили установява правилното равновесие, така че човекът се развива по-нататък по познатия начин. Луната, ако беше сама, щеше да предизвика мумифициране. Луната управлява сега отделната инкарнация, а Слънцето управлява редицата инкарнации отвън, докато ангелите действат отвътре. Тук проникваме в същността и творчеството на властите, които в Библията съвсем правилно са описани като светлинни духове, елохими, които са съществували преди Земята да е била създадена.

Един от тях е Йехова, който налага формата на хората. В дейността и творчеството на властите виждаме какво стои във връзка с цялата планета. Тук имаме възможността да прозрем дълбоко в това, което лежи в основата на световната еволюция.

Чухме също, че някои същества изостават в развитието. Сегашните власти, елохимите са били прасили, архаи на Луната. Има архаи на Луната, които не са изпълнили задачите си тогава и са дошли на Земята като прасили, архаи, които не са се развили достатъчно бързо, макар да са имали претен-

ции да станат власти, елохими. Най-изтъкнатото същество от тези прасили, което всъщност би трябвало да стои в ранга на властите, е нареченият от народа «Сатана». Той е с ранга на прасилите и би могъл дори да бъде от властите. Между духовете, които подтикват света напред, този дух на времето действа срещу другите. Той е такава сила на Земята, която щеше да е подходяща за Старата Луна и е още вътрешно свързана със силите на Старата Луна. Той е майсторът на всички пречки и затруднения, които се противопоставят на напредналите духове на епохата. Вие разбирате какво означава за Христос, че първо е трябвало да победи Сатаната, като противник на прогреса, точно в момента на най-големия прогрес (?). Защото Христос е искал да поведе хората, човечеството една мощна стъпка напред и е трябвало първо да победи този противник, който пречи и задържа развитието и не допуска прасилите да водят нашата Земя напред.

Тези неправомерни прасили се именуваха от християнската езотерика като сатанински власти. Това, което често се посочва като провидение, се представя съвсем конкретно в детайлите като група от същества. Някои неща човекът ще разбира по-добре, ако отново би могъл да изследва връзката на сетивните явления с тези духовни същества. Всичко, което виждаме в света, е израз на духовни същества.

Знаем например, че планетите, небесните тела извършват определени движения около себе си и другите. Защо става това? Движението на Земята около оста ѝ не е съществувало винаги. Защо се е появило? Защото човекът се нуждае от смяната на ден и нощ, от сън и будност в сегашното си развитие. Макрокосмосът е дълбоко свързан с микрокосмоса. Животът се регулира с разделението на времената. По времето на Старата Луна е било съвсем различно. Тогава е имало друго разделение на времето, съвсем друга смяна на деня с нощта, защото Старата Луна се е движила съвсем различно. Съществата, които днес управляват движенията, са ги подготвили в своя собствен живот, защото те стоят зад тези движения, които са

делата на духовните същества. Човекът ще узнае някога една дълбока мъдрост в тези движения.

При въртенето, в така наречената обиколка на Земята около Слънцето, лежи дълбока мъдрост и човекът ще разбере някога, че в нея се разиграва изключително смислено нещо. Не се учудвайте, че казвам «така наречена». Това, което днес се учи в училище относно начина, по който Земята се движи около Слънцето, е само резултат от пресмятане. То изобщо не е абсолютно вярно. Това обяснение ще има някога съвсем друга форма. Хората могат дори исторически да разберат, че не е така. Много особено нещо е системата на Коперник.⁵² Той основава своите възгледи върху три принципа,⁵³ от които днешната наука възприема само два, третият го пренебрегва.

В действителност Слънцето се носи с голяма скорост в космическото пространство към съзвездието Херкулес. Такова движение, както обикновено се описва, е фиктивно, защото планетите се движат заедно с него. Истинската земна орбита образува спираловидна линия. Това, което се нарича изкривяване на еклиптиката, е гравитационната линия между Слънцето и Земята. Забравено е, че в течение на една година Земята се върти около оста на еклиптиката и това въртене се комбинира със спираловидното въртене. Коперник е разграничавал тези две неща, но сега това не се прави. Движението с еклиптиката е пренебрегнато. Така фактите не са точни, когато се каже, че Земята се върти около Слънцето. В действителност е налице едно спираловидно движение.

Ако тази спираловидна линия беше права, прогресът щеше да е невероятно бърз. Земята трябваше да изминава своя път с изключителна бързина и човекът нямаше да го понесе.

Ако човекът изминаваше пространствата праволинейно, трябваше веднага да остарява.

Това движение обаче е изкривено по мъдър начин от водещите духове. Абсолютният прогрес е бил забавен в сравнение с другия вид движение. Виждате каква дълбока мъдрост се намира в Космоса. Тази мъдрост е израз на водещите духове. В лицето на ангели и архангели имаме регулаторите на нашата еволюция. Силите, които действат от инкарнация на инкарнация и подтикват човека напред, за да не бъде мумифициран, са регулаторите на бъдещите епохи на Юпитер. Такива духове, които стоят над човека и регулират живота му, се наричат от край време «духове на епохите», защото делата им ще се проявят по-късно в орбиталните периоди на небесните тела. От начина, по който днес се движат звездите, можете да видите резултатите на това, което висши същества са направили някога, а в днешното човечество вече можете да познаете бъдещите епохи. Когато се научим така да разглеждаме, в небесното пространство се съзира невероятен духовен живот.

Днес трябваше да разгледаме само своеобразностите на съществата до властите, елохимите. Можем да си представим как външното е израз на вътрешното. Когато това, което се каза, отново изпълни хората, някои неща ще се променят. Сега сме стигнали до невъобразим спад в научното образование. Външният прогрес не върви паралелно с духовния живот, който ще стигне до невероятно ниско ниво, ако такива истини не станат известни и науката не се изясни чрез тях. Хората изобщо не знаят какво да правят с тяхната материалистическа наука. Наскоро излезе една психологична книга.⁵⁴ Не бива да се вярва, че такава книга не въздейства, понеже авторът ѝ е непознат. Вътре е изложено, че законът за запазването на енергията важи също и за душата, и че вътрешните явления в душата се дължат само на преобразуването на хранителни-

те средства. Той приблизително казва: «От десет години вече съвсем сигурно се знае, че това, което се означава като закон за запазването на енергията е идентично с дейностите на нервната система; защото може да се докаже, че всичко, което човекът поема с храната под формата на сили (енергия), изцяло се покрива с работата, която той извършва. Щом може точно да се докаже, че в човека се извършва същото както навън в света, не е възможно да съществува никаква душевна същност. Тогава имаме само преобразуване на хранителните средства в сили, които отново се изхвърлят навън.»

Това е много умно заключение. Също така добре може да се каже: «Пред банката двама души броят един и същ брой пари, които се внасят и изнасят; следователно в банката няма служители.» Не са ли обаче необходими служители, които да извършат всичко това? На същата степен стои възгледът на онзи психолог и на голяма част от това, което фигурира днес като наука. Докъде ще доведе такава духовна култура, която мисли така късогледо, може да си представи всеки, който малко се вдълбочи в нещата. Необходимо е да се притежава духовното знание, защото в него е даден единственият истински импулс за развитието на човечеството. Ако човекът не проникне зад явленията, няма да разбере света. Трябва да стигнем до великите всеобхватни закони, до взаимовръзките между съществата и световете.

ЕЛЕМЕНТАРНИ И ДРУГИ ВИСШИ
ДУХОВНИ СЪЩЕСТВА –
ДУХОВНАТА СЪЩНОСТ
НА ПРИРОДНИТЕ ЦАРСТВА

Мюнхен, 14 юни 1908 г.

Вече често сме подчертавали, че духовно-научният мироглед не бива да остава само нещо абстрактно, понятийно, което да го имаме като наши възгледи за задоволяване на душевните си потребности в празнични моменти от живота, а че той трябва дълбоко да проникне в целия живот, чувствата и дейността ни от сутрин до вечер. Това ще ни стане особено ясно, ако вземем под внимание общо взето отношенията на духовните същества, които винаги са около нас, и условията в духовния свят. Обликът на външния живот ще стане разбираем за човека тогава, когато той може да прозре това, което изгражда този облик на битието от страна на духовния свят. Както ние започваме да разбираме някой човек според неговия лик, физиономия, едва когато опознаем душата му, както можем да тълкуваме тогава погледа, жестовете и гримасите му, така външният свят с неговите малки и големи събития ще ни стане разбираем, ако опознаем духовните причини. До това разбиране можем да стигнем, когато на всяка крачка проследяваме и разглеждаме живота с изострения чрез науката за духа поглед.

Ако във въведението разкажа за един случай, който ми се представи напоследък, това нека да послужи само да навлезем в настроението на днешното разглеждане.

Често съм насочвал вниманието ви⁵⁵ към факта колко своеобразно се преплитат в световната съдба, в историческата карма нещата в европейската култура. Посочих ви как в северния мистериен свят, в мистериения свят и в обучението на друидите, дротите, е царяло известно трагично настроение. В древния предхристиянски мистериен свят учениците са били запознавани с висши духовни мъдрости, с висша духовна на-

ука, но винаги са били насочвани към това, че съзercанието на духовния свят, което е могло да се съобщи именно в Северна и Северозападна Европа, ще получи особена насока в бъдеще чрез едно събитие. Пророчески се е посочвала появата на Христос. Цялата европейска култура ни става разбираема, когато проследим забележителните пътища, по които християнството се провира в това, което е било останало от древните северни възгледи за духовния свят, как християнството навлизна в тях.

Понякога се появяват като симптоми наистина малки външни факти. Те са повече от симптоми, те са действителни свидетелства за това, което става в душата, и който проследи фините нишки, му се разкрива обликът на външните събития.

През едно от моите последни пътувания⁵⁶ пред душата ми живо се изправи как в северните области, в Швеция и Норвегия, във всичко, което преминава от дясната и лявата страна на железницата, за духовния поглед се представят отзвучите на древния северен духовен свят, как те все още могат да се възприемат във всички детайли. И когато съвсем надълбоко в тези отзвучи на древния северен божествен свят човек открие това, което насочва в историята към забележителни кармични взаимовръзки, той чувства съвсем особено нещо. Дълбоко в тези отзвучи на древния северен духовен свят се изправя един впечатляващ образ. Стигне ли се до Упсала и, така да се каже, дълбоко вътре в нещата, които са повече спомени за древния северен мистериен свят, човека го пресреща първият германски превод на Библията от Вулфила,⁵⁷ този чудесен документ за проникването на християнството в европейския свят!

Дори да не се спрем на особените духовни връзки, ще почувстваме нещо от кармичните взаимовръзки, когато помислим, че този документ е бил първо в Прага, след това е бил заграбен през шведските войни и по това време според особени обстоятелства е донесен на това място. Този първи превод на Библията на германски език ни изглежда като жив паметник за проникването на християнството в древния севе-

рен духовен свят.

Когато нещата, които пресрещат човека, наистина се разглеждат като външен израз на вътрешни духовни факти, всичко оживява, всичко се обяснява отвътре.

Днес ще представим пред душата нещо от това, което се вижда във външните събития и факти като следствие, като физиономичен израз на вътрешни духовни същества и събития, на факти, свързани с такива същества и събития.

Ако обхванем с поглед човешкия живот, в днешното материалистически мислещо време първо ще ни впечатли, че се изучават и съблюдават единствено такива връзки, които са само външно и грубо видими. Нещо се нарича вредно, когато очите могат да се видят вредите, които е причинило, а полезно – когато в груб смисъл могат да се съзрат ползите. Че между сетивните събития на живота в нашите сетивни тела, така да се каже, се разиграват духовни факти, които са във връзка с човешкия живот, ще ни стане ясно, ако първо се съобразим с определени дейности на съществата, които се намесват в нашия свят със своите влияния, които човекът естествено не възприема с физическите си сетива, които обаче имат дълбоко значение за целия човешки живот.

Ще разгледаме само един определен вид такива елементарни същества, понеже има много такива. Пространството около нас е изпълнено не само с въздух, а и с духовни същества от най-различен вид.

Наричаме ги елементарни същества. Те могат да се характеризират така, че в по-големия им брой нямат това, което всъщност прави човека човек, именно моралното чувство за отговорност. Те не могат да го имат, организирани са така, че в морален смисъл не могат да бъдат подведени под отговорност. Не бива да предполагате, че тези същества, които влизат и излизат през нашите тела – поне един определен сорт от тях, – нямат разум, интелигентност. Някои от тях са много хитри същества, които по отношение на ума и разума съвсем не приличат на човека. Нека първо да разгледаме онези същества,

които се намират във висшите светове, но имат определено отношение към човека и влияния върху неговия живот.

При това ще изходим оттам, че човекът живее всъщност в две състояния. В течение на двадесет и четири часа нормалният човек днес сменя будното дневно състояние със сън и от предишните разглеждания знаем, че през деня човекът се състои от четири съставни части – физическо, етерно, астрално тяло и аз, а през нощта, когато човекът заспи, физическото и етерното тяло остават в леглото, а астралното тяло и азът излизат навън. Чухме също, че тези четири съставни части на човека се проявяват във физическото тяло. Знаем, че азът има своя израз в кръвта. Кръвта със своето кръвообращение не е нищо друго освен материалното откровение на аза. И нервната система е материалното откровение на астралното тяло, железите – на етерното тяло, а физическото тяло е своето собствено откровение. Когато имате това предвид, ще можете да разберете, че човешката нервна система във физическото тяло е така изградена, че може да съществува само когато е проникната от астралното тяло, понеже тя е организирана от него, зависи от него, астралното тяло е неин творец и пазител. Тя може да съществува само под влиянието на астралното тяло.

Така и кръвта е свързана с аза. Помислете какво се случва, когато всяка нощ пренебрежително напускате своето физическо тяло! Оставяте нервната си система във физическото тяло и извеждате навън астралното тяло, което е неин хранител. Оставяте на самото себе си това, което астралното тяло трябва да обслужва. Също и азът излиза навън и изоставя кръвта на самата себе си. Това човекът го прави всяка нощ. Той оставя своето физическо тяло, съответно нервната и кръвоносната система на самите себе си. Те обаче не могат да съществуват, ако са оставени сами. Трябва в човешкото тяло да бъдат проникнати от астрално тяло, а кръвта също и от нещо подобно на аза.

Това, което не правите сами – да обслужвате своята нервна система, – трябва да го правят други същества. Оттам виж-

дате как в същия момент, в който изведете астралното тяло и аза от физическото и етерното тяло, там навлизат висши същества от висшите царства. Те спускат своята астралност надолу в нервната система и се грижат за нервите и кръвта. Всяка нощ, когато човекът пренебрежително напуска своето тяло, това, което слиза долу от висшите светове, завладява физическото тяло. Така че можем да кажем: Астралните субстанции, които изграждат физическото и етерното тяло, в чието сътворяване те участват, отново се заемат с тях, когато човекът ги напусне. При това те ги намират променени в сравнение с по-рано, когато са ги доставили на човека. Човекът е бил вътре със своето астрално тяло и аза и е работил в тях. Там духовните същества от висшите мирови области намират въздействия, които не съответстват на тяхната висша духовност, а са следствия на това, което човекът е извършвал в своето физическо тяло чрез своята астралност и аза. Материалистическият начин на разглеждане е запознат само с грубото. Когато обаче се обърнем към тайнствените факти на духовния свят, откриваме, че във физическото тяло се намират и други въздействия. Човекът не може да има никакви мисли, усещания и чувства, без те да проявят своите въздействия до физическото тяло.

Дори анатомът да не може да го докаже, всяко усещане, всяко чувство предизвикват определена промяна на структурата на физическото тяло и съществата, които слизат в човека, я намират.

От особено значение са въздействията, упражнявани върху физическото тяло чрез всичко, което човекът има в душата си като лъжи, клевети, лицемерие. Материалистическата нагласа вярва, че лъжата, клеветите и лицемерието са нещо, което е само толкова вредно, колкото може да се види външно. Не е така, а съвсем фини, но не възприемаеми с микроскопа въздействия стигат до физическото тяло. Излезе ли душата по време на съня, въздействията остават във физическото тяло и се откриват от съществата. При това става въпрос не само за душевните изживявания, които грубо сетивно се означават

като лъжа, клеветата и лицемерие, а също и фините, конвенционалните лъжи, например тези, които общественият ред днес ги налага. Лъжи от учтивост или по обичай, традиция и цялата скала, която може да се изброи от нечестност и фалш, малки клевети дори само в мислите, всичко това се отразява върху физическото тяло и слизачите долу същества го намират. Понеже през нощта то е вътре във физическото тяло, става нещо особено. Поради това се откъсват парчета от субстанцията на тези потопяващи се в тялото същества. Определени части от висшите същества се изолират и следствието от лъжите, фалша и клеветите през деня е изолирането на определени същества през ноща, които чрез това получават известно сродство с физическото човешко тяло. Чрез това тези същества получават самостоятелно съществуване в обкръжаващия ни духовен свят; те са съществата, които причисляваме към съсловието на фантомите. Фантоми са духовни същества, които в своя външен физиономичен израз по определен начин са имитация на човешките телесни части и фигура. Те са от толкова прозрачен материал, че физическото око не може да ги види, те обаче са, така да се каже, с физическа форма. Ясновидецът вижда във въздуха да профучават части от човешки глави, човешки ръце, цели фигури, да, той вижда да свисти наоколо вътрешността от човешки тела – стомах, сърце, вижда всички тези фантоми, които по този начин са се откъснали, изолирали, така че човекът им е предал това от своето физическо тяло, което е следствието от лъжата, фалша и клеветите.

Такива фантоми, които непрекъснато свистят през нашето духовно пространство, са доказателство, че самият човешки живот е причината за пораждането на същества, които в никакъв случай не въздействат по особено благоприятен начин, понеже в известно отношение те имат интелигентни свойства, но нямат морална отговорност. Те прекарват съществуването си в това, да създават в живота на човека трудности и препятствия, много повече препятствия от това, което наричаме бактерии. Дори става нещо друго. В такива същества трябва

да се търсят важните причинители на болестите. Защото, когато чрез хората са създадени такива фантоми, те намират в бацилите и бактериите много добра възможност за своето съществуване, намират, така да се каже, храна чрез тях. Те повече или по-малко биха изсъхнали в своята духовна същност, ако не намират тази храна. Бактериите обаче се създават по определен начин също отвътре. Поради това, че съществата на физическия свят са налице, те са нещо, което може да служи за известни цели. Така това, което по определен начин е нужно, е също налице чрез тайнствени причини.

С лъжите, лицемерието и клеветите човекът създава армия от духовни същества от съсловието на фантомите.

Подобно е и с етерното тяло, което човекът напуска през нощта. То е също така устроено, че може да съществува като човешко етерно тяло само когато е проникнато от по-висши същества. Тези същества навлизат в него, когато собствената астралност е вън. Това трябва да се има предвид! Тогава обаче ни става разбираемо, че чрез определени процеси в нашия душевен живот се извършват промени в етерното тяло, които остават там през нощта и са повод, по образеца на етерното тяло да се изолират същества от това, което се потапя в него. Душевните процеси, които водят до такива същества, са процеси, предизвикани в човешкия общ живот чрез това, което можем да наречем лоши закони, фалшиви мерки. Всичко от това, което душата изживява като погрешно чрез въздействието на законите в отношенията на човека към човека, действа върху душата така, че през нощта в етерното тяло остават отзвучите, които отделят, изолират същества, които наричаме призраци. Това е вторият вид същества, които принадлежат към тези, които създава човекът.

Трябва да предположим, че нещата са също обратни. Това, което излиза през нощта, астралното тяло, е така организирано, че е зависимо от нервната система. Когато е извън нея, то не е на правилното място. Тогава то също трябва да бъде обгрижено от по-висши светове, трябва с него да се съе-

динят висши, закрилящи го духове. Също и от тях може да се откъсне нещо чрез човешката душевна дейност, посредством своеобразни душевни процеси, като върху човешкото същество действат по начин, който можем да означим с думите: да дадем погрешен съвет на някого, да натрапим погрешен съвет, да си изградим предразсъдъци, които не са достатъчно основателни, да придумаме човека и така да притиснем душата му против неговото съгласие, да упражним натиск и принудим към определено убеждение, което сами следваме фанатично.

Ако така се действа от човек на човек, тогава през ноща в астралното тяло остава въздействие, което изолира от висшите същества определени същности, които причисляваме към съсловието на демоните.

Те се създават по описания начин чрез това, че хората не общуват с нагласата, която можем да изразим с думите: «Аз искам да кажа на другия какво мисля, но дали той ще се съгласи, е негова работа!» Стотици демони се създават на игралната маса, при срещи, които в немските области се наричат «мъжки вечери», при събиране на кафе, където рядко цари убеждението, идващо от вътрешна толерантност, където господства всяко убеждение, при което отделният човек казва: «Не си ли на моето мнение, тогава си глупак.» Тези въздействия от душа на душа създават демони в най-висока степен. Така от човешките тела буквално изкачат духовни същества, които оживяват духовния свят. И всички тези същества – фантоми, призрци и демони – отново въздействат обратно върху хората. Когато в нашето обкръжение се разпространява епидемично един или друг предразсъдък, една или друга безразсъдна мода, те са създадените от хората демони, задържащи напредъка! Човекът винаги е обхванат от кръжащите около него същества, които той е създал.

Така виждаме как човекът задържа своя собствен прогрес с това, че може да твори в духовния свят. Трябва да осъзнаем, че всичко, което мислим, чувстваме и усещаме, има много по-силни въздействия, и то в широк мащаб, от това, кое-

то става, когато изтреляме един куршум. Последното може да е лошо, но се приема за опасно, понеже човекът може да го възприеме с грубите сетива, докато другото не може да го наблюдава.

Това е такава част от духовния живот, която човекът сам разгръща. Друга част, как човекът действа в съгласуваността на духовния свят, може да е следствие от определени човешки културни занимания, които също не са само това, за което изглеждат за външните сетива. За да се разбере това, трябва да си припомним, че има и други същества, освен човека.

Човекът се представя така, че можем да кажем: Той има своето физическо тяло като най-долна съставна част от своята същност. Има обаче същества, които в настоящата степен на своето развитие нямат такова грубо физическо тяло, а етерното тяло е най-долната част от тяхното същество. Човекът може да привлече около себе си такива същества повече, отколкото би станало без неговата намеса. Културното развитие действително се състои отчасти в това, че се търси общуване с тези същества, които имат етерното тяло като своя най-долна същност. Такова общуване се получава чрез това, че човекът създава по определен начин физически тела, които тези същества буквално използват, за да ги облекат, да се допълнят чрез тях. По този начин се създават мостове към тези същества. Представете си, че във вазата с цветя, която стои тук, на пулта, имаме едно тяло, което в своята форма би съответствало на определени форми на астралното тяло на споменатите висши същества, така те биха имали възможност да се заселят, да обкръжат вазата и да се свържат с нея. Ще видим как тази ваза дава основание да се приближат тук духовни същества, които да я прегърнат с обич и да се чувстват добре, да могат по този начин да слязат в общността на хората. Необходимо е само да създадем подходящите форми, тогава създаваме мостове между нас и такива същества. Хората винаги са го правили през различните времена чрез едно или друго. Така по времето на гръцката култура хората са имали в широк мащаб дарбата да

създават възможности за общуване с духовни същества, които са наричали свои богове. Защото тези гръцки богове не са измислици на народната фантазия, а са реални същества. Зевс, Атина Палада и т.н. съществуват, имат като най-долна част от своето същество етерното тяло и трябва да се приемат като такива същества.

Как гръците са привличали тези божества в своето обкръжение? Чрез това, че в голяма степен са си усвоили това, което можем да наречем архитектурно пространствено чувство. Човекът, който изучава пространството от страна на духовната наука, знае, че пространството не е празнина, която се сънува от нашите обикновени математици, физици и механици, а е нещо диференцирано. То е нещо, което в самото себе си има линии към всички посоки, силови линии отгоре надолу, отдясно наляво, отпред назад, направо и наоколо – във всички посоки. В пространството има натиск от духовен вид, течения, накратко, каквото може да се усети в пространството, да се проникне по чувство. При това често съм давал примера, че този, който има чувство за пространството, знае, защо някои древни художници така чудесно правдиво рисуват три носещи се в небето ангела, така че този, който има чувство за пространството, знае, че тези три ангела се държат един друг, както три мирови тела в пространството се поддържат чрез силите си на привличането.

Ако се разкаже на недоразвития човек, той стига до заключението, че те би трябвало да паднат долу. Той не може да схване, че те взаимно се носят и поддържат. Древните, които още са имали живото усещане за съществуващото тогава древно ясновидство, са осъзнавали такива взаимно поддържащи се динамични сили. Съвсем друго е, когато видите такава взаимна зависимост, както например при една от картините на Бюклин.⁵⁸ Независимо от всичко чудесно при него, срещу което не може да се каже нищо, се вижда онзи забележителен ангел, за когото, ако сте си запазили живото чувство за пространството, ще чувствате, че той всеки момент трябва да тупне долу. В

по-новото време живото чувство за пространството е изгубено. Гърците са го имали като архитектурни представи. Един гръцки храм е в чистия смисъл на думата художествена пространствена мисъл. Колоната, която носи това, което е поставено върху нея хоризонтално или е опряно, не е нещо измислено, а нещо, което за този, който има чувство за пространството, стои в пространството и там съвсем не бива да има нещо друго.

Целият храм е породен от конкретното пространство. Това го вижда този, който вижда пространствените линии. И той няма нужда да прави нищо друго освен там, където вижда линиите, да прибави каменния материал и само да запълни с физически материал това, което идеално е начертано. Духовността на пространството в гръцкия храм е изцяло превърната във видима структура. Чрез това, че по този начин е създадена кристализираната пространствена представа, са създадени формите, в които духовните същества, имащи етерното тяло за най-долната си съставна част, са могли да се потопят в създаденото чрез това затворено пространство и чрез формите на пространството да намерят възможност да останат там. За това не е гола фантазия, а пълна истина, правдива истина, че гръцкият храм е бил обиталище на бога. Да, богът е живял вътре! Той е живял вътре чрез формите на пространството. И особеното на гръцкия храм е, че невидимият бог слиза долу и обхваща формите. При гръцкия храм можете да си представите, че хората ги няма, може надлъж и нашир да няма хора, храмът да бъде напълно напуснат от хората и въпреки това няма да е съвсем напуснат! Богът е вътре! Това е своеобразното на гръцкия храм. Не е така обаче при готическата катедрала. Съвсем различно е, ако си представяте готическата катедрала празна, без хората. Тогава тя не е нещо цяло. Гръцкият храм е нещо цяло и без хората, а готическата катедрала – само когато подслонява общността и към стреловидните арки се прибавят събраните за молитва ръце; когато мислите и чувствата се съединят с архитектурните форми. Премислите ли всичко това, разбирате,

че готическата катедрала не е цялост. По това тя се отличава от гръцкия храм. Тя представлява друга архитектурна мисъл, породена по грандиозен начин от духовното пространство, но без човека не е цялост. Но от друга страна, тя е населена с духовни същества и те могат да слизат долу по описания начин тогава, когато тя е пълна с богомолците от енорията.

Така всяка архитектурна мисъл съвсем конкретно се опира на нещо определено.

Египетската пирамида е замислена така, че душата, която напуска тялото, да поеме вътрешния път, предначертан в една такава пирамида. Там се изразява пътят на душата от тялото към духовния свят. В романската сграда архитектурно е изразена мисълта за гроба. Една романска църква без крипта, ако не може да бъде премислена като купол, който се издига над трупове, не е цялост. Това принадлежи към нея. Тя е породена от мисълта за възкръсналия Спасител, тя е дом на преклонението пред гроба на Христос Исус. По този начин виждате, че чрез това, което човекът създава в своите форми, построява мост от физическия до духовния свят. Може да е потискащо да се узнае, че човекът създава армия от духовни същества, които задържат неговото развитие, но от друга страна, можем да се утешим, като видим, че чрез това, което човекът внася в света като такива архитектонични форми, той си изгражда пътища към висшите духовни същества.

Не по-различно е положението с другите произведения на художественото изкуство. Същото е с произведенията на скулптурното изкуство и живопистта, които дават възможност на съществата, които в своите етерни форми успяват, така да се каже, да се приспособят към изграденото, да се увият и проникнат в неговите форми. При скулптурните произведения е повече увиване отвън, обкръжаване на тези изваяни произведения, при архитектониката е повече вътрешно изпълване.

При живопистта стигаме до други същества, до същества, които имат най-нисшата си телесна част от много фина етерна материя. Човекът, който разбира това, знае как астрал-

но-етерни същества се чувстват като у дома си там, където художникът, в своята хармония на цветовете, в своите форми на линиите им даде възможност да слязат от духовния в нашия свят.

Има астрални същества, които имат за свой най-нисш член астралното тяло, което се състои от още по-фина субстанция. Тези същества също намират възможност да общуват с хората чрез изкуствата, които се проявяват в раздвижената форма – в музиката. Пространство, което е изпълнено със звуците на музиката, е възможност да слязат духовни същества с астралното си тяло като най-долен член. Така изпълването на едно пространство с музикални тонове, изцяло е нещо, чрез което човекът създава взаимните влияния между себе си и други духовни същества. Както човекът привлича добри същества в обкръжението си чрез висша, значима музика, така е истина, че отблъскващата музика привлича лоши астрални същества в сферата на човека и вие няма да сте очаровани, ако ви опиша за някои модерни музикални постижения какви ужасни астрални същества танцуват наоколо, когато оркестърът свири. Тези неща трябва да се вземат на сериозно! По този начин видяхме как действат заедно нашият видим свят и един невидим свят от духовни същества, които стоят зад него.

Има и друг вид същества, в които се проявяват духовните светове. Можем да открием, че където се допират различните природни царства, има също възможност за проявяването на духовни същества. Там можем да посочим елементарни същества, които ни правят живота истински разбираем. Когато метал се допират, промъкват се в обикновеното земно царство, е също възможност да се проявят някои същества. Навсякъде, където обикновената почва е пронизана от метални жилки, се намират елементарни същества, които наричаме гноми. Те са много умни, но използват интелигентността си, за да изиграват лоши номера на хората, но понякога действат и благотворно. Гномите ги намираме в Земята на места, където почвата е твърда, стотици от тях са свити едно в друго. Разкрие ли се

жилата, те се разпръсват.

Тогава всичко оживява от такива същества, които преди това са били свити едно в друго. Такъв е случаят, когато земята влезе в допир с метала. В царството на растенията, където минералният свят влиза в допир с някой извор, в това, което около камъните братски се увива като мъха, където са неща, които иначе не си принадлежат, които по извънреден начин са се събрали, откриваме същества, които наричаме ундини, нимфи. Това също са реални същества.

И накрая откриваме същества, подобно на елементарните същества, където духовното влиза в контакт с физическото, когато животинският и растителният свят се докосват по такъв начин, че съществата, преди това самостоятелни и отделени едно от друго, се докосват, като например когато пчелата смучи нектара на цветето. В пространството, където взаимодействат пчелата и цветето, се появява вкусово усещане, там се поема нектара на цветето и има вкусово въздействие. Това въздействие е възприемаемо за духовния изследовател така, че той вижда как около цветната корона се появява аура. Тя е израз на вкусовия процес. И всичко това дава възможност тук да се манифестират същества, които наричаме силфи. Силфите имат особена задача в живота на пчелите, понеже се появяват не само, когато пчелата смуче, а също и в пчелния рояк. Там те посочват пътя, водачи са на пчелите.

Тук имаме пример как науката за духа някога ще бъде полезна. Мъдростта на пчеларя за пчелите е произлязла от ясновидството. Каквото е направено в пчеларството,⁵⁹ е наследено от стари времена. Това са инстинктивните похвати. По-рано действително е имало смътно ясновидство. Тогава пчеларите са могли да използват енергичността на силфите, за да я прилагат при подреждането на живота на пчелите. Модерното пчеларство не знае нищо повече от това, затова със своите нововъведения прави някои неправилни неща. На модерната наука ѝ липсват необходимите прозрения.

Хората биха могли да използват много по-плодоносно

такива природни процеси, при които сами ще трябва да съдействат, ако отново опознаят по съзнателен начин дейността на духовните същества. Който веднъж разгледа живота в тази област, ще види, че по отношение на науката за пчелите е добро това, което произхожда от стари времена, докато природоизпитателите от днес отчасти правят ужасни неща, които изобщо не са приложими, а водят хората в заблуждение. Повечето пчелари се водят от сигурния си инстинкт и за щастие не отдават голямо значение на модерната наука. Дори това, което например играе голяма роля, което съществува като теория за процеса на оплождането, е погрешно, не може да издържи пред действителното познание.

Човекът дава повод за пораждането на такива видове елементарни същества, когато живее не като в спортен отбор, а например както арабинът със своя кон или овчарят със своите овце. Душевното взаимодействие между овчаря и стадото овце е подобно на взаимната дейност между пчелата и цветето и оттам чувствата между овчаря и стадото овце е повод за пораждането на съвсем особени същества – саламандрите. Те са същества с фина субстанциалност, които са много умни, много мъдри, макар и да нямат морална отговорност. И тяхната мъдрост за овчарството се проявява като израз на прошепнатото като знание. Не е глупост това, което се приписва на овчарите, които не са измамници. Вътре лежи много от това, което такива същества, които се пораждат чрез взаимния живот на овчаря със стадото овце, шепнат на овчаря.

Който иска да направи изследвания,⁶⁰ няма да има дълго време възможност, защото такива неща измират. Преди известно време можеха да се направят доста такива изследвания, когато още се срещаха безкористни хора в селата, които знаеха всякакви неща за здравето и правилата за здравеопазването. Много важни неща знаеха те. Така Парецелз⁶¹ е казал, че в общуването си с такива хора е научил много повече, отколкото във всички университети. Това не е било без основание. Следователно виждаме, че има още една област, където в нашето

обкръжение се намират духовни същества, които по своеобразен начин навлизат в нашата сфера. Не бива да се пита: Откъде идват тези същества? Светът в своите дълбини има всевъзможни духовни същества. Става въпрос само за повода да ги доведем някак си до съответното място. Макар и следното сравнение да не е хубаво, но е правилно: В една чиста стая няма мухи. Ако обаче царува лошо домакинство в къщата, ако стоят всевъзможни остатъци от храна, мухите скоро се появяват. Същото е и в невидимия свят около нас. Докато човекът не дава възможност, духовните същества не са тук, но когато се предложи възможност, те се появяват и навлизат в нашето обкръжение, като започват да общуват с нас.

Това е нещо, което ни показва как хоризонтът на човека може да се разшири извън облика на външния свят. Както душата си създава лице, така духовните същества творят, действат в нашия свят. Ще дойде време, когато човекът ще бъде зависим да изгражда живота си от познанието за този духовен свят. Днес той може да обхване света само грубо сетивно, но ще видим как отново ще стигнем дотам човекът да твори, като изхожда от духовното, как ще напреднем до една епоха, когато цялото наше обкръжение ще бъде израз на духовното, макар и тази епоха да не бъде като предишните епохи, макар и тази епоха да не може да бъде като старата епоха на готическата катедрала или на гръцкия храм.

Но още в нашето време на техниката и ползата е възможно да се случи нещо повече, отколкото се случва днес. Хората са изгубили способността да чувстват, да усещат и изживяват духовете, затова сме изгубили също и копнежа да отпечатаме духовни образи във външните форми. Но дори в нашите сгради, почиващи на принципа на ползата, е възможно, когато човекът отново чувства духовното, също и да го изрази. Пред душата ми изплува какво изживях веднъж като младеж. Когато създателят на виенската Фотивкирхе, Ферстел,⁶² държа своята ректорска реч за архитектурните стилове, той каза: «Строителните стилове не се изнамират. Те се раждат от цяла-

та култура на времената.» Това можем да го потвърдим, като изследваме стила на египетските пирамиди във взаимната им връзка с целия духовен живот на тогавашното време. В нашето време само материалистическият принцип за ползата намира свой израз. Нашето време не може да има архитектурен стил,⁶³ подобно на готическия или гръцкия. Това е нещо, в което антропосфът трябва да се вслуша.

От духовния живот на Антропософското общество трябва да се създаде такова културно море, от което отново да изкристализират форми, които показват един нов архитектурен стил. Израз на човечност е възможен само там, където има обща духовна култура. Нашето време създаде един нов стил. Това е архитектурният стил на универсалния магазин. Има възможност човекът да характеризира времето според стила му, като от една по-късна епоха поглежда към по-раншна. Епохата на Средновековието може да се характеризира въз основа на готическата катедрала. Всички други документи биха могли да бъдат игнорирани, но природата на средното Средновековие може да се разбере само от готическите църкви. Същото е с времето между 19-то и 20-столетие. Те могат да се обрисуват по-късно въз основа на стила на универсалния магазин. Той изцяло съответства на материалистическите принципи на ползата. Това се вижда в него точно така, както при готическите църкви се изразява това, което духовно живее в Таулер⁶⁴ или Майстор Екхарт.⁶⁵

Но дори и в нашето време е възможно да се работи стилистически в друго отношение. Нашите културни средства са така способни за отпечатване на формата, че наистина да могат да действат много по-възпитателно върху душевния живот на хората, отколкото днес го правят. Ние имаме например времето на влаковете, но нямаме подходящ стил за гарите, понеже човекът не чувства какво става, когато влакът тръгва и пристига, понеже той не чувства, че това, което става, когато влакът тръгва, може да бъде изразено. Пристигащи и отпътуващи локомотиви, това, което трябва да пристигне, може да се

изрази във вътрешните празни форми на сградите.

Да се надяваме, че когато човечеството завладее въздуха, стигне така далеч, че да може да свърже мисълта за отлитането с мястото на отлитането, така че във формата да се почувства, че само един самолет може да отлита там. Духовният живот може навсякъде да се прояви във формата. Само когато чувстваме, че навсякъде сме обкръжени с изрази на душата, както е било в Средновековието, тогава е достигнато правилното. Това може да се случи само когато в човешкия живот нахлуе такава култура, каквато се поражда от възгледите на науката за духа. Науката за духа не е нещо непрактично, тя наистина е нещо, което трябва да проникне и обхване културата на света. Тя не се състои в абстрактни мисли, а според намеренията на тези, които я внасят в живота, трябва да се влее във всички културни течения. Тя трябва да се отпечата във всичко. Всички следва да се проникнем с мислите, които ни предлага науката за духа.

Нека да поставим още една друга мисъл пред душата си, тази мисъл, която ни помага да осъзнаем как трябва да действат духовнонаучните импулси, ако следва да станат това, за което са определени да станат. Добре е, особено когато привършваме един зимен семестър и се разделяме, да вземем с нас такова усилване на чувствата и душевността. Когато сме поели в нашите сърца нещо от това и го вземем със себе си, като винаги се чувстваме членове на духовнонаучното мирово течение. Днес може много хора отвън да не знаят за науката за духа. Вижте тези малки сбирки, вижте и във всичко, което се прави навън. Там никой не знае, не чувства нищо от духовнонаучната същност!

Когато се представи пред душата ни нещо подобно, нека да изплува една друга картина, една картина за душевно и сърдечно усилване, картина, която можем да си изградим, ако погледнем към първите християнски времена, когато видим какво е било меродавно като култура във времето на стария императорски Рим. Нека си припомним какво този импера-

торски Рим е означавал за живота, как определящите епохата кръгове са се издигали степен по степен, а същевременно шепа хора живее долу в катакомбите; как е трябвало да горят тамян, за да не се забележи миризмата от разлагащите се тела на преследваните и умъртвените от редиците на тази шепа хора. Да проследим как се втурват от клетките диви животни, разкъсвайки тези, които в редовете на шепата хора са им били хвърлени. Нека слезем от палатите на управляващите в императорския Рим в коридорите на катакомбите, където първите християни, именно малката шепа хора са обитавали, където над костите на своите мъртви са изградили първите си олтари и са разгръщали своя култ невидимо за управляващите в императорския Рим, невидими като днешните привърженици на едно ново духовно познание, които се събират невидимо, духовно невидимо за официалната, определяща насоката култура! Да проследим там долу онези, които дори не е бивало да се покажат на дневна светлина, как хиляди са били погребани там, скрити са били тези, които са посадили в човечеството една нова духовна култура под земната повърхност, как горе е действал императорският Рим, както е познато, и да разгледаме след това обстоятелствата няколко столетия по-късно! Каквото определящият тогава императорски Рим е създал, е като издухано, като изметено. Останало е това, което невидимо за погледите на господстващите е трябвало да преживява в мизерия долу, в катакомбите. Това е останало. Така културите се пораждат в тъмнината на потайността, така те се изграждат и тогава излизат от мрака навън. Това съзнание можем да го приемем в чувството си, че духовнонаучното движение наистина е призвано за нещо подобно като първото християнско движение. Може първоначално да води такова подземно съществуване, може тези, които в горноземните светове да имат съвсем други мисли, да се смятат за толкова меродавни, но след няколко столетия нещата ще се променят. Тогава антропософът ще има чувството, че е изнесъл на светло това, което днес витае в подземното, че той ще изнесе духовнонаучните

мисли, както първите християни са изнесли своята култура навън и нагоре от катакомбите. Такова съзнание ни дава силата и възможността да приемем духовното познание в душевния си живот. Нека с такива чувства да излезем навън и отново да се съберем пак с такива чувства. Ние искаме да се занимаваме не с абстракции, а с нещо, което може да стане смисъл на живота ни. Искаме това, което чуваме, да се излее в нашите души от висшите светове. Искаме да укрепнем и да помислим, че духовнонаучната мисъл следва да стане така скъпа на сърцето ни, че макар и известно време да сме разделени, въпреки това да сме заедно в духа. И това чувство нека отново да ни събере!

ПРИЛОЖЕНИЕ

ЗА СЪЩЕСТВАТА, КОИТО ВЛИЯТ НА ЧОВЕКА

ХанOVER, 24 февруари 1908 г., (бележки).

Има много същества, които отдалече изпращат въздействията си до нашата физическа Земя, все едно че имат безкрайно дълги пипала.

Ясновиждащият среща на астралния план голям брой същества, които са групови души, чиито въздействия подобно на пасатните ветрове се движат около Земята.

По продължение на гръбначния стълб на животните протича трепкаща светлина, свързана с груповата душа. Духовните същества се проникват едно друго.

За духовното наблюдение не е учудващо, че груповите души на растенията се намират в центъра на Земята. Чрез своето етерно тяло човекът също е свързан с центъра на Земята.

Макар растенията да имат само етерно тяло, трептящата светлина на астралността обгръща пъпката и цвета. В етерното тяло действа принципът на повторението, то вечно би изкарвало само листа. Това влияние се прекъсва от астралното тяло, което причинява промени. Навсякъде, където имаме коси, преобладава етерното тяло.

Груповите души на животните са от такъв вид, че човек може да се разбере с тях. Най-висшите от тях притежават способности, които отчасти са по-висши от нисшите човешки индивидуалности.

Едни същества имат влияние върху човешката кръв, други – върху лимфата, която е подобна на белите кръвни телца. Трети действат върху чревната лимфа (хлорозната течност), а четвърти – върху сетивните органи.

Лимфните съдове преминават през дясната половина на тялото, тези на чревната лимфа – през лявата и всички те имат своя център отпред на гърдите, в ключицата.

Силите на чревната лимфа например дават захарните субстанции от хранителния поток на кръвта, а белтъчините – на лимфата. От дейността на духовните същества, които регулират тези сили, зависи духовното и телесното здраве.

Лунните същества имат нежно физическо тяло и приличат на шест-седемгодишни деца. Действията им най-често са вредни за нас, но тези пигмеи действат несъзнателно. Те са познати с тяхното викане, звуците им се чуват далеч извън Лунната. По време на пълнолуние дейността им е най-силна. Психиатричните болници особено силно ги привличат, така също и спиритическите медиуми.

Ако хората биха били господари на кръвта си, както би трябвало да бъде и за което са призвани, лунните същества нищо не биха могли да им направят.

На Венера също има същества, чийто разумен говор показва силна логика. Лицето им отразява висш морал, но има и такива с хищнически страсти, както и най-различни междинни степени от нежни до диви. Когато земните жители прием-

ат християнството и все по-голям кръг обхваща Земята като братски съюз, тогава се приближават венерините същества. Те действат върху нашите хранителни сокове. Яденето не е само химическа продукция, а през хранопровода същевременно протича духовна сила. Отразява се дейността на тези тайнствени същества и сили, които повлияват растенията. Всяко растение расте само при особени условия, така че според почвата и областта могат да се образуват обособени човешки типове, общности и народи.

Със сетивните впечатления непрекъснато получаваме духовни влияния, чрез тоновете – духовни потоци, както през кръвта. С миризмата през нашите сетива бурно навлизат влиянията на духовни същества. Те пребивават в горния девахан.

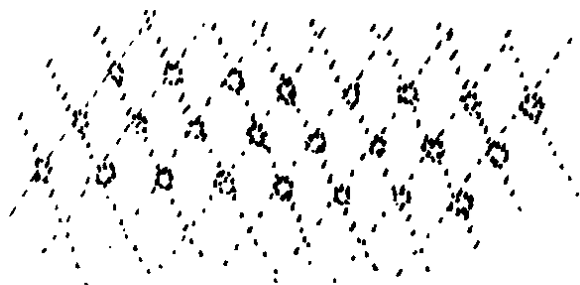
От историята може да се докаже каква важна роля играе обонянието, какви интриги са изплитани чрез миризмите. Мохус и пачули например са вредни миризми за човека.

Тези същества имат своето физическо тяло на Сатурн. Липсва им мисленето в нашия смисъл чрез мозъка, но те са родени изобретатели. Те обичат напредъка и където живеят, непрекъснато преобразяват всичко. Нашите консерватори биха се ужасили от тях. Хората, които притежават находчивост и присъствие на духа, имат нещо от тяхната същност.

Изобщо не е безразлично с кои миризми сме обкръжени и кои обичаме. Към областта на черната магия се отнася това, което се предизвиква чрез вредните миризми. Трябва да употребяваме добрите миризми.

Човекът е изложен на влиянията на много сили и е сляп като къртица за тях. Той винаги възприема само една част от действителността, но тази действителност ни засяга и ние трябва да имаме силни импулси да се махнем от областта на вредните демони.

Човекът е подобен на дъгата с нейните седем цвята. Всъщност физическото тяло е оптическа измама. То е сбор от духовни дейности, които са хилядократни и се кръстосват в него, като създават най-разнообразни въздействия.

точките са физическото тяло

Когато Слънцето изчезне и дъгата се махне, духовните сили се оттеглят и човекът умира.

Реалността трябва да се търси в духовните факти, те са истинската реалност.

Това, което виждаме, е откровението на духовната дейност.

Цялата тежест на фактите следва да ни даде повод да оставим добрите същества да действат, а да изгоним демоничните.

Имаме работа с четири вида същества, които въздействат върху аза чрез кръвта, лимфата, чревната лимфа (хлорозната течност), чрез хранителните сокове и сетивните впечатления.

За да се опазим от силите на Луната, които ни вредят, трябва преди всичко да се стремим към независими убеждения. Свободни вътрешни душевни сили прочистват кръвта и чрез това лунните същества не могат да ни вредят.

На работещите върху лимфата марсови сили можем да съдействаме в доброто с ясни мисли.

Болестите могат да са източник на неконтролиран злобен, враждебен начин на мислене. Чрез такива мисли човекът вреди на ближните си, чрез ясни мисли той поощрява всеобщото здраве, затова е от най-голямо значение винаги да се концентрираме и да се упражняваме да изграждаме добри и ясни мисли.

Благородните чувства могат да ни помогнат относно венерините същества, които имат влияние върху чревната лимфа, а ясни намерения действат на сетивно-нервните течения, върху които имат влияние обитателите на Сатурн. Честност в мисленето, слушане в убежденията (?) възпрепятства лошите влияния.

Лунните същества действат инстинктивно. Марсовите постепенно се осъзнават. Венерините същества са много духовни, лошите от тях действат несъзнателно.

Човекът съзнателно и несъзнателно повлиява всички други същества. Трябва да се стремим да ставаме все по-съзнателни, така можем да накараме звездите да блестят. Така звездата на Витлеем заблестява, когато могъщата индивидуалност на Исус съзнателно се възплъщава. Едно космическо явление е, когато се раждат такива висши хора. Посветените знаят, че при особеното съдържание на думата «Яхве», могат да се срутят светове. Човекът не би станал толкова силен, ако не трябваше да победи злото.

БЕЛЕЖКИ

Събраните в този том преписи и бележки от осемнадесет, изнасяни на различни места единични и двойни лекции от 1907 г. и 1908 г., са били изнасяни по същото време, както Берлинските лекции в тома «Въздействието на духовните същества в хората», Събр. съч. 102, и поради това образуват допълнение към Берлинските лекции. Заглавието на целия том и на отделните лекции, доколкото не се опират на предишни публикации, са дадени от издателя.

На мястото на обичайния хронологичен ред лекциите тук са разделени в две големи тематични групи. В лекциите на първата група Рудолф Щайнер изяснява надсетивния път на познанието във връзка с годишните времена, а в лекциите на втората група – повече дейността на духовните елементарни същества във видимия свят:

Документи:

Тези лекции не са записвани от професионални стенографи, както се прави в по-късните години, а от отделни слушатели, като по-малко или повече са непълни: двете лекции във Франкфурт на Майн и Хайделберг.

През февруари – от Матилде Шол; Мюнхен, 17 март 1908 г. – от Хилде Щокмайер; Мюнхен, 29 април 1908 г. – от г-жа Шпаун и Клара Михелс; Мюнхен, 14 юни 1908 г. – от Клара Михелс и Карл Щокмайер.

Лекциите в Кьолн, на 25 декември 1907 г., 7 и 9 юни 1908 г. са от Ернст Шайдман, лекциите в Мюнхен на 4 декември 1907 г. и 14 юни 1908 г. са преработени и издадени като отделни лекции от Ц. С. Пихт. Забележките им са приети в съществената им част.

Към текста:

1. По времето на тези лекции Рудолф Щайнер се намира със своята антропософски ориентирана наука за духа още в тогавашното Теософско общество. Затова употребява думите «теософия» и «теософски», но още от началото винаги в смисъла на своето самостоятелно духовно изследване. В този превод тези термини са заменени с «антропософия» и «антропософски», което е прието и в някои немски издания заради по-точното изразяване на същността на самата антропософски ориентирана наука за духа, която е, от една страна, наука за света и човека, но, от друга страна, е и наука, която изхожда от човешките духовни сили и способности, а не се дарява само като мъдрост от Бога. – Бел. пр.

2. *Християн Розенкройц*: Непризната исторически легендарна личност от 14/15-то столетие, позната от две анонимни розенкройцеровски произведения «*Fama Fraternitatis* или Откритие на братството на достойния за похвала орден на Хр. Р.», Касел 1614 г. и «*Confessio Fraternitatis* или Вероизповедание на похвалното братство на високоуважавания кръст с рози», Касел 1615 г. и според тях, немец от благороден произход, живял от 1378 г. до 1484 г. Името му се появява за първи път през 1604 г. в съчинената и ръчно разпространяваната книга «Химичната сватба на Християн Розенкройц, Anno 1459», появила се анонимно през 1616 г., чийто автор Йохан Валентин Андре е представен от Рудолф Щайнер като инспириран от Християн Розенкройц. Виж Рудолф Щайнер «Химичната сватба на Християн Розенкройц» във «Философия и антропософия 1904-1918 г.», Събр. съч. 35. Статиите се намират и в транслацията на «Химичната сватба...» на новонемски от Валтер Вебер, Базел 1978 г. Според Рудолф Щайнер Християн Розенкройц е бил действителна историческа личност. Сравни: «Езотеричното християнство и духовното ръководство на човечеството», Събр. съч. 130.

3. Единично издание под заглавието «Развитието на детето от гледната точка на духовната наука», Дорнах 1973 г., както и в Събр. съч. 34.

4. *Ауреол Теофраст Бомбаст фон Хохенхайм*, наречен *Парацелз*, 1493-1541, лекар и философ.

5. Виж бел. 2.

6. Същества както с мъжки, така и с женски полови органи.

7. Виена, 6 ноември 1907 г. От тази лекция няма преписи.

8. Членовете на таен средновековен съд – форма на съдопроизводство без правна форма, провеждано в отделни случаи през 13-то столетие във Вестфален и задържало се до 19-то столетие.

9. 1. Мойсей, глава. 4,1.

10. *Цимамбуе*, около 1240 г. до след 1302 г., италиански живописец, учи-

тел на Джото.

11. *Джото*, 1266 или 1276-1337 г., италиански художник и строител, ученик на Цимамбуе.

12. *Рафаело Санти*, 1483-1520.

13. Сравни бел. 2.

14. *Гьоте*, «Фауст» II, 5. акт.

15. *Чарлс Дарвин*, 1809–1882, английски прородоизпитател. Указанието му за съответствието на човешката глава с корените на растението се намира в произведението му «Способността за движение на растенията», превод от английски от Виктор Карус, том 13 от Събрани съчинения, Щутгарт 1881 г., 12-та глава Обобщение и заключения, стр. 492: «Едва ли е преувеличение да се каже, че оборудваният по този начин връх на коренчето, което управлява способността да предава движението на съседните части, действа като мозъка на нисшето животно; мозъкът стои в предната част на главата, приема впечатления от сетивните органи и управлява различните движения.»

16. Рудолф Щайнер често привежда тази сентенция от Тимей, глава 8, но винаги ѝ дава формулировката на лично познатия му виенски философ Винценц Кнауер от произведението му «Главни проблеми на философията в нейното развитие и частични решения от Талес до Роберт Хамерлинг», Виена и Лайпциг 1892 г., стр. 96 (принадлежащо към библиотеката на Рудолф Щайнер и подчертана лично от него. «Митологията съобщава за това в <Тимей>, Бог разположи мировата душа на кръст в Универсума и разпъна отгоре мировото тяло.»

В Тимей се казва: Бог раздели мировата душа на две части, «преплетете двете части под формата на буквата Chi (X) и зави от всяка един кръг, така че двете части се срещнаха всяка с двата си края срещу средата както и всяка със себе си. На двете части той даде същата форма и в това пространство извършващото се движение на кръговрата, и единия от тези кръгове го направи външен, а другия вътрешен» (цитиран по превода на Ото Апел «Философска библиотека» том 179, Лайпциг 1919 г.). За възгледите на древните във Вселената е имало два кръга от най-голямо значение: екваторът и еклиптиката. Оттам преводачът отбелязва към това място на Тимей: «И така, в забележките на Платон в следствие на един мистериозен процес самата душа се разпростира в пространствената структура на еклиптиката и екватора. Ако положението на тези два огромни кръга един към друг могат да се илюстрират с формата на гръцката буква X (Chi, която буква да си представим, че стои не вертикално, а хоризонтално положена), това е много подходящо сравнение. Защото тези два кръга се пресичат под ъгъл от $23 \frac{1}{2}^\circ$. Въртенето на екватора е от изток на запад (съответно от дясно на ляво, тъй както древните при

определяне на мировите области са си представяли погледа обърнат на север), въртенето в еклиптиката от запад на изток.»

В допълнение, трябва да се спомене, че бащата на църква Юстин Мъченикът в първата си защита, посочва, че източникът на учението на Платон за създаването на света е Старият завет: «Това, което в Тимей Платон казва за обяснението на света относно Божия Син: <Изобразен в пространството като чи>, го е заимствал по подобен начин от Мойсей. Защото в книгите на Мойсей е написано, че по времето, когато израилтяните излизат от Египет и се намират в пустинята, срещат пръскащи отрова животни, смокове, усойници и змии от всякакъв вид, които донасят смърт на хората; тогава по съвет на Бога Моисей взема метал и прави един вид кръст, поставя го на свещената шатра и казва на хората: <Когато погледнете този образ и му се доверите, ще получите изцеление>. И от това – казва той, – змиите умрели, а хората избегнали смъртта. Платон прочита това, и тъй като не го разбира съвсем, и вярва, че не се има предвид формата на кръста, а на чи, прави изказването, че силата на първия Бог е разпростряна като Х в Космоса.» (Цитирано според «Библиотека на църковните отци. Документи на раннохристиянски апологети и мъченици», том I, Кемптен-Мюнхен 1913 г., стр. 73/74).

17. Виж Рудолф Щайнер, «Изображения на окултни печати и колони. Мюнхенски конгрес, Петдесетница 1907 г. и нейното въздействие», Събр. съч. 284, стр. 85.

18. Рудолф Щайнер посочва тук един трактат за Философския камък от Карл Арнолд Кортум (1745; 1828 г.) в «Reichsanzeiger» от 08 октомври 1796.

19. Буквално: «Окоето дължи своето съществуване на светлината. От безразличен животински помощен орган светлината извайва един подобен на нея орган; и така окоето се формира от светлината за светлината, за да може вътрешната светлина да пресрещне външната.» В «Гьотевите естественонаучни произведения», издадени и коментирани от Рудолф Щайнер в Кюршнеровата «Немска национална литература», 5 тома 1883-97, препечатана Дорнах 1975 г. в Събр. съч. том III, «Проект на една теория на цветовете», Въведение стр. 89.

20. Виж лекцията в Кьолн, 25 декември 1907 г. (в този том).

21. Последна строфа от стихотворението на Гьоте «Блажен копнеж» от сборката «Западно-източен диван».

22. « Запознати с дъбовете», от латински според Цезар, Цицерон и Тацит.

23. Гьоте, «Тайните», стих 22.

24. За този фрагмент самият Гьоте пише през 1816 г., следното: «Едно общество, учещи младежи, в един от първите градове на Северна Германия, дава определена форма на своите приятелски събирания, като пър-

во четат едно художествено произведение, върху което разменят своите мнения и така прекарват полезно приятни часове. Същият клуб посвети вниманието си на моето стихотворение *Тайните*, обсъди го, и когато мненията не можеха да се обединят, беше решено да ме питат доколко е възможно да се изясни тази мистерия; като в същото време споделиха наистина здравословно становище, в което повечето от тях бяха съгласни помежду си. Тъй като в запитването и начина, по който беше изказано, намирам такава добра воля, смисъл и чувство за благоприличие, с удоволствие искам да дам обяснение, защото този мистериозен продукт вече занимава способността за тълкуване на някои читатели, и в моите литературни признания аз вероятно няма да стигна скоро до момента, когато имах повод за тази работа и веднъж за кратко време стигнах до познатата точка, но след това тя беше прекъсната и никога повече не беше подхваната отново; това беше в средата на осемдесетте години.

Бих предположил, че това стихотворение е познато на читателя, но искам да спомена следното: Ще напомним, че един млад религиозен духовник се е заблудил в една планинска област и накрая вижда в приятна долина една красива сграда, която загатва, че там живеят благочестиви тайнствени мъже. Той среща дванадесет рицари, които след изживения си бурен живот, през който са изпитали усилия, страдания и опасности, най-после обитават тук, за да служат на Бога в тишината. Тринадесетият, когото те признават за свой водач, в момента се подготвя да се раздели с тях, по начин, който остава скрит, но в последните дни на своя живот той започва да разказва, за което на новодошлия духовен брат се прави кратък намек, който той правилно приема. Едно нощно тайнствено явление с празнуващи забързани младежи, чиито факли озаряват градината, довежда до определено решение.

Да споделя по-нататъшното намерение, да, общо взето плана и с това смисъла на стихотворението, разкривам, че читателят се води през един вид идеална планина и след като преминава пътя си през различните области – хълмове, скали и трудни възвишения, от време на време следва да достигне до приятни равнини. Всеки един от рицарите монаси е било възможно да бъде посетен в неговото жилище и чрез опознаването на климатични и национални различия би се узнало, че превъзходните мъже са се събрали от всички краища на Земята, където всеки от тях тихо почита Бог по свой собствен начин.

Странстващият с брат Марко читател или слушател би забелязъл, че различните начини на мислене и чувстване, които се развиват в човека чрез атмосферата, областта, народността, нуждите и навиците, или му са наложени, на това място се представят в превъзходните индивиди и жаждата за най-висше обучение, макар и поотделно несъвършено, чрез

общия живот е призвана да бъде достойно изразена.

Да може обаче това да стане възможно, те са се събрали около един мъж, който носи името Хуманус; за което те не биха се решили, без да изпитват към него някакво сродство, някаква близост. Този посредник обаче неочаквано иска да се раздели с тях и те долавят повече унесени, отколкото зарадвани, историята на миналото му. Тя се разказва не от самия него, а всеки от дванадесетте, с които той е бил близък в течение на времето, може да съобщи част от това голямо преобразяване на живота.

Тук би се показало, че всяка отделна религия достига кулминацията на разцвета си, с което тя се доближава до онзи главен водач и посредник, да, напълно се съединява с него. Епохите трябваше да се въплътят и фиксират в дванадесет представители, така че всяко признаване на Бог и всяка добродетел, показана в най-прекрасен образ, трябва да бъде приемана с голямо уважение и любов. След дълъг взаимен живот Хуманос може да се раздели с тях, понеже духът му се е въплътил във всички тях, принадлежи на всички, и повече не се нуждае от собствено земно облекло.

Ако съгласно тази скица слушателят, участникът се повежда в духа през всички страни и времена, и узнае навсякъде най-приятното, което Божията любов и любовта на хората произвежда в толкова много форми, би трябвало от това да се породи най-приятното усещане, без да се появи нито отклонение, злоупотреба, или извращение, заради които всяка религия е мразена в определени епохи.

Понеже цялото това действие протича през Страстната седмица, и главната отличителна черта на това общество е кръст, обвит с рози, може лесно да се прозре, че утвърдената чрез Великден вечна продължителност на издигнатите човешки състояния и тук при напускането на Хуманус ще продължи да се разкрива.

Но за да не остане един такъв хубав съюз бе водач и посредник, чрез прекрасно намесване на съдбата и откровение бедният странник брат Марко е заслужил да бъде поставен на висшето място и без широка съобразителност, разсъдливост, благоразумие, без стремеж към недостижимото, а чрез смирение, преданост, вярна активност в религиозните кръгове да предвожда доброжелателното общество толкова дълго, колкото то остава на Земята

Ако това стихотворение беше завършено преди тридесет години, когато беше замислено и започнато, то би изпреварило до известна степен времето. Но дори и днес, въпреки че от онази епоха насам идеите се разшириха, чувствата се просветлиха и възгледите изясниха, общопризнатото може би със задоволство би се видяло в поетична форма и от това биха се укрепили възгледите, в които човекът съвсем сам може да намери

шастие и мир на своя собствен връх.

25. Стихът «Където и той поглед да насочи...» липсва в повечето Гьотеви издания, но според един ръкопис на Гьоте той е бил първоначално предвиден за «Тайните». Виж Произведенията на Гьоте, Ваймарско издание, том 16, стр. 436.

26. Гьоте «Фауст», част I, Пролог в рая.

27. «Фауст» част II, акт 1, сцената с Ариел.

28. Буквално: «Той трябва да расте, а пък аз да се смалявам» Йоан. 3, 30

29. Виж Рудолф Щайнер, «Човекът и светът. Действието на духа в природата. За същността на пчелите, Дорнах 1923, Събр. съч. 351

30. *Корнелий Тацит*, около 55 до 120 г. сл. Хр., римски историк, в произведението си «Германия»

31. *Арнолд Бьоклин*, швейцарски художник, 1827-1901. Картината му «Пиета» до 1945 г. е била в Националният музей в Берлин и оттогава е изгубена.

32. В превод на Лутер гласи буквално: «Защото изпълненото със страх очакване на съществата се надява на проявлението на Божиите синове.» Писма за римляните 8/19.

33. Йоан 13, 18.

34. Мат. 26,26 и 28

35. Отнася се до забележката на Мефистофел в Гьотевия «Фауст», част I, студентска стая: «Кръвта е един много специален сок».

36. Виж бележките от лекцията в Берлин, 18 март 1904 г. в № 29 на «Приложения към Събраните съчинения на Рудолф Щайнер» Великден 1970.

37. Виж бел. 29.

38. В лекцията на 4 декември 1907 г. (в този том).

39. Подробно представено във « Въздействието на духовните същества върху човека, Берлин 1908», Събр. съч.102 (заб.). Става въпрос за Драга Машин, царица на Сърбия, която заедно със съпруга си Александър I е убита през 1903 г.

40. Виж бел. 29.

41. Виж бел. 29.

42. В лекцията от 7 декември 1907 г. (в този том).

43. Виж рис. на страница 179 в лекцията в Хайделберг на 2 февруари 1908

44. френски термин за азот, произлиза от гръцки: «А» = не, «zoe» = живот.

45. *Vad Cannstatt*, сега част от Щутгарт.

46. Виж «Окултна физиология», Прага 1911 г., Събр. съч. 128.

47. Виж бел. 36

48. Йоан 8, 32

49. На 15 януари 1908 г. (В този том).

50. Виж Дионисий Ареопагит «Йерархиите на ангелите и църквата» из-

дателство Барт, Мюнхен 1955 г. Дионисий Ареопагит е бил ученил на Павел, от когото е бил посветен в християнския езотеризъм. Неговото учение първоначално е било предавано само устно и с едва през 5/6-ти век е записано, вероятно чрез Север, Антиохийски патриарх. Виж, въведението на обявения том, стр. 13-14.

51. *Джордано Бруно*, 1548-1600, италиански философ.

52. *Николай Коперник*, 1473-1543, астроном, основател на модерните хелиоцентрични възгледи за Космоса.

53. Виж дадените в по-късните години обяснения към тази тема в «За съответствията между микрокосмоса и макрокосмоса. Човекът като йероглиф на Всемира», Дорнах (1920), Събр. съч. 201 и във «Връзките на отделните естественонаучни области с астрономията.», Щутгарт (1921), Събр. съч. 323-та

54. Вероятно става въпрос за едно произведение на Робърт Грийн Ингерзол (1833-1899), «Модерен залез на боговете», 12 тома «Писания и речи», посмъртно публикувани в Ню Йорк през 1902 г. Цитатът гласи: Мисълта е форма на силата. Ние вървим със същата сила, с която мислим. Човекът е организъм, който поддържа в дейност с това, което наричаме <храна> и с което произвеждаме това, което наричаме мисли. Какъв прекрасен химически процес, който може да преобрази известно количество храна в божествената трагедия <Хамлет>.»

55. В лекцията от 22 май 1908 г. «Евангелието на Йоан», Събр. съч. 103 (8-ма лекция).

56. През март и април 1908 г. лекции в Лунд, Малмьо, Стокхолм, Упсала, Кристияния (Осло), Гьотеборг и Копенхаген. От тези лекции са не са запазени записки.

57. *Вулфила*, 331-383, готски епископ, превежда Библията от гръцки на готски. Преводът е създаден в Никополис ад Иструм в днешна България. Най-старият екземпляр е Codex argenteus Сребърната библия, фрагмент от препис на превода, запазен в Упсала, а други части във Волфенбютел, Милано, Рим и Торино, общо 117 от първоначалните 333 листа. Ръкописът е най-старата известна германска книга, написан на пурпурно цветен пергамент със златни и сребърни букви. Той е бил открит през 16-ти век в абатството Шерден на река Рур, оттам е пренесен в Прага и става притежание на император Рудолф II, през 1648 г. стига до Швеция, после е занесен в Холандия и скоро след това е закупен от шведския канцлер граф де ла Гарди и е дарен на университета в Упсала.

58. Виж бел. 28.

59. Виж бел. 26

60. Виж «Моят жизнен път», Събр. съч. 28, гл. III, за срещата с «простия човек от народа».

61. *Парацелз*: Цитатът гласи: «Лекарят учи във висшите училища и не узнава всъщност всичко, което трябва да знае, а трябва от време на време да отиде да учи при баби, циганки, магьосници, скитници, стари селяни и др. под.» Във «Philos. occulta II» от Р. Юлиус Хартман «Геофраст от Хоенхайм» Щутгарт и Берлин, 1904 г., стр 30.

62. *Хайнрих фон Ферстел*, 1828-1883, професор по архитектура във Виена. Цитираните думи «архитектурните стилове не са измислени» буквално гласят: «Най-голямото заблуждение на нашия век се състои в убеждението, че художественият израз на един народ, който наистина може да е само резултат на всички външни обстоятелства и влияния, може да се преобразува и установява чрез личната воля, чрез енергичните усилия на отделни лица или дори с предписанията на компетентните ведомства. Под смазващата тежест на заблужденията, под които архитектурата е изпаднала по този начин, най-последно си пробива път убеждението, че архитектурните стилове изобщо не могат да бъдат измислени... следователно също и изкуството може да дължи своето пораждање и развитие само на естествени процеси. Архитектите са само жреци на онази небесна дъщеря, която с безсмъртна ръка възплъщава своите идеи в камъка.» (виж речта, държана при тържественото встъпване в длъжност за учебната 1880/81 г. на избрания ректор на Техническия университет във Виена, Хайнрих, барон от Ферстел, професор по архитектура, на 9 октомври 1890 г., Виена). Реч на новоизбрания ректор Хайнрих, барон от Ферстел, стр. 39 и сл.

63. На 20 септември 1913 г. Рудолф Щайнер полага Основополагащия камък на сградата на Гьотеанума в Дорнах/Солотурн, който след това се изгражда като художествена дървена сграда в нови, съвременни духовни форми, конципирани от него. Този Гьотеанум става жертва на палеж в новогодишната нощ на 1922/23 г. Според скулпторния модел, създаден от Рудолф Щайнер през 1925 г., междуременно е издигната на същото място нова сграда от бетон в съответстващи за този материал форми като втори Гьотеанум. Виж в «Пътища към един нов стил», Събр. съч. 286.

64. *Йохан Таулер*, около 1300-1361, доминиканец и немски мистик.

65. *Майстор Екхарт*, около 1260-1327, доминиканец и немски мистик.

РУДОЛФ ЩАЙНЕР ЖИВОТ И ТВОРЧЕСТВО

- 1861 г. Роден на 27 февруари в Кралевец (тогавашна Австро-Унгария) като син на служител в австрийските железници. Родителите му произхождат от Южна Австрия.
- 1872 г. Гимназия до 1879 г. във Винар Нойшат.
- 1879 г. Обучение във Виенския технически университет: математика и естествознание, литература, философия, история. Основно запознаване с Гьоте.
- 1882 – 1897 г. Издава естественонаучните трудове на Гьоте (5 тома) в «Немска национална литература» на Кюршнер. Самостоятелно издание на уводите – през 1925 г. под заглавие «Въведение в естественонаучните съчинения на Гьоте» (Събр. съч. 1).
- 1884 – 1890 г. Частен учител във Виена.
- 1886 г. Привлечен като сътрудник при издаването на Гьотевите съчинения. «Основни насоки в теорията на познанието върху Гьотевия светоглед, съпоставен с Шилер» (Събр. съч. 2).
- 1888 г. Издава списанието «Немски седмичник». Лекции в Гьотевото общество, Виена: «Гьоте като баща на новата естетика» (Събр. съч. 30).
- 1890 – 1897 г. Ваймар. Сътрудник в Архива на Гьоте и Шилер.
- 1891 г. Докторат по философия в Университета Росток. През 1892 г. излиза разширената дисертация «Истина и наука». Увод към «Философия на свободата» (Събр. съч. 3).
- 1894 г. «Философия на свободата. Основни принципи на един модерен светоглед» (Събр. съч. 4).
- 1895 г. «Фридрих Ницше, борец срещу своето време» (Събр. съч. 5).
- «Гьотевият светоглед» (Събр. съч. 6). Преместване в Берлин.
- 1897 г. Издава «Списание за литература» и «Драматургични свитъци» с О. Хартлебен. (Избрани статии в Събр. съч. 29–32).
- 1899 – 1904 г. Преподавателска дейност в основаното от В. Либкнехт «Общобразователно училище за работници», Берлин.
- 1900 г. «Възгледите за света и живота през деветнадесети век», по-късно излиза с разширения като «Загадките на философията» (Събр. съч. 18). Начало на антропософските лекции по покана на Теософското Общество в Берлин. «Мистиката в зората на съвременния духовен живот» (Събр. съч. 7).
- 1902 – 1912 г. Изграждане на антропософията. Редовни публични лекции в Берлин и лекционни цикли в различни градове в Европа. Мария фон Сиверс (от 1914 г. Мария Щайнер) става негов близък сътрудник.
- 1902 г. «Християнството като мистичен факт и Мистериите на древността» (Събр. съч. 8).
- 1903 г. Основана и издава списание «Луцифер», по-късно «Луцифер-Гнозис» (Статии в Събр. съч. 34).
- 1904 г. «Теософия». Въведение в свръхсетивното познание на света и човека (Събр. съч. 9).
- 1904 – 1905 г. «Как се постигат познания за висшите светове?» (Събр. съч. 10),

- «Из хрониката Акаша» (Събр. съч. 11), «Степени на висшето познание» (Събр. съч. 12).
- 1910 г. «Въведение в тайната наука» (Събр. съч. 13).
- 1910 – 1913 г. Премиера на «Четири мистериини драми» (Събр. съч. 14).
- 1911 г. «Духовното ръководство на човека и човечеството» (Събр. съч. 15).
- 1912 г. «Антропософски календар на душата», «Максими» (Събр. съч. 40), «Път към себепознание на човека» (Събр. съч. 16).
- 1913 г. Отделяне от Теософското общество и основаване на Антропософското общество. «Прагът на духовния свят» (Събр. съч. 17).
- 1913 – 1923 г. В Дорнах, Швейцария, е изградена от дърво сградата на първия Гьотеанум.
- 1914 – 1923 г. Из цяла Европа, но най-вече в Дорнах и Берлин, Рудолф Щайнер дава основополагащи познания за обновление в областта на изкуството, педагогиката, естествените науки, социалния живот, медицината, теологията. Доразвива новото изкуство «евритмия», чиито първи стъпки датират от 1912 г.
- 1914 г. «Загадките на философията» (Събр. съч. 18).
- 1916 – 1918 г. «Върху загадките на човешкото същество» (Събр. съч. 20). «Върху загадките на душата» (Събр. съч. 21). «Духовният облик на Гьоте в откровенията на неговия «Фауст» и в «Приказка за зелената змия и красивата лилия» (Събр. съч. 22). Р. Щайнер формулира идеята за «троичното устройство на социалния организъм», «Основи на социалния въпрос» (Събр. съч. 23). Статии върху троичното устройство на социалния организъм (Събр. съч. 24). В Шутгарт се открива първото Валдорфско училище, което Рудолф Щайнер ръководи до своята смърт.
- 1920 г. Лекционни цикли и художествени представления в сградата на недовършения Гьотеанум.
- 1921 г. Започва да излиза списание «Гьотеанум».
- 1922 г. «Космология, религия и философия» (Събр. съч. 25). През Новогодишната нощ (31.XII.1922 г.) изгаря първият Гьотеанум. Р. Щайнер изработва модела на втория Гьотеанум, построен по-късно от бетон.
- 1923 г. По време на Коледата на 1923 г. «Антропософското общество» прераства в «Единно антропософско общество» под председателството на Р. Щайнер.
- В седмични продължения излиза (останала незавършена) автобиографията му «Моят жизнен път» (Събр. съч. 28), както и «Ръководни антропософски принципи» (Събр. съч. 26).
- 1923 – 1925 г. Съвместна работа с д-р Ита Вегман върху «Предпоставки за разширяване на лечебното изкуство според духовнонаучните познания» (Събр. съч. 27).
- 1924 г. Непрекъсната лекторска дейност и последни пътувания с тази цел из Европа. На 28 септември е изнесена последната лекция пред членовете на Антропософското общество. Начало на боледуването.
- 1925 г. На 30 март Рудолф Щайнер почива в Дорнах.

Излезем ли навън през есента и видим косачът да коси житата, знаем ли за какво става въпрос в астралното тяло на Земята при косенето на житата, ще почувстваме нещо като носещо се над Земята усещане за наслада, радост и удоволствие. Действително за цялата Земя е удоволствие, когато косачът коси житата при прибирането на реколтата...

И когато знаем, че при растението става въпрос за земната душа, във всичко, което се случва с растението, възприемаме усещане и чувство...

Ако не приемаме ученията на антропософията само теоретично, а те изпълват цялата ни душа, тогава чувстваме Бога, който винаги витае в природата. И ако се случи човек да застане пред човека и да знае, че в гърдите му бие чувствително сърце, че подобни на неговите чувства се вълнуват под кожата на другия, че той не само премисля, а чувства с него, тогава постепенно се научаваме да възприемаме като сърдечен пулс топлото усещане на природата. Природата става за нас живо същество с дух и душа! Представим ли си какво означава, изхождайки от учението, така да одухотворим природата, тогава ще изживеем как чрез антропософията започваме да се държим към всичко по друг начин и как нашите усещания се просветляват и облагородяват. Колко безразлично е за обикновения човек дали се косят житата! И колко е различно за антропософа, който проследява косенето със сърцето си и знае, че там, където се коси, се намира живо същество, че астралното тяло на Земята изпитва удоволствие!...

В ежедневиия живот се променя всяка крачка, ако така превърнем учението в чувство...

Рудолф Щайнер